ATATÜRK KÜLTÜR, DİL VE TARİH YÜKSEK KURUMU
TÜRK DİL KURUMU YAYINLARI : 667

TÜRK DÜNYASI GRAMER TERİMLERİ KILAVUZU

Hazırlayan
Emine Gürsoy-Naskali

Ankara, 1997

ATATÜRK KÜLTÜR, DİL VE TARİH YÜKSEK KURUMU
TÜRK DİL KURUMU YAYINLARI : 667

Türkiye Azerbaycan Türkmen Gagauz Özbek Doğu ve Batı
Uygur Tatar Başkurt Kumuk Karaçay-Malkar Nogay Kazak
Kırgız Altay Hakas Tuva Şor Türkçeleri ve Rusça

TÜRK DÜNYASI GRAMER TERİMLERİ KILAVUZU

Emine Gürsoy-Naskali

Hasan Orazayev Nizamettin Mahmudov
Irıs Beybutova Gavril Gaydarcı Ernst İşberdin
Erkin Emet Gülbahar Semyatova
Hapçayeva Tatyana Hacıbekovna
Gelayeva Ariuka İbrahimovna Olga Subrakova
Tatyana Borgoyakova Seyitnazar Arnazarov
Ferit Hakimcanov Meryem Bulgarova
Aleksandra Tıbıkova Rüstembek Şoybekov
Canseyit Tüymebayev Mira Oyun
Berdi Sarıyev Celal Mehmetov Alisa Yesipova
Ayet Goca Almagül İsina Kadırhacıyev Kalsın

Ankara, 1997

TÜRK DÜNYASI
GRAMER TERİMLERİ
KILAVUZU

Bu eserin 5846 sayılı kanuna göre bütün yayın, tercüme ve iktibas hakları
Türk Dil Kurumu'na aittir.

İnceleyen : Prof. Dr. Hamza ZÜLFİKAR

ISBN: 975-16-0845-7

Yükseköğretim Kurulu Matbaası'nda basılmıştır. Ankara-1997

İÇİNDEKİLER

Ön Söz 7
Gramer Terimleri Kılavuzu 13
Azerbaycan Türkçesi Gramer Terimleri Dizini 87
Türkmen Türkçesi Gramer Terimleri Dizini 92
Gagauz Türkçesi Gramer Terimleri Dizini 97
Özbek Türkçesi Gramer Terimleri Dizini 103
Uygur Türkçesi Gramer Terimleri Dizini 109
Tatar Türkçesi Gramer Terimleri Dizini 115
Başkurt Türkçesi Gramer Terimleri Dizini 122
Kumuk Türkçesi Gramer Terimleri Dizini 127
Karaçay-Malkar Türkçesi Gramer Terimleri Dizini 133
Nogay Türkçesi Gramer Terimleri Dizini 139
Kazak Türkçesi Gramer Terimleri Dizini 145
Kırgız Türkçesi Gramer Terimleri Dizini 151
Altay Türkçesi Gramer Terimleri Dizini 156
Hakas Türkçesi Gramer Terimleri Dizini 161
Tuva Türkçesi Gramer Terimleri Dizini 167
Şor Türkçesi Gramer Terimleri Dizini 172
Rusça Gramer Terimleri Dizini 177

Gramer Terimlerine Kaynakça 187
Altay Türkçesi 187
Azerbaycan Türkçesi 187
Başkurt Türkçesi 187
Gagauz Türkçesi 187
Hakas Türkçesi 188
Karaçay-Malkar Türkçesi 188
Kazak Türkçesi 188
Kırgız Türkçesi 188
Kumuk Türkçesi 188
Nogay Türkçesi 189
Özbek Türkçesi 189
Rusça 189
Şor Türkçesi 189
Tatar Türkçesi 189
Tuva Türkçesi 189
Türkiye Türkçesi 189
Türkmen Türkçesi 190
Uygur Türkçesi 190

ÖN SÖZ

Her kitabın bir yazılış hikâyesi vardır. Elinizdeki kılavuzun da kendine özgü bir gelişim ve oluşum serüveni oldu. 1994 yılında Marmara Üniversitesinde misafir öğretim görevlisi olarak bulunan değerli Özbek meslektaşım Prof. Dr. Nizamettin Mahmudov ile birlikte "Türkiye Türkçesi - Özbekçe - Rusça gramer terimleri karşılıkları" üzerinde bir çalışma hazırladık.[1] Çıkış noktamız soyuttan somuta, genelden belirgine nasıl varılacağı konusu idi. Türk dünyasının yakınlaşmak ve kendisini daha iyi tanımak arzusu ve gayreti içinde bulunduğu bu tarihî dönemde yapılacak pek çok iş bulunuyordu. Anlaşmanın yolu dilden geçer diyorduk; acaba biz dilcilerin bu maksada yönelik girişimleri ne olmalıydı?

Türk dünyasının çözmesi gereken meselelerin başında dil ve anlaşma meselesi olduğu konusunda herkes ittifak ediyordu, ancak, takip edilecek yol ne olmalıydı? Türk dünyasının dil meselesinde hedefin anlaşma olduğunu, ancak, dilin inceliklerine vakıf bir anlaşma olması gerektiğini düşünüyorduk. Türk dilinin biri birinden farklı kollarını incelikleriyle anlayabilmek için yapılacak bilimsel faaliyetlerin arasında karşılaştırmalı gramerler ve bunun yanı sıra gramer terimlerinin ve diğer bilim dallarının terimlerinin karşılaştırmalı dökümü hazırlanabilirdi.

"Ortak dil" konusu üzerinde burada durmak istemiyorum. Bence, "ortak dil" yerine, "iletişim dili"ni söz konusu etmemiz daha doğru olur. Dilde ortaklık olacaksa, bu, ancak ilmî terimlerde oluşturulabilir. İlmî terimlerde bile ortaklığa doğru yapılacak girişimlerin tatbikata geçirilmesi konusunda zorluklar vardır. Bu zorluklara bir örnek olarak Türkiye Türkçesindeki gramer terimlerine bir göz atmak yeterli olacaktır. Türkiye Türkçesindeki gramer terimlerini bir standarda oturtmak, bilim adamlarımızın ve kurumlarımızın aynı terim üzerinde anlaşmalarını temin etmek zarureti üzerinde yine herkes birleşiyor. Bu zarureti göz önüne alarak ilk önce Prof. Dr. Ahmet Topaloğlu'nun[2], ondan sonra da Türk Dil Kurumu Yayınları arasında basılan Prof. Dr. Zeynep Korkmaz'ın[3] hazırlamış olduğu gramer terimleri

---

[1] Emine Gürsoy-Naskali, Nizamettin Mahmudov, "Türkiye Türkçesi - Özbekçe - Rusça gramer terimleri karşılıkları", *Bir - Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, sayı 2, İstanbul 1994.

[2] Ahmet Topaloğlu, *Dilbilgisi Terimleri Sözlüğü*, İstanbul 1989.

[3] Zeynep Korkmaz, *Gramer Terimleri Sözlüğü*, TDK yayınları, Ankara 1992.

sözlükleri büyük bir ihtiyaca cevap vermiştir. Ancak, meselâ, İstanbul veya Ankara gibi farklı ekollerde yetişen bilim adamları alışıp benimsedikleri terimlerden pek kolay kolay vaz geçemiyor, meselâ, *sedalı / sedasız, tonlu / tonsuz, ötümlü / ötümsüz* terimlerinin tercihi, tartışma konusu olmaya devam ediyor. *Hece, sıfat* gibi Türkçeye köklü bir şekilde yerleşmiş terimlerin yerine *seslem, önad* gibi yeni terimler getirmek isteyenler de var. İlk ve orta eğitim kitaplarında kullanılan gramer terimleri ise yüksek öğretim ve ilmî yayınlarda kullanılan gramer terimlerine uymuyor. Yani, Türkiye Türkçesi için bile terimlerimiz henüz arzuladığımız ölçüde ve titizlikte yerine oturmamışken çok daha kapsamlı bir çerçeve dahilinde terim birliği kurmaktan bugün için söz etmek zordur. Tabiî, Genel Türkçenin gramer terimlerinin karşılaştırmalı bir biçimde ortaya konulması ve incelenmesi ayrı bir konudur, gerekli bir konudur ve terim yapımında ufuklarımızı açacak bir konudur.

Düşüncelerin bu safhasında değerli Kumuk meslektaşım Doç. Dr. Hasan Orazayev, gramer terimlerinin karşılaştırmalı bir biçimde ortaya konulması çalışmasına dahil oldu. Ankara'da görevli bulunan Doç. Dr. Hasan Orazayev, yine Ankara'da çalışan dilci meslektaşlarla görüşerek İstanbul - Ankara bağlantısını kurdu ve böylece, gramer terimleri kılavuzuna katılacak meslektaşlardan bir grup oluştu. Doç. Dr. Hasan Orazayev'in kurduğu bağlantıları ve kılavuzun ortaya çıkması için gösterdiği gayreti bütün proje arkadaşları takdirle karşılıyoruz. Tashihler İstanbul - Ankara arasında gelip gittikçe kılavuz çalışmasına katılmak isteyen meslektaşların ve lehçelerin sayısı da arttı. Meselâ, en son olarak kılavuza Şorca da eklendi.

Gramer terimleri kılavuzuna bir çok kimsenin emeği geçti. Kılavuzun Özbek Türkçesi bölümünü Prof. Dr. Nizamettin Mahmudov, Rusçasını yine Prof. Dr. Nizamettin Mahmudov hazırladı. Doç. Dr. Hasan Orazayev ile Doç. Dr. Gavril Gaydarcı Rusça bölümü gözden geçirdiler ve bazı değişiklikler yaptılar. Kırgız Türkçesini Doç. Dr. Irıs Beybutova hazırladı. Doç. Dr. Hasan Orazayev'in Türkiye'den ayrılmasından sonra da İstanbul - Ankara bağlantısını Doç. Dr. Irıs Beybutova yürüttü. Altay Türkçesini Prof. Dr Aleksandra Tıbıkova, Başkurt Türkçesini Prof. Dr. Ernst İşberdin, Uygurcasını (Doğu ve Batı Uygurcası) Doç. Dr. Erkin Emet ile Doç. Dr. Gülbahar Semyatova hazırladı. İstanbul'dan Ayet Goca, Doğu Uygurcası bölümünü gözden geçirdi. Hakas Türkçesini Doç. Dr. Olga Subrakova ile Doç Dr. Tatyana Borgoyakova, Tuva Türkçesini Doç. Dr. Mira Oyun, Türkmen Türkçesini Doç. Dr. Seyitnazar Arnazarov hazırladı, Türkmen Türkçesinin tashihlerini Berdi Sarıyev yaptı. Azerbaycan Türkçesini Doç. Dr. Celal Mehmetov, Nogay Türkçesini Doç. Dr. Meryem Bulgarova, Tatar Türkçesini Prof. Dr. Ferit Hakimcanov ile Doç. Dr. Hasan Orazayev, Gagauz Türkçesini Doç. Dr. Gavril Gaydarcı, Kumuk Türkçesini Doç. Dr. Hasan Orazayev ve Doç. Dr. Kadırhaciyev Kalsın, Karaçay-Malkar Türkçesini Doç. Dr. Gelayeva Ariuka İbrahimovna ile Doç. Dr. Hapçayeva Tatyana Hacibekovna, Kazak Türkçesini Doç.

Dr. Rüstembek Şoybekov, Canseyit Tüymebayev ile Almagül İsina, Şor Türkçesini de Doç. Dr. Alisa Yesipova hazırladı. Türkiye Türkçesi bölümü ise tarafımdan düzenlendi.

Kılavuza alınan Türkiye Türkçesi terimler birer madde başı oldu ve koyu harflerle yazıldı. Her madde başı bir numara ile belirlendi. Sıralamaya, Türkiye Türkçesi lehçesinin de dahil olduğu Türkçenin Batı kolu, yani Oğuz kolu ile başlandı ve sırasıyla Azerbaycan Türkçesi, Türkmen Türkçesi, Gagauz Türkçesi geldi. Bundan sonra, Türkçenin Doğu koluna geçildi, Özbek Türkçesi ve Uygur Türkçesi terimleri verildi. Uygur Türkçesi, hem Doğu Uygurcasını hem Batı Uygurcasını ifade etmektedir. Doğu ile Batı arasında bir farklılık olması hâlinde bu farklılığa işaret edildi. Bundan sonra, Türkçenin Kuzey koluna, yani Kıpçak koluna geçildi, terimler Tatar Türkçesi, Başkurt Türkçesi, Kumuk Türkçesi, Karaçay-Malkar Türkçesi, Nogay Türkçesi, Kazak Türkçesi, Kırgız Türkçesi sırasıyla verildi. Güney Sibirya Türkçesi terimleri ise Altay Türkçesi, Hakas Türkçesi, Tuva Türkçesi ve Şor Türkçesi sırasını takip etti. Listenin en sonunda Rusça terim karşılığı önce Lâtin harfleri ile sonra da Kiril harfleri ile yer aldı. Bu sıralamada şu kısaltmalar kullanıldı:

Alt.	:	Altay Türkçesi
Az.	:	Azerbaycan Türkçesi
Bşk.	:	Başkurt Türkçesi
B.Uyg.	:	Batı Uygurcası
D.Uyg.	:	Doğu Uygurcası
Ggz.	:	Gagauz Türkçesi
Hks.	:	Hakas Türkçesi
Krç.-Malk.	:	Karaçay-Malkar Türkçesi
Kzk.	:	Kazak Türkçesi
Krg.	:	Kırgız Türkçesi
Kmk.	:	Kumuk Türkçesi
Nog.	:	Nogay Türkçesi
Özb.	:	Özbek Türkçesi
Rus.	:	Rusça
Şor.	:	Şor Türkçesi
Tat.	:	Tatar Türkçesi
Tuv.	:	Tuva Türkçesi
Tkm.	:	Türkmen Türkçesi
Uyg.	:	Uygur Türkçesi
D.Uyg.	:	Doğu Uygur Türkçesi
B.Uyg.	:	Batı Uygur Türkçesi

Kılavuzda yer alan iki terimin üzerinde durulmasında yarar var sanıyorum. Bu terimler *dil* ve *lehçe* terimleridir. Türkiye Türkçesi, Azerbaycan Türkçesi, Türkmen Türkçesi, Kazak Türkçesi, Kırgız Türkçesi ve diğer Türkçeleri nasıl isimlendirmek gerekir, aradaki farkı belirtirken *lehçe* terimini mi kullanmak yerinde olur yoksa *dil* terimini mi? Geçen yüzyılın sonlarında Radloff olsun, Meninsky olsun Kazakça, Kırgızca, Altayca, Tuvaca ve diğer Türkçelerden söz ederken Rusça *nareçiy* terimini kullanmışlardır; yani, Kazak, Kırgız, Altay, Tuva vs. Türkçelerini Genel Türkçenin birer lehçesi olarak ifade etmişlerdir. Radloff, büyük sözlüğüne *Opıt Slovarya Tyurkskih Nareçiy* adını vermiştir. Sovyet idaresi Rusça *nareçiy* yerine Rusça *yazık* terimini, yani, *lehçe* terimi yerine *dil* terimini getirmiştir. Sovyet gramer terminolojisinde Kazak, Kırgız, Altay, Tuva Türkçeleri vs. hepsi birer dil sayılır ve Kazakça, Kırgızca, Altayca, Tuvaca vs. şeklinde ifade edilir. *Lehçe* yerine *dil* terimini benimseyenlere göre Kazakça, Kırgızca, Altayca, Tuvaca vs. biri birinden farklı birer edebî dil geliştirmişlerdir ve Kazakça, Kırgızca, Altayca, Tuvaca vs.'ye *lehçe* denilmekle sanki Kazakça, Kırgızca, Altayca, Tuvaca vs.'nin birer yazı dili oldukları, işlenmiş birer edebî dil seviyesinde bulundukları göz ardı edilmektedir. *Lehçe* yerine *dil* terimini benimseyenlerin görüşü budur.

Buna karşılık, *lehçe* terimini benimseyen bilim adamları, Türkçeyi bir bütün olarak görmekte, bugün artık konuşulmayan Göktürk, Uygur, Karahanlı, Kıpçak ve Çağatay Türkçelerine *tarihî Türk lehçeleri*; Türkiye, Azerbaycan, Türkmen, Kazak, Kırgız, Altay, Tuva Türkçesi gibi yaşamakta olanlarına da *çağdaş Türk lehçeleri* adını vermektedirler. Böylece Türkçe, tarihî ve çağdaş kollarıyla, yani geçmişi ve bugünü ile bir bütün olarak ifade edilmektedir ki bu da önemli bir husustur. *Lehçe* teriminin Türkiye Türkçesi kullanımında bir "az gelişmişlik" iması yoktur: Türkçenin en zengin yazılı edebiyatını üreten Osmanlı ve Çağatay Türkçeleri de Genel Türkçenin birer lehçesidir.

Bugün, Türkiye Türkçesi, Azerbaycan Türkçesi, Türkmen Türkçesi, Kazak Türkçesi, Kırgız Türkçesi ve Türkçenin diğer kolları arasındaki farkı belirtirken *lehçe* terimini mi kullanmak yerinde olur yoksa *dil* terimini mi? Yapılacak terim seçimi Türkçeye bakış açımızı, Türkçeyi algılayış biçimimizi ve dünya görüşümüzü yansıtmaktadır.

Türkiye Türkçesinde, Türkçenin kolları iki şekilde isimlendirilmektedir: Bir isimlendirme şeklinde, kavim veya mekân adından sonra Türkçe kelimesi getirilmekte ve bir isim tamlaması oluşturulmaktadır; meselâ, Hakas Türkçesi, Kazak Türkçesi, Tatar Türkçesi, Türkmen Türkçesi, Türkiye Türkçesi. İkinci şekil ise boy adına *-ce* eki getirilerek dil adı yapılmaktadır; meselâ, Hakasça, Kazakça, Tatarca, Türkmence. Bugün Türkiye Türkçesinde her iki şekil de kullanılmaktadır; ancak, kısa olması dolayısıyla ve dil daima tasarrufa yöneldiği için *-ce* eki ile

oluşturulan dil adlarının kullanımı daha yaygındır. Bu kitapta her iki şekle de yer verilmiştir.

Kılavuzda kullanılan çeviri yazılarla ilgili bir kaç söz söylemek gerekir. Çeviri yazıyla ilgilenmiş herkesin yakından aşina olduğu çok çeşitli sorunlar bu kılavuzun hazırlanışında da çözümlenmemiş konular olarak karşımıza çıktı, özellikle alfabe ve imlâ şekilleri biri birinden farklı on sekiz yazı biçimi, biri biriyle tutarlı bir şekilde çeviri yazıya geçirilmek isteniyorsa. Kiril harfleriyle yazılı bulunan Türkçelerin Lâtin harfleriyle nasıl gösterileceği meselesi başlı başına bir konudur. Kiril harflerinden Lâtin harflerine yapılacak çeviri yazı, hangi esaslar dikkate alınarak yapılmalıydı? Kiril harfleri esas alınıp, *ya, yo, yu, ts, şç* dışında her Kiril harfine karşılık bir Lâtin harfi mi seçilmeliydi, yoksa ses değerleri mi esas alınmalıydı, yoksa yine daha farklı kıstaslar mı uygulanmalıydı? Bunlara ilâve, Lâtin harflerine geçme hazırlıklarının yapıldığı Türk cumhuriyetlerinde teklif mahiyetinde bulunan şekiller mi kullanılmalıydı? Rusçadan alınmış olan kelimeler, telâffuzları Rusçadakinden farklı olsa bile Kiril harfleriyle yazılmakta olan Türkçelerde Rusçadaki imlâları ile yazılıyorlar: Bu kelimeler nasıl değerlendirilmeliydi? Uzun ünlüler Kiril harfli imlâda gösterilmese bile Lâtin harflerinde gösterilmeli miydi, meselâ, Türkmencedeki ünlü uzunlukları Lâtin harfli metne yansımalı mıydı? Meselâ, yine Türkmencedeki küçük uyum veya ünlü uyumsuzluğu Kiril imlâda gösterilmese bile Lâtin harfli metne yansımalı mıydı? Güney Sibirya şivelerindeki glotal duraklamalar gösterilmeli miydi ve gösterilecekse nasıl bir notasyonla yazıya yansımalıydı? Bu konularda - her zaman tutarlı olmasa da - mümkün olduğunca tutarlı bir orta yol takip etmeye çalışıldı.

Kiril harflerinden Lâtin harflerine yapılan çeviri yazıda, her zaman bire bir karşılık kullanılmamıştır. Ön damak k sesi ve arka damak ķ sesi ile ön damak g sesi ve arka damak ģ sesi, bazı lehçelerin Kiril alfabesinde ayrı harflerle gösterilmiştir; meselâ, Kazak, Karaçay-Malkar, alfabelerinde bu sesler için ayrı harfler mevcuttur. Buna karşılık, Kırgız Kiril alfabesinde farklı birer ses olan ön damak k sesi ve arka damak ķ sesi bir tek harfle, ön damak g sesi ve arka damak ģ sesi de yine bir tek harfle karşılanmaktadır ve pratikte bir sorun çıkmamaktadır. Kırgızca örneğinden hareketle, k/ķ ve g/ģ seslerinin farklı Kiril harfleriyle gösterildiği Türkçelerde şayet ünlü-ünsüz uyumu var ise, k/ķ ve g/ģ sesleri için sadece k ve g harfleri kullanılmıştır. Özellikle Özbekçe ve Uygurcada olduğu gibi ünlü-ünsüz uyumunun zayıf olduğu, yani ünsüzün niteliğini yanında bulunan ünlülerden tayin etme olanağının bulunmadığı Türkçelerde k/ķ ve g/ģ sesleri için Lâtin harflerinde ayrı birer harf kullanılmıştır.

Rusçanın Lâtin harflerine geçirilmesi konusunda da birtakım tereddütler hasıl oldu. Rusça Kiril metinlerin çeviri yazısı konusunda resmî bir çeviri yazı

kılavuzumuz olmadığı için, diğer çalışmalarımda kullandığım ve Türkiye Türkçesine en uygun olduğunu düşündüğüm bir çeviri yazı kullandım.

Gramer terimleri kılavuzunun arkasında, kılavuzda yer alan her Türkçenin gramer terimleri dizini verilmiştir. Dizindeki terimlerin yanında bulunan sayı, terimin yer aldığı paragraf numarasıdır. Terimler sıralanırken şu alfabetik sıra takip edilmiştir:

a/ä	b	c	ç	d	e	f	g	ğ
h	ı	i/î	j	k	l	m	n/ñ	o/ó
ö	p	q	r	s/ş	ş	t/t'	u	ü
v/w	x	y	z/ẓ					

Gramer terimlerinin Yakutça, Çuvaşça, Karakalpakça, Kırım Tatarcası, Karaimce karşılıkları, maalesef, çalışmaya dahil edilemedi. Kılavuz ileride yeniden basılacak olursa Yakutça, Çuvaşça, Karakalpakça, Kırım Tatarcası, Karaimce karşılıklarını da, elbette, ilâve etmek isteriz. Bu arada, okuyucuların bu kılavuz hakkındaki düşüncelerini de öğrenmek ve bu görüşleri ilerideki baskıda dikkate almak isteriz. Görüşlerinizi "Marmara Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Fen Edebiyat Fakültesi, Göztepe, İstanbul" adresime yazarsanız memnun oluruz.

Prof. Dr. Emine Gürsoy-Naskali

Çiftehavuzlar, İstanbul 1996.

GRAMER TERİMLERİ KILAVUZU

1. **abartma** Az.: mübaliğä; Tkm.: giperbola ~ ulaltma; Gag.: giperbola; Özb.: mubólağa; Uyg.: mubaliğä; Tat.: giperbola; Bşk.: giperbola; Kmk: giperbola ~ kopduruw; Krç.-Malk.: giperbola; Nog.: giperbola ~ arttırma; Kzk.: äsirelew ~ giperbola; Krg.: apırtuu ~ giperbola; Alt.: giperbola; Hks.: giperbola; Tuv.: giperbola; Şor.: giperbola; Rus.: giperbola; гипербола

2. **ablatif hâli** *bk.* **çıkma hâli**

3. **açık hece** Az.: açıg heca; Tkm.: açık bogun; Gag.: açık kısım; Özb.: óçiq boğin; Uyg.: oçuq boğum; Tat.: açıq icek; Bşk.: asıq ijek; Kmk: açık buwun; Krç.-Malk.: açık bölüm; Nog.: aşık buwın; Kzk.: aşık buwın; Krg.: açık muun; Alt.: açık üye; Hks.: açıh uya; Tuv.: a'jık slog; Şor.: *ajılık kezek; Rus.: otkrıtıy slog; открытый слог

4. **açıklık** Az.: genälmä; Tkm.: galış; Gag.: üüseklik ~ derecä; Özb.: kotariliş (tiliñ) ~ keñlik; Uyg.: eçiliş; Tat.: kütäreleş; Bşk.: kütäreleş; Kmk: (tilni) göterilişi; Krç.-Malk.: açıklık; Nog.: köterîlîs; Kzk.: aşıluw ~ köterilüw; Krg.: kötörülüü; Alt.: ködüriliş ~ ködürim; Hks.: ködîrîm; Tuv.: aastıñ a'jıtınarı; Şor.: *ködürüm; Rus.: pod'yom; подъём

5. **açıklık derecesi** Az.: genälmä däräcäsi; Tkm.: galış derecesi; Gag.: üüseklik derecesi; Özb.: kotariliş darajasi ~ keñlik darajasi; Uyg.: eçiliş däricisi; Tat.: kütäreleş däräcäse; Bşk.: kütäreleş kimäle (däräjähe); Kmk: göteriliş daracası ~ (awuznu) açılagan daracası; Krç.-Malk.: açıklık daracası; Nog.: köterîlîs derejesî; Kzk.: aşıluw därejesi; Krg.: kötörülüü daracası; Alt.: ködüriliş aayı; Hks.: ködîrîm sinî; Tuv.: tıldıñ kö'dürlüüşkününüñ ça'dazı; Şor.: *ködürüm şeni; Rus.: stepen' pod'yoma; степень подъёма

6. **ad** *bk.* **isim**

7. **adlandırma** Az.: adlandırma; Tkm.: aatlandırma; Gag.: adlamak ~ nominatsiya; Özb.: nomlaş; Uyg.: ataş; Tat.: nominatsiya ~ isemläşü; Bşk.: atama ~ nominatsiya; Kmk: at koymaklık; Krç.-Malk.: nominatsiya ~ at beriw ~ at ataw; Nog.: ataw ~ nominatsiya; Kzk.: nominatsiya ~ ataw ~ ataluw ~ at koyuw; Krg.: atoo ~ nominatsiya; Alt.: nominatsiya; Hks.: nominatsiya; Tuv.: at péeri; Şor.: *nominatsiya, *adalçatkanı; Rus.: nominatsiya; номинация

8. ağız Az.: ağız; Tkm.: agız; Gag.: aaz; Özb.: óğiz; Uyg.: eğiz; Tat.: awız; Bşk.: awıź; Kmk: awuz; Krç.-Malk.: awuz; Nog.: awız; Kzk.: awız; Krg.: ooz; Alt.: oos; Hks.: ahsı ~ aas; Tuv.: aás; Şor.: aksı; Rus.: rot; рот

9. ağız Az.: şivä; Tkm.: şiive ~ yerli dialekt; Gag.: dialekt; Özb.: şeva; Uyg.: şivä; Tat.: söyläş; Bşk.: höyläş; Kmk: govor; Krç.-Malk.: govor; Nog.: söylew ~ yerlî dialekt; Kzk.: govor; Krg.: govor; Alt.: t'er boyınıñ kuuçın-ermegi; Hks.: govor ~ çooh; Tuv.: govor; Şor.: *govor, *çook; Rus.: govor; говор

10. ağız sesi Az.: ağız säsi; Tkm.: agız sesi; Gag.: aazlı ses ~ aaz sesi; Özb.: *óğiz tóvuşi; Uyg.: eğiz tavuşi; Tat.: awız awazı ~ söyläm awazı; Bşk.: awıź önö; Kmk: awuz ses; Krç.-Malk.: awuzda kuralgan tawuş; Nog.: awız sesî; Kzk.: awız dıbısı ~ awız joldı dıbıs; Krg.: oozçul tıbış; Alt.: oos tabış; Hks.: aas tapsaa; Tuv.: aas ünü; Şor.: *aksı üni; Rus.: rotovoy zvuk; ротовой звук

11. ağızlaşma Az.: burun säsinin ağız säsinä çevrilmäsi; Tkm.: ovaazlaşma; Gag.: denazalizatsiya ~ burnusuzlaşmak; Özb.: *óğizlaşiş; Uyg.: (B.Uyg.) eğizlişiş ~ (D.Uyg.) dimağ tavuşliriniñ eğiz tavuşliriğa aylanişi (ötüşi); Tat.: borın awazınıñ awız awazına üzgärüwe; Bşk.: tanaw önönöñ awıźlaşıwı; Kmk: *burun sesni awuz sesge aylanmagı; Krç.-Malk.: burun tawuşlanı awuz tawuşlaga aylanıwu; Nog.: burın seslerdîñ awız seslerîne dönüwî; Kzk.: murın dıbısınıñ awız dıbısına aynaluwı; Krg.: murunçuldun oozçul tıbışka ötüüsü; Alt.: tumçuk tabış oos tabışka köçöri; Hks.: purun tapsaanıñ aas tapsaana aylanızı; Tuv.: tumçuk-pile adáar ünnerniñ aás-pile adár ünerje şilçiri; Şor.: *purnu üniniñ aksılançatkanı; Rus.: prevraşçeniye nosovogo v rotovoye; превращение носового в ротовое

12. aitlik eki Az.: mänsubiyyät şäkilçisi; Tkm.: degişlilik goşulması ~ yöñkeme goşulması; Gag.: saabilik afiksi; Özb.: qaraşlilik qoşimçasi; Uyg.: orun-bälgä keliş qoşumcisi ~ tävälik qoşumçisi; Tat.: tartım quşımçası; Bşk.: eyälek yalğawı; Kmk: mülk koşumça; Krç.-Malk.: iyelik affiks ~ iyelik calgaw; Nog.: tartım kosımşası; Kzk.: täweldik jalgaw; Krg.: taandık müçö; Alt.: menziner kojulta; Hks.: tartılgı forma hozımı; Tuv.: -gı, -gi, -kı, -ki ço'gaadılga ko'jumaa; Şor.: tartım forma affiksı (kojundalı); Rus.: affiks prinadlejnosti; аффикс принадлежности

13. akıcı ünsüz Az.: sonor samit; Tkm.: sonorlı çekimsizler; Gag.: sonor konson; Özb.: sonor undóş; Uyg.: (B.Uyg.) ünlük tavuş ~ (D.Uyg.) aqma-dimağ tavuşi; Tat.: sonor tartıq ~ sonant; Bşk.: sonor tartınqı; Kmk: köp tawuşlu tutuk; Krç.-Malk.: sıydam kısık tawuş ~ sonornıy; Nog.: tegîs tartık

~ sonor tartığı; Kzk.: ündü dawıssız; Krg.: murunçul ünsüz; Alt.: tumçuk tabıjı; Hks.: purun ün çohtarı; Tuv.: ayáar a'jık eves ün; Şor.: şuuk çok soglasnıy; Rus.: sonornıy soglasnıy; сонорный согласный

14. akraba diller Az.: gohum dillär; Tkm.: garındaş diller; Gag.: senselä dillär ~ akraba dillär; Özb.: garindóş tillar; Uyg.: tuğqan tillar; Tat.: qardäş tellär; Bşk.: qärźäş teldär; Kmk: kardaş tiller; Krç.-Malk.: cuwuk tille; Nog.: kardaş tîller ~ yakın (yuwık) tîller; Kzk.: tuwıstas tilder; Krg.: tekteş tilder; Alt.: karındaş tilder; Hks.: çagın tîller ~ tugan tîller; Tuv.: törel tıldar; Şor.: *karındaş tiller; Rus.: rodstvennıye yazıki; родственные языки

15. akrabalık adları Az.: gohumlug bildirän adlar; Tkm.: garındaşlık bildiryään aatlar; Gag.: senselelik terminneri ~ akrabalık terminneri; Özb.: garindóşlik bildiruvçi ótlar; Uyg.: (B.Uyg.) qerindaşliq atalğuliri ~ (D.Uyg.) tuğqançiliq atalğuliri; Bşk.: qärźäşlek atamaları; Kmk: *kardaşlık bildiregen sözler; Krç.-Malk.: cuwukluk magananı cürütgen atla; Nog.: kardaş-kawımlık terminlerî ~ kardaşlık terminlerî; Kzk.: tuwıstık baylanıstardı bildiretin atawlar ~ tuwıstık atawlar; Krg.: tuugandıktı bildirgen terminder; Alt.: karındaş kolbunı körgüzer söstör; Hks.: tugan-çagın attarı; Tuv.: törel hamaarılgalar ileredir söster; Şor.: *karındaş paglamları körgüsçatkan söster; Rus.: imena, oboznaçayuşçiye rodstvennıye svyazi; имена, обозначающие родственные связи

16. akustik Az.: hava axını; Tkm.: akustik; Gag.: akustika; Özb.: akustika; Uyg.: akustika; Tat.: akustika; Bşk.: akustika; Kmk: akustika; Krç.-Malk.: akustika; Nog.: akustika; Kzk.: akustika; Krg.: akustika; Alt.: akustika; Hks.: akustika; Tuv.: akustika; Şor.: akustika; Rus.: akustika; акустика

17. akuzatif hâli *bk.* **yükleme hâli**

18. alfabe Az.: älifba; Tkm.: elipbiy; Gag.: alfavit ~ alfabet; Özb.: alifbó; Uyg.: elipbä; Tat.: élifba; Bşk.: alfavit; Kmk: alipba ~ alfavit; Krç.-Malk.: alfavit; Nog.: elîppe; Kzk.: alfavit ~ älipbiy; Krg.: alfavit; Alt.: alfavit ~ tañmalık; Hks.: alfavit; Tuv.: alfavit; Şor.: alfavit; Rus.: alfavit; алфавит

19. alıntı *bk.* **ödünç**

20. alofon ~ değişken ses ~ bir sesin varyantları Az.: allofon; Tkm.: bir sesiñ variantları; Gag.: alofon ~ fonema variantı; Özb.: allofon; Uyg.: allofon; Tat.: allofon; Bşk.: allofon; Kmk: allofon; Krç.-Malk.: allofon; Nog.: allofon; Kzk.: allofon ~ fonema variantı; Krg.: allofon; Alt.: allofon ~ fonemanıñ varianttarı; Hks.: allofon; Tuv.: allofon; Şor.: allofon; Rus.: allofon; аллофон

21. alomorf ~ değişken şekil ~ bir şeklin varyantları *Az.:* allomorf; Tkm.: bir formanıñ variantları; Gag.: alomorf; Özb.: allomorf; Uyg.: (B.Uyg.) allomorf ~ (D.Uyg.) morfemaniñ variyanti; Tat.: allomorf; Bşk.: allomorf; Kmk: allomorf; Krç.-Malk.: allomorf; Nog.: allomorf; Kzk.: allomorf; Krg.: allomorf; Alt.: allomorf; Hks.: allomorf; Tuv.: allomorf; Şor.: allomorf; Rus.: allomorf; алломорф

22. alt çene Az.: alt çänä; Tkm.: aşakı eñek; Gag.: alt çenä; Özb.: pastiki cağ; Uyg.: astinqi iñäk; Tat.: askı teş kaznası; Bşk.: aşqı yañaq; Kmk: tüp çene; Krç.-Malk.: tüp cayak süyek; Nog.: tömengî yak; Kzk.: tömeñgi jak ~ astıñgı jak; Krg.: astıñkı caak; Alt.: altıgı t'aak ~ altındagı t'aak söögi; Hks.: altındagı naah söögî; Tuv.: a'ldıı çaak söögü ~ segel; Şor.: altıngı naak söögü; Rus.: nijnyaya çelyust'; нижняя челюсть

23. alt dudak Az.: alt dodag; Tkm.: aşakı doodak; Gag.: alt dudak; Özb.: pastiki lab; Uyg.: astinqi läv; Tat.: askı iren; Bşk.: aşqı iren; Kmk: tüp erin; Krç.-Malk.: tüp erin; Nog.: tömengî (astı) erîn; Kzk.: astıñgı erin; Krg.: astıñkı erin; Alt.: altıgı erin ~ aldındagı erin; Hks.: altındagı irîn; Tuv.: adakkı erin; Şor.: altıngı erni; Rus.: nijnyaya guba; нижняя губа

24. ana cümle ~ temel cümle Az.: baş cümlä; Tkm.: baş sözlem; Gag.: baş cümlä; Özb.: bóş gap; Uyg.: baş cümlä; Tat.: baş cömlé; Bşk.: baş höyläm; Kmk: baş cumla; Krç.-Malk.: baş aytım; Nog.: bas yıyma; Kzk.: basıñkı söylem; Krg.: baş süylöm; Alt.: tös ermek; Hks.: öön predlojeniye; Tuv.: kol tomak; Şor.: *öön erbek; Rus.: glavnoye predlojeniye; главное предложение

25. ana dil ~ proto dil Az.: kök dil; Tkm.: ene dili; Gag.: evelki dil ~ protodil; Özb.: óna til; Uyg.: ana til ~ proto til; Tat.: baba tel; Bşk.: nigeş tel; Kmk: bırıngı ata-babalanı tili; Krç.-Malk.: buruñu til; Nog.: asıl ana tîlî ~ proto tîl; Kzk.: ata tîl; Krg.: prototil ~ bayırkı til; Alt.: adalar tili; Hks.: ada tîlî ~ îce tîlî; Tuv.: ündezin tıl; Şor.: *ene tili; Rus.: yazık-mat' ~ prayazık; язык-мать ~ праязык

26. ana dili Az.: ana dili; Tkm.: ene dili; Gag.: ana dili; Özb.: óna tili; Uyg.: ana tili; Tat.: tuygan tel ~ ana tele; Bşk.: tuğan tel ~ äsä tele; Kmk: ana til; Krç.-Malk.: ana til; Nog.: ana tîlî; Kzk.: ana tili; Krg.: ene tili; Alt.: töröl til; Hks.: pos tîlî ~ töreen tîl; Tuv.: t'öreen tıl; Şor.: tugan tili; Rus.: rodnoy yazık; родной язык

27. anlam Az.: mäna ~ anlam; Tkm.: maanı; Gag.: maana; Özb.: ma'nó; Uyg.: mäna; Tat.: méğné; Bşk.: mäğänä; Kmk: ma'na; Krç.-Malk.:

magana; Nog.: mäne; Kzk.: magına; Krg.: maani; Alt.: uçurı; Hks.: pîldîrîg ~ tuza; Tuv.: u'tka; Şor.: *uñnam; Rus.: znaçeniye; значение

28. **anlam bilimci** Az.: semasiolog; Tkm.: semasiolog; Gag.: semasiolog; Özb.: semasiolog; Uyg.: mänini täkşürgüçi alim ~ semasiolog; Tat.: semasiolog; Bşk.: semasiolog; Kmk: semasiolog; Krç.-Malk.: semasiolog; Nog.: semasiolog; Kzk.: semasiolog; Krg.: semasiolog; Alt.: semasiolog; Hks.: semasiolog; Tuv.: semasiolog; Şor.: semasiolog; Rus.: semasiolog; семасиолог

29. **anlam bilimi** Az.: semantika; Tkm.: semantika; Gag.: semantika ~ semasiologiya ~ söz maanası bilimi; Özb.: semantika ~ mazmuniyet; Uyg.: söz mänisi häqqidä ilim ~ semantika; Tat.: semantika; Bşk.: semantika; Kmk: semantika; Krç.-Malk.: semantika; Nog.: semantika; Kzk.: semantika ~ semasiologiya; Krg.: semantika ~ semasiologiya; Alt.: semantika ~ uçurı; Hks.: semantika ~ pîldîrîg; Tuv.: semantika ~ u'tka tu'gayında pilig ~ ertem; Şor.: semantika; Rus.: semantika, semasiologiya; семантика, семасиология

30. **anlamdaş ~ eş anlamlı** Az.: sinonim; Tkm.: sinonim ~ maanıdaş; Gag.: sinonim ~ birmaanalı laflar ~ birmaanalı sözlär; Özb.: sinonim ~ ma'nódóş; Uyg.: mänidaş sözlär; Tat.: sinonim; Bşk.: sinonim; Kmk: sinonim ~ bir ma'nalı söz; Krç.-Malk.: sinonim ~ cuwuk maganalı sözle ~ birça maganalı sözle; Nog.: sinonim ~ bîr mänelî; Kzk.: sinonim; Krg.: sinonim; Alt.: sinonim ~ uçurı tüñey söstör; Hks.: sinonim ~ pîldîrîglerî tööy söster ~ pîldîrîglerî çagın söster; Tuv.: sinonim; Şor.: *sinonim; Rus.: sinonim; синоним

31. **aracı dil** Az.: vasitäçi dil; Tkm.: aaralık dil; Gag.: ara dili ~ aracı dil; Özb.: vósitaçi til; Uyg.: vasitä tili; Tat.: aradaşçı tel; Bşk.: aralıq tel; Kmk: araçı til; Krç.-Malk.: ortak til ~ araçı til; Nog.: ara tîl; Kzk.: aralık til; Krg.: araçı til; Alt.: ortok boluşçı til; Hks.: ara tîl; Tuv.: harılzaakçı tıl; Şor.: *arazı til; Rus.: yazık-posrednik; язык-посредник

32. **argo** Az.: argo; Tkm.: argo; Gag.: argo; Özb.: argo; Uyg.: argo; Tat.: argo; Bşk.: argo; Kmk: argo; Krç.-Malk.: argo; Nog.: argo; Kzk.: argo; Krg.: argo; Alt.: argo; Hks.: argo; Tuv.: argo; Şor.: argo; Rus.: argo; арго

33. **arka damak *n*'si ~ geniz *n*'si ~ nazal *n*** Az.: dilarxası *n* säsi; Tkm.: ıızkı kentlevük *ñ*; Gag.: arddilli *ñ* ~ arddamaklı *ñ* ~ geniz *ñ*; Özb.: til órqa *ñ*; Uyg.: (B.Uyg.) burun ünlük tavuşi *ñ* ~ (D.Uyg.) dimağ tavuşi *ñ*; Tat.: tel artı *ñ* ~ borın *ñ*'sı ~ *ñ* borın sonorı; Bşk.: tel artı *ñ* önö; Kmk: **ñ* til artı tutuk awazı; Krç.-Malk.: tilni art kesegi bla aytılgan *ñ*; Nog.: arka tamak *ñ* ~ tîl artı *ñ*;

Kzk.: til artı *ñ* dawıssızı; Krg.: tüpçül *ñ*; Alt.: til arkazı *ñ* tabış; Hks.: tîl soondagı *ñ*; Tuv.: tıl soonuñ *ñ*; Şor.: tildiñ sooba aydılçatkan *ñ* ~ *til soobazı *ñ*; Rus.: zadneyazıçnıy *ñ*; заднеязычный *ң*

34. arkaik *bk.* **eski**

35. art avurt ünsüzü Az.: särt damag samit; Tkm.: gapdal ışgalañlı; Gag.: yandilli çetin konson; Özb.: qattiq yón tóvuş; Uyg.: (B.Uyg.) qattiq yan ünlük ~ (D.Uyg.) qattik qovuz tavuşi; Tat.: tel artı awazı; Bşk.: qatı urt önö; Kmk: kalın yan tutuk awazı; Krç.-Malk.: uwurtlanı boluşlugu bla kuralgan kalın kısık (tunakı) tawuş; Nog.: katı uwırt tartıgı; Kzk.: büyir juwan dıbıs; Krg.: kaptalçıl katkalañ tıbış; Alt.: katu kelteylik tuyuk tabış; Hks.: tîl hırindagı hatıg tapsag; Tuv.: tıl kıdınıñ a'jık eves ünü; Şor.: *kadıg nan üni; Rus.: tvyordıy bokovoy soglasnıy zvuk; твёрдый боковой согласный звук

36. art damak Az.: dilarxası; Tkm.: ıızkı kentlevük; Gag.: ard damak; Özb.: çuqur til órqa; Uyg.: (B.Uyg.) çoñqur til käyni ~ (D.Uyg.) til uçi käyni; Tat.: keçe tel; Bşk.: tamaq töbö; Kmk: tañlawnu artı; Krç.-Malk.: tilni art kesegi ~ tıñılawuknu art kesegi; Nog.: tîl artı ~ tañlay artı; Kzk.: til artı ~ artkı tañday; Krg.: tüpkü tañday ~ artkı tañday; Alt.: tüp tañday; Hks.: soondagı hurgan; Tuv.: artıı tıl; Şor.: tildiñ tereñ sooba aydılçatkan; Rus.: myagkoye (zadneye) nyobo; мягкое (заднее) нёбо

37. art damak ünsüzü Az.: dilarxası samit; Tkm.: ıızkı kentlevük çekimsizi; Gag.: arddilli konson ~ arddamaklı konson; Özb.: çuqur til órqa undóşi; Uyg.: çoñqur til käyni üzük tavuş ~ til uçi käyni üzük tavuşi; Tat.: keçe tel tartığı ~ uvular tartıq; Bşk.: tamaq töbö tartınqıhı; Kmk: art til tutuk; Krç.-Malk.: art til (tıñılawuk) kısık (tunakı) tawuş; Nog.: tîl artı tartıgı; Kzk.: til artı dawıssızı; Krg.: tereñ tüpçül ünsüz; Alt.: tereñ til tözi tuyuk tabış; Hks.: tîl tözîndegî ün çoh tapsag; Tuv.: artıı tıldıñ a'jık eves ünü; Şor.: tildiñ tereñ sooba aydılçatkan ~ til tereñ sobazınıñ soglasnıyı; Rus.: gluboko zadneyazıçnıy soglasnıy; глубоко заднеязычный согласный

38. asıl anlam Az.: äsas mäna; Tkm.: esası maanısı; Gag.: öz maana; Özb.: boş ma'nó ~ asósiy ma'nó; Uyg.: äsli mäna; Tat.: töp mäğnäsi; Bşk.: töp mäğänä; Kmk: baş ma'nası ~ aslu ma'nası; Krç.-Malk.: baş magana; Nog.: asıl mäne ~ tüp mäne; Kzk.: negizgi magına; Krg.: negizgi maani; Alt.: tös uçurı; Hks.: öön pîldîrîg; Tuv.: to'rt u'tka; Şor.: *öön uñnam; Rus.: glavnoye znaçeniye ~ osnovnoye znaçeniye; главное значение ~ основное значение

39. asıl sayı sıfatı (iki kalem, üç kitap) Az.: migdar sayları; Tkm.: mukdar saanlar; Gag.: sayı sayılıkları; Özb.: *sanóq són; Uyg.: sanaq san;

Tat.: töp san ~ miqdar sanı ~ asıl san; Bşk.: töp han; Kmk: *sanaw çislitelnoye; Krç.-Malk.: sançı sanaw; Nog.: tüp san ~ sanaw san; Kzk.: eseptik san esim; Krg.: eseptik san atooç; Alt.: turgan toozın körgüzer toolomo; Hks.: öön san; Tuv.: san adı-pile ilerettingen t'odaradılga; Şor.: köptüg sançı; Rus.: koliçestvennoye çislitelnoye; количественное числительное

40. asıl sayılar (1, 2, 3, ...) Az.: migdar sayları; Tkm.: mukdar saanlar ~ asıl saanlar; Gag.: sayı sayılıkları; Özb.: *sanóq són; Uyg.: sanaq san; Tat.: miqdar sannarı; Bşk.: töp handar; Kmk: sanaw çislitelnoyeler ~ sanaw sanawluklar; Krç.-Malk.: sançı sanaw; Nog.: tüp sanlar; Kzk.: eseptik san esim; Krg.: eseptik san atooç; Alt.: turgan toozın körgüzer toolomo ~ eeçiy toozın körgüzer toolomo; Hks.: öön sannar; Tuv.: tüñ san adı; Şor.: köptüg sançı; Rus.: koliçestvennoye çislitelnoye; количественное числительное

41. asimilasyon *bk.* **benzeşme**

42. asli ses ~ birincil ses Az.: ilkin säs; Tkm.: ilkinci ses; Gag.: *aslı ses ~ aslı fonema; Özb.: *asliy tóvuş; Uyg.: däsläpki tavuş; Tat.: berençel awaz ~ äwwälge awaz; Bşk.: berensel ön; Kmk: *aslu ses; Krç.-Malk.: tawuşnu bek alga forması; Nog.: baslapkı ses ~ bîrînşî ses; Kzk.: bastapkı dıbıs; Krg.: algaçkı tıbış; Alt.: baştapkı tabış; Hks.: iñ pastagı tapsag ~ pastagı tapsag; Tuv.: pa'ştay turgan ün ~ pa'ştaygı ün; Şor.: *paytılgan ün ~ paştap turgan ün; Rus.: pervonaçalnıy zvuk; первоначальный звук

43. asli uzunluk ~ birincil uzunluk Az.: ilkin uzanma; Tkm.: ilkinci uzınlık ~ 1-nci uzınlık, gadımı türki uzınlık; Gag.: öz uzunnuk ~ aslı uzunnuk; Özb.: *asliy uzunlik; Uyg.: däsläpki uzunluq; Tat.: berençel ozınlıq; Bşk.: berensel oẓonloq; Kmk: *aslu uzunluk ~ (sozuk awazda) awwaldan berli bolgan uzunluk; Krç.-Malk.: tawuşnu bek alga uzunlugu; Nog.: baslapkı uzunlık; Kzk.: bastapkı uzındık; Krg.: algaçkı sozulmalık; Alt.: baştap tarıy tabılgan uzun ündü tabış; Hks.: tapsagnıñ öön uzunı ~ tapsagnıñ çir pirîlgen uzunı; Tuv.: pa'ştay turgan uzun ün; Şor.: *paştalgan uzagı (uzunluk); Rus.: perviçnaya dolgota ~ etimologiçeskaya dolgota; первичная долгота ~ этимологическая долгота

44. atasözü Az.: atalar sözü; Tkm.: atalar sözi ~ nakıl; Gag.: söleyiş; Özb.: maqól; Uyg.: maqal; Tat.: mäqal' ~ babalar süze; Bşk.: mäqäl; Kmk: atalar sözü ~ ata sözü; Krç.-Malk.: nart söz ~ ata-babalanı sözleri; Nog.: ata söz ~ takpak; Kzk.: makal; Krg.: makal; Alt.: kep sös; Hks.: söspek ~ adalar sözî; Tuv.: üleger tomak; Şor.: çajılgı sös; Rus.: poslovitsa; пословица

45. avurt Az.: ovurd; Tkm.: ovurt; Gag.: aurt; Özb.: lunc; Uyg.: qovuz; Tat.: añqaw; Bşk.: urt; Kmk: uwurt; Krç.-Malk.: uwurt; Nog.: uwırt; Kzk.: jak kuwısı; Krg.: caaktın art cagı; Alt.: oos içinde t'aak aldı boş t'er; Hks.: oort ~ naah îstîndegî pos çir; Şor.: aksı içinde naak sögüniñ poş çeri; Rus.: zaşçyoçnoye prostranstvo; защёчное пространство

46. avurt ünsüzü Az.: damag samiti; Tkm.: gapdal ışgalañlı çekimsiz; Gag.: yandilli konson; Özb.: yón tóvuş; Uyg.: yan ünlük ~ (D. Uyg.) qovuz tavuşi; Tat.: yañgı awaz ~ sonor awaz; Bşk.: urt tartınqıhı; Kmk: yan tutuk (awaz); Krç.-Malk.: uwurtlanı boluşlugu bla kuralgan kısık tawuş ~ uwurtlanı boluşlugu bla kuralgan tunakı tawuş; Nog.: uwırt tartıgı; Kzk.: jak dıbısı ~ büyir dıbıs; Krg.: kaptalçıl tıbış; Alt.: kelteylik tabış; Hks.: tîl hırindagı tapsag; Tuv.: tıl kıdınıñ ünü; Şor.: til kırıyındagı ün; Rus.: bokovoy zvuk; боковой звук

47. aykırılaşma ~ benzeşmezlik ~ disimilasyon Az.: dissimilyasiya; Tkm.: dissimilyasiya ~ meñzeşsizleşme; Gag.: dissimilätsiya; Özb.: dissimilyatsiya ~ nóoxşaşlik; Uyg.: dissimilyatsiyä; Tat.: oxşaşsızlanu ~ oxşaşsızlandıru ~ dissimilâtsiya; Bşk.: dissimilyatsıya; Kmk: dissimilâtsiya; Krç.-Malk.: dissimilâtsiya; Nog.: dissimilyatsiya; Kzk.: dissimilyatsiya; Krg.: dissimilyatsiya; Alt.: dissimilyatsiya; Hks.: dissimilyatsiya; Tuv.: dissimilyatsiya ~ tömeyleşpezi; Şor.: dissimilyatsiya; Rus.: dissimilyatsiya; диссимиляция

48. ayrılma hâli *bk.* **çıkma hâli**

49. azlık çokluk zarfı ~ miktar zarfı ~ nicelik zarfı Az.: migdar zärfi; Tkm.: haal dereceleri; Gag.: nicelik hem nekadarlık işhallıı; Özb.: miqdór-daraca ravişi; Uyg.: (B.Uyg.) däricä-miqdar rävişi ~ (D.Uyg.) däricä rävişi; Tat.: küläm-çama räveşe; Bşk.: küläm-däräjä räweşe; Kmk: ölçew hallık; Krç.-Malk.: mardaçı sözlew ~ mardanı sözlewleri; Nog.: kararlaw em dereje nareçiyeler; Kzk.: mölşer üstew ~ ölşem jäne däreje üstew; Krg.: san ölçöm taktooç; Alt.: kemin körgüzer kubulbas; Hks.: sin nareciyeleri; Tuv.: hemçegniñ nareçiyezi; Şor.: *şen nareçiyezi; Rus.: nareçiye meri i stepeni; наречие меры и степени

50. bağlaç Az.: bağlayıcı; Tkm.: soyuz ~ baaglayıcı; Gag.: baalaycı; Özb.: bóğlóvçi; Uyg.: bağliğuçi; Tat.: terkägeç; Bşk.: terkäwes; Kmk: baylawuç; Krç.-Malk.: baylaw ~ baylam; Nog.: tîrkewîş; Kzk.: şılaw ~ jalgawlık sılaw ~ jalgaw; Krg.: baylamta; Alt.: kolbooçı; Hks.: palgandı; Tuv.: evilel; Şor.: *soyuz ~ paglaş; Rus.: soyuz; союз

51. basit cümle Az.: sadä cümlä; Tkm.: yöönekey sözlem; Gag.: sadä cümlä; Özb.: sódda gap; Uyg.: addiy cümlä; Tat.: gadi cömlä; Bşk.: yabay höyläm;

Kmk: prostoy cumla ~ *sayaw cumla ~ sıra cumla; Krç.-Malk.: boş aytım; Nog.: kabatsız yıyma; Kzk.: jay söylem; Krg.: cönököy süylöm ~ cay süylöm; Alt.: tegin ermek; Hks.: olañay predlojeniye; Tuv.: pödüün tomak; Şor.: *tegen erek; Rus.: prostoye predlojeniye; простое предложение

52. **basit zaman** Az.: sadä zaman; Tkm.: yöönekey zamaan ~ saada zamaan; Gag.: sadä zaman; Özb.: *sódda zamón; Uyg.: addiy zaman; Tat.: gadi zaman ~ sintetik zaman; Bşk.: yabay zaman; Kmk: prostoy zaman ~ *sayaw zaman; Krç.-Malk.: boş zaman forma; Nog.: kabatsız zaman; Kzk.: jalpı osı şak; Krg.: cönököy çak; Alt.: tegin öy; Hks.: olañay tus; Tuv.: pödüün üye; Şor.: *tegen tem; Rus.: prostoye vremya; простое время

53. **başta ünlü türemesi** Az.: proteza ~ säs artımı; Tkm.: proteza; Gag.: proteza; Özb.: soz bóşida unli órttiriş; Uyg.: proteza ~ (D.Uyg.) söz beşida sozuq tavuşniñ päyda bolup qelişi; Tat.: suzıklarnıñ östälüe ~ suzıq östälü ~ proteza; Bşk.: proteza; Kmk: proteza ~ söznü başına sozuk awazını gelmegi; Krç.-Malk.: proteza; Nog.: proteza; Kzk.: proteza; Krg.: proteza (ündüü); Alt.: proteza; Hks.: proteza; Tuv.: proteza; Şor.: proteza; Rus.: proteza; протеза

54. **başta ünsüz türemesi** Az.: proteza ~ säs artımı; Tkm.: proteza; Gag.: proteza; Özb.: soz bóşida undóş órttiriş; Uyg.: proteza ~ (D. Uyg.) söz beşida üzük tavuşniñ päyda bolup qelişi; Tat.: tartıqlarnıñ östälüe ~ tartıq östälü ~ proteza; Bşk.: proteza; Kmk: proteza ~ söznü başına tutuk awazını gelmegi; Krç.-Malk.: proteza; Nog.: proteza; Kzk.: proteza; Krg.: proteza (ünsüz); Alt.: proteza; Hks.: proteza; Tuv.: proteza; Şor.: *proteza; Rus.: proteza; протеза

55. **belâgat** *bk.* **söz sanatı**

56. **belirli isim tamlaması ~ belirtili isim tamlaması** Az.: täyini söz birläşmäsi; Tkm.: ayırgıçlı söz düzümi (ılalaşma); Gag.: afiksli bellilikçi laf birleşmesi; Özb.: belgili qaratqiçli birikma; Uyg.: üçünci izafät; Tat.: öçençe izafät; Bşk.: bildäle isem hüźbäyläneşe; Kmk: belgilengen sıpatlık söz tagım; Krç.-Malk.: belgili aygaklawçusu (açıklawçusu) bolgan söz tutuş ~ üçüngü izafet; Nog.: belgilengen ayırgışlı söz baylanısı ~ üşînşî izafet; Kzk.: matasa baylanıskan anıktawıştık söz tirkesi; Krg.: müçölüü anıktooç aykaşı; Alt.: kojultalu adılu söskolbu; Hks.: közîdîlgen çarıdıg sös pîrîgîzî; Tuv.: hevirlettingen hamárıştırarınıñ padeinde turar sös-pile ilerettingen t'odaradılgalıg ka'ttıjıışkın; Şor.: *kojundalıg pilimçi sös tizimi; Rus.: oformlennoye opredelitelnoye soçetaniye; оформленное определительное сочетание

57. belirli nesne ~ belirtili nesne Az.: vasitäsiz tamamlıg; Tkm.: göni dooldurgıç; Gag.: afiksli dooru tamannık; Özb.: belgili vósitasiz toldiruvçi; Uyg.: eniq toğra toluqturğuçi ~ (D. Uyg.) eniq bivasitä toldurğuçi; Tat.: turı tämamlıq; Bşk.: bildäle tura tultırıwsı; Kmk: belgilengen tuwra tolumluk; Krç.-Malk.: tamamlawçu boluş affiksli tuwra (tüz) tolturuw(çu); Nog.: belgilengen tuwra toltırgış; Kzk.: tura tolıktawış ~ jalgawlı tura tolıktawış; Krg.: müçölüü tike toluktooç; Alt.: kojultalu çike toltıraaçı; Hks.: közîdîlgen könî toldırıg; Tuv.: hevirlettingen t'ort nemelde; Şor.: kojundalu tüjüm koşkanı; Rus.: oformlennoye pryamoye dopolneniye; оформленное прямое дополнение

58. belirsiz isim tamlaması ~ belirtisiz isim tamlaması Az.: II. növ täyini söz birläşmäsi; Tkm.: ayırgıçyı söz düzümi (ısnışma); Gag.: afikssiz bellilikçi laf birleşmesi; Özb.: belgisiz qaratqiçli birikma; Uyg.: ikkinçi izafät; Tat.: ikençe izafät; Bşk.: bildäheẓ isem hüẓbäyläneşe; Kmk: belgilenmegen sıpatlık söz tagım; Krç.-Malk.: boluş affikssiz eki atdan kuralgan söz tutuş; Nog.: belgilenmegen ayırgışlı söz baylanısı; Kzk.: kabısa baylanıskan anıktawıştık söz tirkesi; Krg.: müçösüz anıktooç aykaşı; Alt.: kojulta t'ok adılu söskolbu; Hks.: közîdîlbeen çarıdıg sös pîrîgîzî; Tuv.: hevirlettinmeen hamárıştırarınıñ padejinde sös-pile ilerettingen t'odaradılgalıg ka'ttıjıışkın; Şor.: *affiks çok pilimçi söz tizimi; Rus.: neoformlennoye opredelitelnoye soçetaniye; неоформленное определительное сочетание

59. belirsiz nesne ~ belirtisiz nesne Az.: ğeyri-müäyyän vasitäsiz tamamlıg; Tkm.: gııtak dooldurgıç; Gag.: afikssiz dooru tamannık; Özb.: belgisiz vósitasiz toldiruvçi; Uyg.: (B.Uyg.) naeniq toğra toluqturğuçi ~ (D.Uyg.) naeniq bivasitä toldurğuçi; Tat.: qıyıq tämamlıq; Bşk.: bildäheẓ tura tultırıwsı; Kmk: belgilenmegen tuwra tolumluk; Krç.-Malk.: tamamlawçu boluş affikssiz tuwra tolturuw(çu); Nog.: belgîlenmegen tuwra toltırgış; Kzk.: jalgawsız tuwra tolıktawış ~ tuwra tolıktawıştıñ jasırın türi; Krg.: müçösüz tike toluktooç; Alt.: kojulta t'ok çike toltıraaçı; Hks.: közîdîlbeen könî toldırıg; Tuv.: hevirlettinmeen t'ort nemelde; Şor.: affiks çok tüjüm koşkanı; Rus.: neoformlennoye pryamoye dopolneniye; неоформленное прямое дополнение

60. belirsizlik sıfatı Az.: ğeyri-müäyyän migdar sayı; Tkm.: näämgäälim çalışma; Gag.: bellisiz söz (aderlik, sayılık h.b.); Özb.: *tahminiylek sifati; Uyg.: naeniq süpät; Tat.: mıqdar räweşe; Bşk.: bildäheẓlek sifatı; Kmk: belgisiz sanaw sıpat söz; Krç.-Malk.: belgisiz sıfat; Nog.: belgîsîz sıpat; Kzk.: *belgisizdik esimdigi; Krg.: katıştık sın atooç ~ çamalama sın atooç; Alt.: t'artı t'ok soluma ~ toozı t'art emes sös; Hks.: île nimes pîldîrtkî; Rus.: neopredelyonnoye mestoimeniye; neopredelyonno-koliçestvennoye slovo; неопределённое местоимение; неопределённо-количественное слово

61. belirsizlik zamiri Az.: ğeyri-müäyyän äväzlik; Tkm.: näämäälim çalışma; Gag.: bellisiz aderlik; Özb.: *tahminiylik ólmóşi; Uyg.: bälgüsizlik almişi ~ eniqsizliq almişi; Tat.: bilgesezlek almaşlığı; Bşk.: bildäheẓlek almaşı; Kmk: belgisiz orunça; Krç.-Malk.: belgisiz almaş; Nog.: belgîsîz awıs; Kzk.: *belgisizdik esimdigi ~ *mölşer üstewi; Krg.: çamalama at atooç; Alt.: t'artı t'ok soluma; Hks.: île nimes orındı; Tuv.: to'dargay eves at ornu; Rus.: neopredelyonnoye mestoimeniye; неопределённое местоимение

62. belirten *bk.* **tamlayan**

63. belirtili isim tamlaması *bk.* **belirli isim tamlaması**

64. belirtili nesne *bk.* **belirli nesne**

65. belirtisiz isim tamlaması *bk.* **belirsiz isim tamlaması**

66. belirtisiz nesne *bk.* **belirsiz nesne**

67. benzerlik eki ~ benzetme eki Az.: bänzätmä bildirän goşma ~ bänzärlik şäkilçisi; Tkm.: meñzetme affiksi ~ meñzetme goşulması; Gag.: benzetmäk afiksi; Özb.: oxşatiş qoşimçasi; Uyg.: (B.Uyg.) oxşatma qoşumçä ~ (D.Uyg.) oxşatma qoşumçisi; Tat.: oxşaşlıq quşımçası; Bşk.: okşatıw affiksı; Kmk: oşatıw koşumça; Krç.-Malk.: teñleşdiriw (uşatıw) magana bergen affiks; Nog.: usastırma kosımşası ~ usatuw kosımşası; Kzk.: uksatuw kosımşası; Krg.: okşoşturuu müçösü; Alt.: tüñdeştirü kojulta; Hks.: tööyles hozımı; Tuv.: tömeyleer, teñneer a'rtınçı; Şor.: *tööyleş affiksi; Rus.: upodobitelnıy affiks; уподобительный аффикс

68. benzeşme ~ asimilasyon Az.: assimilyasiya; Tkm.: meñzeşme ~ assimilyasiya; Gag.: asimilätsiya; Özb.: assimilatsiya ~ oxşaşlik; Uyg.: assimilyatsiyä; Tat.: oxşaşlanu ~ oxşaşlandıru ~ assimilâtsiya; Bşk.: assimilyatsiya; Kmk: boysınıw ~ oşatıw; Krç.-Malk.: assimilâtsiya; Nog.: assimilyatsiya; Kzk.: assimilyatsiya ~ dıbıs ündestigi; Krg.: okşoşturuu ~ assimilyatsiya; Alt.: assimilyatsiya; Hks.: assimilyatsiya; Tuv.: assimilyatsiya ~ tömeylejiri; Şor.: assimilyatsiya; Rus.: assimilyatsiya ~ upodobleniye; ассимиляция ~ уподобление

69. benzeşmezlik *bk.* **aykırılaşma**

70. benzetme eki *bk.* **benzerlik eki**

71. bildirme eki Az.: xäbär şäkilçisi; Tkm.: kem iişlik ~ habarlık goşulmaları; Gag.: predikatlık afiksi; Özb.: kesimlik qoşimçasi; Uyg.: höküm bağlamçi peil qoşumçisi; Tat.: xäbärlek quşımçası; Bşk.: xäbärlek affiksı; Kmk: xabarlık koşumça; Krç.-Malk.: haparçılık affiks ~ haparçı affiks; Nog.: habarlawış

kosımşası; Kzk.: jiktik jalgaw; Krg.: bayandooçtuk müçö ~ cak müçö; Alt.: aydılaaçınıñ kojultazı; Hks.: söyleeçî hozımı; Tuv.: -dır, -dir tep pa'dıtkaar a'rtınçı; Şor.: *aytkı sözön affiksi; Rus.: affiks skazuyemosti; аффикс сказуемости

72. **bildirme kipleri** Az.: xäbär forması; Tkm.: iişlik formaları; Gag.: oluşluk çalımı; Özb.: xabar mayli ~ icró mayli; Uyg.: eniq mäyil ~ (D. Uyg.) bayan mäyli; Tat.: xikäyaläu nakloneniyese ~ xikäya fiğıl' ~ xikäyaläü törläneşe; Bşk.: xäbär höykäleşe; Kmk: xabar bagış; Krç.-Malk.: tuwra turuş; Nog.: habar türkîmî ~ habar nakloneniye; Kzk.: aşık ray; Krg.: bayandagıç ıñgay ~ cay ıñgay; Alt.: öylü keber; Hks.: iskîrîglîg nakloneniye ~ iskîrîg formazı; Tuv.: poluuşkun nakloneniyezi; Şor.: *tem nakloneniye; Rus.: iz'yavitelnoye nakloneniye; изъявительное наклонение

73. **bilim dili** Az.: elmi dil; Tkm.: ılmı dil; Gag.: bilim dili ~ bilim stili; Özb.: ilmiy til; Uyg.: ilim tili; Tat.: ğıylmi tele ~ fän tele; Bşk.: ğilmi tel ~ fänni tel; Kmk: ilmu til; Krç.-Malk.: ilmu til; Nog.: îlmî tîlî; Kzk.: gılımıy til ~ gılım tili ~ gılımış stil; Krg.: ilimiy til; Alt.: bilim til; Hks.: nauka (pîlîs) tîlî; Tuv.: ertem tılı; Şor.: *piliş tili ~ nauka tili; Rus.: nauçnıy yazık; научный язык

74. **bir sesin varyantları** *bk.* **alofon**

75. **bir şeklin varyantları** *bk.* **alomorf**

76. **birinci şahıs** Az.: birinci şäxs; Tkm.: birinci şahs; Gag.: birinci üz; Özb.: birinçi şaxs; Uyg.: birinçi şäxs; Tat.: berençe zat; Bşk.: berense zat; Kmk: birinçi bet; Krç.-Malk.: birinçi bet; Nog.: bîrînşî özlîk; Kzk.: birinşi jak; Krg.: birinçi cak (1-cak); Alt.: baştapkı t'üzün; Hks.: pastagı sıray; Tuv.: pirgi arın; Şor.: paştapkı eezi; Rus.: pervoye litso; первое лицо

77. **birinci şahıs iyelik ekleri** Az.: birinci şäxsin mänsubiyyät şäkilçisi; Tkm.: birinci şahs degişlilik goşulması ~ birinci yöñkemääniñ goşulması; Gag.: birinci üzün saabilik afiksleri; Özb.: birinçi şaxs egalik qoşimçalari; Uyg.: birinçi şäxs igilik qoşumçiliri ~ (D.Uyg.) birinçi şäxs tävälik qoşumçiliri; Tat.: berençe zat tartımuşımçaları; Bşk.: eyälek yalğawınıñ berense zatı; Kmk: birinçi betni mülk koşumçaları; Krç.-Malk.: birinçi betni iyelik affiksleri; Nog.: bîrînşî özlîktîñ tartım kosımşaları; Kzk.: birinşi jak täweldik jalgawı; Krg.: 1-caktın taandık müçösü; Alt.: baştapkı t'üzünnin menziner kojultaları; Hks.: pastagı sıraydagı tartılgı formanıñ hozımı; Tuv.: pirgi arınnıñ hamaarılga ko'jumaa; Şor.: *baştapkı eedaki tartım formanıñ affiksteri; Rus.: affiksı prinadlejnosti pervogo litsa; аффиксы принадлежности первого лица

78. **birinci şahıs teklik** Az.: birinci şäxsin täk halı; Tkm.: birinci şahsıñ birligi ~ birinci yöñkemääniñ birligi; Gag.: birlik sayının birinci üzü; Özb.: birinçi

şaxs birlik; Uyg.: birinçi şäxs birlik san; Tat.: berençe zat berlek sanı; Bşk.: berlek hanınıñ berense zatı; Kmk: birinçi betni teklik sanawu; Krç.-Malk.: birinçi betni birlik sanı; Nog.: bîrînşî özlîḳtîñ bîrlîk sanı; Kzk.: jekeşe birinşi jak ~ birinşi jak jekeşe; Krg.: cekelik sandın 1-cagı; Alt.: t'añıs toonıñ baştapkı t'üzüni; Hks.: pîr sannıñ pastagı sırayı; Tuv.: pirgi arınnıñ çañgıstıñ sanı; Şor.: pir sanıñ paştapkı eezi; Rus.: pervoye litso yedinstvennogo çisla; первое лицо единственного числа

79. birincil ses *bk.* **asli ses**

80. birincil uzunluk *bk.* **asli uzunluk**

81. birleşik cümle Az.: müräkkäb cümlä; Tkm.: goşma sözlem; Gag.: katlı cümlä; Özb.: qoşma gap; Uyg.: qoşma cümlä; Tat.: quşma cömlä; Bşk.: quşma höyläm; Kmk: koşma cumla; Krç.-Malk.: koş aytım; Nog.: kabatlı yıyma; Kzk.: kurmalas söylem; Krg.: tataal süylöm; Alt.: kolbolu ermek; Hks.: hadıl predlojeniye; Tuv.: narın tomak; Şor.: *kadıl erbek; Rus.: slojnoye predlojeniye; сложное предложение

82. birleşik ek Az.: müräkkäb şäkilçi; Tkm.: goşma affiks; Gag.: *birleşik afiks; Özb.: qoşma qoşimça ~ murakkab qoşimça; Uyg.: murakkäp qoşumçä; Tat.: qatlaulı quşımça ~ quşma quşımça; Bşk.: quşma affiks ~ quşma yalğaw; Kmk: koşma affiks ~ koşma koşumça; Krç.-Malk.: koş affiks; Nog.: kabatlı kosımşa; Kzk.: kürdeli jurnak; Krg.: tataal müçö; Alt.: kolbolu kojulta; Hks.: hadıl hozım; Tuv.: narın ko'jumak; Şor.: *kadıl affiks; Rus.: slojnıy affiks; сложный аффикс

83. birleşik fiil Az.: müräkkäb fe'l; Tkm.: goşma iişlik; Gag.: katlı işlik ~ *birleşik işlik; Özb.: qoşma fe'l; Uyg.: murakkäp peil; Tat.: tezmä fiğıl' ~ quşma fiğıl'; Bşk.: quşma qılım; Kmk: koşma glagol ~ koşma işlik; Krç.-Malk.: kuraw etim ~ koş etim ~ kuralgan etim; Nog.: kabatlı glagol; Kzk.: kürdeli etistik; Krg.: tataal etiş; Alt.: kolbolu glagol; Hks.: hadıl glagol; Tuv.: narın kılıg sözü; Şor.: *kadıl glagol; Rus.: slojnıy glagol; сложный глагол

84. birleşik isim Az.: müräkkäb isim ~ müräkkäb ad; Tkm.: goşma aat; Gag.: katlı adlık; Özb.: qoşma ót; Uyg.: qoşma isim; Tat.: quşma isem; Bşk.: quşma isem; Kmk: koşma at; Krç.-Malk.: kuralgan at ~ koş at; Nog.: kabatlı at; Kzk.: kürdeli esim ~ kurdeli ataw; Krg.: tataal zat atooç; Alt.: kolbolu adalgış; Hks.: hadıl attar; Tuv.: narın at ~ narın çüve adı; Şor.: *kadıl at ~ *kadıl at sözi; Rus.: slojnoye imya; сложное имя

85. birleşik kelime Az.: müräkkäb söz; Tkm.: goşma söz; Gag.: katlı laf; Özb.: qoşma soz; Uyg.: murakkäp söz; Tat.: quşma süz; Bşk.: quşma hüẓ;

Kmk: koşma söz; Krç.-Malk.: koş söz; Nog.: kabatlı söz; Kzk.: kürdeli söz ~ birikken söz; Krg.: tataal söz; Alt.: kolbolu sös; Hks.: hadıl sös; Tuv.: narın sös; Şor.: *kadıl sös; Rus.: slojnoye slovo; сложное слово

86. birleşik zaman Az.: müräkkäb zaman; Tkm.: çılşırımlı zamaan; Gag.: *birleşik zaman; Özb.: murakkab zamón; Uyg.: müräkkäp zaman; Tat.: analıtik zaman; Bşk.: quşma zaman; Kmk: *koşma zaman; Krç.-Malk.: koş zaman; Nog.: kabatlı zaman; Kzk.: aygaktı-aygaksız ötken şak türi; Krg.: tataal çak; Alt.: kolbolu öy; Hks.: hadıl tus; Tuv.: narın üye; Şor.: *kadıl tem; Rus.: slojnoye vremya; сложное время

87. boğaz Az.: boğaz; Tkm.: bogaz; Gag.: buaz; Özb.: boğiz; Uyg.: boğuz; Tat.: bugaz ~ tamaq; Bşk.: boğaz; Kmk: tamak; Krç.-Malk.: bogurdak ~ tamak; Nog.: tamak; Kzk.: kömey; Krg.: kekirtek; Alt.: tamak; Hks.: tamah; Tuv.: poosaa; Şor.: tabak; Rus.: gortan'; гортань

88. boğumlanma Az.: artikulyasiya ~ mäxräc; Tkm.: artikulyaasiyaa; Gag.: artikulätsiya ~ sölenti; Özb.: artikulyatsiya; Uyg.: (B.Uyg.) artikulyatsiyä ~ (D.Uyg.) täläppuz; Tat.: artikulâtsiya; Bşk.: artikulyatsiya ~ äyteleş; Kmk: artikulâtsiya; Krç.-Malk.: artikulâtsiya; Nog.: artikulyatsiya; Kzk.: artikulyatsiya; Krg.: artikulyatsiya; Alt.: artikulyatsiya; Hks.: artikulyatsiya ~ tapsagnıñ pütçetken oñdayı; Tuv.: artikulyatsiya; Şor.: *artikulyatsiya; Rus.: artikulyatsiya; артикуляция

89. boğumlanma noktası Az.: artikulyasiya yeri ~ mäxräc yeri; Tkm.: artikulyaasiyaanıñ ornı; Gag.: artikulätsiya eri; Özb.: artikulyatsiya orni; Uyg.: (B.Uyg.) artikulyatsiyä orni ~ (D.Uyg.) täläppuz orni; Tat.: awaznıñ barlıqqa kilü urını; Bşk.: artikulyatsiya urını ~ äyteleş urını; Kmk: artikulâtsiyanı yeri ~ aytılagan yeri; Krç.-Malk.: tawuşnu kuralgan ceri; Nog.: artikulyatsiya yerî (ornı); Kzk.: artikulyatsiya ornı; Krg.: artikulyatsiya ordu; Alt.: artikulyatsiya t'eri; Hks.: tapsagnıñ pütçetken orını ~ artikulyatsiya; Tuv.: ünnerniñ tı'ptır çeri; Şor.: *artikulyatsiya çeri ~ ünniñ pudurçatkan çeri (ornı); Rus.: mesto artikulyatsii; место артикуляции

90. bulunma hâli ~ lokatif hâli Az.: yerlik hal; Tkm.: vagt-orun düşüm; Gag.: erlik hal; Özb.: orin-payt kelişigi; Uyg.: orun-vaqit keliş; Tat.: urın-waqıt kileşe; Bşk.: urın-waqıt kileşe; Kmk: yer padej ~ yer geliş; Krç.-Malk.: orunlawçu boluş; Nog.: orın kelîs; Kzk.: jatıs septik; Krg.: catış cöndömösü; Alt.: t'erleeçi kubultkış; Hks.: oringı padej ~ oringı hubulthıs; Tuv.: turarınıñ padeji; Şor.: çergi keliş; Rus.: mestnıy padej; местный падеж

91. bükümlü diller Az.: flektiv dillär; Tkm.: flektiv diller; Gag.: fleksiyalı dillär; Özb.: flektiva tillar; Uyg.: flektiv tillar ~ (D.Uyg.) filektiv tillar; Tat.: flektiv tellär; Bşk.: flektiv teldär; Kmk: fleksiya tiller; Krç.-Malk.: fleksiyalı tille; Nog.: flektiv tîller; Kzk.: flektivti tilder; Krg.: flektivdüü tilder; Alt.: flektiv tilder; Hks.: flektivnay tîller; Tuv.: flektivtig tıldar; Şor.: *flektiv tiller; Rus.: flektivnıye yazıki; флективные языки

92. büyük uyum *bk.* **kalınlık incelik uyumu**

93. büyük ünlü uyumu *bk.* **kalınlık incelik uyumu**

94. canlı dil Az.: canlı dil; Tkm.: caanlı dil ~ caanlı gepleşik dili; Gag.: diri dil ~ kullanılan dil; Özb.: tirik til; Uyg.: hazirqi til; Tat.: tere tel; Bşk.: yänle tel; Kmk: saw til; Krç.-Malk.: saw til ~ busagatda söleşilgen til ~ söleşilinñen til; Nog.: yanlı tîl ~ kullanılgan tîl; Kzk.: tiri til; Krg.: tirüü til; Alt.: tirü til; Hks.: tîrîg tîl; Tuv.: tirig til; Şor.: tirig til; Rus.: jivoy yazık; живой язык

95. cevap ünlemi Az.: täsdig ädatı; Tkm.: cogaap sözi; Gag.: kayıllık duygucusu; Özb.: *tasdiq undovi; Uyg.: cavap imliqliri ~ tästiqläş imliqliri; Tat.: raslau ımlık ~ *söylämneñ çınarlıqqa mönäsäbäten belderüçe modal' süz; Bşk.: yawap ımlığı; Kmk: *gertileygen cawaplı ünlük; Krç.-Malk.: cuwaplawçu (howlawçu) mejdometiye ~ razılıknı bildirgen mejdometiye; Nog.: yawap ün sözî; Kzk.: *köñil-küy-işarat odagayları; Krg.: cay sırdık söz ~ coop sırdık söz; Alt.: t'aratkan kıygılu; Hks.: çöpsînîs hıygılas; Tuv.: pa'dıtkaar algı sözü (ayan sözü); Şor.: *çaratkan kıygı; Rus.: utverditelnoye mejdometiye; утвердительное междометие

96. cins isim Az.: ümumi isim; Tkm.: cıns aatlar; Gag.: adetçä adlık; Özb.: turdóş ót; Uyg.: (B.Uyg.) umumiy isim ~ (D.Uyg.) omumiy isim; Tat.: kümäklek isem ~ urtaqlıq isem; Bşk.: urtaqlıq isem; Kmk: cıns at; Krç.-Malk.: tukum at; Nog.: ortak at; Kzk.: jalpı esim; Krg.: calpı at; Alt.: tekşi adalgış; Hks.: naritsatelnay at ~ tiksî adalgıs; Tuv.: niiti çüve adı; Şor.: *tekşi at sözi; Rus.: naritsatelnoye imya; нарицательное имя

97. cinsiyet Az.: cins; Tkm.: cıns; Gag.: cins; Özb.: cins; Uyg.: (B.Uyg.) cinis ~ (D.Uyg.) siyğa kategoriyisi; Tat.: rod ~ cenes; Bşk.: rod; Kmk: cıns ~ rod; Krç.-Malk.: rod; Nog.: *tür ~ rod; Kzk.: jınıs ~ rod; Krg.: rod; Alt.: rod; Hks.: rod; Şor.: *rod; Rus.: rod; род

98. cinsiyetsiz Az.: orta cins; Tkm.: cınssız; Gag.: neytral cins; Özb.: cinssiz; Uyg.: (B.Uyg.) cinissiz ~ (D.Uyg.) orta siyğa; Tat.: sredniy rod ~ urta cenes; Bşk.: sredniy rod; Kmk: sredniy rod ~ cınslıksız; Krç.-Malk.: sredniy rod; Nog.: *türsîz ~ orta tür ~ sredniy rod; Kzk.: sredniy rod; Krg.:

sredniy rod; Alt.: sredniy rod; Hks.: sredniy rod; Şor.: *sredniy rod; Rus.: sredniy rod; средний род

99. cümle Az.: cümlä; Tkm.: sözlem; Gag.: cümlä; Özb.: gap ~ cumla; Uyg.: cümlä; Tat.: cömlä; Bşk.: höyläm; Kmk: cumla; Krç.-Malk.: aytım; Nog.: yıyma; Kzk.: söylem; Krg.: süylöm; Alt.: ermek; Hks.: predlojeniye; Tuv.: tomak; Şor.: *erbek; Rus.: predlojeniye; предложение

100. cümle başı edatları Az.: cümlä başında gälän ädatlar; Tkm.: söz soñı kömekçiler; Gag.: cümlä başında modal lafları, baalaycılar yada paycıklar; Özb.: *gap bóşidagi komakçilar; Uyg.: tirkälmilär; Tat.: terkägeçler ~ kisäkçälär ~ mönäsäbätleklär; Bşk.: bäyläwes; Kmk: *cumlanı başındagı modalnıy sözler, gesekçeler, baylawuçlar; Krç.-Malk.: baylawla ~ kesekçikle; Nog.: tîrkewîşler ~ kesekşeler; Kzk.: modal' sözder ~ jalgawlık ~ demewlik; Krg.: candooç ~ cölökçü sözdör; Alt.: modal' söstör, kolbooçılar, bölügeşter ermek bajında; Hks.: sös soo ~ ulag söster; Tuv.: ederinçiler; evilel, evililzig söster; Şor.: soon-sözter; Rus.: modalnıye slova, soyuzı ili çastitsı v naçale predlojeniya; модальные слова, союзы или частицы в начале предложения

101. cümle bilgisi ~ sentaks Az.: sintaksis; Tkm.: sintaksis; Gag.: sintaksis; Özb.: sintaksis; Uyg.: sintaksis; Tat.: sintaksis; Bşk.: sintaksis; Kmk: sintaksis; Krç.-Malk.: sintaksis; Nog.: sintaksis; Kzk.: sintaksis; Krg.: sintaksis; Alt.: sintaksis; Hks.: sintaksis; Tuv.: sintaksis; Şor.: sintaksis; Rus.: sintaksis; синтаксис

102. cümlenin ögeleri *bk.* **cümlenin unsurları**

103. cümlenin unsurları ~ cümlenin ögeleri Az.: cümlä üzvläri; Tkm.: sözlem agzaaları; Gag.: cümlä payları; Özb.: gap bolaklari; Uyg.: (B.Uyg.) cümlä müçiliri ~ (D.Uyg.) cümlä böläkliri; Tat.: cömlä kicäkläre; Bşk.: höyläm kiŝäktäre; Kmk: cumlanı gesekleri ~ cumlanı ortakçıları; Krç.-Malk.: aytımnı çlenleri; Nog.: yıymadıñ müşelerî; Kzk.: söylem müşeleri; Krg.: süylöm müçölörü; Alt.: ermektiñ çlenderi; Hks.: predlojeniyenîñ çlennerî (kizekterî); Tuv.: tomak kejigünneri; Şor.: *erbektiñ çlenneri ~ *erbektiñ kezekteri; Rus.: çlenı predlojeniya; члены предложения

104. çekim Az.: täsrif ~ däyişmä ~ hallandırma; Tkm.: yöñkeme ~ yöñkeme bilen üytgeme; Gag.: hallamak; diişmäk; Özb.: turlaniş-tuslaniş; Uyg.: türliniş ~ tüsliniş; Tat.: kileş belän törläneş ~ kileş belän törlänü; törläneş; Bşk.: kileş menän üẓgärew ~ kilimdarẓıñ üẓgärewe; Kmk: türleniş ~ türleniw; Krç.-Malk.: boluşlada, betde, sanda türleniw ~ cegiliw ~ boluşlada calganıw; Nog.: kelîs pen türlenüw ~ özlîk pen türlenüw; Kzk.: septew ~ jiktew; Krg.: cöndölüş; Alt.: kubultkışla kubuları ~ t'üzünle kubuları; Hks.: hubulus

(padejçe paza sırayca hubulus); Tuv.: öskertilge; Şor.: kelişterbe sabılçatkanı (sabılçatkannarı), eelerbe sabılçatkannarı; Rus.: skloneniye; spryajeniye; склонение; спряжение

105. çekim eki Az.: täsriflänmä şäkilçisi ~ hal şäkilçisi; Tkm.: yöñkeme goşulması ~ üytgedici goşulma; Gag.: hallamak afiksleri; diişmäk afiksleri; Özb.: turlóvçi-tuslóovçi qoşimça; Uyg.: türligüçi vä tüsliniş qoşumçiliri; Tat.: törländergeç quşımça; Bşk.: kileş yalğawẓarı ~ zat yalğawẓarı; Kmk: türleniw koşumçası ~ türleniş koşumçası; Krç.-Malk.: boluş, bet affiksi; Nog.: kelîs kosımşaları ~ özlîk kosımşaları; Kzk.: septik-jiktik jalgawları; Krg.: cöndömö müçösü; Alt.: kubultkışla-tüzünle kubularınıñ kojultazı; Hks.: hubulus hozımı; Tuv.: öskertilge ko'jumaktarı; Şor.: sabıtkı affiksi; Rus.: affiks skloneniya ~ spryajeniya; аффикс склонения ~ спряжения

106. çekimli fiil Az.: täsriflänän fe'l; Tkm.: üytgeyään iişlikler; Gag.: üzülü işlik; Özb.: tuslanişli fe'l ~ şaxsli fe'l; Uyg.: (B.Uyg.) şäxslik peil ~ (D.Uyg.) tüslinidiğan peil; Tat.: zatlanışlı fiğıl'; Bşk.: sikle qılım; Kmk: betli işlik; Krç.-Malk.: türleniwçü etim ~ cegiliwçü etim; Nog.: özlîk pen türlengen glagol; Kzk.: jiktik jalgawlı etistik; Krg.: caktuu etiş (caktala turgan); Alt.: kojultalu glagol; Hks.: glagolnıñ pîldîrîglîg formazı; Tuv.: öskerlir kılıg sözü; Şor.: *finit glagol; Rus.: finitnıy glagol; финитный глагол

107. çekimsiz fiil Az.: täsriflänmäyän fe'l; Tkm.: üytgemeyään iişlikler; Gag.: üzülsüz işlik; Özb.: tuslanişsiz fe'l ~ şaxssiz fe'l; Uyg.: (B.Uyg.) şäxssiz peil ~ (D.Uyg.) tüslänmäydiğan peil; Tat.: zatlanışsız fiğıl'; Bşk.: sikheẓ qılım; Kmk: betsiz işlik; Krç.-Malk.: türlenmewçu etim ~ cegilmewçü etim; Nog.: türlenmegen glagol; Kzk.: tuyık etistik; Krg.: caksız etiş; Alt.: kojulta t'ok glagol; Hks.: glagolnıñ île nimes formazı; Tuv.: öskerilbes kılıg sözü; Şor.: *finit ebes glagol; Rus.: infinitnıy glagol; инфинитный глагол

108. çene Az.: çänä; Tkm.: eñek; Gag.: çenä; Özb.: cağ; Uyg.: iñäk; Tat.: kaznalık ~ teş kaznası ~ iyäk; Bşk.: yañaq; Kmk: çene ~ yayak süyek; Krç.-Malk.: cayak süyek; Nog.: yak; Kzk.: jak; Krg.: caak; Alt.: aldıgı t'aak ~ altıgı t'aak; Hks.: naah (söögî); Tuv.: segel; Şor.: naak söögü; Rus.: çelyust; челюсть

109. çeviri yazı Az.: transliterasiya; Tkm.: transliteratsiya; Gag.: transliteratsiya ~ aktarma yazı; Özb.: transliteratsiya; Uyg.: tärcimilik yeziq ~ transliteratsiyä; Tat.: transliteratsiya; Bşk.: transliteratsiya; Kmk: transliteratsiya; Krç.-Malk.: transliteratsiya; Nog.: transliteratsiya; Kzk.: transliteratsiya; Krg.: transliteratsiya; Alt.: transliteratsiya; Hks.: transliteratsiya; Tuv.: transliteratsiya; Şor.: transliteratsiya; Rus.: transliteratsiya; транслитерация

110. çıkma hâli ~ ayrılma hâli ~ ablatif hâli Az.: çıxışlıg hal; Tkm.: çıkış düşüm; Gag.: çıkış hal; Özb.: çiqiş kelişigi; Uyg.: çiqiş keliş; Tat.: çığış kileşe; Bşk.: sığanaq kileş; Kmk: çıgım padej ~ çıgım geliş; Krç.-Malk.: baslawçu boluş; Nog.: şıgıs kelîs; Kzk.: şıgıs septik; Krg.: çıgış cöndömösü; Alt.: çıgıttu kubultkış; Hks.: sıgıngı padej ~ sıgıngı hubulthıs; Tuv.: üneriniñ padeji; Şor.: şıgım keliş; Rus.: ishodnıy padej; исходный падеж

111. çift dudak ünsüzü Az.: goşa dodag samiti; Tkm.: goşa doodak çekimsizi; Gag.: çiftdudaklı vokal; Özb.: lab-lab undóş; Uyg.: qoş läv tavuşi; Tat.: iren-iren tartığı ~ bilabial' tartıq; Bşk.: ike iren önö; Kmk: eki erinli tutuk; Krç.-Malk.: erinli kısık ~ erinli tunakı; Nog.: ekî erîn tartıgı; Kzk.: kos erindik ~ kos erin dawıssızı; Krg.: koş erinçil ünsüz; Alt.: erin tuyuk tabış; Hks.: irînnîg ün çoh; Tuv.: i'yi erinniñ a'jık eves ünü; Şor.: *erni erni soglasnıy üni; Rus.: gubno-gubnoy soglasnıy ~ bilabialnıy soglasnıy; губно-губной согласный ~ билабиальный согласный

112. çocuk dili Az.: uşag dili; Tkm.: çaaga dili; Gag.: uşak dili; Özb.: bólalar tili ~ bólalar nutqi; Uyg.: (B.Uyg.) bovaq tili ~ (D.Uyg.) gödäk tili ~ balilar tili; Tat.: balalar söyläme; Bşk.: balalar tele; Kmk: yaşlanı tili; Krç.-Malk.: sabiy til; Nog.: bala tîlî; Kzk.: balalar tili; Krg.: bala tili; Alt.: baldar tili; Hks.: pala tîlî; Tuv.: uruglar çugaazı; Şor.: pala tili; Rus.: yazık detey ~ detskaya reç'; язык детей ~ детская речь

113. çok anlamlı Az.: çox mänalı; Tkm.: köp maanılı; Gag.: çokmaanalı; Özb.: kop ma'nóli ~ polisemantik; Uyg.: köp mänilik; Tat.: küp mäğnäle; Bşk.: küp mäğänäle; Kmk: köp ma'nalı; Krç.-Malk.: köp maganalı (söz); Nog.: köp mänelî; Kzk.: köp magınalık ~ köp magınalı; Krg.: köp maanilüü; Alt.: köp uçurlu; Hks.: köp pîldîrîglîg; Tuv.: höy u'tkalıg; Şor.: *köp uñnamnıg; Rus.: mnogoznaçnıy ~ polisemantiçnıy; многозначный ~ полисемантичный

114. çokluk birinci şahıs eki Az.: birinci şähsin cäm şäkilçisi; Tkm.: birinci şahs köplük goşulması; Gag.: çokluk sayıda birinci üzün afiksi; Özb.: koplikdagi birinçi şaxs qoşimçasi; Uyg.: birinçi şäxs köplük qoşumçisi; Tat.: berençe zat küplek sanı quşumçası; Bşk.: berense zat küplek yalğawı; Kmk: birinçi betni köplük sanawunu koşumçası; Krç.-Malk.: köplük sanda birinçi betni affiksi; Nog.: köplîk san bîrînşî özlîktîñ kosımşası; Kzk.: köpşe birinşi jak jalgawı; Krg.: köptük sandagı 1-caktın müçösü; Alt.: köp toodo baştapkı t'üzünniñ kojultazı; Hks.: köp sannıg pastagı sıraynıñ hozımı; Tuv.: höynüñ sanınıñ pirgi arınnıñ ko'jumaa; Şor.: köp sanda paştapkı eeziniñ affiksi; Rus.:

affiks pervogo litsa mnojestvennogo çisla; аффикс первого лица множественного числа

115. çokluk eki Az.: cäm şäkilçisi; Tkm.: köplük goşulması; Gag.: çokluk afiksi; Özb.: koplik qoşimçasi; Uyg.: köplük qoşumçisi; Tat.: küplek quşımçası; Bşk.: küplek yalğawı; Kmk: köplük koşumçası; Krç.-Malk.: köplük sannı affiksi; Nog.: köplik kosımşası; Kzk.: köptik jalgaw; Krg.: köptük müçö; Alt.: köp toonıñ kojultazı; Hks.: köp sannıñ hozımı; Tuv.: höynüñ sanınıñ ko'jumaa; Şor.: köp sannıñ affiksi; Rus.: affiks mnojestvennosti; аффикс множественности

116. damak Az.: damag; Tkm.: damak; Gag.: damak; Özb.: tañlay; Uyg.: tañlay; Tat.: añqaw; Bşk.: añqaw; Kmk: tañlaw; Krç.-Malk.: tıñılawuk; Nog.: tañlay; Kzk.: tañday; Krg.: tañday; Alt.: tañday; Hks.: hurgah; Tuv.: t'aalay; Şor.: kurgak, til; Rus.: nyobo; нёбо

117. damak ünsüzü Az.: dilarxası samit; Tkm.: bogaz çekimsizi ~ damak çekimsizi; Gag.: damaklı konson; Özb.: til órqa undóşi; Uyg.: (B.Uyg.) til käyni üzük tavuş ~ (D.Uyg.) til uçi käyni üzük tavuşi; Tat.: tel artı tartığı; Bşk.: añqaw tartınqıhı; Kmk: til artı tutugu; Krç.-Malk.: tilni art kesegi bla aytılgan kısık tawuş ~ tilni art kesegi bla aytılgan tunakı tawuş; Nog.: tañlay tartıgı ~ tîl artı tartıgı; Kzk.: til artı dawıssızı; Krg.: tañdayçıl ünsüz tıbış; Alt.: tañday tuyuk tabış; Hks.: tîl soondagı ün çoh tapsag; Tuv.: tıl soonuñ a'jık eves ünü; Şor.: tildiñ sooba aydılçatkan soglasnıy; Rus.: zadneyazıçnıy soglasnıy / zadnenyobnıy soglasnıy; заднеязычный согласный / задненёбный согласный

118. dar ünlü Az.: dar sait ~ gapalı sait; Tkm.: daar çekimli; Gag.: dar vokal; Özb.: tór unli; Uyg.: (B.Uyg.) tar sozuq tavuş ~ (D.Uyg.) yuqiri sozuq tavuş; Tat.: tar suzıq ~ yabıq suzıq ~ yuğarı kütäreleşle suzıq; Bşk.: tar huẓınqı; Kmk: tar sozuk; Krç.-Malk.: tar açık; Nog.: tar sozık; Kzk.: kısañ dawıstı; Krg.: kuuş ündüü; Alt.: tapçı ündü tabış; Hks.: tar ünnîg tapsag; Tuv.: kı'zaa a'jık ün; Şor.: *tar glasnıy ün; Rus.: uzkiy glasnıy; узкий гласный

119. daralma Az.: daralma; Tkm.: daaralma; Gag.: daralmak; Özb.: tórayiş; Uyg.: tariyiş; Tat.: tarayu; Bşk.: tarayıw; Kmk: tar boluw; Krç.-Malk.: tar boluw; Nog.: tarayuw; Kzk.: tarıluw; Krg.: tar boluu; Alt.: tapçılanarı; Hks.: targılanganı; Şor.: *targılanganı; Rus.: sujeniye ~ sujivaniye; сужение ~ суживание

120. datif hâli *bk.* **yönelme hâli**

121. devrik cümle Az.: cümlädä sözlärin yer däyişmäsi ~ inversiya; Tkm.: dogrı dääl sözlem; Gag.: ters cümlä; Özb.: inversiyali gap; Uyg.: tätür cümlä;

Tat.: kire tärtiple cömlä ~ inversiyäle cömlä; Bşk.: inversiyalı höyläm; Kmk: inversiyalı cumla; Krç.-Malk.: inversiyalı aytım; Nog.: inversiyalı yıyma; Kzk.: inversiyalı söylem; Krg.: orun tartibi almaşılgan süylöm ~ inversiyaluu süylöm; Alt.: inversiyalu ermek ~ ermekte söstördiñ turar aayı solınganı; Hks.: inversiyalıg predlojeniye; Tuv.: inversiyalıg tomak; Şor.: *inversiyalıg eerbek; Rus.: invertirovannoye predlojeniye; инвертированное предложение

122. deyim Az.: frazeologizm ~ sabit söz birläşmäsi; Tkm.: frazeologizm ~ durnuklı söz düzümleri; Gag.: bölünmäz laf birleşmesi ~ frazeologizma; Özb.: ibóra ~ frazeologik birlik; Uyg.: idiom ~ turaqliq söz ibarisi; Tat.: obrazlı täğbir ~ frazeologizm; Bşk.: frazeologizm; Kmk: frazeologiya söz tagımı ~ birikgen söz tagım; Krç.-Malk.: frazeologizm; Nog.: söz bîrîkpeler ~ frazeologizm; Kzk.: turaktı söz ~ beyneli söz tirkesi ~ ayşıktı söz oramı ~ frazeologizm; Krg.: körköm süylöm ~ fraza ~ idiyoma; Alt.: buzulbas söskolbu ~ frazeologizm; Hks.: mirgen çooh ~ frazeologizm; Tuv.: frazeologizm; Şor.: frazeologizm; Rus.: obraznoye vırajeniye ~ frazeologizm; образное выражение ~ фразеологизм

123. dil Az.: dil; Tkm.: dil; Gag.: dil; Özb.: til; Uyg.: til; Tat.: tel; Bşk.: tel; Kmk: til; Krç.-Malk.: til; Nog.: tîl; Kzk.: til; Krg.: til; Alt.: til; Hks.: tîl; Tuv.: tıl; Şor.: til; Rus.: yazık; язык

124. dil ailesi Az.: dil ailäsi; Tkm.: diller maşgalası; Gag.: dil aylesi; Özb.: til oilasi; Uyg.: til ailisi; Tat.: teller ğailäse; Bşk.: teldär ğailähe; Kmk: tilleni ahlüsü; Krç.-Malk.: cuwuk til kawum; Nog.: tîl äyelî; Kzk.: tildik semya ~ tildik top; Krg.: tildik top; Alt.: til bilezi; Hks.: tîl közî ~ tîl semyazı; Tuv.: tıldarnıñ ög-pülezi; Şor.: *til semyazı; Rus.: yazıkovaya sem'ya; языковая семья

125. dil atlası Az.: dil atlası; Tkm.: dil atlası; Gag.: dil atlası; Özb.: til atlasi; Uyg.: til atlasi; Tat.: tel atlası; Bşk.: tel atlası; Kmk: tilleni atlası; Krç.-Malk.: til atlası; Nog.: tîl atlası; Kzk.: til atlası ~ tildik atlas; Krg.: tildik atlas; Alt.: til atlazı; Hks.: tîl atlazı; Tuv.: tıl atlazı; Şor.: til atlazı; Rus.: yazıkovoy atlas; языковой атлас

126. dil bilgisi Az.: grammatika; Tkm.: dil bilimi ~ grammatika; Gag.: dil bilgisi; Özb.: til bilimi ~ grammatika; Uyg.: grammatika; Tat.: tel beleme ~ tel ğıyleme ~ grammatika; Bşk.: tel beleme; Kmk: til ilmu ~ tilni hakındagı ilmu; Krç.-Malk.: grammatika ~ til bilim ilmu; Nog.: tîl îlmîsî ~ grammatika; Kzk.: til bilimi ~ grammatika; Krg.: til ilimi; Alt.: til bilimi ~ grammatika; Hks.: tîldeñer ügredîg ~ grammatika; Tuv.: tıl ertemi; Şor.: *til piliji ~ grammatika; Rus.: yazıkoznaniye ~ grammatika; языкознание ~ грамматика

127. dil bilimi Az.: ümumi dilçilik; Tkm.: umumı dil bilimi; Gag.: genel dil bilimi; Özb.: umumiy tilşunóslik; Uyg.: (B.Uyg.) umumiy tilşunasliq ~ (D.Uyg.) omumiy tilşunasliq; Tat.: ğomụmi tel beleme; Bşk.: döyöm tel beleme; Kmk: *umumi til ilmusu; Krç.-Malk.: til bilim ilmu; Nog.: tîl bîlîmî; Kzk.: jalpı til bilimi; Krg.: calpı til ilimi; Alt.: tekşi til bilimi; Hks.: tîldeñer tiksî ügredîg; Tuv.: niiti tıl ertemi; Rus.: obşçeye yazıkoznaniye; общее языкознание

128. dilek cümlesi Az.: näğli cümlä; Tkm.: şert eyerceñ sözlemi; Gag.: isteyişlik dal cümlesi; Özb.: *istak ergaş gap; Uyg.: şärt begindi cümlä; Tat.: teläk iyarçen ~ iyärçen teläk cömlä; Bşk.: teläk eyärsän höyläm; Kmk: *şartlı-tilekli cumla; Krç.-Malk.: tilekçi (razıçı) boysunñan aytım; Nog.: iyerşen tîlek yıyma; Kzk.: maksat bagınıñkılı sabaktas söylem; Krg.: tilek bagınıñkı süylöm; Alt.: küünzegen koş ermek; Hks.: hınıstıg hoza predlojeniye; Şor.: *ınagçı koja perilgen erbek; Rus.: jelatelnoye pridatoçnoye predlojeniye; желательное придаточное предложение

129. dilek şart kipi Az.: fe'lin şärt forması; Tkm.: iişligiñ şert-arzuv forması ~ iişigiñ isleg-arzuw forması; Gag.: sankilik çalımı; Özb.: şart-istak mayli; Uyg.: şärt mäyli; Tat.: teläk şart nakloneniyese (törläneşe) ~ teläk fiğıl'; Bşk.: şart-teläk höykäleşe; Kmk: tilek bagış; Krç.-Malk.: şart-razıçı turuş; Nog.: şart-tîlek türkîmî; Kzk.: şarttı ray ~ şart-kalaw rayı; Krg.: şarttuu tilek ıñgay; Alt.: mold'ulu künzeer keber; Hks.: molcas hınıstıg nakloneniye; Tuv.: taar nakloneniye; Şor.: glagoldıñ pölgülüg ınagçı formazı; Rus.: uslovno-jelatelnoye nakloneniye; условно-желательное наклонение

130. disimilasyon *bk.* **aykırılaşma**

131. diş damak ünsüzü Az.: diş-damag samiti ~ dilönü samit; Tkm.: diiş uucı-diiş düybi çekimsizler; Gag.: diş-damaklı konson ~ öndamaklı konson; Özb.: til óldi undóşi; Uyg.: (B.Uyg.) til aldi üzük tavuş ~ (D.Uyg.) til uçi tavuşi; Tat.: tel oçı tartığı; Bşk.: tel aldı tartınqıhı; Kmk: til aldı tutuk awazı; Krç.-Malk.: tilni al kesegi bla aytılgan kısık (tunakı) tawuş; Nog.: tîl aldı tartıgı; Kzk.: til aldı dawıssızı; Krg.: tañdayçıl ünsüz; Alt.: til le tiş birikkeniniñ tuyuk tabıjı; Hks.: tîl alnındagı ün çoh tapsag; Tuv.: tıl murnunuñ a'jık eves ünü; Şor.: *til alındagı soglasnış ün; Rus.: peredneyazıçnıy ~ prednenyobnıy ~ nyobno-zubnoy soglasnıy; переднеязычный ~ передненёбный ~ нёбно-зубной согласный

132. diş dudak ünsüzü Az.: diş-dodag samiti; Tkm.: diiş doodak çekimsizi; Gag.: diş-dudaklı konson ~ labiodental konsonu; Özb.: lab-tiş undóşi; Uyg.: läv-çiş üzük tavuşi; Tat.: iren-teş tartığı; Bşk.: tel-teş tartınqıhı; Kmk: erin-tiş tutuk; Krç.-Malk.: erinle bla tişleni boluşlugu bla kuralgan kısık tawuş ~ erinli-

tişli tunakı tawuş; Nog.: erîn-tîş tartıgı; Kzk.: erin tis dawıssızı; Krg.: erin-tişçil ünsüz; Alt.: til le erinniñ tuyuk tabıjı ~ erin-tıştıñ tuyuk tabıjı; Hks.: irînneñ tîstîñ ün çoh tapsaa; Tuv.: erin-tiştiñ a'jık eves ünü; Şor.: *erni tiş soglasnış ün; Rus.: gubno-zubnoy soglasnıy ~ labiodentalnıy soglasnıy; губно-зубной согласный ~ лабиодентальный согласный

133. diş eti ünsüzü Az.: dilönü-yuvag samiti; Tkm.: aalınkı kentlevük çekimsizi; Gag.: dişetli konson; Özb.: til-tiş undóşi ~ tiş-milk undóşi; Uyg.: (B.Uyg.) alveolär üzük tavuş ~ (D.Uyg.) til üsti aldi üzük tavuşi; Tat.: tel urtası tartığı; Bşk.: qatı añqaw tartınqıhı; Kmk: til aldı tutuk; Krç.-Malk.: tiş etleni boluşlugu bla kuralgan kısık (tunakı) tawuş; Nog.: tañlay tartıgı; Kzk.: til-tis dawıssızı ~ tañday-tis dawıssızı; Krg.: tañdayçıl ünsüz; Alt.: tañday tuyuk tabış; Hks.: hurgahta pütçetken ün çoh tapsag; Tuv.: tiş şazınıñ a'jık eves ünü; Şor.: *kurgakta püdürçatkan soglasnıy ün; Rus.: alveolyarnıy soglasnıy; альвеолярный согласный

134. diş ünsüzü Az.: diş samiti; Tkm.: diiş çekimsizi; Gag.: dişli konson ~ dental konson; Özb.: tiş undóşi; Uyg.: çiş üzük tavuşi; Tat.: teş tartığı ~ tel oçı tartığı; Bşk.: teş tartınqıhı; Kmk: tişli tutuk; Krç.-Malk.: tişleni boluşlugu bla kuralgan kısık tawuş ~ tişleni boluşlugu bla kuralgan tunakı tawuş; Nog.: tîs tartıgı; Kzk.: tis dawıssızı; Krg.: tişçil ünsüz; Alt.: tiş tuyuk tabış; Hks.: tîs ün çoh tapsag; Tuv.: tiştiñ a'jık eves ünü; Şor.: *tiş soglasnıy üni; Rus.: dentalnıy soglasnıy ~ zubnoy soglasnıy; дентальный согласный ~ зубной согласный

135. dişilik Az.: gadın cinsi; Tkm.: jenskiy rod; Gag.: dişilik cinsi; Özb.: xótin cinsi ~ muannas; Uyg.: ayallar siyğisi; Tat.: jenskiy rod ~ möännäs ~ xatın-qız cenese; Bşk.: jenskiy rod; Kmk: jenskiy rod ~ tişilik cıns; Krç.-Malk.: jenskiy rod; Nog.: jenskiy rod; Kzk.: jenskiy rod; Krg.: jenskiy rod; Alt.: jenskiy rod; Hks.: jenskiy rod; Tuv.: jenskiy rod; Şor.: jenskiy rod; Rus.: jenskiy rod; женский род

136. dizin ~ indeks Az.: siyahı ~ göstärici ~ cädväl ~ indeks ~ ad göstäricisi; Tkm.: indeks ~ aat görkezgiç; Gag.: *dizin ~ spisok ~ lista; Özb.: indeks; Uyg.: indeks; Tat.: indeks ~ tezmä ~ isemlek; Bşk.: indeks; Kmk: spisok ~ siyah ~ indeks; Krç.-Malk.: tizme (söz) ~ indeks; Nog.: indeks ~ tîzîm; Kzk.: indeks ~ körsetkiş; Krg.: tizme ~ indeks; Alt.: indeks ~ spisok; Hks.: izere adaglaanı ~ indeks; Tuv.: tañzı; Şor.: indeks; Rus.: indeks; индекс

137. dönüşlü fiil Az.: gayıdış fe'l; Tkm.: iişlik dereceleri ~ gaydım derece; Gag.: çekimnik işlii ~ *dönüşlü işlik; Özb.: ozlik nisbatidagi fe'l; Uyg.: özlük däricä; Tat.: qaytım yünäleşe; Bşk.: töşöm qılım; Kmk: kalım işlik; Krç.-Malk.: kaytıwçu etim; Nog.: kaytuw glagol; Kzk.: özdik etis; Krg.: özdük

etiş; Alt.: t'andırar glagol; Hks.: aylanıstıg glagol; Tuv.: egidiişkin hevirinde kılıg sözü; Şor.: karçı glagol; Rus.: vozvratnıy glagol; возвратный глагол

138. dönüşlülük zamiri Az.: gayıdış äväzlïyi; Tkm.: gaydım çalışması; Gag.: çevirim aderlii; Özb.: ozlik ólmóşi; Uyg.: özlük almaş; Tat.: bilgeläw almaşlığı; Bşk.: töşöm almaşı; Kmk: kaytım orunça; Krç.-Malk.: begitiwçü almaş; Nog.: belgîlew awıs; Kzk.: özdik esimdik; Krg.: özdük at atooç; Alt.: ös soluma; Hks.: aylanıs orındızı; Tuv.: "pot, podu" tep t'odargay at ornu; Şor.: karçı orungu; Rus.: vozvratnoye mestoimeniye; возвратное местоимение

139. dönüşsüz fiil Az.: fe'lin mälum növü; Tkm.: iişligiñ düyp derecesi; Gag.: halizlik işlii; Özb.: aniq nisbatdagi fe'l; Uyg.: addiy däricä; Tat.: töp yünäleş; Bşk.: töp yünäleşendäge qılım; Kmk: işlikni baş daracası; Krç.-Malk.: tüz ayırmada etim; Nog.: glagoldıñ asıl zalogı; Kzk.: jay etis (tabıs septikti kerek etetin etis); Krg.: negizgi mamiledegi etiş; Alt.: glagoldıñ tös zalogı; Hks.: öön zalog glagolı; Tuv.: ündezin zalog; Şor.: glagoldıñ tös zalogı ~ öön zalog glagolı; Rus.: glagol deystvitelnogo zaloga ~ nevozvratnıy glagol; глагол действительного залога ~ невозвратный глагол

140. dudak benzeşmesi Az.: dodag ahängi; Tkm.: doodak çekimlileriniñ saazlaşıgı ~ labial singarmonizm; Gag.: dudak uyumu ~ dudak garmoniyası; Özb.: lab uyğunligi ~ lab garmoniyasi; Uyg.: läv ahañdaşliqi; Tat.: iren oxşaşlanu ~ iren yağımlılığı; Bşk.: iren garmoniyahı; Kmk: erinlilikde gelişiw; Krç.-Malk.: erin garmoniya; Nog.: erîn kelîslîgî ~ erîn garmoniyası; Kzk.: erin ündestigi; Krg.: erinçil okşoşuu; Alt.: erin garmoniyazı; Hks.: irîn garmoniyazı ~ irîn tööylezî; Tuv.: erin ayannajılgazı; Şor.: *erni garmoniyazı; Rus.: gubnoye upodobleniye ~ labialnaya garmoniya; губное уподобление ~ лабиальная гармония

141. dudak ünsüzü Az.: dodag samiti; Tkm.: doodak çekimsizi; Gag.: dudaklı konson ~ labial konson; Özb.: lab undóşi; Uyg.: läv üzük tavuşi; Tat.: iren tartığı; Bşk.: iren tartınqıhı; Kmk: erinli tutuk; Krç.-Malk.: erinli kısık ~ erinli tunakı; Nog.: erîn tartıgı; Kzk.: erin dawıssızı; Krg.: erinçil ünsüz; Alt.: erin tuyuk tabıjı; Hks.: irînnîg ün çoh tapsag; Tuv.: erinniñ a'jık eves ünü; Şor.: *erni soglasnıy üni; Rus.: gubnoy soglasnıy; губной согласный

142. duyulan geçmiş zaman *bk.* **öğrenilen geçmiş zaman**

143. düz ünlü Az.: dodaglanmayan sait; Tkm.: doodaklanmadık çekimli; Gag.: düz vokal; Özb.: lablanmagan unli; Uyg.: lävläşmigän sozuq tavuş; Tat.: irenläşmägän suzıq; Bşk.: irenläşmägän huzınqı; Kmk: erinsiz sozuk;

Krç.-Malk.: erinsiz açık tawuş; Nog.: aşık sozık; Kzk.: ezüwlik ~ ezüw dawıstısı; Krg.: erindeşpegen ünsüz; Alt.: erin çöyilbes ündü; Hks.: irîn çoh (pütken) ünnîg tapsag; Tuv.: erin-pile adavas a'jık ün; Şor.: *erni çok (püdürçatkan) glasnıy; Rus.: negubnoy ~ nelabializovannıy glasnıy; негубной ~ нелабиализованный гласный

144. düzleşme Az.: delabilizasiya; Tkm.: doodaksızlaşma; Gag.: dudaksızlanma ~ delabializatsiya; Özb.: lablanmagan hólatga otiş; Uyg.: delabializatsiyä ~ lävläşmäslik; Tat.: delabilizatsiya ~ irensezläşü; Bşk.: irenläşewẕeñ boẓolowo; Kmk: delabializatsiya; Krç.-Malk.: delabializatsiya; Nog.: erîn kelîslîktîñ buzıluwı ~ delabializatsiya; Kzk.: delabializatsiya; Krg.: erindeşuu sapatınan acıroo; Alt.: erin ündüniñ buzuları; Hks.: irîn ünnîglerînîñ saybalıgı ~ delabializatsiya; Tuv.: delabialatsiya; Şor.: delabializatsiya; Rus.: delabializatsiya; делабиализация

145. düzlük yuvarlaklık uyumu ~ küçük ünlü uyumu ~ küçük uyum Az.: dodaglanan dodaglanmayan ahängi; Tkm.: doodak ve doodaklanmadık çekimlileriñ saazlaşıgı; Gag.: dudaklanma-dudaksızlanma garmoniyası ~ dudak garmoniyası; Özb.: lab garmoniyasi ~ lablanganlik-lablanmaganlikka kora uyğunlik; Uyg.: üzük tavuşlarniñ qismän ahañdaşliq qanuniyiti; Tat.: irenläşü garmoniyase; Bşk.: iren garmoniyahı ~ irenlaşew-irenläşmäw buyınsa garmoniyazı; Kmk: (sozuk awazlanı erinlilikde gelişiwü; Krç.-Malk.: erin garmoniya; Nog.: erîn kelîslîgî ~ erîn kelîslîk ~ erîn kelîspewlîk boyınşa garmoniya; Kzk.: erin ündestigi; Krg.: erinçil okşoşuu; Alt.: erin garmoniyazı ~ erin çöyiler-çöyilbes garmoniya; Hks.: irîn garmoniyazı; Tuv.: erin ayannajılgazı; Şor.: erni garmoniyazı; Rus.: gubnaya garmoniya ~ garmoniya po labializatsii-nelabializatsii; губная гармония ~ гармония по лабиализации-нелабиализации

146. edat Az.: ädat; Tkm.: poslelog ~ söz soñı kömekçi; Gag.: ardlaf; Özb.: komakçi; Uyg.: tirkälmä; Tat.: bäylek ~ kiskäçä ~ modal' süze ~ yärdämlek; Bşk.: bäyläwes; Kmk: kömekçi söz ~ tilni kullukçu gesegi; Krç.-Malk.: soñura ~ poslelog ~ baylaw ~ kesekçik ~ modal' söz; Nog.: baylawış kesekşeler ~ modal' söz; Kzk.: septewlik sılaw ~ septewlik; Krg.: candooç ~ çölökçü sözdör; Alt.: ulantı ~ bölügeş, modal' söstör kolbooçı; Hks.: sös soo ~ ulag sös; Tuv.: ederinçi; Şor.: soon-sös; Rus.: poslelog ~ çastitsa ~ modalnoye slovo ~ soyuz; послелог ~ частица ~ модальное слово ~ союз

147. edat grubu Az.: ädat tärkibi; Tkm.: posleloglı isimler; Gag.: ardlaflı hal forması; Özb.: komakçili ót; Uyg.: *isim tirkälmä qurulmisi; Tat.: bäylek häm aldağı süze; Bşk.: bäyläwesle isem; Kmk: *sözsoñusu bulan at gruppa; Krç.-Malk.: atnı soñura bla kelgen boluş forması ~ atnı poslelog bla kelgen

boluş forması; Nog.: baylawışlı at; Kzk.: septewlik sılawlı esim söz; Krg.: candooçtuk atooç; Alt.: ulantılu adalgış; Hks.: ulag sös pîrîgîzî; Tuv.: ederinçilig sös ka'ttıjıışkını; Şor.: *soon-söstüg at sözi; Rus.: imya s poslelogom; имя с послелогом

148. edebî dil Az.: ädäbi dil; Tkm.: çeper edebiyat dili; Gag.: literatura dili; Özb.: badiiy til ~ badiiy asar tili; Uyg.: ädäbiy til; Tat.: ädäbi tel; Bşk.: matur äźäbiyät tele; Kmk: adabiyat til ~ adabiyat asarnı tili; Krç.-Malk.: literatura til ~ adabiyat til; Nog.: adabiyat tîlî; Kzk.: ädebi til ~ körkem şıgarma tili ~ körkem ädebiyet tili; Krg.: adabiy til; Alt.: çümdemel tili; Hks.: hoos literatura tîlî; Tuv.: çe'çen ço'gaal tılı; Şor.: *hudojestvennıy literatura tili; Rus.: hudojestvennıy yazık ~ yazık hudojestvennogo proizvedeniya; художественный язык ~ язык художественного произведения

149. edilgen ~ pasif Az.: mächul; Tkm.: passiv; Gag.: pasiv ~ çekimnik; Özb.: machul ~ passiv; Uyg.: passip; Tat.: passiv; Bşk.: passiv; Kmk: tüşüm daraca ~ passiv; Krç.-Malk.: zorlawçu ayırma; Nog.: passiv; Kzk.: passiv; Krg.: passiv; Alt.: passiv ~ aldırar zalog; Hks.: passiv ~ stradatelnay zalog; Tuv.: ka'çıgdaaşkın zalogu; Şor.: *passiv ~ *edilgen; Rus.: passiv; пассив

150. edilgen fiil ~ pasif fiil Az.: mächul fe'l; Tkm.: gaydım derecedääki iişlik; Gag.: çekimnik işlii ~ pasiv işlii; Özb.: machul nisbatdagi fe'l; Uyg.: (B.Uyg.) özgä däricä ~ (D.Uyg.) mächul däricä; Tat.: töşem yünäleşe; Bşk.: töşöm qılım; Kmk: tüşüm daracadagı işlik; Krç.-Malk.: zorlawçu ayırmada etim; Nog.: tüsüw glagol; Kzk.: ırıksız etis; Krg.: arkıluu mamiledegi etiş; Alt.: glagoldıñ aldırar zalogı; Hks.: küsteglîg zalog glagolı; Tuv.: ka'çıgdaaşkın zalogunda kılıg sözü; Şor.: *glagoldıñ edilgen formazı; Rus.: glagol v stradatelnom zaloge; глагол в страдательном залоге

151. ek Az.: şäkilçi; Tkm.: goşulma ~ affiks; Gag.: afiks; Özb.: qoşimça ~ affiks; Uyg.: qoşumçä; Tat.: quşımça; Bşk.: yalğaw ~ affiks; Kmk: koşumça ~ affiks; Krç.-Malk.: affiks ~ calgaw; Nog.: kosımşa ~ affiks; Kzk.: kosımşa ~ jurnak ~ affiks; Krg.: müçö; Alt.: gojulta; Hks.: hozım; Tuv.: ko'jumak; Şor.: *affiks; Rus.: affiks; аффикс

152. eklemeli diller Az.: aglütinativ dillär ~ iltisağı dillär; Tkm.: agglyutinativ diller; Gag.: aglütinativ dillär ~ *yamanma afiksli dillär; Özb.: agglutinativ tillar; Uyg.: qoşumçiliq tillar; Tat.: agglütinativ tellär; Bşk.: agglutinativ teldär; Kmk: agglütinativ tiller; Krç.-Malk.: calgawlu tille ~ agglütinatsiyalı tille; Nog.: agglütinativ tîller ~ kosımşalı tîller; Kzk.: jalgamalı tilder ~ agglyutinativti tilder; Krg.: agglyutinativdüü tilder; Alt.: agglyutinativ tilder; Hks.: agglyutinativnay tîller; Tuv.: agglyutinativtig tıldar; Şor.: *agglutinativ

tiller ~ *agglutinativnay tiller; Rus.: agglyutinativnıye yazıki; агглютинативные языки

153. ekvatif *bk.* **eşitlik**

154. ekvatif hâli *bk.* **eşitlik hâli**

155. emir cümlesi Az.: ämr cümläsi; Tkm.: buyruk sözlemi; Gag.: izin cümlä; Özb.: buyruq gap; Uyg.: buyruq cümlä; Tat.: boyeru cömlä ~ boyerıq cömlä; Bşk.: boyoroq höyläm; Kmk: buyruk cumla; Krç.-Malk.: buyrukçu aytım; Nog.: buyrık yıyma ~ talap yıyma; Kzk.: buyrıktı söylem; Krg.: buyruk süylöm; Alt.: t'akaru ermek; Hks.: küsteg predlojeniye; Tuv.: kıygırıg tomaa; Şor.: köñnülüg erbek; Rus.: pobuditelnoye predlojeniye; побудительное предложение

156. emir kipi Az.: ämr forması; Tkm.: iişligiñ buyruk forması; Gag.: izinnik çalımı; Özb.: buyruq mayli; Uyg.: buyruq-täläp mäyli; Tat.: boyeru nakloneniyese ~ boyerıq figıl'; Bşk.: boyoroq höykäleşe; Kmk: buyruk bagış; Krç.-Malk.: buyrukçu turuş; Nog.: buyrık türkîmî; Kzk.: buyrık ray; Krg.: buyruk ıñgay; Alt.: t'akılta keber; Hks.: küsteglîg nakloneniye; Tuv.: tu'jaal nakloneniyezi; Şor.: glagoldıñ köñnülüg formazı; Rus.: povelitelnoye nakloneniye; повелительное наклонение

157. erkeklik Az.: kişi cinsi; Tkm.: erkeklik cınsı; Gag.: erkeklik cinsi; Özb.: erkak cinsi; Uyg.: ärlär siyğisi; Tat.: mujskoy rod ~ ir cenese; Bşk.: mujskoy rod; Kmk: mujskoy rod ~ erkeklik cıns; Krç.-Malk.: mujskoy rod; Nog.: erkek türî ~ mujskoy rod; Kzk.: mujskoy rod; Krg.: mujskoy rod; Alt.: mujskoy rod; Hks.: mujskoy rod; Tuv.: mujskoy rod; Şor.: mujskoy rod; Rus.: mujskoy rod; мужской род

158. eski ~ arkaik Az.: arxaik; Tkm.: könelişen ~ arhaik; Gag.: evelki ~ arhaik ~ arhaizma ~ *eski; Özb.: eskirgan ~ arxaik; Uyg.: koniriğan; Tat.: iskergän ~ arxaik ~ iske; Bşk.: işkergän ~ arxaik; Kmk: esgilengen ~ esgi; Krç.-Malk.: eskirgen ~ buruñu (söz) ~ arhaizm; Nog.: eskî ~ burıngı ~ eskîrgen ~ arhaizm; Kzk.: köne ~ könergen; Krg.: eski ~ arhaikalık; Alt.: eski sös ~ arhaizm; Hks.: irgîlen pargan ~ arhaiçnay; Tuv.: e'rgi, e'rgijireen; Şor.: purungı; Rus.: ustarevşiy ~ arhaiçnıy; устаревший ~ архаичный

159. eş anlamlı *bk.* **anlamdaş**

160. eş sesli Az.: omonim; Tkm.: omonim; Gag.: omonim; Özb.: omonim ~ şakldóş; Uyg.: şäkildaş söz; Tat.: omonim ~ awazdaş süz; Bşk.: omonim; Kmk: omonim; Krç.-Malk.: omonim; Nog.: omonim; Kzk.: omonim; Krg.:

omonim; Alt.: omonim ~ aydıları tüñey, t'e uçurı başka söstör; Hks.: omonim; Tuv.: omonim; Şor.: omonim; Rus.: omonim; омоним

161. eşitlik ~ ekvatif Az.: bänzätmä; Tkm.: ekvativ; Gag.: ekvativ; Özb.: oxşaşlik ~ ekvativ; Uyg.: oxşatma-täñläştürmä; Tat.: ekvativ ~ täñgällek; Bşk.: ekvativ ~ oqşaşlıq; Kmk: ekvativ ~ teñleşdiriw; Krç.-Malk.: teñleşdiriw; Nog.: teñlestîrüw ~ ekvativ; Kzk.: ekvativ; Krg.: salıştıruu ~ teñdeştirüü; Alt.: tüñdeştirü; Hks.: töylengenî ~ tiñnelgenî; Tuv.: teñnelge; Şor.: *oşkaşlık ~ ekvetiv ~ teñneştirgeni; Rus.: ekvativ; экватив

162. eşitlik eki Az.: bänzätmä goşması; Tkm.: ekvativ goşulması; Gag.: ekvativ afiksi ~ benzeşmä afiksi; Özb.: oxşatiş qoşimçasi; Uyg.: täñläştürmä keliş qoşumçisi; Tat.: oxşaşlandıru quşımçası ~ çağıştıru quşımçası; Bşk.: ekvativ affiksi ~ oqşaşlıq yalğawı; Kmk: *teñleşdiriwçü koşumça; Krç.-Malk.: teñleşdiriw affiks ~ uşatıw affiks; Nog.: teñlestîrüw kosımşası; Kzk.: ekvativ jurnak; Krg.: salıştıruu müçösü ~ ekvativ afiksi; Alt.: tüñdeştirü kojulta; Hks.: tööylezîs hozımı; Şor.: oşkaşlık affiksi; Rus.: ekvativnıy affiks ~ affiks upodobleniya; эквативный аффикс ~ аффикс уподобления

163. eşitlik hâli ~ ekvatif hâli Az.: ekvativ; Gag.: ekvativ forması; Özb.: *oxşatiş kelişigi; Uyg.: oxşatma vä täñläştürmä keliş; Tat.: ekvativ kileşe ~ çağıştıru kileşe; Bşk.: ekvativ kileş; Kmk: *teñleşdiriw padej ~ ekvativ padej; Krç.-Malk.: teñleşdiriw forma; Nog.: teñlestîrüw kelîs; Kzk.: ekvativ septik; Krg.: salıştıruu cöndömösü; Alt.: tüñdeştirü kubultkış; Hks.: tööylezîs hubulthızı; Rus.: ekvativnıy padej; эквативный падеж

164. etimoloji Az.: etimologiya; Tkm.: etimologiya; Gag.: etimologiya; Özb.: etimologiya; Uyg.: etimologiyä; Tat.: etimologiya; Bşk.: etimologiya; Kmk: etimologiya; Krç.-Malk.: etimologiya; Nog.: etimologiya; Kzk.: etimologiya; Krg.: etimologiya; Alt.: etimologiya; Hks.: etimologiya; Tuv.: etimologiya; Şor.: etimologiya; Rus.: etimologiya; этимология

165. etken çatı Az.: mä'lum növ; Tkm.: iişligiñ düyp derecesi; Gag.: halizlik zalogu; Özb.: anıq nisbat; Uyg.: addiy däricä; Tat.: töp yünäleş; Bşk.: töp yümäleş; Kmk: baş daraca; Krç.-Malk.: tüz ayırma; Nog.: asıl zalog; Kzk.: negizgi etis; Krg.: negizgi mamile; Alt.: tös zalog; Hks.: öön zalog ~ könî zalog; Tuv.: ündezin zalog; Şor.: *tös zalog; Rus.: deystvitelnıy zalog; действительный залог

166. ettirgen ~ faktitif Az.: icbar; Tkm.: yükletme; Gag.: kauzativ (işlii) ~ zorlamak (işlii); Özb.: órttirma ~ kauzativ; Uyg.: mäcburiy; Tat.: faktitiv ~ yöklätü; Bşk.: faktitiv ~ kauzativ ~ yökmätew; Kmk: kauzativ; Krç.-Malk.: katlanıwçu ayırma ~ kawzativ; Nog.: faktitiv ~ kauzativ ~ tapşıruw; Kzk.:

faktitiv ~ kauzativ; Krg.: buyruk ~ faktitiv ~ kauzativ; Alt.: kauzativ; Hks.: küsteg; Tuv.: polduruuşkun; Şor.: *ettirgen ~ küşteg; Rus.: faktitiv ~ kauzativ; фактитив ~ каузатив

167. ettirgen çatı Az.: icbar növ; Tkm.: iişligiñ yükletme derecesi; Gag.: zorlamak zalogu; Özb.: órttirma nisbat; Uyg.: mäcburiy däricä; Tat.: yökletü yünäleşe; Bşk.: yökmatew yünäleşe; Kmk: yükletiw daraca; Krç.-Malk.: katlawçu (katlanıwcu) ayırma; Nog.: tapşıruw zalog; Kzk.: özgelik etis; Krg.: buyruk mamile; Alt.: alban zalog; Hks.: küsteg zalogı; Tuv.: polduruuşkun zalogu; Şor.: *ettirgen zalog ~ *glagoldıñ ettirgen formazı; Rus.: ponuditelnıy zalog; понудительный залог

168. ettirgenlik eki ~ faktitif eki Az.: icbar fe'lin şäkilçisi; Tkm.: yükletme derecääniñ goşulması; Gag.: zorlamak zalogun afiksi; Özb.: órttirma nisbat qoşimçasi; Uyg.: mäcburiy däricä qoşumçisi; Tat.: yöklätü yünäleşe quşımçası; Bşk.: yökmätew yünäleşeneñ yalğawı; Kmk: yükletiw daracanı koşumçası; Krç.-Malk.: katlawçu (katlanıwcu) ayırmanı affiksi (calgawu); Nog.: tapşıruw zalogtıñ kosımşası; Kzk.: özgelik etis jurnagı ~ özgelik etis kosımşası; Krg.: buyruk mamile müçösü; Alt.: alban zalogtıñ kojultazı; Hks.: küsteg zalogtıñ hozımı; Tuv.: polduruuşkun zalogunuñ ko'jumaa; Şor.: *ettirgen zalogtıñ affisi; Rus.: kauzativnıy affiks ~ affiks ponuditelnogo zaloga; каузативный аффикс ~ аффикс понудительного залога

169. faktitif *bk.* **ettirgen**

170. faktitif eki *bk.* **ettirgenlik eki**

171. fiil Az.: fe'l; Tkm.: iişlik; Gag.: işlik; Özb.: fe'l; Uyg.: peil; Tat.: fiğıl'; Bşk.: qılım; Kmk: glagol ~ işlik; Krç.-Malk.: etim; Nog.: glagol; Kzk.: etistik; Krg.: etiş; Alt.: glagol; Hks.: glagol; Tuv.: kılıg sözü; Şor.: glagol; Rus.: glagol; глагол

172. fiil cümlesi Az.: fe'li xäbär; Tkm.: iişlik sözlemi; Gag.: işlikli predikatlı cümlä; Özb.: fe'l kesimli gap; Uyg.: (B.Uyg.) peil-xävär cümlä ~ (D.Uyg.) xäviri peildin bolğan cümlä; Tat.: fiğıl' xäbärle cömlä; Bşk.: xäbär qılımlı höyläm; Kmk: glagolnu kömekligi bulan etilgen skazuyemoyeli cumla; Krç.-Malk.: etim haparçısı bolgan aytım; Nog.: glagol man aytılgan habarlawışlı yıyma; Kzk.: etistik bayandawıştı söylem; Krg.: etiştik bayandooçtuu süylöm; Alt.: glagol aydılaaçılu ermek; Hks.: glagolnañ pîldîrîlgen söyleeçîlîg predlojeniye; Tuv.: kılıg söstüg sölekçilig tomak; Şor.: *glagol aytkı söstüg erbek ~ *glagol erbegi; Rus.: predlojeniye s glagolnım skazuyemım; предложение с глагольным сказуемым

173. fiil çatısı Az.: fe'lin növü; Tkm.: iişlik dereceleri; Gag.: işliklerin zalogları; Özb.: fe'l nisbati ~ fe'l darajasi; Uyg.: peil däricisi; Tat.: fiğıl'neñ yünäleşe; Bşk.: qılımdıñ yünäleşe; Kmk: işlikni daracası; Krç.-Malk.: etimni ayırması; Nog.: glagoldıñ zalogı; Kzk.: etistiktiñ etis forması ~ etis; Krg.: etiştin mamilesi; Alt.: glagoldıñ zalogı; Hks.: glagolnıñ zalogtarı; Tuv.: kılıg sözünüñ zalogu; Şor.: *glagoldıñ zalogı; Rus.: zalog glagola; залог глагола

174. fiil çekim eki Az.: täsriflänän fe'l şäkilçiläri; Tkm.: iişligiñ yöñkeme goşulması; Gag.: işliklerin diişilmäk afiksleri; Özb.: fe'lniñ tuslóvçi qoşimçasi; Uyg.: peilniñ tüsliniş qoşumçisi; Tat.: fiğıl' törländergeç quşımça; Bşk.: zat yalğawı; Kmk: işlikni türleniw koşumçası; Krç.-Malk.: etimni cegiliw affiksi (calgawu) ~ etimni betlew affiksi (calgawu); Nog.: glagoldıñ türlenüw koşımşası; Kzk.: jiktik jalgaw; Krg.: etiştin caktalış müçösü; Alt.: glagoldıñ t'üzün kojultazı; Hks.: glagolnı sırayca hubuldırçathan hozım; Tuv.: kılıg sözünüñ öskertilge ko'jumaa; Şor.: glagoldıñ eelerbe sabıçatkannarı ~ glagoldıñ eelerbe sabılçatkanı; Rus.: affiks spryajeniya glagola; аффикс спряжения глагола

175. fiil çekimi Az.: fe'lin täsriflänmäsi; Tkm.: iişlik yöñkemeleri; Gag.: işliklerin diişmesi; Özb.: fe'lniñ tuslanişi; Uyg.: peilniñ tüslinişi; Tat.: fiğıl'neñ törläneşe ~ fiğıl' törläneşe; Bşk.: qılımdıñ zat menän üzgärewe; Kmk: işlikni türleniwü; Krç.-Malk.: etimni cegiliwü ~ etimni betlede türleniwü; Nog.: glagoldıñ özlîk pen türlenüwî; Kzk.: etistiktiñ jiktelüwi; Krg.: etiştin caktalışı; Alt.: glagoldıñ t'üzünderle kubuları; Hks.: glagolnıñ sırayca hubulızı; Tuv.: kılıg sözünüñ öskertilgezi; Şor.: glagoldıñ eelerbe sabılçatkanı; Rus.: spryajeniye glagola; спряжение глагола

176. fiil gövdesi ~ fiil tabanı Az.: fe'lin başlanğıc forması ~ fe'l äsası; Tkm.: yasama iişlik; Gag.: işlik temeli; Özb.: fe'l negizi ~ yasama fe'l; Uyg.: (B.Uyg.) peilniñ asasi ~ (D.Uyg.) peil öziki; Tat.: fiğıl'neñ nigeze ~ fiğıl' nigeze; Bşk.: qılım nigeze; Kmk: işlikni tübü; Krç.-Malk.: etimni tamalı kuralgan etim; Nog.: glagoldıñ negîzî ~ yasalma glagol; Kzk.: etistiktiñ negizi ~ tuwındı etistik; Krg.: etiştin negizi ~ tuundu etiş; Alt.: glagoldıñ tözögözi ~ bütken glagol; Hks.: glagolnıñ öönî ~ pütken glagol; Tuv.: kılıg sözünüñ tözü; Şor.: glagoldıñöönü ~ *püdürülgen glagol; Rus.: glagolnaya osnova ~ proizvodnıy glagol; глагольная основа ~ производный глагол

177. fiil kökü Az.: fe'l kökü ~ fe'lin kökü; Tkm.: iişlik köki; Gag.: işlik kökü; Özb.: fe'l ozagi; Uyg.: (B.Uyg.) peil tomuri ~ (D.Uyg.) peil yiltizi; Tat.: figıl'neñ tamırı ~ fiğıl' tamırı; Bşk.: qılım tamırı; Kmk: işlikni (glagolnu) tamuru; Krç.-Malk.: etimni tamırı; Nog.: glagoldıñ tamırı; Kzk.: etistiktiñ tübiri; Krg.: etiştin uñgusu; Alt.: glagol tazılı; Hks.: glagolnıñ töstîgî; Tuv.:

kılıg sözünüñ tazılı; Şor.: *glagol tazılı; Rus.: glagolnıy koren; глагольный корень

178. fiil tabanı *bk.* **fiil gövdesi**

179. fiilden fiil yapım eki Az.: fe'ldän fe'l düzäldän şäkilçi; Tkm.: iişlikden iişlik yasaycı affiks ~ iişlikden iişlik yasaycı goşulma; Gag.: işliktän işlik yapan afiksi; Özb.: fe'ldan fe'l yasóvçi qoşimça; Uyg.: peildin peil yasiğuçi qoşumçä; Tat.: fiğıl'dän fiğıl' yasawçı quşımça; Bşk.: qılımdan qılım yahaw yalğawı; Kmk: glagoldan glagol etegen koşumça; Krç.-Malk.: etimden etim kuragan affiks (calgaw); Nog.: glagoldan glagol yasagan kosımşa; Kzk.: etistikten etistik tuwdıratın jurnak; Krg.: etişten etiş casoo müçösü; Alt.: glagoldoñ glagol büdüreeçi kojulta; Hks.: glagoldañ glagol püdîrçetken hozım; Tuv.: kılıg sözünden kılıg sözü ço'gaadır ko'jumak; Şor.: *glagoldañ glagol şıgarçatkan affiks; Rus.: affiks, obrazuyuşçiy glagol ot glagola; аффикс, образующий глагол от глагола

180. fiilden isim yapım eki Az.: fe'ldän isim düzäldän şäkilçi; Tkm.: iişlikden isim yasaycı affiks ~ iişlikden isim yasaycı goşulma; Gag.: işliktän adlık yapan afiksi; Özb.: fe'ldan ót yasóvçi qoşimça; Uyg.: peildin isim yasiğuçi qoşumçä; Tat.: fiğıl'dän isem yasawçı quşımça; Bşk.: qılımdan isem yahaw yalğawı; Kmk: işlikden atlık etegen koşumça; Krç.-Malk.: etimden at kuragan affiks (calgaw); Nog.: glagoldan at yasagan kosımşa; Kzk.: etistikten esim tuwdıratın jurnak; Krg.: etişten atooç casoo müçösü; Alt.: glagoldoñ adılu sös büdüreeçi kojulta; Hks.: glagoldañ adalgıs (nime adı) püdîrçetken hozım; Tuv.: kılıg sözünden at sözü ço'gaadır ko'jumak; Şor.: glagoldañ nebelik söz şıgarçatkan affiks; Rus.: affiks, obrazuyuşçiy imya ot glagola; аффикс, образующий имя от глагола

181. fiilden türeme fiil Az.: fe'ldän töräyän fe'l; Tkm.: iişlikden yasalan iişlik; Gag.: işliktän işlik; Özb.: fe'ldan yasalgan fe'l; Uyg.: peildin bolğan yasalma peil; Tat.: fiğıl'dän yasalğan fiğıl'; Bşk.: qılımdan qılım yahalıw; Kmk: glagoldan etilgen glagol; Krç.-Malk.: etimden kuralgan etim; Nog.: glagoldan yasalgan glagol; Kzk.: etistik negizdi tuwındı etistik; Krg.: etişten tuundu etiş; Alt.: glagoldoñ bütken glagol; Hks.: glagoldañ pütken glagol; Tuv.: kılıg sözünden uktalgan kılıg sözü; Şor.: *glagoldañ püdürülgen glagol; Rus.: proizvodnıy ot glagola glagol; производный от глагола глагол

182. fiilden türeme isim Az.: fe'ldän töräyän isim; Tkm.: iişlikden yasalan isim; Gag.: işliktän adlık; Özb.: fe'ldan yazalgan ót; Uyg.: peildin bolğan yasalma isim; Tat.: fiğıl'dän yasalğan isem; Bşk.: qılımdan isem yahalıw; Kmk: işlikden etilgen at; Krç.-Malk.: etimden kuralgan at; Nog.: glagoldan yasalgan at; Kzk.: etistik negizdi tuwındı esim; Krg.: etişten tuundu atooç;

Alt.: glagoldoñ bütken adalgıç; Hks.: glagoldañ pütken adalgıs (nimeler adı); Tuv.: kılıg sözünden uktalgan at sözü; Şor.: *glagoldañ püdürülgen üt sözi; Rus.: proizvodnoye ot glagola imya; производное от глагола имя

183. fonem *bk.* **ses birimi**

184. fonetik *bk.* **ses bilgisi**

185. fonoloji *bk.* **ses bilimi**

186. geçişli Az.: täsirli; Tkm.: geçiryään; Gag.: geçär (işlik); Özb.: otimli; Uyg.: ötümlük; Tat.: küçemle; Bşk.: küsemle; Kmk: göçüm; Krç.-Malk.: köçüwçü; Nog.: köşpelî; Kzk.: sabaktı; Krg.: ötmö; Alt.: köçör; Hks.: közîrîstîg; Tuv.: şilçilgelig; Şor.: *kejer; Rus.: perehodnıy; переходный

187. geçişli fiil Az.: täsirli fe'l; Tkm.: geçiryään iişlik; Gag.: geçär işlik; Özb.: otimli fe'l; Uyg.: ötümlük peil; Tat.: küçemle fiğıl'; Bşk.: küsemle qılım; Kmk: göçüm işlik; Krç.-Malk.: köçüwçü etim; Nog.: köşpelî glagol; Kzk.: sabaktı etistik; Krg.: ötmö etiş; Alt.: köçör glagol; Hks.: közîrîstîg glagol; Tuv.: şilçilgelig kılıg sözü; Şor.: kejer glagol; Rus.: perehodnıy glagol; переходный глагол

188. geçişsiz Az.: täsirsiz; Tkm.: geçirmeyään; Gag.: geçmäz (işlik); Özb.: otimsiz; Uyg.: ötümsiz; Tat.: küçemsez; Bşk.: küsemheź; Kmk: kalım; Krç.-Malk.: köçmewçü; Nog.: köşpesîz; Kzk.: salt; Krg.: ötpös; Alt.: köçpös; Hks.: közîrîlbinçetken ~ közîrîs çoh; Tuv.: şilçilge çok; Şor.: *keşpes; Rus.: neperehodnıy; непереходный

189. geçişsiz fiil Az.: täsirsiz fe'l; Tkm.: geçirmeyään iişlik; Gag.: geçmäz işlik; Özb.: otimsiz fe'l; Uyg.: ötümsiz peil; Tat.: küçemsez fiğıl'; Bşk.: küsemheź qılım; Kmk: kalım işlik; Krç.-Malk.: köçmewçü etim; Nog.: köşpesîz glagol; Kzk.: salt etistik; Krg.: ötpös etiş; Alt.: köçpös glagol; Hks.: közîrîlbinçetken glagol ~ közîrîs çoh glagol; Tuv.: şilçilge çok kılıg sözü; Şor.: keşpes glagol; Rus.: neperehodnıy glagol; непереходный глагол

190. geçmiş zaman Az.: keçmiş zaman; Tkm.: öten zamaan; Gag.: geçmiş zaman; Özb.: otgan zamón; Uyg.: ötkän zaman; Tat.: ütkän zaman; Bşk.: ütkän zaman; Kmk: getgen zaman; Krç.-Malk.: ozgan zaman; Nog.: ozgan zaman; Kzk.: ötken şak; Krg.: ötkön çak; Alt.: ötkön öy; Hks.: irtken tus; Tuv.: e'rtken üye; Şor.: ertken tem; Rus.: proşedşeye vremya; прошедшее время

191. gelecek zaman Az.: gäläcäk zaman; Tkm.: gelcek zamaan; Gag.: gelecek zaman; Özb.: kelasi zamón; Uyg.: kelidiğan zaman; Tat.: kiläçäk zaman; Bşk.: kiläsäk zaman; Kmk: gelecek zaman; Krç.-Malk.: kelir zaman

~ kellik zaman; Nog.: keleyek zaman; Kzk.: keler şak; Krg.: keler çak; Alt.: keler öy; Hks.: polar tus; Tuv.: kelir üye; Şor.: polçañ tem ~ polar tem; Rus.: buduşçeye vremya; будущее время

192. gelecek zamanın hikâyesi Az.: ğäti gäläcäk zaman; Tkm.: gelcek zamaanıñ määlim forması; Gag.: nietlik geçmiş zaman ~ gelecek-geçmiş zaman; Özb.: kelasi zamón lózim fe'li; Uyg.: kelidiğan zamanniñ hekayisi; Tat.: kiläçäk-ütkän zaman; Bşk.: bildäle kiläsäk zaman; Kmk: ekinçi belgisiz imperfekt; Krç.-Malk.: kellik zamannı koş forması ~ kellik zamannı kereklik körgüztgen forması; Nog.: keleyek zamanniñ kereklîk kebî; Kzk.: ötken şaktagı keler şak; Krg.: mildet keler çak; Alt.: kıyaltazı t'ok boloton keler öy; Hks.: polar tustıñ kirek formazı; Tuv.: kelir üyeniñ ılap pa'dıtkaar u'tkazı; Şor.: *polçañ polgan tem ~ -çañ polgan formazı; Rus.: buduşçeye doljenstvovatelnoye vremya ~ buduşçeye-proşedşeye vremya ~ buduşçeye namereniya; будущее долженствовательное время ~ будущее-прошедшее время ~ будущее намерения

193. gelecek zamanın rivayeti Az.: ğeyri-ğäti gäläcäk zamaan; Tkm.: gelcek zamanıñ näämäälim forması; Gag.: mutlak gelecek zamanın -mış afiksli modal forması; Özb.: kelasi zamón eşitilganlik fe'li; Uyg.: kelidiğan zamanniñ rivayiti; Tat.: *ikän yärdämçe fiğıl'le ikençe kiläçak zaman; Bşk.: bildähez kiläsäk zaman; Kmk: gelecek zamannı xabarlık forması; Krç.-Malk.: kellik zamannı haparlawçu forması; Nog.: belgîsîz keleyek zaman; Kzk.: ötken şaktagı maksattı keler şak; Krg.: bayandagıç (cönököy) keler çak; Alt.: tabılu keler öy; Hks.: polar tustıñ iskîri; Tuv.: kelir üyeniñ ılaptap pa'dıtkavas u'tkazı; Şor.: *-çañ poltır formazı ~ polçañ poltır tem; Rus.: buduşceye povestvovatelnoye vremya ~ forma modalnosti na *-mış* ot osnovı buduşçego opredelyonnogo vremeni; будущее повествовательное время ~ форма модальности на -мыш от основы будущего определённого времени

194. gelecek zamanın şartı Az.: gäläcäk zamanın şärtı; Gag.: sankilik çalımında mutlak gelecek zaman; Özb.: *kelasi zamón şart fe'li; Uyg.: kelidiğan zamanniñ şärti; Tat.: şart quşımçalı kiençe kiläçäk zaman; Bşk.: şartlı kiläsä zaman; Kmk: gelecek zamannı şart forması; Krç.-Malk.: kellik zamannı şart forması; Nog.: keleyek zamanniñ şartı; Kzk.: keler şak şarttı ray ~ negaybıl ray; Krg.: şarttuu keler çak; Alt.: mold'u keler öy; Hks.: polar tustıñ molcazı, molcastıg polar tus; Tuv.: taar naklоneniyeniñ kelir üyezi; Şor.: *polar temniñ pölgülüg formazı ~ pölüglüg polar tem; Rus.: buduşçeye uslovnoye vremya; будущее условное время

195. genel Türkçe Az.: türk dili; Tkm.: türki dil; Gag.: türk dilleri ~ *genel türkçä; Özb.: turkiy til; Uyg.: umumiy Türkçä; Tat.: ğomum törki tele ~ törki

tel; Bşk.: döyöm törki tele; Kmk: umumi türk til; Krç.-Malk.: türk til; Nog.: türk tîlî; Kzk.: türik tili ~ türki tili ~ türki tilderi; Krg.: calpı türk tili ~ ortok türk tili; Alt.: türk til; Hks.: türk tîlî; Tuv.: türk tıl; Şor.: türk tili; Rus.: tyurkskiy yazık; тюркский язык

196. geniş ünlü Az.: gen sait; Tkm.: giiñ çekimliler; Gag.: geniş vokal; Özb.: keñ unlu; Uyg.: käñ sozuq tavuş ~ oçuq sozuq tavuş ~ (D.Uyg.) tövän sozuq tavuş; Tat.: kiñ suzıq ~ açık suzıq ~ tübä kütäreşle suzıq; Bşk.: kiñ huẓınqı; Kmk: geñ sozuk; Krç.-Malk.: keñ açık; Nog.: keñ sozık; Kzk.: aşık dawıstı; Krg.: coon ündüü; Alt.: keñ ündü tabış; Hks.: çalbah ünnîg tapsag; Tuv.: te'lgem a'jık ün; Şor.: *keñ glasnıy; Rus.: şirokiy glasnıy; широкий гласный

197. geniş zaman Az.: indiki zaman; Tkm.: näämäälim gelcek zamaan; Gag.: bellisiz gelecek zaman ~ *şindiki-gelecek zaman; Özb.: hózirgi-kelasi zamón; Uyg.: käñ zaman; Tat.: xäzerpge-kiläçäk zaman ~ berençe (bilgesez) kiläçäk zaman; Bşk.: xäẓerge-kiläsäk zaman; Kmk: gelecek mekensiz zaman; Krç.-Malk.: belgisiz kellik zaman; Nog.: älîgî-keleyek zaman; Kzk.: awıspalı osı şak; Krg.: uçur-keler çak; Alt.: turguza-keler öy; Hks.: polar tus (-ar formazı); Tuv.: amgı-kelir üye; Şor.: polar tem; Rus.: nastoyaşçe-buduşçeye vremya; настояще-будущее время

198. geniş zamanın hikâyesi Az.: indiki zamanın hekayäsi; Tkm.: näämäälim imperfekt ~ dovaamlı näämäälim öten zamaanı; Gag.: bitkisiz geçmiş zaman; Özb.: *hózirgi-kelasi zamón lózim fe'l; Uyg.: käñ zamanniñ hekayisi; Tat.: şartqa bäyle teläk forması; Bşk.: bildäle xäẓergi kiläsäk zaman; Kmk: gelecek mekensiz zamannı gereklilik forması; Krç.-Malk.: belgisiz kellik zamannı koş forması; Nog.: belgîsîz älîgî-keleyek zaman; Kzk.: katıstık ötken şak ~ ötken şaktagı ötken şak; Krg.: calpı uçur-keler çak; Alt.: t'artı t'ok ötkön öy; Hks.: polar tustıñ hadıl formaları (-ar polgan formazı); Tuv.: amgı-kelir üyeniñ pa'dıtkaar u'tkazı; Şor.: *polar polgan tem ~ *-r* polgan formazı; Rus.: proşedşeye neopredelönnoye vremya ~ neo predelönnıy imperfekt; proşedşeye neopredelönnoye vremya ~ neopredelönnıy imperfekt прошедшее неопределённое время ~ неопределённый имперфект

199. geniş zamanın rivayeti Az.: indiki zamanın rävayäti; Tkm.: näämäälim gelcek zamaanıñ modal forması; Gag.: bellisiz gelecek zamanın -mış afiksli modal forması ~ *bellisiz şindiki-geçmiş zaman; Özb.: *hózirgi kelasi zamón eşitilganlik fe'li; Uyg.: käñ zamanniñ rivayiti; Tat.: *bilgesez ütkän zaman quşımçalı xäzerge-kiläçäk zaman; Bşk.: bildäheẓ xäẓerge-kiläsäk zaman; Kmk: gelecek mekensiz zamannı xabarlık forması; Krç.-Malk.: belgisiz kellik zamannı haparlawçu forması; Nog.: belgîsîz älîgî-keleyek zaman; Kzk.:

katıstık ötken şak ~ ötken şaktagı ötken şak; Krg.: bayandagıç (cönököy) uçur-keler çak; Alt.: tabılu turguza-keler öy; Hks.: polar tustıñ hadıl formazı (-ar poltır); Tuv.: amgı-kelir üyeniñ ılaptap pa'dıtkavas u'tkazı; Şor.: *polar poltır tem ~ -r poltır formazı; Rus.: nastoyaşçeye buduşçeye povestvovatelnoye vremya ~ forma modalnosti na -mış ot osnovı buduşçego neopredelyonnogo vremeni; настоящее будущее повествовательное время ~ форма модальности на -мыш от основы будущего неопределённого времени

200. geniş zamanın şartı Az.: indiki zamanın şärti; Gag.: bellsiz gelecek zamanın sankilik çalımı; Özb.: *hózirgi-kelasi zamón şart fe'li; Uyg.: şärt mäyli; Tat.: *şart quşımçalı xäzerge-kiläçäk zaman; Bşk.: şartlı xäzerge-kiläsäk zaman; Kmk: gelecek mekensiz zamannı şart forması; Krç.-Malk.: belgisiz kellik zamannı şart forması; Nog.: äligi-keleyek zamanniñ şartı; Kzk.: *kazirgi keleşektegi şarttı şak; Krg.: şarttuu uçur-keler çak; Alt.: mold'u keberdiñ turguza-keler öyi; Hks.: polar tustıñ molcas formazı; Tuv.: taar nakloneniyeniñ amgı-kelir üyezi; Şor.: glagoldıñ pölgülüg formazı; Rus.: nastoyaşçe-buduşçeye vremya uslovnogo nakloneniya; настояще-будущее время условного наклонения

201. genitif hâli *bk.* **ilgi hâli**

202. geniz Az.: burun boşluğu; Tkm.: burun boşlugı; Gag.: burnu boşluu; Özb.: burun boşliği; Uyg.: burun boşluqi; Tat.: borın quwışlığı; Bşk.: tanaw qıwışyığı; Kmk: burun boşluk ~ burunnu kuwuşlugu; Krç.-Malk.: burunnu içi ~ burunnu kuwuşu; Nog.: burın kuwıslıgı; Kzk.: murın kuwısı; Krg.: murun köñdöyü; Alt.: tumçuk key t'olı; Hks.: purun îstî; Tuv.: tumçuk i'şti; Şor.: purnu koolı; Rus.: nosovaya polost; носовая полость

203. geniz n'si *bk.* **arka damak n'si**

204. geniz sesi Az.: burun säsi; Tkm.: burun sesi; Gag.: nazal ses ~ *burnulu ses; Özb.: burun tóvuşi; Uyg.: burun tavuşi; Tat.: borın awazı; Bşk.: tanaw önö; Kmk: burun awaz ~ burun ses; Krç.-Malk.: burun tawuş; Nog.: burın sesî; Kzk.: murın joldı dıbıs; Krg.: murunçul tıbış; Alt.: tumçuk tabıjı; Hks.: purunnıg tapsag ~ purun tapsaa; Tuv.: tumçuk ünü; Şor.: *purnu üni; Rus.: nosovoy zvuk; носовой звук

205. gereklilik Az.: vacib forma; Tkm.: hökmaanlık (forma); Gag.: lääzımnık çalımı; Özb.: *keraklik (mayli); Uyg.: zörüriyät mäyli; Tat.: kiräklek; Bşk.: teyeşlek höykäleşe; Kmk: *gereklilik bagış; Krç.-Malk.: etimni kereklik körgüztgen forması (turuşu); Nog.: kereklîk türkîmî; Kzk.: kajettilik; Krg.: mildet ıñgay; Alt.: kıyalta t'ok boloton uçurlu glagol keberi; Hks.: kirektîs nakloneniye; Tuv.: "ar" priçastiyege "herek, u'jurlug" tep sösterniñ ka'ttışkanı;

Şor.: *glagoldıñkerektig formazı ~ *kerektig nakloneniye; Rus.: doljenstvovatelnoye nakloneniye; долженствовательное наклонение

206. gerileyici benzeşme Az.: geri uyuşma; Tkm.: regressiv assimilyasiya; Gag.: regresiv asimilâtsiyası; Özb.: regressiv assimilyatsiya; Uyg.: (B.Uyg.) äksi täsirat ~ (D.Uyg.) tätür assimilyatsiyä; Tat.: kire assimilâtsiya ~ regressiv assimilâtsiya; Bşk.: regressiv assimilyatsiya; Kmk: geri assimilâtsiya; Krç.-Malk.: regressiv assimilâtsiya; Nog.: regressiv assimilyatsiya; Kzk.: regressivti assimilyatsiya ~ keyindi ıkpal; Krg.: regressivdüü assimiliyatsiya; Alt.: regressiv assimilyatsiya; Hks.: regressiv assimilyatsiya; Tuv.: te'dir assimilyatsiya; Şor.: egressiv assimilyatsiya; Rus.: regressivnaya assimilyatsiya; регрессивная ассимиляция

207. gerundium *bk.* **zarf fiil**

208. gırtlak ~ hançere Az.: gırtlag; Tkm.: bogaz ~ damak; Gag.: gırtlak; Özb.: boğiz; Uyg.: boğuz; Tat.: faringal' ~ yotqılıq; Bşk.: tamaq; Kmk: tamak; Krç.-Malk.: bogurdak ~ tamak; Nog.: tamak; Kzk.: kömey; Krg.: kömököy; Alt.: tamak; Hks.: ödös ~ tamah; Tuv.: ök; Şor.: tabak; Rus.: gortan'; гортань

209. gırtlaksılaşma Az.: karlaşma; Tkm.: bogazlaşma; Gag.: *gırtlaklaşmak; Özb.: *boğiz tóvuşiga aylaniş; Uyg.: tavuşniñ boğuzlişişi; Tat.: faringal'läşü; Bşk.: tamaqlaşıw; Kmk: tamak tawuşga aylanmagı; Krç.-Malk.: (bir tawuşnu) bogurdak tawuşha aylanıwu; Nog.: tamak sesîne aylanuw; Kzk.: kömey dıbısına aynaluw; Krg.: kömököyçül tıbışka ötüü; Alt.: tamak tabışka köçöri; Hks.: ödöste pütçetken tapsaga aylan parçathanı; Tuv.: ök ününçe şilçiiri; Şor.: *tabak ünge aylançatkanı; Rus.: prevraşçeniye v gortannıy zvuk; превращение в гортанный звук

210. gizli özne Az.: ğeyri-müäyyän şäxs; Tkm.: gizliin eye; Gag.: gramatika subyekti; Özb.: yaşirin ega; Uyg.: naeniq igä; Tat.: iyäse belderelmägän; Bşk.: yäşeren eyä; Kmk: *görsetilmegen iyesi; Krç.-Malk.: aytımda söz bla körgüztülmegen başçı; Nog.: bîldîrîlmegen iye ~ bîldîrîlmegen podlejaşçeye; Kzk.: jasırın bastawış; Krg.: kömüsködögü ee; Alt.: bildirbez baştaaçı ~ körünbes, t'e bildirlü baştaaçı; Hks.: pîldîrbes pastaaçı; Tuv.: t'uskay ilerettinmeen kol sös; Şor.: pildirbes aytdılım sös; Rus.: skrıtoye podlejaşçeye; скрытое подлежащее

211. görülen geçmiş zaman Az.: şühudi keçmiş zaman; Tkm.: öten zamaan ortak iişligi; Gag.: mutlak geçmiş zaman; Özb.: aniq otgan zamón; Uyg.: eniq ötkän zaman; Tat.: bilgele ütkän zaman ~ kategorik ütkän zaman; Bşk.: bildäle ütkän zaman; Kmk: belgili getgen zaman; Krç.-Malk.: belgili ozgan

zaman; Nog.: belgîlî ozgan zaman; Kzk.: naktılı ötken şak ~ aykın ötken şak; Krg.: aykın ötkön çak; Alt.: t'uukta ötkön öy; Hks.: körîndîre irtken tus; Tuv.: çookta e'rtken üye ~ e'rtken üyeniñ -dı heviri; Şor.: şagamgı ertken tem; Rus.: oçevidnoye proşedşeye vremya; очевидное прошедшее время

212. gövde ~ taban Az.: äsas ~ törämä; Tkm.: yasama ~ düyp; Gag.: temel ~ *taban; Özb.: negiz ~ yasalma; Uyg.: (B.Uyg.) asas ~ (D.Uyg.) özäk; Tat.: nigez ~ süzneñ nigez kisäge; Bşk.: nigeҙ; Kmk: tüp; Krç.-Malk.: tamal ~ kuralgan; Nog.: negîz ~ yasalma; Kzk.: negiz ~ tuwındı söz; Krg.: tuundu ~ negiz; Alt.: tözögö; Hks.: (söstîñ) öönî ~ pütkenî; Tuv.: tös; Şor.: *tös; Rus.: osnova ~ proizvodnoye; основа ~ производное

213. gramer Az.: grammatika; Tkm.: grammatika; Gag.: gramatika; Özb.: grammatika; Uyg.: grammatika; Tat.: grammatika; Bşk.: grammatika; Kmk: grammatika; Krç.-Malk.: grammatika; Nog.: grammatika; Kzk.: grammatika; Krg.: grammatika; Alt.: grammatika; Hks.: grammatika; Tuv.: grammatika; Şor.: grammatika; Rus.: grammatika; грамматика

214. grup Az.: söz birläşmasi; Tkm.: söz düzümi; Gag.: laf birleşmesi; Özb.: soz birikmasi; Uyg.: söz birikmisi; Tat.: süz tezmäse ~ süztezmä; Bşk.: hüҙbäyläneş; Kmk: söz tagım; Krç.-Malk.: söz tutuş; Nog.: söz baylanıs; Kzk.: söz tirkesi ~ söz tirkesimi; Krg.: söz aykaşı ~ söz tizmegi; Alt.: söskolbu; Hks.: söz pîrîgîzî; Tuv.: sös ka'ttıjıışkını; Şor.: sös tizimi; Rus.: slovosoçetaniye; словосочетание

215. gürültü Az.: küy; Tkm.: galmagal ~ galmagallı sesler; Gag.: şamata; Özb.: şóvqin; Uyg.: şavqun; Tat.: tawış ~ şaw; Bşk.: şaw; Kmk: kawga; Krç.-Malk.: tawuş; Nog.: şaw-şuw ~ tawıs ~ şuvıldaw ~ gürîldew; Kzk.: saldır ~ dawıs; Krg.: şookum; Alt.: şuult; Hks.: suulas; Tuv.: taaş; Şor.: şuuk; Rus.: şum; шум

216. haberleşme Az.: ünsiyyät ~ älağä; Tkm.: habarlaşma ~ kommunikativ; Gag.: komunikatsiya ~ *haberleşmäk; Özb.: alóqa ~ kommunikatsiya; Uyg.: xävärlişiş ~ muamilä; Tat.: aralaşu ~ söyläşü; Bşk.: aralaşıw; Kmk: katnaşıw; Krç.-Malk.: kommunikatsiya ~ söleşiw; Nog.: habarlasuw ~ kommunikatsiya; Kzk.: karım-katınas ~ katınas; Krg.: baylanış ~ kommunikatsiya ~ katnaş; Alt.: tekşi kommunikatsiya; Hks.: habarlas ~ çooh alıs; Tuv.: harılzajıışkın; Şor.: *çooktaş; Rus.: obşçeniye ~ kommunikatsiya; общение ~ коммуникация

217. hâl Az.: hal; Tkm.: düşüm; Gag.: hal; Özb.: kelişik; Uyg.: keliş; Tat.: kileş; Bşk.: kileş; Kmk: padej ~ geliş; Krç.-Malk.: boluş; Nog.: kelîs;

Kzk.: septew; Krg.: cöndömö; Alt.: kubultkış; Hks.: padej ~ hubulthıs; Tuv.: padej; Şor.: keliş; Rus.: padej; падеж

218. hâl ekleri Az.: hal şäkilçiläri; Tkm.: düşüm goşulmaları; Gag.: hal afiksleri; Özb.: kelişik qoşimçalari; Uyg.: keliş qoşumçiliri; Tat.: kileş quşımçaları; Bşk.: kileş yalğawşarı; Kmk: padej koşumçaları ~ geliş koşumçalar; Krç.-Malk.: boluş affiksle (calgawla); Nog.: kelîs kosımşaları; Kzk.: septik jalgawları; Krg.: cöndömö müçölörü; Alt.: kubultkış kojultaları; Hks.: hubulthıs hozımnarı; Tuv.: padej ko'jumaktarı; Şor.: kelişter affiksteri; Rus.: affiksı padejey; аффиксы падежей

219. hâl zarfı ~ tarz zarfı ~ nitelik zarfı Az.: tärzi-häräkät zärfi; Tkm.: haal; Gag.: nicelik işhallıı; Özb.: hólat ravişi; Uyg.: (B.Uyg.) halät rävişi ~ (D.Uyg.) hal rävişi; Tat.: oxşatu-çağıştıru räveşe; Bşk.: xäl räwaşe; Kmk: küy hallık ~ küynü hallıgı; Krç.-Malk.: halçı sözlew ~ halnı sözlewleri; Nog.: kep nareçiyesî; Kzk.: sın-beyne üstewi ~ sın-kıymıl üstewi; Krg.: sın-sıpat taktooç ~ al-abal taktooç; Alt.: edilgeniñ ödör aayın körgüzer kubulbas; Hks.: idîg oñdayınıñ nareçiyezî; Tuv.: kıldınıg argazınıñ nareçiyezi; Şor.: *som nareçiyezi; Rus.: nareçiye obraza deystviya; наречие образа действия

220. halk dili Az.: danışıg dili ~ xalg dili; Tkm.: halk dili ~ gepleşik dili; Gag.: halk dili ~ konuşmak dili; Özb.: halq tili; Uyg.: (B.Uyg.) canliq til ~ (D.Uyg.) xälq tili; Tat.: söyläü tele ~ söyläm tele; Bşk.: xalıq höyläw tele; Kmk: xalk til; Krç.-Malk.: halk til ~ söleşiw til; Nog.: halk tîlî; Kzk.: halık tili; Krg.: calpı eldik til; Alt.: albatı ermek-kuuçını; Hks.: olañay çooh ~ çon tîlî; Tuv.: aas çugaa tılı; Şor.: çon tili; Rus.: narodnıy yazık ~ razgovornıy yazık; народный язык ~ разговорный язык

221. hançere *bk.* **gırtlak**

222. haploloji *bk.* **hece düşmesi**

223. harf Az.: härf; Tkm.: harp; Gag.: bukva; Özb.: harf; Uyg.: härip; Tat.: xäref; Bşk.: xäref; Kmk: harp; Krç.-Malk.: harf, harif; Nog.: ärîp; Kzk.: ärip; Krg.: tamga ~ arip; Alt.: tanık; Hks.: bukva ~ tanıg; Tuv.: üjük; Şor.: bukva; Rus.: bukva; буква

224. has isim *bk.* **özel isim**

225. hece Az.: heca; Tkm.: bogun; Gag.: kısım; Özb.: boğin; Uyg.: boğum; Tat.: icek; Bşk.: ijek; Kmk: buwun; Krç.-Malk.: bölüm; Nog.: buwın; Kzk.: buwın; Krg.: muun; Alt.: üye; Hks.: uya; Tuv.: slog; Şor.: kezek ~ pölük; Rus.: slog; слог

226. hece düşmesi ~ haploloji Az.: heca düşümü ~ gaplologiya; Tkm.: gaplologiyaa ~ bogun düşmesi; Gag.: gaplologiya ~ *kısım düşmesi; Özb.: boğin tuşişi ~ gaplologiya; Uyg.: gaplologiyä ~ boğumniñ çüşüp qelişi; Tat.: icek qısqaru ~ gaplologiyä; Bşk.: gaplologiya ~ ijekteñ töşöp qalıwı; Kmk: gaplologiya ~ *buwunnu yutuluwu; Krç.-Malk.: gaplologiya; Nog.: buwın tüsüwî ~ gaplologiya; Kzk.: buwın tüsüwi; Krg.: muundun sıygılışıp tüşüp kalışı; Alt.: gaplologiya ~ üyede tüñey tabıştardıñ tüjeri; Hks.: gaplologiya ~ uyalar tüsçetkenî; Tuv.: gaplologiya; Şor.: gaplologiya ~ *kezek tüşçatkanı; Rus.: gaplologiya; гаплология

227. hece kaynaşması Az.: afrikat; Tkm.: bogun gıısgalması; Gag.: *kısım kauşması; Özb.: boğinlar ixçamlaşuvi; Uyg.: addiylişiş; Tat.: ike süz arasındağı içeklär berläşüwe; Bşk.: ijektärzeñ tarqalıwı; Kmk: buwundagı sozuk awaznı tüşüwü; Krç.-Malk.: bölümleni kıshartılması; Nog.: buwın bîrîgüwî; Kzk.: buwındardıñ kirigüwi; Krg.: muundardın şireşüüsü; Alt.: üyeniñ kıskartılganı; Hks.: uyalarnıñ hısharalthanı; Tuv.: diyereza; Şor.: *kezek kıskartılganı; Rus.: oproşçeniye slogov; опрощение слогов

228. hecelemek Az.: hecalamag; Tkm.: bogna böölmek; Gag.: kısımca sölemäk; Özb.: boğinlaş; Uyg.: boğumğa bölüş; Tat.: icekläp uqu; Bşk.: ijekläw; Kmk: buwunlaga bölüp aytmak (oxumak); Krç.-Malk.: bölümle bla okuw (aytıw) ~ eciklew; Nog.: buwınlaw; Kzk.: buwınga bölüw; Krg.: ecelep aytuu ~ muunga bölüp okuu; Alt.: üylelep aydarı; Hks.: uyaca adalıs; Tuv.: slogtap çugaalaarı; Şor.: *kezektepaydılçatkanı; Rus.: proiznoşeniye po slogam; произношение по слогам

229. hemze Az.: hämzä; Tkm.: hemze; Gag.: knaklaut ~ laringal konsonu; Özb.: hamza; Uyg.: hämzä; Tat.: xämzä ~ laringal' tartıq; Bşk.: hämzä; Kmk: hamza ~ tamak awaz; Krç.-Malk.: hamza; Nog.: hamza; Kzk.: hamza; Krg.: hamza; Alt.: hamza; Hks.: hamza; Şor.: hamza; Rus.: hamza; хамза

230. iç kafiye Az.: alliterasiya; Tkm.: içki kaapiya; Gag.: sıraların iç uyumu ~ sıraların iç rifması; Özb.: içki qofiya; Uyg.: içki qapiyä; Tat.: eçke rifma; Bşk.: eske rifma; Kmk: iç kapiya ~ satırnı içindegi rifma (kapiya); Krç.-Malk.: tizgin içi rifma; Nog.: îşkî riflama; Kzk.: işki äwen ~ öleñ tarmagındagı rifma; Krg.: saptın içindegi uykaştık ~ içki uykaştık; Alt.: iç rifma; Hks.: (kibelîs) îstîndegî rifma; Tuv.: o'durug i'ştiniñ ritmazı; Şor.: *iştindegi rifma; Rus.: vnutristroçnaya rifma; внутристрочная рифма

231. iç ses Az.: inlaut; Tkm.: inlaut; Gag.: inlaut ~ içindeki (pozitsiyada) ses; Özb.: sozniñ birinçi va óxirgi tóvuşlaridan bóşqa tóvuşlar ~ inlaut; Uyg.: içki tavuş ~ inlaut; Tat.: süz urtası suzığı; Bşk.: inlaut ~ eske ön; Kmk: inlaut ~ söznü içindegi ses; Krç.-Malk.: inlaut; Nog.: îşkî ses ~ inlaut; Kzk.: inlaut;

Krg.: inlaut; Alt.: sös içinde tabış; Hks.: inlaut ~ sös îstîndegî tapsag; Tuv.: inlaut; Şor.: ınlaut ~ *işti ün; Rus.: inlaut; инлаут

232. ikinci çokluk şahıs Az.: ikinci şaxsin cäm halı; Tkm.: ikinci yöñkemääniñ köplügi; Gag.: çokluk sayıda ikinci üz; Özb.: koplikdagi ikkinçi şaxs; Uyg.: ikkinçi şäxs köplük san; Tat.: ikençe zat küplek sanı; Bşk.: küplekteñ ikense zatı; Kmk: ekinçi betni köplük sanawu; Krç.-Malk.: köplük sannı ekinçi beti; Nog.: ekînşî özlîktîñ köplîk sanı; Kzk.: köpşe ekinşi jak ~ ekinşi jak köpşe; Krg.: köptük sandın ekinçi cagı; Alt.: köp toonıñ ekinçi t'üzüni; Hks.: köp sannıñ îkîncî sırayı; Tuv.: höynüñ sanınıñ i'yigi arnı; Şor.: köp sanda iyginçi eezi; Rus.: vtoroye litso mnojestvennogo çisla; второе лицо множественного числа

233. ikinci şahıs Az.: ikinci şäxs; Tkm.: ikinci şahs ~ ikinci yöñkeme; Gag.: ikinci üz; Özb.: ikkinçi şaxs; Uyg.: ikkinçi şäxs; Tat.: ikençe zat; Bşk.: ikense zat; Kmk: ekinçi bet; Krç.-Malk.: ekinçi bet; Nog.: ekînşî özlîk; Kzk.: ekinşi jak; Krg.: ekinçi cak; Alt.: ekinçi t'üzün; Hks.: îkîncî sıray; Tuv.: i'yigi arın; Şor.: iyginçi eezi; Rus.: vtoroye litso; второе лицо

234. ikinci teklik şahıs Az.: ikinci şaxsin täk halı; Tkm.: ikinci yöñkemääniñ birligi; Gag.: birlik sayıda ikinci üz; Özb.: birlikdagi ikkinçi şaxs; Uyg.: ikkinçi şäxs birlik san; Tat.: ikençe zat berlek sanı; Bşk.: .berlekteñ ikense zatı; Kmk: ekinçi betni teklik sanawu; Krç.-Malk.: birlik sannı ekinçi beti; Nog.: ekînşi özlîktîñ bîrlîk sanı; Kzk.: ekinşi jak jekeşe ~ jekeşe ekinşi jak; Krg.: cekelik sandın ekinçi cagı; Alt.: t'añıs toonıñ ekinçi t'üzüni; Hks.: pîr sannıñ îkîncî sırayı; Tuv.: çañgıstıñ sanınıñ i'yigi arnı; Şor.: pir sanda iyginçi eezi; Rus.: vtoroye litso yedinstvennogo çisla; второе лицо единственного числа

235. ikincil uzunluk ~ sekunder uzunluk Az.: sonrakı uzanma; Tkm.: ikinci uzınlık ~ soñkı uzınlık; Gag.: ikincili uzunnuk; Özb.: ikkinçi çoziqlik; Uyg.: ikkinçi uzunluq; Tat.: ikinçel ozınlıq; Bşk.: ikensel oẓonloq; Kmk: *(sozuk awazda) soñ tuwulungan uzunluk; Krç.-Malk.: (tawuşnu) ekinçi daracada uzunlugu; Nog.: ekînşî uzunlık; Kzk.: ekinşi uzındık; Krg.: koşumça sozulmalık; Alt.: ekinçi uzunlık ~ ekinçi bütken uzun tabış; Hks.: pütken uzun tapsaglar ~ püdîzîneñ uzun tapsaglar; Tuv.: i'yigi çergeniñ uzun a'jık ünneri; Şor.: *iyginçi uzunı; Rus.: vtoriçnaya dolgota; вторичная долгота

236. ikizleşme Az.: geminatlaşma; Tkm.: geminasiyaa; Gag.: geminatsiya ~ konsonnarın katlılaşması ~ konsonnarın ikileşmesi; Özb.: ikkilaniş ~ geminatsiya; Uyg.: üzük tavuşlarniñ cüplinişi ~ geminatsiyä; Tat.: ikeläşterelü ~ quş bulu; Bşk.: geminatsiya; Kmk: (tutuk awazını) eki kabatlanıwu ~

geminatsiya; Krç.-Malk.: geminatsiya; Nog.: geminatsiya; Kzk.: geminatsiya ~ kabattasuw; Krg.: koş ünsüzlöşüü; Alt.: geminatsiya ~ ekilengen tuyuk tabıştar; Hks.: geminatsiya; Tuv.: ta'kpırlaan a'jık eves ünner; Şor.: geminatsiya; Rus.: geminatsiya; геминация

237. ilerleyici benzeşme Az.: iräli assimilyasiya; Tkm.: progressiv assimilyaasiya; Gag.: progresiv asimilätsiyası; Özb.: progressiv assimilyatsiya; Uyg.: oñ assimilyatsiyä; Tat.: turı assimilâtsiya ~ progressiv assimilâtsiya; Bşk.: progressiv assimilyatsiya; Kmk: tuwra assimilâtsiya; Krç.-Malk.: progressiv assimilâtsiya; Nog.: progressiv assimilyatsiya; Kzk.: progressivti assimilyatsiya ~ ilgerindi ıkpal; Krg.: progressivdüü assimilyatsiya; Alt.: progressiv assimilyatsiya; Hks.: progressiv assimilyatsiya; Tuv.: aay assimilyatsiya; Şor.: progressiv assimilyatsiya; Rus.: progressivnaya assimilyatsiya; прогрессивная ассимиляция

238. iletişim Az.: ünsiyyät; Tkm.: kommunikaasiya; Gag.: komunikatsiya ~ *haberleşmäk; Özb.: alóqa ~ kommunikatsiya; Uyg.: xävärlişiş ~ alaqä; Tat.: aralaşu; Bşk.: aralaşıw ~ kommunikatsiya; Kmk: katnaşıw; Krç.-Malk.: kommunikatsiya ~ söleşiw; Nog.: kommunikatsiya, katnasuw; Kzk.: karım-katınas ~ katınas; Krg.: baylanış ~ kommunikatsiya ~ katnaş; Alt.: kommunikatsiya; Hks.: çooh alıs ~ habarlas; Tuv.: harılzaa, harılzajılga; Şor.: *çooktaş ~ kommunikatsiya; Rus.: kommunikatsiya; коммуникация

239. ilgi hâli ~ genitif hâli Az.: yiyalik hal; Tkm.: eyelik düşüm; Gag.: saabilik hal; Özb.: qaratqiç kelişigi; Uyg.: igilik keliş; Tat.: iyälek kileşe; Bşk.: eyälek kileş; Kmk: yeslik padej ~ yeslik geliş; Krç.-Malk.: iyelikçi boluş ~ iyelik boluş; Nog.: kaytım kelîs; Kzk.: ilik septik; Krg.: ilik cöndömösü; Alt.: ençileeçi kubultkış; Hks.: tartılgı padej ~ tartılgı hubulthıs; Tuv.: hamaarıştırarınıñ padeji; Şor.: tartım keliş; Rus.: roditelnıy padej; родительный падеж

240. ilgi zamiri Az.: *ki, kim* bağlayıcısı; Tkm.: soyuz (klassık edebiyaatda); Gag.: ilişiklik aderlii; Özb.: *ki, kim* bóğlóvçisi; Uyg.: *ki, kim* bağliğuçisi; Tat.: mönäsäbätle süzlär ~ iyärtüçe terkägeç; Bşk.: *ki, kim* terkäwese; Kmk: *ki, kim* degen baylawuç söz ~ baylawçu orunça; Krç.-Malk.: *ki, kim* baylaw ~ ki *kim* baylam; Nog.: *ki, kim* tîrkewîşî; Kzk.: *ki, kim* jalgawlıgı; Krg.: katıştık at atooç; Alt.: kolbooçı *ki, kim*; Hks.: palgantı *ki, kim*; Tuv.: evilel *ki, kim*; Şor.: *paglaş ki, kim; Rus.: soyuz *ki, kim* (otnositelnıye slova); союз *ки, ким* (относительные слова)

241. imlâ Az.: imla, orfografiya; Tkm.: orfografiyaa; Gag.: orfografiya ~ dooruyazılmak; Özb.: imló; Uyg.: imla; Tat.: döres yazu ~ orfografiya; Bşk.: orfografiya; Kmk: tüz yazıw ~ yazıw kaydaları ~ orfografiya ~ durus

yazılış; Krç.-Malk.: orfografiya ~ tüz cazıw; Nog.: tüz yazuw ~ orfografiya; Kzk.: emle ~ orfografiya; Krg.: tuura cazuu ~ orfografiya; Alt.: çın biçiileriniñ ejizi ~ orfografiya; Hks.: orfografiya ~ orta pazıs; Tuv.: şın pi'jilge ~ ofografiya; Şor.: keliştire pazılçatkannarı ~ orfografiya; Rus.: pravopisaniye ~ orfografiya; правописание ~ орфография

242. ince sıra Az.: ön sıra; Tkm.: aalınkı hatar; Gag.: ön sıra; Özb.: óld qatór ~ yumşóq qatór; Uyg.: aldinqi qatar; Tat.: alğı rät; Bşk.: alğı rät; Kmk: ince (al) sozuklanı sıdrası; Krç.-Malk.: tilni al keseginde kuralgan ~ cumuşak; Nog.: aldı sıra ~ yumsak sıra; Kzk.: til aldı; Krg.: aldıñkı katar; Alt.: aldıgı ryad ~ t'ımjak ryad; Hks.: alnındagı iret; Tuv.: murnuu o'durug; Şor.: alındagı kat ~ çımçak kat; Rus.: peredniy ryad ~ myagkiy ryad; передний ряд ~ мягкий ряд

243. ince ünlü Az.: incä sait; Tkm.: iinçe çekimli; Gag.: incä vokal ~ ön vokal ~ *önsıralı vokal; Özb.: óld qatór unlisi ~ yumşóq unli; Uyg.: til aldi sozuq tavuş; Tat.: neçkä suzıq ~ alğı rät suzığı; Bşk.: alğı rät huźınqıhı ~ näźek huźınqı; Kmk: ince sozuk ~ al sozuk; Krç.-Malk.: tilni al keseginde kuralgan açık tawuş ~ cumuşak açık tawuş; Nog.: aldı sıra sozık ~ yumsak sozık; Kzk.: til aldı dawıstısı ~ jinişke dawıstı; Krg.: aldıñkı katardagı ündüü ~ cumşak ündüü; Alt.: aldıgı ryadtıñ ündü tabıjı ~ t'ımjak ündü tabış; Hks.: tîl alnındagı ünnîg; Tuv.: murnuu o'durugnuñ a'jık ünü ~ çımçak a'jık ün; Şor.: çımçak glasnıy; Rus.: glasnıy perednego ryada; гласный переднего ряда

244. incelme Az.: incälik; Tkm.: iinçelme ~ aalınkı hatara geçme; Gag.: incelmäk ~ incä vokala geçim ~ ön sıralılara geçim; Özb.: óld qatórga otiş ~ yumşaş; Uyg.: sozuq tavuşlarniñ aldinqi qatarğa ötüşi; Tat.: neçkärü; Bşk.: näźekläşew; Kmk: inçeleniw; Krç.-Malk.: cumuşaw; Nog.: aldı sıraga köşüw ~ yumsaklanuw; Kzk.: alga jılјuw ~ jinişkerüw; Krg.: cumşartuu ~ aldıñkı katarga ötüü; Alt.: aldıgı ryadka köçöri ~ t'ımjaarı; Hks.: alnındagı iretke közîrîs ~ tartılıs; Şor.: *aldındagı katka aylançatkanı ~ *çımçatkanı; Rus.: perehod v peredniy ryad ~ smyagçeniye; переход в передний ряд ~ смягчение

245. indeks *bk.* **dizin**

246. instrumental hâli *bk.* **vasıta hâli**

247. isim ~ ad Az.: isim; Tkm.: aat ~ isim; Gag.: adlık; Özb.: ót; Uyg.: isim; Tat.: isem; Bşk.: isem; Kmk: at söz ~ atlık; Krç.-Malk.: at; Nog.: at; Kzk.: zat esim; Krg.: zat atooç; Alt.: adalgış; Hks.: suşçestvitelnay ~ adalgıs; Tuv.: at ~ çüve adı ~ at söstüg çugaa ke'zekteri; Şor.: nebelik sös; Rus.: imya suşçestvitelnoye; имя существительное

248. isim cümlesi Az.: ismi xäbärli cümlä; Tkm.: aat sözlemi; Gag.: adlardan predikatlı cümlä; Özb.: ót kesimli gap; Uyg.: (B.Uyg.) isim-xävär cümlä ~ (D.Uyg.) isim cümlä; Tat.: isem xäbärle cömlä; Bşk.: isem qılımlı höyläm; Kmk: *skazuyemoye bolup gelgen atlı cumla; Krç.-Malk.: haparçısı at bolgan aytım ~ haparçısı atladan kuralgan aytım; Nog.: at pan aytılgan habarlawışlı yıyma; Kzk.: esim bayandawıştı söylem; Krg.: atooçtuk bayandooçtuu süylöm; Alt.: adılu aydılaaçılu ermek; Hks.: adalgıs söyleeçîlîg predlojeniye; Tuv.: at söstüg söglekçilig tomak; Şor.: *at aytkı söstüg erbek ~ *at erbegi; Rus.: predlojeniye s imennım skazuyemım; предложение с именным сказуемым

249. isim çekim ekleri Az.: ismin hal şäkilçiläri; Tkm.: üytgedici goşulmalar; Gag.: hal afiksleri ~ hallamak afiksleri; Özb.: ótniñ turlóvçi qoşimçalari; Uyg.: isim türligüçi qoşumçilar; Tat.: isem törländergeç quşımçalar; Bşk.: isemdärźeñ kileş yalğawźarı; Kmk: atlıknı padejlege göre türlendiregen koşumçalar; Krç.-Malk.: atnı boluş affiksleri (calgawları); Nog.: atlardıñ türlenüw kosımşaları ~ atlardıñ kelîs kosımşaları; Kzk.: zat esimniñ septik jalgawları; Krg.: zat atooçtun cöndömö müçölörü; Alt.: adalgıştıñ kubultkış kojultaları; Hks.: adalgıstıñ padej hozımnarı; Tuv.: çüve adınıñ öskertilge ko'jumaktarı; Şor.: nebelik söztiñ sabıtkı affiksteri; Rus.: affiksı skloneniya suşçestvitelnogo ~ padejnıye affiksı; аффиксы склонения существительного ~ падежные аффиксы

250. isim çekimi Az.: ismin hallanması; Tkm.: aatlarıñ üytgeyşi; Gag.: adlıkların hallanması; Özb.: ótniñ turlanişi; Uyg.: isimniñ türlinişi; Tat.: isemnäñ kileş belän törläneşe ~ isemnärneñ törläneşe; Bşk.: isemdärźeñ kileş menän üźgärewe; Kmk: atlıknı türlenişi; Krç.-Malk.: atnı boluşlada türleniwü ~ atnı boluşlada calganıwu; Nog.: atlardıñ türlenüwî; Kzk.: zat esimniñ septelüwi; Krg.: zat atooçtun cöndölüşü; Alt.: adalgıştıñ kubultkışla kubuları; Hks.: adalgıstıñ padejterce hubulızı; Tuv.: çüve adınıñ öskerilgezi; Şor.: nebelik sös kelişterbe sabılçatkanı; Rus.: skloneniye suşçestvitelnogo; склонение существительного

251. isim fiil ~ kılış ismi Az.: fe'li isim; Tkm.: iiş aatları; Gag.: işliktän adlık; Özb.: harakat nomi; Uyg.: peildin bolğan isim ~ isimdaş ~ härikätnam; Tat.: isem fiğıl'; Bşk.: isem qılım; Kmk: at işlik; Krç.-Malk.: etimden kuralgan at; Nog.: at glagol; Kzk.: kıymıl esimi ~ kıymıl atawı; Krg.: etiştik atooç ~ kıymıl atooç; Alt.: edilge adalgış; Hks.: glagoldañ adalgıs; Tuv.: kılıg adı; Şor.: *iş adı; Rus.: otglagolnoye imya ~ imya deystviya; отглагольное имя ~ имя действия

252. isim gövdesi Az.: düzältmä isim; Tkm.: düyp söz ~ yasama söz; Gag.: adlık temeli ~ düzülü adlık; Özb.: ót negiz ~ yasama ót; Uyg.: (B.Uyg.) isimniñ asasi ~ (D.Uyg.) isim öziki; Tat.: isemneñ nigeze; Bşk.: isem nigeźe; Kmk: at tübü; Krç.-Malk.: at tamal ~ kuralgan at; Nog.: attıñ negîzî ~ asıl at ~ yasalma at; Kzk.: tuwındı esim; Krg.: atooçtuk negiz ~ tuundu negiz; Alt.: adalgış tözögözi ~ bütken adalgış; Hks.: adalgıştıñ öönî; Tuv.: çüve adınıñ tözü ~ at sözünüñ tözü; Şor.: *at tözi; Rus.: imennaya osnova ~ proizvodnoe imya; именная основа ~ производное имя

253. isim kökü Az.: sadä isim; Tkm.: asıl söz ~ kök söz; Gag.: sadä adlık ~ adlık kökü; Özb.: tub ót ~ ót ozagi; Uyg.: tüp isim ~ isim yiltizi; Tat.: isem tamırı ~ isem tamır kisäge; Bşk.: isem tamırı; Kmk: etilmegen at söz ~ etilmegen atlık; Krç.-Malk.: kuralmagan at ~ atnı tamırı; Nog.: attıñ tamırı; Kzk.: esimniñ tübiri ~ tübir esim ~ negizgi esim; Krg.: atooçtuk negiz ~ atooçtuk uñgu; Alt.: tazıldañ turgan adalgış ~ tazıl adalgış; Hks.: pütpeen adalgıs; Tuv.: at sözünüñ tazılı; Şor.: *nebelik söztiñ tazılı; Rus.: neproizvodnoye suşçestvitelnoye ~ kornevoye suşçestvitelnoye; непроизводное существительное ~ корневое существительное

254. isim tamlaması Az.: täyin; Tkm.: ayırgıçlı söz düzümi; Gag.: belliklikçi laf birleşmesi; Özb.: qaratqiçli birikma; Uyg.: muräkkäp izafät; Tat.: sıyfat süzetme; Bşk.: isem hüźbäyläneş; Kmk: sıpatlık söz tagım; Krç.-Malk.: aygaklawçu (açıklawçu) söz tutuş; Nog.: ayırgışlı söz baylanısı; Kzk.: anıktawıştık söz tirkesi; Krg.: anıktagıç söz aykaşı; Alt.: adılu söskolbu; Hks.: pîldîrtkîlîg sös pîrîgîzî; Tuv.: at söstüg (hamaarılgalıg sös ka'ttıjıışkını); Şor.: *pilimçi sös tizimi; Rus.: opredelitelnoye slovosoçetaniye; определительное словосочетание

255. isimden türeme fiil Az.: isimdän töräyän fe'l; Tkm.: isimden (aatdan) dörään (yasalan) iişlik; Gag.: adlıktan işlik ~ adlıklı işlik; Özb.: ótdan yasalgan fe'l; Uyg.: isimdin yasalğan peil; Tat.: isemnän yasalğan fiğıl'; Bşk.: isemdän yahalğan qılım; Kmk: atdan etilgen işlik; Krç.-Malk.: atdan kuralgan etim; Nog.: attan yasalgan glagol; Kzk.: esim negizdi etistik; Krg.: atooçtuk etiş; Alt.: adalgıştañ bütken glagol; Hks.: adalgıstañ pütken glagol; Tuv.: at sözünden uktalgan kılıg sözü; Şor.: *at sözünden pütken glagol; Rus.: proizvodnıy ot imeni glagol; производный от имени глагол

256. isimden türeme isim Az.: isimdän töräyän isim; Tkm.: isimden (aatdan) dörään (yasalan) isim (aat); Gag.: adlıktan adlık; Özb.: otdan yasalgan ot; Uyg.: isimdin yasalğan isim; Tat.: isemnän yasalğan isem; Bşk.: isemdän yahalğan isem; Kmk: atdan etilgen at; Krç.-Malk.: atdan kuralgan at; Nog.: attan yasalgan at; Kzk.: esim negizdi esim; Krg.: atooçton casalgan atooç;

Alt.: adalgıştañ bütken adalgış; Hks.: adalgıstañ pütken adalgıs; Tuv.: at sözünden uktalgan at sözü; Şor.: *at sözünden sıkkan at ~ *at sözünden pütken at; Rus.: proizvodnoye ot imeni imya; производное от имени имя

257. istek cümlesi Az.: näğli cümlä; Tkm.: arzuv sözlemi; Gag.: isteyişlik çalımında predikatlı cümlä; Özb.: *istak gap; Uyg.: (B.Uyg.) xalaş mäylilik cümlä ~ (D.Uyg.) arzu-tiläk mäylilik cümlä; Tat.: teläk cömlä; Bşk.: teläk höyläm; Kmk: tilek bagışlı cumla; Krç.-Malk.: tilek körgüztgen aytım ~ razılıknı bildirgen aytım; Nog.: tîlek, niyet yiyma; Kzk.: maksattı söylem; Krg.: niyet, kaaloo, tilek süylöm; Alt.: küünzegen ermek; Hks.: hınıstıg predlojeniye; Tuv.: kü'zel ileredir tomak; Şor.: inagçı erbek; Rus.: jelatelnoe predlojeniye; желательное предложение

258. istek kipi Az.: arzu şäkli; Tkm.: iişligiñ arzuv forması; Gag.: isteyişlik çalımı; Özb.: istak mayli; Uyg.: (B.Uyg.) xalaş mäyli ~ (D.Uyg.) arzu-tiläk mäyli; Tat.: teläk nakloneniyese ~ teläk fiğıl' ~ teläk törläneşe; Bşk.: teläk höykäleşe; Kmk: tilek bagış; Krç.-Malk.: tilekçi turuş ~ razıçı turuş; Nog.: tîlek, niyet türkîmî; Kzk.: kalaw ray; Krg.: niyet ıñgay; Alt.: küünzegen keber; Hks.: hınıstıg nakloneniye; Tuv.: çöpşeerel nakloneniyezinge tüüşkek; Şor.: glagoldıñ ınagçı formazı ~ ınagçı nakloneniye; Rus.: jelatelnoye nakloneniye; желательное наклонение

259. işaret sıfatı Az.: işarä äväzliyi; Tkm.: görkezme çalışması; Gag.: gösterici aderlik; Özb.: *korsatiş sifati; Uyg.: körsitiş süpätliri; Tat.: kürsätü sıyfat ~ kürsätü almaşlığı belän belderelgän sıyfat; Bşk.: kürhätew siyfatı; Kmk: *sıpatlıknı yerinde kollanagan görsetiw orunça; Krç.-Malk.: körgüztüwçü sıfat; Nog.: körsetüw sıpat; Kzk.: *siltew esimdigi; Krg.: şilteme atooç; Alt.: körgüzer sös; Hks.: közîdîg pîldîrtkî; Tuv.: aytılganıñ at ornu-pile ilerettingen t'odaradılga; Şor.: körgüsçi orungu; Rus.: ukazatelnoye slovo; указательное слово

260. işaret zamiri Az.: işarä äväzliyi; Tkm.: görkezme çalışması; Gag.: gösterici aderlik; Özb.: korsatiş ólmóşi; Uyg.: körsitiş almaşliri; Tat.: kürsätü almaşlıq; Bşk.: kürhätew almaşı; Kmk: görsetiw orunça; Krç.-Malk.: körgüztüwçü almaş; Nog.: körsetüw awıs; Kzk.: siltew esimdigi; Krg.: şilteme at atooç; Alt.: körgüzer soluma; Hks.: közîdîg orındı; Tuv.: aytılganıñ at ornu; Şor.: körgüsçi orungu; Rus.: ukazatelnoye mestoimeniye; указательное местоимение

261. işlek Az.: mähsuldar; Tkm.: önümli; Gag.: *işlek ~ productiv ~ bereketli; Özb.: mahsuldór; Uyg.: ünümlük; Tat.: produktiv; Bşk.: produktiv; Kmk: köp kollanagan; Krç.-Malk.: produktiv; Nog.: äreketlî; Kzk.: önimdi; Krg.:

önümdüü; Alt.: produktiv ~ t'ürümdik; Hks.: tüzîmnîg; Tuv.: pü'dürükçülüg; Şor.: *produktiv; Rus.: produktivnıy; продуктивный

262. işteş fiil Az.: garşılıglı-müştäräk fe'l; Tkm.: iişligiñ şääriklik derecesi; Gag.: ortaklık zalogunda işlik; Özb.: birgalik nisbatidagi fe'l; Uyg.: ömlük däricä; Tat.: urtaqlıq yünäleşe; Bşk.: urtaqlıq yünäleşendäge qılım; Kmk: ortaklık daracadagı işlik; Krç.-Malk.: araş ayırma formada etim; Nog.: ortaklık zalogtıñ glagolı; Kzk.: ortak etiş; Krg.: koş mamiledegi etiş; Alt.: ömö zalog; Hks.: polızıg zalogı; Tuv.: polçuuşkun zalogunda kılıg sözü; Şor.: *öme glagol; Rus.: glagol vzaimno-sovmestnogo zaloga; глагол взаимно-совместного залога

263. iyelik ekleri Az.: yiyälik şäkilçiläri; Tkm.: degişlilik goşulmaları ~ degişlilik affiksleri; Gag.: saabilik afiksleri; Özb.: egalik qoşimçalari; Uyg.: igilik qoşumçiliri; Tat.: tartım quşımçaları; Bşk.: eyälek yalğawşarı; Kmk: mülk koşumçalar; Krç.-Malk.: iyelik affiksle; Nog.: tartım kosımşaları; Kzk.: täweldik jalgaw; Krg.: taandık müçölörü; Alt.: menziner kojultalar; Hks.: tartılgı hozımnar; Tuv.: hamaarılga ko'julmaktarı; Şor.: tartılgı affiksteri; Rus.: prityajatelnıye affiksı ~ affiksı prinadlejnosti; притяжательные аффиксы ~ аффиксы принадлежности

264. kalın sıra Az.: galın sıra ~ arxa sıra; Tkm.: ıızkı hatar; Gag.: ard sıra; Özb.: órqa qatór ~ qattıq qatór; Uyg.: arqa qatar; Tat.: artqı rät; Bşk.: artqı rät; Kmk: kalın (art) sozuklanı sıdrası; Krç.-Malk.: açıklanı katı tizgini ~ kalın (bazık) açıklanı tizgini; Nog.: art sıra ~ katı sıra; Kzk.: til artı; Krg.: artkı katar; Alt.: kiyin ryad; Hks.: tîl soondagı iret; Tuv.: artıkı o'durug; Şor.: *kadıg kat; Rus.: zadniy ryad; задний ряд

265. kalın ünlü Az.: galın sait; Tkm.: yogıın çekimli; Gag.: kalın vokal ~ ard vokal ~ ardsıralı vokal; Özb.: órqa qatór unlisi ~ qattik unli; Uyg.: (B.Uyg.) qelin sozuq tavuş ~ (D.Uyg.) tövän sozuq tavuş; Tat.: qalın suzuq ~ artqı rät suzığı; Bşk.: artqı rät huzınqıhı ~ qalın huzınqı; Kmk: kalın sozuk ~ art sozuk; Krç.-Malk.: tilni art keseginde kuralgan kalın (bazık) açık tawuş ~ kalın (bazık) açık ~ katı açık; Nog.: art sıradıñ sozıgı ~ katı sozık; Kzk.: til artı dawıstısı ~ juwan dawıstı; Krg.: artkı ündüü; Alt.: kiyin ryadtıñ ündü tabıjı ~ katu ündü; Hks.: tîl soondagı ünnîg; Tuv.: artıı o'durugnuñ a'jık eves ünü; Şor.: kadıg glasnıy; Rus.: glasnıy zadnego ryada; гласный заднего ряда

266. kalınlaşma Az.: galınlaşma; Tkm.: yogıınlaşma ~ ıızkı hatara geçme; Gag.: *kalınnaşmak ~ kalın vokala geçim ~ ardsıralılara çim; Özb.: órqa qatórga otiş ~ qattiqlaşiş; Uyg.: qelinlişiş; Tat.: qalınayu; Bşk.: qalınlaşıw; Kmk: kalınlaşıw; Krç.-Malk.: tawuşnu kalın (bazık) boluwu; Nog.: art sıraga köşüw ~ kalınlasuw; Kzk.: juwandaw; Krg.: artkı katarga ötüü; Alt.: kiyin

ryadka köçöri; Hks.: tîl soondagı iretke közîrîs; Tuv.: artıkı o'durugje şilçilge; Şor.: *kadıg katka aylançatkanı; Rus.: perehod v zadniy ryad; переход в задний ряд

267. kalınlık incelik uyumu ~ büyük uyum ~ büyük ünlü uyumu Az.: galınlıg incälik ahängi; Tkm.: çekimlileriñ iinçelik-yogınlık taaydan saazlaşıgı ~ palatal singarmonizm; Gag.: vokal uyumu ~ vokal garmoniyası ~ singarmonizma; Özb.: tañlay garmoniyasi ~ unlilarniñ qattiq-yumşóqligiga kora uyğunlaşuvi; Uyg.: (B.Uyg.) sozuq tavuşlarniñ ahañdaşliq qanuniyiti ~ (D.Uyg.) sozuq tavuşlarniñ til orni cähättin maslişişi; Tat.: suzıqlar garmoniyäse ~ añqawlaşu garmoniyäse ~ qalınlıq-neçkälektä yaraşu; Bşk.: añqaw garmoniyahı; Kmk: sozuklanı kalınlıkda-inçelikde gelişiwü; Krç.-Malk.: singarmonizm; Nog.: tañlay garmoniyası ~ tañlay kelîslîk; Kzk.: dawıstılardıñ juwan jiñişke türde ündesüwi; Krg.: cumşaktık-kalıñdık boyunça ündüülördün garmoniyası; Alt.: ündülerdiñ katu-t'ımjak garmoniyası; Hks.: ünnîglernîñ hatıg paza nımzah garmoniyazı (tööylezî); Tuv.: t'aalay ayannajılgazı; Şor.: *ünnerdiñ kadıg-çımçak garmoniyazı; Rus.: garmoniya glasnıh po priznaku ryada; гармония гласных по признаку ряда

268. kapalı *e* Az.: gapalı *e*; Tkm.: yapık *e*; Gag.: kapalı *e*; Özb.: yópiq *e*; Uyg.: (B.Uyg.) yepiq *e* ~ (D.Uyg.) yuqiri *e* ~ yepiq *e*; Tat.: yabıq *e* suzıq; Bşk.: yabıq *e*; Kmk: yabık *e* awaz; Krç.-Malk.: cabılgan *e*; Nog.: yabık *e*; Kzk.: kısañ *e*; Krg.: cabık *e*; Alt.: t'abık *e*; Hks.: çabıh *e*; Tuv.: haaglıg *e*; Şor.: *çabık *e*; Rus.: zakrıtıy *e*; закрытый *э*

269. kapalı hece Az.: gapalı heca; Tkm.: yapık bogun; Gag.: kapalı kısım; Özb.: yópiq boğin; Uyg.: yepiq boğum; Tat.: yabıq icek; Bşk.: yabıq ijek; Kmk: yabık buwun; Krç.-Malk.: cabılgan bölüm ~ cabık bölüm; Nog.: yabık buwın; Kzk.: tuyuk buwın ~ bitew buwın; Krg.: cabık muun; Alt.: t'abık üye; Hks.: çabıh uya; Tuv.: haaglıg slog; Şor.: *teñneştirgeni; Rus.: zakrıtıy slog; закрытый слог

270. karşılaştırma Az.: müğayisä; Tkm.: deñeşdirme; Gag.: yaraştırmak ~ karşılaştırmak; Özb.: qiyaslaş ~ muqoyasa; Uyg.: selişturuş; Tat.: çağıştıru; Bşk.: sağıştırıw; Kmk: teñleşdiriw ~ tutuşduruw; Krç.-Malk.: teñleşdiriw; Nog.: teñlestîrüw ~ salıstıruw; Kzk.: salıstıruw ~ salıstırma; Krg.: salıştıruu; Alt.: tüñdeştirü; Hks.: tiñnestîrgenî tiñnestîrîg; Tuv.: teñnelge; Şor.: *teñneştirig soon sözteri; Rus.: sopostavleniye ~ sravneniye; сопоставление ~ сравнение

271. karşılaştırma edatları Az.: müğayisä bildirän goşmalar; Tkm.: deñeşdirme poslelogları; Gag.: yaraştırmak ardlafları ~ yaraştırmak baalaycıları ~ karşılaştırmak ardlafları ~ karşılaştırmak baalaycıları; Özb.: qiyóslaş

komakçilari ~ çóğiştiriş komakçilari; Uyg.: seliştirma tirkälmilär; Tat.: çağıştıru bäylekläre, terkägeçläre, kisäkçäläre; Bşk.: sağıştırıw bäyläwestäre; Kmk: *teñleşdiriw sözsoñular, gesekçeler wa baylawuçlar; Krç.-Malk.: teñleşdiriwçü soñurala bla baylawla ~ teñleşdiriwçü poslelogla bla baylamla; Nog.: teñlestîrüw baylawışlar, tîrkewîşler, kesekşeler; Kzk.: salıstıruw mändi septewlik şılawlar; Krg.: salıştırma candooçtor; Alt.: tüñdeştirü bölügeşter, kolbaacılar, bölügeşter; Hks.: tiñnestîrîg ulag sösterî; Tuv.: teñnelge u'tkalıg ederinçiler; Rus.: sravnitelnıye poslelogi, soyuzı, çastitsı; сравнительные послелоги, союзы, частицы

272. karşılaştırmalı gramer Az.: müğayisäli grammatika; Tkm.: deñeşdirme grammatika; Gag.: yaraştırma gramatikası ~ *karşılaştırma gramatikası; Özb.: qiyósiy grammatika; Uyg.: seliştirma grammatika; Tat.: çağıştırmalı grammatika; Bşk.: sağıştırma grammatika; Kmk: teñleşdiriw grammatika; Krç.-Malk.: teñleşdiriw grammatikası; Nog.: teñlestîrüw grammatika; Kzk.: salıstırmalı grammatika; Krg.: salıştırmaluu grammatika ~ *karşılaştırmaluu grammatika; Alt.: tüñdeştirü grammakita; Hks.: tiñnestîrîg grammatika; Tuv.: teñnelge grammatikazı; Şor.: *teñneştirg grammatika; Rus.: sravnitelnaya ~ sopostavitelnaya ~ komparativnaya grammatika; сравнительная ~ сопоставительная ~ компаративная грамматика

273. karşıt anlamlı ~ zıt anlamlı Az.: antonim; Tkm.: antonim; Gag.: antonim ~ karşı maanalı laf ~ zıt maanalı laf; Özb.: antonim ~ zid ma'nóli; Uyg.: qarşi mänilik söz; Tat.: antonim; Bşk.: antonim; Kmk: karşı ma'nalı (söz) ~ antonim; Krç.-Malk.: antonim ~ karşçı maganalı sözle; Nog.: antonim; Kzk.: antonim; Krg.: antonim; Alt.: antonim ~ udura uçurlu söstör; Hks.: antonim; Tuv.: antonim; Şor.: antonim; Rus.: antonim; антоним

274. kavram Az.: anlayış, mäfhum; Tkm.: düşünce; Gag.: öz maana; Özb.: tuşunça; Uyg.: uqum; Tat.: töşençä; Bşk.: töşönsä; Kmk: añlaw; Krç.-Malk.: añılam ~ oyum; Nog.: añlam; Kzk.: ugım; Krg.: tüşünük; Alt.: oñdomol; Hks.: oñnag ~ pîldîrîg; Tuv.: pilig; Şor.: piliş; Rus.: ponyatiye; понятие

275. kaynaşma Az.: gaynaşma ~ afrikat; Tkm.: birleşme; Gag.: kauşmak; Özb.: ixçamlaşiş; Uyg.: kirişiş ~ tavuşlarniñ qoşulup qelişi; Tat.: quşılu; Bşk.: tartılıw; Kmk: tartılıw; Krç.-Malk.: tartılıw; Nog.: tartıluw ~ kıskartıluw; Kzk.: kirigüw ~ kirige birigüw; Krg.: kıskarıp birigüü; Alt.: kıskartıları ~ biriktire tartıları; Hks.: pîrîktîre tartılganı ~ tartılıs; Tuv.: kı'zırlıışkın; Şor.: tartılış; Rus.: styajeniye; стяжение

276. kelime Az.: söz ~ kälmä; Tkm.: söz; Gag.: laf ~ söz; Özb.: soz; Uyg.: söz; Tat.: süz; Bşk.: hüẓ; Kmk: söz ~ kalima; Krç.-Malk.: söz; Nog.: söz;

Kzk.: söz; Krg.: söz; Alt.: sös; Hks.: sös; Tuv.: sös; Şor.: sös; Rus.: slovo; слово

277. kelime grupları Az.: söz birläşmäsi; Tkm.: söz düzümi; Gag.: laf birleşmesi; Özb.: soz birikmasi; Uyg.: söz birikmisi; Tat.: süz tezmäse ~ süztezmä ~ süz törkemnäre; Bşk.: hüźbäyläneş; Kmk: söz tagımı ~ söztagım; Krç.-Malk.: söz tutuş; Nog.: söz baylanısı; Kzk.: söz tirkesi; Krg.: söz aykaşı; Alt.: söskolbu; Hks.: sös pîrîgîzî; Tuv.: sös ka'ttıjıışkını ~ sösterniñ ka'ttıjıışkını; Şor.: *sös tizimi ~ sös paglalıjı; Rus.: slovosoçetaniye; словосочетание

278. kelime hazinesi Az.: söz fondu ~ leksika; Tkm.: leksika ~ sözlük fond; Gag.: leksika ~ laf zenginnii; Özb.: soz bóyligi ~ soz xazinasi ~ luğat bóyligi ~ leksika; Uyg.: söz bayliği ~ luğät tärkivi ~ söz tärkivi; Tat.: süzlek fondı ~ leksika ~ süzlek xäzinäse; Bşk.: hüźlek fondı ~ leksika; Kmk: sözlük sostawı ~ söz baylıgı ~ leksika; Krç.-Malk.: tilni söz baylıgı ~ leksika ~ söz haznası; Nog.: söz baylıgı ~ söz kaznası ~ leksika; Kzk.: söz baylıgı ~ sözdik kor ~ leksika; Krg.: leksika ~ sözdük fond ~ söz baylıgı; Alt.: sös fondı ~ leksika; Hks.: söstîk, söster çındızı; Tuv.: sös kurlavırı ~ leksika; Şor.: *sös fondı ~ leksika; Rus.: slovarnıy fond ~ leksika; словарный фонд ~ лексика

279. kesik cümle Az.: yarımçıg cümlä; Tkm.: doolı dääl sözlem; Gag.: yarı cümlä; Özb.: toliqsiz gap; Uyg.: toluqsiz cümlä; Tat.: kim cömlä; Bşk.: käm höyläm; Kmk: tolmagan cumla; Krç.-Malk.: tolmagan aytım; Nog.: tolmagan yıyma; Kzk.: tolımsız söylem; Krg.: kemtik süylöm; Alt.: tolo emes ermek; Hks.: toldıra nimes predlojeniye; Tuv.: tolu eves tomak; Şor.: toldura ebes erbek; Rus.: nepolnoye predlojeniye; неполное предложение

280. kesirli sayı sıfatı Az.: käsr sayları; Tkm.: drob saanlar; Gag.: bölmä sayılıklar; Özb.: kasr són; Uyg.: käsir san; Tat.: öleş sanı; Bşk.: käser han; Kmk: bölüm sanawluk; Krç.-Malk.: cartı san körgüztgen sanawla; Nog.: bölîmlîk san at; Kzk.: bölşektik san esim; Krg.: bölçök san atooç; Alt.: ülü toozın körgüzer toolomo; Hks.: unah sannar; Tuv.: üürmek san adı; Şor.: pölüktig sançı; Rus.: drobnoye çislitelnoye; дробное числительное

281. kesme işareti Az.: apostrof; Tkm.: apostrof; Gag.: apostrof; Özb.: tutuq belgisi ~ apostrof; Uyg.: apostrof; Tat.: apostrof; Bşk.: apostrof; Kmk: apostrof; Krç.-Malk.: apostrof; Nog.: apostrof; Kzk.: apostrof ~ däyekşe; Krg.: apostrof; Alt.: apostrof; Hks.: apostrof; Tuv.: apostrof; Şor.: apostrof; Rus.: apostrof; апостроф

282. kılış ismi *bk.* **isim fiil**

283. kısa ünlü Az.: gısa sait; Tkm.: gıısga çekimli; Gag.: kısa vokal; Özb.: qisqa unli; Uyg.: qisqa sozuq tavuş; Tat.: qısqa suzıq; Bşk.: qıśqa huźınqı; Kmk: kısgartılgan sozuk awaz; Krç.-Malk.: kısha açık; Nog.: kıska sozık; Kzk.: kıska dawıstı ~ kelte dawıstı; Krg.: kıska ündüü; Alt.: kıska ündü tabış; Hks.: hısha ünnîg tapsag; Tuv.: kı'ska a'jık ün; Şor.: *kıska glasnıy; Rus.: kratkiy glasnıy; краткий гласный

284. kısaltma Az.: ixtisar; Tkm.: gıısgaltma ~ abbreviatura; Gag.: kısaltmak ~ kısaltmalar; Özb.: qisqartma; Uyg.: qisqartilma ~ abbreviatsiyä; Tat.: qısqartma; Bşk.: abbreviatura ~ qıśqartılğan quşma hüźźär; Kmk: abbreviatsiya ~ kısgartılıw ~ ixtisar; Krç.-Malk.: abbreviatsiya ~ sözleni kıshartıp cazıw; Nog.: kıskartuw ~ abbreviatsiya; Kzk.: kıskartuw ~ kıskargan söz; Krg.: kıskartuu; Alt.: kıskartılganı ~ abbreviatura; Hks.: abbreviatsiya ~ hızırılganı; Tuv.: huraañgaylaaşkın; Şor.: *kıskartılganı ~ abbrebiatura; Rus.: sokraşçeniye ~ abbreviatsiya; сокращение ~ аббревиация

285. *ki* bağlacı Az.: *ki* bağlayıcısı; Tkm.: *ki* soyuzı ~ *ki* baaglaycısı; Gag.: *ki* baalaycısı; Özb.: *ki* bóğlóvçisi; Uyg.: *ki* bağliğuçisi; Tat.: *ki* terkägeçe; Bşk.: *ki* terkäwese; Kmk: *ki* degen baylawuç; Krç.-Malk.: *ki* baylawu ~ *ki* baylamı; Nog.: *ki* tîrkewîşî; Kzk.: *ki* jalgawlığı; Krg.: *ki* baylamtası; Alt.: *ki* dep kolbooçı; Hks.: *ki* palgantı; Tuv.: *ki* tep evilel; Şor.: *ki* paglaş; Rus.: soyuz *ki*; союз *ки*

286. *ki*'li birleşik cümle Az.: *ki* bağlayıcılı müräkkäb cümlä; Tkm.: *ki* baaglayıcılı goşma sözlem; Gag.: *ki* baalaycılı katlı cümlä; Özb.: *ki* bóğlóvçisili qoşma gap; Uyg.: *ki*'liq qoşma cümlä; Tat.: *ki* terkägeçle quşma cömä; Bşk.: *ki* terkäwesle quşma höyläm; Kmk: *ki* degen baylawuçu bulangı koşma cumla; Krç.-Malk.: *ki* baylawlu koş aytım; Nog.: *ki* tîrkewîşlî kabatlı yıyma; Kzk.: *ki* jalgawlıktı kurmalas söylem; Krg.: *ki* baylamtaluu tataal süylöm; Alt.: *ki* dep kolbooçılu kolbolu ermek; Hks.: *ki* palgantılıg hadıl predlojeniye; Tuv.: *ki* tep evileldig narın tomak; Şor.: **ki* paglaştıg kadıl erbek; Rus.: slojnoye predlojeniye s soyuzom *ki*; сложное предложение с союзом *ки*

287. kip Az.: fe'l forması ~ şäkil; Tkm.: iişlik forması; Gag.: çalım; Özb.: mayl; Uyg.: mäyl; Tat.: nakloneniye ~ fiğıl' törkemçäse; Bşk.: höykäleş; Kmk: bagış; Krç.-Malk.: turuş; Nog.: türkîm; Kzk.: ray; Krg.: ıñgay; Alt.: keber; Hks.: nakloneniye; Tuv.: nakloneniye; Şor.: nakloneniye; Rus.: nakloneniye; наклонение

288. komşu ses Az.: gonşu säs; Tkm.: goñşı ses ~ yanındaakı ses; Gag.: komşu ses; Özb.: *qoşni tóvuş; Uyg.: qoşna tavuş; Tat.: kürşe awaz ~ yanındağı awaz; Bşk.: yänäş ön; Kmk: xonşusundagı ses (awaz); Krç.-

Malk.: honşu tawuş ~ konşu tawuş ~ katındagı (canındagı) tawuş; Nog.: koñısı ses; Kzk.: katarlas dıbıs ~ körşi dıbıs; Krg.: koñşulaş dobuş; Alt.: koştoy tabış; Hks.: honcıh tapsag; Tuv.: ko'ja ün; Şor.: koşta ün; Rus.: sosedniy zvuk; соседний звук

289. konsonant *bk.* **ünsüz**

290. konuşma Az.: danışıg; Tkm.: gepleşik; Gag.: konuşmak ~ lafetmäk; Özb.: sozlaşuv; Uyg.: sözlişiş; Tat.: söyläşü ~ süz alışu ~ söyläm; Bşk.: höyläşew; Kmk: söylew ~ lakır; Krç.-Malk.: söleşiw ~ uşak; Nog.: söylesüw; Kzk.: söylesuw; Krg.: süylöşüü; Alt.: kuuçın-ermek; Hks.: çooh; Tuv.: çugaa; Şor.: çook ~ çooktaş; Rus.: razgovor; разговор

291. konuşma dili Az.: danışıg dili; Tkm.: gepleşik dili; Gag.: konuşmak dili ~ lafetmäk dili; Özb.: sozlaşuv tili; Uyg.: canliq til ~ eğiz tili; Tat.: söyläm tele; Bşk.: höyläw telmäre; Kmk: halk til ~ oram til ~ söylew til; Krç.-Malk.: söleşiw til ~ halk til ~ awuz til; Nog.: söylew tîlî; Kzk.: söylew tili; Krg.: süylöö tili; Alt.: kuuçındajarınıñ tili; Hks.: çooh tîlî; Tuv.: çugaa tılı; Şor.: *çook tili; Rus.: razgovornaya reç; разговорная речь

292. kök Az.: kök; Tkm.: kök; Gag.: kök; Özb.: ozak; Uyg.: tomur ~ yiltiz; Tat.: tamır ~ tamır kisäk; Bşk.: tamır; Kmk: tamur; Krç.-Malk.: tamır; Nog.: tamır; Kzk.: tübir; Krg.: uñgu; Alt.: tazıl; Hks.: töstîk; Tuv.: tazıl; Şor.: *tazıl; Rus.: koren; корень

293. kuvvetlendirme *bk.* **pekiştirme**

294. kuvvetlendirme edatı *bk.* **pekiştirme edatı**

295. küçük uyum *bk.* **düzlük yuvarlaklık uyumu**

296. küçük ünlü uyumu *bk.* **düzlük yuvarlaklık uyumu**

297. küçültme eki Az.: kiciltmä vä äzizlämä bildirän şäkilçi; Tkm.: kemlik goşulması ~ kemlik affiksi; Gag.: küçüldek afiksi; Özb.: kiçraytiriş qoşimçasi; Uyg.: kiçiklitiş-ärkilitiş qoşumçisi; Tat.: keçeräytü quşımçası; Bşk.: keseräytew affiksı; Kmk: giççilikni görsetegen koşumça; Krç.-Malk.: gitçeletgen affiks (calgaw) ~ gitçelegen affiks; Nog.: kemîtüw kosımşası; Kzk.: kişireytkiş kosımşa ~ kişireytuw jurnagı; Krg.: kiçireytkiç müçö; Alt.: kiçinektederiniñ kojultazı; Hks.: kîçîgles hozımı; Tuv.: piçeledip-çassıdar ko'jumak; Şor.: *kiçirgen affiks; Rus.: umen'şitelnıy affiks; уменьшительный аффикс

298. lehçe Az.: dialekt, lähcä, şivä; Tkm.: dialekt; Gag.: dialekt; Özb.: lahca; Uyg.: dialekt; Tat.: dialekt ~ cirle söyläş; Bşk.: dialekt; Kmk: dialekt; Krç.-

Malk.: dialekt; Nog.: dialekt; Kzk.: dialekt ~ jergilikti til erekşeligi; Krg.: dialekt; Alt.: t'arçaal; Hks.: dialekt; Tuv.: dialekt; Şor.: dialekt; Rus.: dialekt; диалект

299. lokatif hâli *bk.* **bulunma hâli**

300. mastar Az.: mäsdär; Tkm.: infinitiv ~ iiş aatları; Gag.: infinitiv ~ işliin sözlük forması ~ işliktän adlık; Özb.: masdar ~ infinitiv ~ harakat nomi; Uyg.: härikatnam ~ isimdaş; Tat.: infinitiv; Bşk.: infinitiv; Kmk: infinitiv ~ belgisiz işlik ~ işlikni belgisiz kalibi; Krç.-Malk.: infinitiv; Nog.: bas glagol ~ masdar ~ infinitif; Kzk.: tuyık etistik ~ kıymıl esimi; Krg.: kıymıl atooç ~ infinitiv; Alt.: infinitiv ~ t'artı t'ok glagol; Hks.: infinitiv ~ idîg adı ~ glagolnıñ île nimes formazı; Tuv.: infinitiv (-mak hevir); Şor.: infinitiv ~ glagoldıñ temi çok formazı ~ *iş adı; Rus.: infinitiv ~ imya deystviya; инфинитив ~ имя действия

301. mastar eki Az.: mäsdär şäkilçisi; Tkm.: iiş aadınıñ goşulmaları; Gag.: infinitiv afiksi; Özb.: harakat nomi qoşimçasi; Uyg.: härikatnam qoşumçisi ~ isimdaş qoşumçisi; Tat.: infinitiv quşımçası; Bşk.: infinitiv yalğawı; Kmk: belgisiz harakatnı koşumçası ~ infinitiv koşumçası; Krç.-Malk.: infinitivni affiksi (calgawı); Nog.: bas glagoldıñ kosımşası; Kzk.: kıymıl esiminiñ jurnagı; Krg.: kıymıl atooç müçösü; Alt.: edilge söstiñ kojultazı; Hks.: idîg adınıñ hozımı ~ glagolnıñ île nimes formazınıñ hozımı; Tuv.: infinitiv ko'jumaa; Şor.: infinitiv affiksi; Rus.: affiks imeni deystviya; аффикс имени действия

302. meçhul fiil *bk.* **edilgen fiil**

303. meslek ismi Az.: peşä vä sänät bildirän adlar; Tkm.: kesp-käär aatları; Gag.: zanaatçılık adları; Özb.: kasb-hunar óti; Uyg.: käsip nami; Tat.: hönär häm professiyä belderüçe isem; Bşk.: professional' hüẓẓär; Kmk: kasbu wa saniyatlanı atı; Krç.-Malk.: adamnı ustalıgın körgüztgen at; Nog.: kespîlîk at; Kzk.: käsibiy sözder ~ käsip-kolöner atı; Krg.: kesiptin atı; Alt.: professiyanı temdektegen sös; Hks.: professiya paza togıs attarı; Tuv.: professiya adı; Şor.: *professiya adı; Rus.: naimenovaniya (nazvaniya) professii i remyosel; наименования (названия) профессии и ремёсел

304. metatez Az.: metateza; Tkm.: metateza; Gag.: metateza; Özb.: tóvuş almaşinişi ~ metateza; Uyg.: metatez ~ tavuşlarniñ orun almaşturuşi, Tat.: metateza; Bşk.: metateza; Kmk: metateza ~ awazlanı yerlerin alışdırıw; Krç.-Malk.: metateza; Nog.: metateza; Kzk.: metateza ~ dıbıstardıñ orın awıstıruwı; Krg.: orun almaştıruu ~ metateza; Alt.: metateza; Hks.: metateza; Tuv.: metateza; Şor.: metateza; Rus.: metateza; метатеза

305. miktar zarfı *bk.* **azlık çokluk zarfı**

306. morfem *bk.* **şekil birimi**

307. morfoloji *bk.* **şekil bilgisi**

308. nesne Az.: tamamlıg; Tkm.: dooldurgıç; Gag.: tamannık; Özb.: toldiruvçi; Uyg.: (B.Uyg.) toluqturğuçi ~ (D.Uyg.) toldurğuçi; Tat.: tämamlıq; Bşk.: tultırıwsı; Kmk: tolumluk; Krç.-Malk.: tolturuw(çu); Nog.: toltırgış; Kzk.: tolıktawış; Krg.: toluktooç; Alt.: toltıraaçı; Hks.: toldırıg; Tuv.: nemelde; Şor.: kojım; Rus.: dopolneniye; дополнение

309. nicelik zarfı *bk.* **azlık çokluk zarfı**

310. nitelik zarfı *bk.* **hâl zarfı**

311. noktalama işaretleri Az.: durğu işäräläri; Tkm.: punktuasiye belgileri ~ dıngı belgiler; Gag.: durguçluk nışannarı; Özb.: tiniş belgilari; Uyg.: tiniş bälgiliri; Tat.: tınış bilgeläre; Bşk.: tınış bildäläre; Kmk: toktaw belgiler; Krç.-Malk.: tıygıç belgile; Nog.: toktaw belgîlerî; Kzk.: tınıs belgileri; Krg.: tınış belgileri; Alt.: toktoy tüjer temdekter; Hks.: tanıglar; Tuv.: pi'jik temdekteri; Şor.: pölgüler; Rus.: znaki prepinaniya; знаки препинания

312. olumlu cümle Az.: täsdig cümläsi; Tkm.: tassıklaycı sözlem; Gag.: *oluşluk cümlä ~ halizlik cümlä; Özb.: tasdiq gap; Uyg.: (B.Uyg.) boluşluq xävär cümlä ~ (D.Uyg.) boluşluq bayan cümlä; Tat.: raslaw cömlä; Bşk.: barlıq höyläm; Kmk: barlık cumla; Krç.-Malk.: razılık bildirgen aytım ~ howlawçu aytım; Nog.: berkîtüw yıyma ~ barlık yıyma; Kzk.: bolımdı söylem; Krg.: ırastagıç süylöm; Alt.: t'aratkan ermek; Hks.: çöpsînîs predlojeniye; Tuv.: pa'dıtkaar tomak; Şor.: *çaratkan erbek; Rus.: utverditelnoye predlojeniye; утвердительное предложение

313. olumlu fiil Az.: täsdig fe'li; Tkm.: iişligiñ baarlık gaalıpı ~ baarlık forma; Gag.: işliin halizlik forması; Özb.: bolişli fe'l; Uyg.: boluşluq peil; Tat.: fiğıl'neñ barlıq forması ~ barlıq; Bşk.: barlıq qılım; Kmk: işlikni barlık forması ~ barlık formadagı işlik; Krç.-Malk.: etimni razılık bilgirgen forması; Nog.: barlık glagol; Kzk.: etistiktiñ bolımdı türi ~ bolımdı etistik; Krg.: etiştin oñ forması; Alt.: glagoldıñ t'aradu büdümi; Hks.: glagolnıñ ittîrçetken körîmî; Tuv.: kılıg sözünüñ polur heviri; Şor.: *çaratkan glagol; Rus.: polojitelnaya forma glagola; положительная форма глагола

314. olumsuz cümle Az.: inkar cümläsi; Tkm.: inkäär edici sözlem; Gag.: inkär cümlä; Özb.: inkór gap; Uyg.: boluşsiz cümlä; Tat.: inkâr cömlä; Bşk.: yuqlıq höyläm; Kmk: şokluk cumla ~ inkârlık cumla; Krç.-Malk.: ugaylawçu (ogaylawçu) aytım; Nog.: yoklık yıyma; Kzk.: bolımsız söylem;

Krg.: tañgıç süylöm; Alt.: toktodulu ermek; Hks.: ittîrbes predlojeniye; Tuv.: pa'dıtkavas tomak; Şor.: çagdabas erbek; Rus.: otritsatelnoye predlojeniye; отрицательное предложение

315. olumsuz fiil Az.: fe'lin inkar növü; Tkm.: iişligiñ yookluk gaalıpı ~ yookluk forma; Gag.: işliin inkär forması; Özb.: bolişsiz fe'l; Uyg.: boluşsiz peil; Tat.: fiğıl'neñ yuqlıq forması ~ yuqlıq; Bşk.: yuqlıq qılım; Kmk: işlikni yokluk forması ~ yokluk formadagı işlik; Krç.-Malk.: etimni ugaylawçu (ogaylawçu) forması; Nog.: yoklık glagol; Kzk.: etistiktiñ bolımsız türi ~ bolımsız etistik; Krg.: etiştin ters forması; Alt.: glagoldıñ toktodulu büdümi; Hks.: glagolnıñ itîrçetken körîmî; Tuv.: kılıg sözünüñ polbas heviri; Şor.: çagdabas glagol; Rus.: otritsatelnaya forma glagola; отрицательная форма глагола

316. olumsuzluk Az.: inkar; Tkm.: yookluk; Gag.: inkärlık ~ ret; Özb.: bolişsizlik, inkór; Uyg.: boluşsizliq; Tat.: yuqlıq (süze) ~ inkâr itü; Bşk.: yuqlıq; Kmk: yokluk ~ inkârlık; Krç.-Malk.: ugaylaw (ogaylaw); Nog.: yoklık; Kzk.: bolımsızdık; Krg.: tanuu ~ ters; Alt.: t'aratpaganı; Hks.: ittîrbinçetkenî; Tuv.: ta'dagalzal; Şor.: çagdabazı; Rus.: otritsaniye; отрицание

317. onomatopik kelime *bk.* **tabiat taklidi kelime**

318. orta hece düşmesi Az.: sinkop ~ söz ortasında säs düşmäsi; Tkm.: daar çekimlileriñ düşmesi; Gag.: sinkopa ~ orta kısımın (sesin) düşmesi; Özb.: tóvuş tuşişi ~ sinkopa; Uyg.: tavuşlarniñ cüşüp qelişi ~ sinkopa; Tat.: sinkopa ~ urtadağı icek (suzıq) qısqaru; Bşk.: sinkopa ~ öndöñ töşöp qalıwı; Kmk: söznü içindegi awazını tüşmegi ~ sinkopa; Krç.-Malk.: tawuşnu tüşüwü ~ sinkopa; Nog.: sestîñ tüsüwî ~ sinkopa; Kzk.: dıbıstıñ tüsüwi ~ sinkopa; Krg.: tıbıştın tüşüp kalışı; Alt.: tabıştıñ tüşkeni; Hks.: tapsagnıñ tüskenî; Tuv.: kı'zaa a'jık ünnerniñ çı'deri; Şor.: *ün tüşkeni ~ sinkopa; Rus.: vıpadeniye zvuka ~ sinkopa; выпадение звука ~ синкопа

319. ortak nesne Az.: müräkkäb tamamlıg; Tkm.: umumı dooldurgıç (goşma sözlemde); Gag.: ortak tamannık; Özb.: umumiy toldiruvçi (qoşma gapda); Uyg.: (B.Uyg.) ortaq toluqturğuçi ~ (D.Uyg.) ortaq toldurğuçi; Tat.: urtaq tämamlıq; Bşk.: urtaq tultırıwsı; Kmk: ortak tolumluk; Krç.-Malk.: koş aytımda eki aytımnı ortak tolturuwçusu; Nog.: ortak toltırgış (kabatlı yıymada); Kzk.: ortak tolıktawış (kürdeli söylemde); Krg.: calpı toluktooç (taltaal süylömdö); Alt.: tekşi toltıraaçı (kolbolu ermekte); Hks.: pîr tiksî toldırıg; Tuv.: niiti nemelde; Şor.: *ortak kojım; Rus.: obşçeye dopolneniye (v slojnom predlojenii); общее дополнение (в сложном предложении)

320. ortak özne Az.: müräkkäb mübtäda; Tkm.: umumı eye (goşma sözlemde); Gag.: ortak subyekt; Özb.: umumiy ega (qoşma gapda); Uyg.: ortaq igä; Tat.: urtaq iyä; Bşk.: urtaq eyä; Kmk: ortak iyesi; Krç.-Malk.: koş aytımda eki aytımnı ortak başçısı; Nog.: *ortak iye (kabatlı yıymada); Kzk.: ortak bastawış (kürdeli söylemde); Krg.: calpı ee (taltaal süylömdö) ~ ortok ee; Alt.: tekşi baştaaçı (kolbolu ermekte); Hks.: pîr tiksî pastaaçı; Tuv.: niiti kol sös; Şor.: *ortak aydılım; Rus.: obşçeye podlejaşçeye (v slojnom predlojenii); общее подлежащее (в сложном предложении)

321. ortak yüklem Az.: müräkkäb xäbär; Tkm.: umumı habar (goşma sözlemde); Gag.: ortak predikat; Özb.: umumiy kesim (qoşma gapda); Uyg.: ortaq xävär; Tat.: urtaq xäbär; Bşk.: urtaq xäbär; Kmk: ortak xabarlık; Krç.-Malk.: koş aytımda eki aytımnı ortak haparçısı; Nog.: *ortak habarlawış (kabatlı yıymada); Kzk.: ortak bayandawış (kürdeli söylemde); Krg.: calpı bayandooç; Alt.: tekşi aydılaaçı(kolbolu ermekte); Hks.: pîr tiksî söyleeçî; Tuv.: niiti söglekçi; Şor.: *ortak aytkı sös; Rus.: obşçeye skazuyemoye (v slojnom predlojenii); общее сказуемое (в сложном предложении)

322. ortaklaşma eki Az.: birgälik-alät (halının) şäkilcisi; Tkm.: şääriklik (derecääniñ) goşulması; Gag.: ortaklık afiksi; Özb.: birgalik (nisbati) qoşimçasi; Uyg.: ömlük däricä qoşumçisi; Tat.: urtaqlıq quşımçası; Bşk.: bergälek affiksı; Kmk: birçelikni (ortaklıknı) görsetegen koşumça; Krç.-Malk.: araş ayırmanı affiksi (calgawu); Nog.: ortaklık kosımşası; Kzk.: ortak etis jurnagı; Krg.: koş-özdük mamile müçösü ~ *ortok mamile müçösü; Alt.: ömö-t'ömöniñ kojultazı; Hks.: hozılıg hozımı; Şor.: *öme affiks; Rus.: affiks sovmestnosti; аффикс совместности

323. ödünç ~ alıntı Az.: alınma; Tkm.: alınma (söz); Gag.: ödünç ~ alma ~ ödünçlü laflar; Özb.: ozlaşma ~ ólinma; Uyg.: özläştürüş ~ çättin qobul qiliş; Tat.: alınma; Bşk.: hüz üzläşterew; Kmk: özge tilden girgen söz ~ alıngan söz; Krç.-Malk.: (başha tilden) alınñan söz; Nog.: alıngan söz ~ aluw; Kzk.: kirme; Krg.: özdöştürüü; Alt.: alıntı sös ~ başka tildeñ kirgen sös; Hks.: pasha tîldeñ alılgan sös; Tuv.: ülegerleeşkin; Şor.: öske tilineñ algan sös; Rus.: zaimstvovaniye; заимствование

324. öğrenilen geçmiş zaman ~ duyulan geçmiş zaman Az.: şühudi keçmiş zaman; Tkm.: beyaan etme öten zamaanı; Gag.: bellisiz geçmiş zaman; Özb.: otgan zamón eşitilganlik şakli; Uyg.: *añlatma ötkän zaman ~ vasitilik bayan mäylidiki ötkän zaman; Tat.: bilgesez ütkän zaman ~ näticäle ütsän zaman; Bşk.: ütkän zaman xäbär qılım; Kmk: belgisiz getgen zaman; Krç.-Malk.: uzak ozgan zaman; Nog.: ozgan habar zamanı; Kzk.: burıngı ötken şak (aygaktı jäne aygaksız); Krg.: belgisiz ötkön çak ~ calpı ötkön çak; Alt.:

uzakta ötkön öy; Hks.: pîldîrbin irtken tus (-tır hozımnıg forma); Tuv.: e'rtken üyeniñ -mış heviri (Tıva tılda -gan hevirge tömey); Şor.: ürde ertken tem; Rus.: proşedşeye neoçevidnoye vremya; прошедшее неочевидное время

325. ölü dil Az.: ölü dil; Tkm.: öli dil; Gag.: ölü dil; Özb.: olik til; Uyg.: ölük til ~ ölgän til; Tat.: üle tel; Bşk.: üle tel; Kmk: ölgen til; Krç.-Malk.: ölgen til ~ tüp bolgan milletni tili; Nog.: ölî til; Kzk.: öli til; Krg.: ölüü til; Alt.: ölü til; Hks.: ölîg tîl; Tuv.: ölüg tıl; Şor.: öllig til; Rus.: myortvıy yazık; мёртвый язык

326. ön avurt ünsüzü Az.: yumşak damag samit; Tkm.: gapdal ışgalañlı çekimsizler; Gag.: yımışak yandilli konson; Özb.: yumşóq yón undóşi; Uyg.: (B.Uyg.) yan ünlük ~ (D.Uyg.) qovuz tavuşi; Tat.: neçkä yañı tartıq ~ tel oçı tartığı; Bşk.: alğı urt tartınqıhı; Kmk: yan tutuk awazını yımışak forması; Krç.-Malk.: uwurtlanı boluşlugu bla kuralgan cumuşak kısık (tunakı); Nog.: aldı uwırt tartıgı; Kzk.: jinişke büyir dawıssızı; Krg.: cumşak kaptalçıl ünsüz; Alt.: kelteylik t'ımjak tuyuk tabış; Hks.: tîl hırindagı nımzah ün çoh tapsag; Tuv.: tıl kıdınıñ ayaar a'jık eves ünü; Şor.: *til kırıyındagı çımçak soglasnıy ~ til nanıda çımçak soglasnıy; Rus.: myagkiy bokovoy soglasnıy; мягкий боковой согласный

327. ön damak Az.: ön damag; Tkm.: aalınkı kentlevük; Gag.: ön damak; Özb.: sayoz til órqa; Uyg.: til käyni; Tat.: tel urtası; Bşk.: urta tel artı; Kmk: al tañlaw; Krç.-Malk.: tıñılawuknu al kesegi; Nog.: tañlay aldı; Kzk.: til ortası ~ til artı; Krg.: orto tüpçül; Alt.: orto til arkazı; Hks.: alnındagı hurgah; Tuv.: o'rtaa-artıı tıldıñ; Şor.: *orta tabak; Rus.: peredneye nyobo; переднее нёбо

328. ön damak ünsüzü Az.: ön damag samiti; Tkm.: aalınkı kentlevük çekimsizi; Gag.: öndilli konson ~ öndamaklı konson; Özb.: sayoz til órqa undóşi; Uyg.: til käyni üzük tavuş ~ til uçi käyni üzük tavuş; Tat.: tel oçı tartığı; Bşk.: urta tel artı tartınqıhı; Kmk: til aldı tutuk; Krç.-Malk.: tilni (tıñılawuknu) art kesegini boluşlugu bla kuralgan kısık tawuş; Nog.: tîl aldı tartıgı; Kzk.: orta til artı dawıssızı; Krg.: orto tüpçül ünsüz; Alt.: orto til arkazı tuyuk tabış; Hks.: tîl ortazındagı ün çoh tapsag; Tuv.: o'rtaa-artıı tıldıñ a'jık eves ünü; Şor.: *til orta-soondagı soglasnıy ün; Rus.: peredneyazıçnıy soglasnıy; переднеязычный согласный

329. ön ek Az.: ön şäkilçi ~ prefiks; Tkm.: prefiks; Gag.: prefiks ~ ön afiksi; Özb.: óld qoşimça; Uyg.: aldi qoşumçä; Tat.: alquşımça ~ prefiks; Bşk.: prefiks ~ alyalğaw; Kmk: prefiks ~ pristavka ~ söznü başındagı koşumça; Krç.-Malk.: prefiks ~ pristavka; Nog.: prefiks; Kzk.: prefiks ~ söz aldı kosımşası; Krg.: prefiks; Alt.: sös bajında kojulta; Hks.: prefiks ~ söstîn

alnındagı hozımı; Tuv.: prefiks; Şor.: prefiks; Rus.: prefiks ~ pristavka; префикс ~ приставка

330. ön ses Az.: anlaut; Tkm.: anlaut ~ sözüñ başkı sesi; Gag.: öndeki ses ~ anlaut; Özb.: soz bóşidagi tóvuş ~ anlaut; Uyg.: däsläpki tavuş; Tat.: süz başı suzığı; Bşk.: anlaut ~ hüẓ başındağı ön; Kmk: söznü başındagı awaz; Krç.-Malk.: söz başı tawuş; Nog.: baslapkı ses; Kzk.: bastapkı dıbıs; Krg.: algaçkı dobuş ~ anlaut; Alt.: sös bajındagı tabış; Hks.: söstîñ pastagı tapsaa; Tuv.: e'ge ün ~ pa'ştaygı ün; Şor.: *sös pajındagı ün ~ anlaut; Rus.: naçal'nıy zvuk ~ anlaut; начальный звук ~ анлаут

331. ön ses düşmesi Az.: ön säs düşümü; Tkm.: sözüñ başkı sesinin düşmegi; Gag.: öndeki sesin düşmesi ~ prokopa ~ afareza; Özb.: soz bóşidagi tóvuşniñ tuşişi ~ prokopa; Uyg.: däsläpki tavuşniñ cüşüp qelişi; Tat.: süz başı suzığı qısqaruwı; Bşk.: prokop ~ hüẓ başındağı öndöñ töşöp qalıwı; Kmk: söznü başındagı awaznı tüşmegi ~ prokopa; Krç.-Malk.: prokopa ~ söz başı tawuşnu tüşüwü; Nog.: baslapkı sestiñ tüsüwî; Kzk.: bastapkı dıbıstıñ tüsüwi ~ aldıñgı dıbıstıñ tüsüwi; Krg.: algaçkı tıbıştın tüşüp kalışı; Alt.: sös bajındagı tabiştiñ tüjeri; Hks.: söstîñ pastagı tapsagınıñ tüsçetkenî; Tuv.: pa'ştaygı ~ pirgi ünnüñ çi'deri; Şor.: *sös pajındagı üniniñ tüşkeni ~ prokopa; Rus.: vıpadeniye naçalnogo zvuka ~ prokopa; выпадение начального звука ~ прокопа

332. ön seste ünlü türemesi Az.: proteza; Tkm.: proteza; Gag.: proteza; Özb.: soz bóşida unli órttiriş ~ proteza; Uyg.: proteza ~ söz beşida sozuq tavuşlarniñ qoşulup qelişi; Tat.: süz başına suzuq östälü ~ proteza; Bşk.: proteza; Kmk: söznü başına sozuk awaznı gelmegi ~ proteza; Krç.-Malk.: proteza; Nog.: proteza; Kzk.: proteza; Krg.: proteza; Alt.: proteza; Hks.: proteza; Tuv.: proteza; Şor.: proteza; Rus.: proteza; протеза

333. ön seste ünsüz türemesi Az.: proteza; Tkm.: proteza; Gag.: proteza; Özb.: soz bóşida undóş órttiriş; Uyg.: proteza ~ söz beşida üzük tavuşlarniñ qoşulup qelişi; Tat.: tartıqlarnıñ östälüe ~ süz başına tartıq östälü ~ proteza; Bşk.: proteza; Kmk: söznü başına tutuk awaznı gelmegi ~ proteza; Krç.-Malk.: proteza; Nog.: proteza; Kzk.: proteza; Krg.: proteza; Alt.: proteza; Hks.: proteza; Tuv.: proteza; Şor.: proteza; Rus.: proteza; протеза

334. özel isim ~ has isim Az.: xüsusi isim; Tkm.: haas aat; Gag.: öz adlıklar ~ *özel adlar; Özb.: atóqli ót; Uyg.: xas isim; Tat.: yalgızlıq iseme; Bşk.: yañğıẓlıq isem; Kmk: xas at; Krç.-Malk.: ençi at; Nog.: bayır at; Kzk.: jalkı esim; Krg.: ençilüü at; Alt.: ös adalgış; Hks.: sobstvennay at ~ pos adı; Tuv.: huu at; Şor.: *pos adı; Rus.: imya sobstvennoye; имя собственное

335. özne Az.: mübtäda; Tkm.: eye; Gag.: subyekt; Özb.: ega; Uyg.: igä; Tat.: iyä; Bşk.: eyä; Kmk: iyesi; Krç.-Malk.: başçı; Nog.: *iye ~ podlejaşçeye; Kzk.: bastawış; Krg.: ee; Alt.: baştaaçı; Hks.: söyleeçî; Tuv.: kol sös; Şor.: *aydılım; Rus.: podlejaşçeye; подлежащее

336. özne yüklem uygunluğu Az.: mübtäda ilä xäbärin uzlaşması; Tkm.: eye bilen habarıñ ılalaşması; Gag.: predikatın subyektlan uzlaşması; Özb.: ega-kesim mósligi; Uyg.: igä-xävärlik maslişişi; Tat.: iyä belän xäbärneñ yaraşuwı; Bşk.: iyäneñ xäbär menän yaraşıwı; Kmk: xabarlıkını iyesi bulan gelişiwü; Krç.-Malk.: başçı bla haparçını kelişiwü; Nog.: iye men habarlawıştıñ yarasuwı; Kzk.: bastawış pen bayandawıştıñ baylanısı ~ kıyısuw; Krg.: ee menen bayandooçtun eerçişüüsü; Alt.: baştaaçı la aydılaaçınıñ t'öpsineri; Hks.: pastaacınañ söyleeçînîñ çarazı; Tuv.: kol sös-pile söglekçiniñ t'aarjırı; Şor.: *aytkı söspe aydılımnıñ paglalışçatkanı; Rus.: soglasovaniye skazuyemogo s podlejaşçim; согласование сказуемого с подлежащим

337. partisip *bk.* **sıfat fiil**

338. pasif *bk.* **edilgen**

339. pasif fiil *bk.* **edilgen fiil**

340. pekiştirme ~ kuvvetlendirme Az.: güvvätländirmä; Tkm.: güyçlendirme; Gag.: pekleştirmäk ~ intensiv ~ kaavileştirmäk; Özb.: kuçaytirma; Uyg.: küçäytmä; Tat.: köçäytü forması ~ intensiv forması ~ arttıru; Bşk.: kösäyew ~ intensiv; Kmk: güçlendiriw; Krç.-Malk.: küçlendiriw; Nog.: kuwatlandıruw ~ küşeytüw ~ artıklık; Kzk.: küşeytuw; Krg.: küçötüü; Alt.: tıñıdıları ~ intensiv; Hks.: tıdıs; Tuv.: küşteldireri; Şor.: tıdış; Rus.: usileniye ~ intensiv; усиление ~ интенсив

341. pekiştirme edatı ~ kuvvetlendirme edatı Az.: güvvätländirimä bildirän goşmalar; Tkm.: güyçlendirici poslelog; Gag.: pekleştirmäk paycı ~ intensiv paycı ~ kaavileştirmäk paycı; Özb.: *kuçayiştiruvçi komakçi; Uyg.: kücäytiş bağliğuçi vä yüklimilär; Tat.: köçäytü kisäkçäse; Bşk.: kösäytew bäyläwew; Kmk: güçlendiriw gesekçe; Krç.-Malk.: küçlendiriwçü kesekçikle; Nog.: kuwatlandıruw kesekşe ~ küşlendîrüw kesekşe; Kzk.: *küşeytkiş septewlik sılaw ~ demewlik; Krg.: küçötmö candooç; Alt.: tıñıdaaçı bölügeş; Hks.: tıdıs ulag sözî; Tuv.: küşteldirer a'rtınçı; Şor.: *tıdış soon-sözi; Rus.: usilitelnaya çastitsa; усилительная частица

342. peltek diş ünsüzü Az.: dişarası samit; Tkm.: diişara çekimsizi; Gag.: diş arası konson ~ *öndilli peltek konson; Özb.: tiş óraliği undóşi (zód); Uyg.: (B.Uyg.) çiş ariliq üzük tavuş ~ (D.Uyg.) til-çiş tavuşi; Tat.: teş arası tartığı; Bşk.: teş arahı önö; Kmk: tiş ara tutuk; Krç.-Malk.: tiş ortaları bla

aytılgan kısık; Nog.: tîs ara tartığı; Kzk.: tiş arası dawıssızı ~ ızıñ dawıssız; Krg.: tiş aralık ünsüz; Alt.: tiş arazı tuyuk tabış; Hks.: tîs polızinañ pütçetken ün çok tapsag; Tuv.: diş arazınıñ a'jık eves ünü; Şor.: *tişarazındagı soglasnıy; mejzubnıy soglasnıy; межзубный согласный

343. proto dil *bk.* **ana dil**

344. resmi dil Az.: räsmi dil; Tkm.: resmi dil; Gag.: ofitsial dili ~ devlet dili; Özb.: rasmiy til; Uyg.: dölät tili ~ räsmiy til; Tat.: räsmi tel ~ ofitsial tele; Bşk.: räsmi tel; Kmk: ofitsial'nıy til ~ xas til; Krç.-Malk.: kıral til; Nog.: ökîmet tîlî; Kzk.: resmi til; Krg.: rasmi til; Alt.: ofitsialnıy til ~ gosudarstevennıy til; Hks.: ofitsialnay tîl ~ hazna tîlî; Tuv.: kürüne tılı; Şor.: *el tili; Rus.: ofitsialnıy yazık; официальный язык

345. retorik *bk.* **söz sanatı**

346. sayı Az.: say; Tkm.: birlik-köplük saan; Gag.: sayı; Özb.: són (birlik...); Uyg.: san; Tat.: san (berlek...); Bşk.: han (berlek-küplek); Kmk: sanaw (teklik-köplük); Krç.-Malk.: san (birlik); Nog.: san (birlik...); Kzk.: san (birlik); Krg.: san; Alt.: too (t'añıs); Hks.: san ~ pîr san; Tuv.: san; Şor.: san (pir); Rus.: çislo (yedinstvennoye...); число (единственное...)

347. sayı ismi Az.: say; Tkm.: saan; Gag.: sayılık; Özb.: *són; Uyg.: san; Tat.: san; Bşk.: han; Kmk: sanaw söz ~ sanawluk; Krç.-Malk.: sanaw; Nog.: san at; Kzk.: san esim; Krg.: san atooç; Alt.: toolomo; Hks.: san ~ sannar; Tuv.: san adı; Şor.: sançı ~ sançılar; Rus.: imya çislitelnoye; имя числительное

348. sayı sıfatı Az.: say; Tkm.: saan; Gag.: sayı sayılıklar; Özb.: *són (sifatlóvçi); Uyg.: sanaq san; Tat.: san belän belderelgän sıyfat; Bşk.: han (anıqlawsı); Kmk: *belgilewçü sanaw söz ~ belgilewçünü kullugun kütgen kanawluk; Krç.-Malk.: sanaw (aygaklawçu ~ açıklawçu); Nog.: san at (belgîlewşî); Kzk.: *san esim (eseptik); Krg.: anıktagıç san atooç; Alt.: toolomo (t'artaaçı); Hks.: çarıdıg sannar; Tuv.: san adı-pile ilerettingen t'odaradılga; Şor.: *sançılar; Rus.: çislitelnoye (opredelitelnoye); числительное (определительное)

349. sedalı ünsüz ~ tonlu ünsüz Az.: cingiltili samit; Tkm.: açık çekimsiz; Gag.: sesli konson; Özb.: carañli undóş; Uyg.: carañliq üzük tavuş; Tat.: yañğıraw tartıq ~ yañğırawuq; Bşk.: yañğırawıqlı tartınqı; Kmk: yañıraw tutuk ~ yañırawuk; Krç.-Malk.: zıñırdawuk kısık ~ zıñırdawuk tunakıla; Nog.: yañırawık tartık; Kzk.: uyañ dawıssız; Krg.: uyañ cumşak ünsüz; Alt.:

üngür tuyuk; Hks.: tabıstıg ün çoh ~ ötîg ün çoh; Tuv.: ıtkır a'jık eves ün; Şor.: ötkür soglasnıy; Rus.: zvonkiy soglasnıy; звонкий согласный

350. sedalılaşma Az.: cingiltiläşmä; Tkm.: açıklaşma; Gag.: sesleşmäk ~ seslilerä geçmäk; Özb.: carañlilaşiş; Uyg.: carañlişiş; Tat.: yañğırawlaşu; Bşk.: yañğıraqlaşıw; Kmk: yañırawuk boluw; Krç.-Malk.: zıñırdawuk boluw; Nog.: yañırawıkka aylanuw; Kzk.: uyañga aynaluw; Krg.: cumşaruu; Alt.: üngür bolo bereri; Hks.: tapsagnıñ tabıstı ün çohha aylançathanı; Tuv.: ıtkır a'jık eves ünçe şilçiiri ~ ıtkır a'paarı; Şor.: *ötkürlegeni; Rus.: ozvonçeniye; озвончение

351. sedasız ünsüz ~ tonsuz ünsüz Az.: kar samit; Tkm.: dımık çekimsiz; Gag.: sessiz konson; Özb.: carañsiz undóş; Uyg.: carañsiz üzük tavuş; Tat.: sañğıraw tartıq; Bşk.: hañğıraw tartınqı; Kmk: sawñıraw tutuk ~ sañırawuk; Krç.-Malk.: tunakı kısık ~ sañıraw tunakı; Nog.: sagır tartık; Kzk.: katañ dawıssız; Krg.: katkalañ ünsüz; Alt.: tungak tuyuk; Hks.: tunuh ün çoh tapsag; Tuv.: tüley a'jık eves ün; Şor.: tungak soglasnıy; Rus.: gluhoy soglasnıy; глухой согласный

352. sedasızlaşma ~ tonsuzlaşma Az.: karlaşma; Tkm.: dımıklaşma; Gag.: sessizleşmäk ~ sessizlerä geçmäk; Özb.: carañsizlaşiş; Uyg.: carañsizliniş; Tat.: sañğırawlaşu; Bşk.: hañğırawlaşıw; Kmk: sañırawuk boluw ~ sañırawuklaşıw; Krç.-Malk.: tunakı boluw; Nog.: sagırga aylanuw; Kzk.: katañdanuw ~ katañ dıbıska aylanuw; Krg.: katkalañdaşuu; Alt.: tungak bolo bereri; Hks.: tunuhha aylançathanı; Tuv.: tüley a'paarı; Şor.: *tungakka aylançatkanı; Rus.: ogluşeniye; оглушение

353. sekunder uzunluk *bk.* **ikincil uzunluk**

354. sentaks *bk.* **cümle bilgisi**

355. ses bilgisi ~ fonetik Az.: fonetika; Tkm.: fonetika; Gag.: fonetika ~ *ses bilgisi; Özb.: fonetika; Uyg.: fonetika; Tat.: fonetika; Bşk.: fonetika; Kmk: fonetika; Krç.-Malk.: fonetika; Nog.: fonetika; Kzk.: fonetika; Krg.: fonetika; Alt.: fonetika; Hks.: fonetika; Tuv.: fonetika; Şor.: fonetika ~ til ünneri; Rus.: fonetika; фонетика

356. ses bilimi ~ fonoloji Az.: fonologiya; Tkm.: fonologiya; Gag.: fonologiya ~ *ses bilimi; Özb.: fonologiya; Uyg.: fonologiyä; Tat.: fonologiya; Bşk.: fonologiya; Kmk: fonologiya; Krç.-Malk.: fonologiya; Nog.: fonologiya; Kzk.: fonologiya; Krg.: fonologiya; Alt.: fonologia; Hks.: fonologiya; Tuv.: fonologiya; Şor.: fonologiya; Rus.: fonologiya; фонология

357. ses birimi ~ fonem Az.: fonem ~ säs vahidi; Tkm.: fonema; Gag.: fonema; Özb.: fonema; Uyg.: fonema; Tat.: awaz ~ fonema; Bşk.: fonema; Kmk: fonema; Krç.-Malk.: fonema; Nog.: fonema; Kzk.: fonema; Krg.: fonema; Alt.: fonema; Hks.: fonema; Tuv.: fonema; Şor.: fonema; Rus.: fonema; фонема

358. ses birleşmesi Az.: säs birläşmäsi; Tkm.: ses birleşmesi; Gag.: ses birleşmesi ~ ses kauşması ~ konvergentsiya; Özb.: tóvuş qoşilişi; Uyg.: tavuşlarniñ birikişi ~ konvergentsiyä; Tat.: awazlar uqmaşuwı; Bşk.: öndärźeñ konvergentsiyahı; Kmk: awazlanı birleşmegi; Krç.-Malk.: tawuşlanı birleşmesi ~ konvergentsiya; Nog.: ses bîrîgüwî; Kzk.: dıbıstardıñ konvergentsiyası; Krg.: tıbıştardın birigüüsü; Alt.: tabıştardıñ birikkeni; Hks.: tapsaglar pîrîkkenî; Tuv.: konvergentsiya; Şor.: *ünner pirikkeni ~ konvergentsiya; Rus.: konvergentsiya zvukov; конвергенция звуков

359. ses değişmesi Az.: säs däyişmäsi; Tkm.: ses çalışması; Gag.: ses dönmesi ~ *ses diişmesi; Özb.: tóvuş ozgarişi; Uyg.: tavuşniñ özgirişi; Tat.: awaz üzgärü ~ awazmıñ üzgäreşe; Bşk.: öndöñ üźgärewe; Kmk: awazlanı almaşınıwu; Krç.-Malk.: tawuşnu türleniwü; Nog.: ses awısuwı; Kzk.: dıbıstıñ özgerüwi; Krg.: tıbıştardın özgörüşü; Alt.: tabıştıñ kubuları; Hks.: tapsag alızii; Tuv.: ün solçulgazı; Şor.: *ün alıjı; Rus.: izmeneniye zvuka; изменение звука

360. ses düşmesi Az.: säs düşümü; Tkm.: ses düşmesi; Gag.: ses düşmesi; Özb.: tóvuş tuşişi; Uyg.: tavuşniñ çüşüp qelişi; Tat.: awazmıñ töşep kaluwı ~ awaz qısqaru; Bşk.: öndöñ töşüp qalıwı; Kmk: awazlanı tüşmegi; Krç.-Malk.: tawuşnu tüşüwü; Nog.: ses tüsüwî ~ sestîñ tüsîp kaluwı; Kzk.: dıbıstıñ tüsüwi; Krg.: tıbıştın tüşüp kalışı; Alt.: tabıştıñ tüjeri; Hks.: tapsagnıñ tüskenî; Tuv.: ünnüñ çi'deri; Şor.: *ün tüşkeni; Rus.: padeniye zvuka ~ vıpadeniye zvuka; падение звука ~ выпадение звука

361. ses telleri Az.: säs telläri; Tkm.: ses perdeleri; Gag.: ses alkaları; Özb.: un payçalari; Uyg.: tavuş tügüçliri; Tat.: tawış yarıları; Bşk.: tel yarıları; Kmk: tawuş telleri ~ tawuş bawlar; Krç.-Malk.: tawuş siñirle; Nog.: tawıs tamırları; Kzk.: dawıs şımıldığı; Krg.: ün tüyündörü; Alt.: til uçuktarı; Hks.: ün tamırları; Tuv.: ün svyazkaları ~ poostaa şandırları; Şor.: *ün taramnarı ~ *ün kılları; Rus.: golosoviye svyazki; голосовые связки

362. ses türemesi Az.: säs artımı; Tkm.: ses artdırılması; Gag.: ses eklemesi ~ *ses zeedeletmesi; Özb.: tóvuş órtişi; Uyg.: tavuşniñ qoşulup qelişi; Tat.: awaz östälü; Bşk.: ön öźtäw; Kmk: awaz koşuluw; Krç.-Malk.: tawuşnu koşuluwu; Nog.: ses kosıluwı; Kzk.: dıbıs kosıluwı; Krg.: tıbış koşuluusu;

Alt.: ün kojulganı; Hks.: tapsagnıñ hozılçathanı; Tuv.: ün nemejiri; Şor.: ün kojulganı; Rus.: pribavleniye zvuka; прибавление звука

363. ses yolu Az.: näfäs yolu; Tkm.: hova yoolı; Gag.: soluk yolu ~ *ses yolu; Özb.: nafas (havó) yoli; Uyg.: (B.Uyg.) hava eqimi ~ (D.Uyg.) näpäs yoli; Tat.: hawa yulı; Bşk.: hawa yulı; Kmk: hawa ötegen yol; Krç.-Malk.: tawuş (hawa) çıkgan col; Nog.: ses yolı; Kzk.: dıbıs jolı; Krg.: aba agımı; Alt.: key t'olı; Hks.: kiinîñ çolı ~ tapsag çolı; Tuv.: agaar oruu; Şor.: çel çolı; Rus.: put! vozduha; путь воздуха

364. sıfat Az.: sifät; Tkm.: sıpat; Gag.: nışannık; Özb.: sifat; Uyg.: süpät; Tat.: sıyfat; Bşk.: sifat; Kmk: sıpatlık ~ sıpat söz; Krç.-Malk.: sıfat; Nog.: sıpat; Kzk.: sın esim; Krg.: sın atooç; Alt.: t'artalgış; Hks.: pîldîrtkî; Tuv.: temdek adı; Şor.: çüüngü sös; Rus.: imya prilagatelnoye; имя прилагательное

365. sıfat fiil ~ partisip Az.: fe'li sifät; Tkm.: ortak iişlik; Gag.: iştennik; Özb.: sifatdóş; Uyg.: (B.Uyg.) süpät peil ~ (D.Uyg.) süpatdaş; Tat.: sıyfat fiğıl'; Bşk.: sifat qılım; Kmk: sıpatişlik; Krç.-Malk.: etimsıfat; Nog.: sıpat glagol; Kzk.: esimşe; Krg.: atooçtuk; Alt.: ereñis; Hks.: priçastiye; Tuv.: priçastiye; Şor.: priçastiye; Rus.: priçastiye; причастие

366. sıfat tamlaması Az.: täyini söz birläşmäsi; Tkm.: ayırgıçlı söz düzümi; Gag.: belliklikçi laf birleşmesi; Özb.: sifatlóvçili birikma; Uyg.: eniqliğuçi-eniqlanğuçi munasivättiki söz birikmisi; Tat.: sıyfat süztezmä; Bşk.: sifat hüźbäyläneşe; Kmk: sıpatlık söz tagımı; Krç.-Malk.: aygaklawçu (~ açıklawçu) söz tutuş; Nog.: ayırgışlı söz baylanısı; Kzk.: anıktawıştık söz tirkesi; Krg.: anıktagıç söz aykaşı; Alt.: adılu söskolbu; Hks.: çarıdıg sös pîrîgîzî; Tuv.: t'odaradılgalıg sös kattıjıışkını; Rus.: opredelitelnoye slovosoçetaniye; определительное словосочетание

367. sıra sayı sıfatı Az.: sıra sayı; Tkm.: tertip saan; Gag.: sıra sayılıklar; Özb.: *tartib són; Uyg.: (B.Uyg.) däricä san ~ (D.Uyg.) tärtip san; Tat.: tärtip sanı ~ tärtiple san; Bşk.: rät hanı; Kmk: gezik sanawluk; Krç.-Malk.: tizginçi sanaw; Nog.: sıra san atı ~ dîreltlî san at; Kzk.: rettik san esim; Krg.: irettik san atooç; Alt.: eeçiy toozın körgüzer toolomo; Hks.: izertîs sannar; Tuv.: tugaar san adı; Şor.: çergimçi sançı; Rus.: poryadkovoye çislitelnoye; порядковое числительное

368. sızıcı ünsüz Az.: novlu samit; Tkm.: süykeş çekimsizler; Gag.: aralı konson ~ sızma konson; Özb.: sirğaluvçi undóş; Uyg.: siyrilañğu sozuq tavuş; Tat.: yarıq tartığı ~ örelmäle tartıq; Bşk.: qıźıq tartınqı; Kmk: işılawuç tutuk ~ yapsarlı tutuk (awaz); Krç.-Malk.: sızgırıwçu kısık (tawuş) ~

sızgırıwçu tunakı tawuş; Nog.: kuwıs tartık; Kzk.: ızıñ dawıssız; Krg.: cılçıkçıl ünsüz; Alt.: tejik tuyuk tabış; Hks.: tizîktîg ün çoh tapsag; Tuv.: kı'zaa a'jık eves ün; Şor.: tejik soglasnıy; Rus.: şçelevoy soglasnıy; щелевой согласный

369. somut isim Az.: konkret isim; Tkm.: konkret aatlar; Gag.: konkret adlık; Özb.: konkret ót; Uyg.: konkret isim; Tat.: konkret isem; Bşk.: konkret isem; Kmk: konkret(nıy) at; Krç.-Malk.: açık (kesgin) maganalı at; Nog.: zatlık at ~ konkretlî at; Kzk.: naktı zattardıñ atawları ~ naktılı zat esim; Krg.: konkrettüü at; Alt.: çokım at ~ konkret; Hks.: konkretnay adalgıs; Tuv.: t'odargay çüve adı; Şor.: körünçatkan at sözi; Rus.: konkretnoye imya; конкретное имя

370. son ek Az.: şäkilçi; Tkm.: affiks ~ suffiks; Gag.: sufiks; fleksiya; postfiks; Özb.: soñ qoşimça; Uyg.: qoşumçä; Tat.: yasağıç ~ yasağıç quşımça; Bşk.: suffiks; Kmk: koşumça; Krç.-Malk.: suffiks ~ söznü ahırı; Nog.: kosımşa; Kzk.: kosımşa; Krg.: müçö; Alt.: kojulta; Hks.: hozım; Tuv.: ko'jumak; Şor.: kojundalı; Rus.: suffiks; fleksiya; postfiks; суффикс; флексия; постфикс

371. soru cümlesi Az.: sual cümläsi; Tkm.: soorag sözlemi; Gag.: soruş cümlesi; Özb.: soróq gap; Uyg.: soal cümlä; Tat.: soraw cömlä; Bşk.: horaw höyläm; Kmk: soraw añlatagan cumla ~ soraw cumla; Krç.-Malk.: soruwçu aytım; Nog.: soraw yıyma; Kzk.: surawlı söylem; Krg.: surooluu süylöm; Alt.: suraktu ermek; Hks.: surıglıg predlojeniye; Tuv.: aytırıg tomaa; Şor.: suragçı erbek; Rus.: voprositelnoe predlojeniye; вопросительное предложение

372. soru eki Az.: sual ädatı; Tkm.: soorag goşulması; Gag.: soruş paycıı; Özb.: *soróq yuklamasi ~ soróq qoşimçasi; Uyg.: soal ulanmisi ~ soal yüklimisi; Tat.: soraw quşımçası ~ soraw kisäkçäse; Bşk.: horaw kişäksähe; Kmk: soraw gesekçe ~ sorawoşumça; Krç.-Malk.: soruwçu kesekçik; Nog.: soraw kesekşe; Kzk.: suraw şılaw; Krg.: surooluu bölükçö; Alt.: suraktu bölügeş; Hks.: surıglıg kizeges; Tuv.: aytırıg a'rtınçızı ~ aytırıg ko'jumaa; Şor.: *suragçı pölügeş; Rus.: voprositelnaya çastitsa ~ voprositelnıy affiks; вопросительная частица ~ вопросительный аффикс

373. soru sıfatı Az.: sual äväzliyi; Tkm.: soorag çalışması; Gag.: soruş aderlii; Özb.: *soróq ólmóşi (sifatlóvçi); Uyg.: soal almişi; Tat.: soraw almaşlıq (bilgeläy) ~ soraw almaşlığı belän belderelgän sıyfat; Bşk.: horaw almaşı; Kmk: belgilewçü soraw orunça; Krç.-Malk.: soruwçu almaş (belgilewçü almaş); Nog.: soraw awısı (belgîlewşï); Kzk.: *suraw esimdigi (sın esimge, san esimge koyılatın); Krg.: anıktagıç (surooluu) sın atooç; Alt.:

suraktu soluma (t'artaaçı); Hks.: surıglıg orındı; Tuv.: aytırıg at ornu-pile ilerettingen t'odaradılga; Şor.: suragçı orungu (pilimçi fonksiyonunda); Rus.: voprositelnoye mestoimeniye (opredelitelnoye); вопросительное местоимение (определительное)

374. soru zamiri Az.: sual əvəzlikləri; Tkm.: soorag çalışması; Gag.: soruş aderlii; Özb.: soróq ólmóşi; Uyg.: soal almişi; Tat.: soraw almaşlığı; Bşk.: horaw almaşı; Kmk: soraw orunça; Krç.-Malk.: soruwçu almaş; Nog.: soraw awısı; Kzk.: suraw esimdigi; Krg.: surama at atooç; Alt.: suraktu soluma; Hks.: surıglıg orındı; Tuv.: aytırıg at ornu; Şor.: suragçı orungu; Rus.: voprositelnoye mestoimeniye; вопросительное местоимение

375. soru zarfı Az.: sual zərfi; Tkm.: soorag çalışması; Gag.: soruş işhallıı; Özb.: *soróq ólmóşi (raviş vazifasida); Uyg.: soal räviş almişi; Tat.: soraw almaşlık (räveşniñ rolinde) ~ soraw häle; Bşk.: horaw almaşı; Kmk: *hallıkını kullugun kütegen soraw orunça; Krç.-Malk.: soruwçu almaş (sözlewnü kullugunda); Nog.: soraw awısı (nareçiye ornına kullanılgan); Kzk.: *suraw esimdigi (üstewge koyılatın); Krg.: surama taktooç; Alt.: suraktu soluma (kubulbas uçurlu); Hks.: surıglıg orındı (nareçiye); Tuv.: aytırıg at ornu; Şor.: suragçı orungu; Rus.: voprositelnoye mestoimeniye (v roli nareçiya); вопросительное местоимение (в роли наречия)

376. soyut isim Az.: mücərrəd isim; Tkm.: abstrakt aatlar; Gag.: abstrakt adlık; Özb.: mavhum ót; Uyg.: abstrakt isim; Tat.: abstrakt isem; Bşk.: abstrakt isem; Kmk: abstrakt(nıy) at; Krç.-Malk.: abstrakt maganalı at; Nog.: abstraktlı at; Kzk.: abstrakt atawlar ~ abstraktlı zat esim; Krg.: abstraktuu atooç; Alt.: abstrakt adalgış; Hks.: abstraktnay adalgıs; Tuv.: t'odargay eves çüve adı ~ abstraktılıg çüve adı; Şor.: körünmeençatkan at sözi ~ *abstrakt at sözi; Rus.: otvleçyonnoye imya suşçestvitelnoye; отвлечённое имя существительное

377. söz Az.: söz ~ nitğ; Tkm.: sözleyiş; Gag.: söz; Özb.: nutq; Uyg.: nutuq; Tat.: söyläm ~ söyläü; Bşk.: telmär; Kmk: söylew; Krç.-Malk.: söz söleşiw; Nog.: söylew; Kzk.: söz; Krg.: süylöö ~ reç; Alt.: kuuçın-ermek; Hks.: çooh; Tuv.: çugaa; Şor.: çook; Rus.: reç'; речь

378. söz sanatı ~ belâgat Az.: söz sänäti ~ bäläğät ~ nitğ mädäniyyäti; Tkm.: ritorika ~ söz sungatı; Gag.: ritorika ~ *dilbazlık; Özb.: balóğat ~ nótiqlik ~ soz san'ati; Uyg.: söz sän'äti; Tat.: ritorika ~ oratorlıq sänğäte ~ süzgä ostalıq ~ süz sänğäte; Bşk.: ritorika; Kmk: dilbarlık ~ sözge ustalık; Krç.-Malk.: ritorika ~ sözge ustalık; Nog.: şeşenlîk ~ söz şeberlîk; Kzk.: şeşendik söz ~ söz öneri; Krg.: çeçendik ~ söz çeberdigi; Alt.: ritorika ~ çeçen sös ~ sös çeçeni; Hks.: ritorika ~ sîlîg çoohtanıs; Tuv.: ritorika; Şor.: ritorika; Rus.:

krasnoreçiye ~ ritorika ~ iskusstvo slova; красноречие ~ риторика ~ искусство слова

379. sözlük anlamı Az.: äsas mäna; Tkm.: asıl maanı; Gag.: öz maana ~ birinci sözlük maanası; Özb.: dastlabki ma'nó; Uyg.: äsli mäna; Tat.: berençel mäğnä ~ asıl mäğnä; Bşk.: töp mäğänä; Kmk: awwalgı ma'na ~ aslu ma'na; Krç.-Malk.: söznü bek alga maganası ~ söznü birinçi maganası; Nog.: asıl mänesî ~ baslapkı mänesî; Kzk.: bastapkı magına; Krg.: algaçkı maani; Alt.: tös uçur ~ baştapkı tös uçurı; Hks.: öön pîldîrii ~ pastagı pîldîrii; Tuv.: pa'ştaygı u'tkazı; Şor.: *paştalgan uñnam ~ *tös uñnam; Rus.: perviçnoye znaçeniye; первичное значение

380. şahıs Az.: şäxs; Tkm.: şahs; Gag.: üz; Özb.: şaxs; Uyg.: şäxs; Tat.: zat; Bşk.: zat; Kmk: bet; Krç.-Malk.: bet; Nog.: özlîk; Kzk.: jak; Krg.: cak; Alt.: t'üzün; Hks.: sıray; Tuv.: arın; Şor.: eezi; Rus.: litso; лицо

381. şahıs zamiri Az.: şäxs äväzliyi; Tkm.: aat çalışması; Gag.: üz aderlik ~ üz aderlii; Özb.: kişilik ólmóşi; Uyg.: (B.Uyg.) kişilik almaş ~ (D.Uyg.) şäxs almişi; Tat.: zat almaşlığı; Bşk.: zat almaşı; Kmk: bet orunça; Krç.-Malk.: betlewçü almaş; Nog.: özlîk awıs; Kzk.: jiktew esimdigi; Krg.: caktama at atooç; Alt.: t'üzünniñ solumazı; Hks.: sıray orındızı; Tuv.: arınnıñ at ornu; Şor.: eeçi orungu; Rus.: liçnoye mestoimeniye; личное местоимение

382. şart cümlesi Az.: şärt budag cümläsi; Tkm.: şert eyerceñli goşma sözlem; Gag.: sankilik dal cümleli dallı katlı cümlä; Özb.: şart ergaş gapli qoşma gap; Uyg.: (B.Uyg.) şärt beqinda cümlilik qoşma cümlä ~ (D.Uyg.) şärt beqindi cümlilik beqindiliq qoşma cümlä; Tat.: şart cömlä; Bşk.: şart höyläm; Kmk: iyerçen şart cumla; Krç.-Malk.: şart boysunñan aytımı bolgan koş aytım ~ boysuñan şart aytımı bolgan kaş aytım; Nog.: şart iyerşenîî kabatlı yıyma; Kzk.: şarttı bagınıñkılı sabaktas kurmalas söylem; Krg.: şarttuu bagınıñkı tataal süylöm; Alt.: aayın korgüzer koş ermektü kolbolu ermek; Hks.: molcas pridatoçnaylıg teesti palgalıstıg hadıl perdlojeniye; Tuv.: taar paydaldıñ t'ayılbır tomaa; Şor.: *pölgülüg kadıl erbek; Rus.: slojnopodçinyonnoye predlojeniye s pridatoçnım usloviya; сложноподчинённое предложение с придаточным условия

383. şart eki Az.: şärt şäkilçisi; Tkm.: iişligiñ şert formasınıñ goşulması; Gag.: sankilik çalımın afiksi; Özb.: şart mayi qoşimçasi; Uyg.: şärt mäyli qoşumçisi; Tat.: şart fiğıl'nıñ quşımçası ~ şart quşımçası; Bşk.: şart höykäleş yalğawı; Kmk: şart bagışnı koşumçası; Krç.-Malk.: şart turuşnu affiksi (calgawu); Nog.: şart kosımşası; Kzk.: şarttı ray jurnagı; Krg.: şarttuu ıñgay müçösü; Alt.: mold'u keberdiñ kojultazı; Hks.: molcastıg nakloneniyenîñ

hozımı; Tuv.: taar nakloneniyeniñ ko'jumaa; Şor.: *pölüglüg affiks; Rus.: affiks uslovnogo nakloneniya; аффикс условного наклонения

384. şart kipi Az.: şärt şäkli; Tkm.: iişligiñ şert forması; Gag.: sankilik çalımı; Özb.: şart mayli; Uyg.: şärt mäyli; Tat.: şart nakloneniyese ~ şart fiğıl' ~ şart törläneşe; Bşk.: şart höykäleş; Kmk: şart bagış; Krç.-Malk.: şart turuş; Nog.: şart türkîmî; Kzk.: şarttı ray; Krg.: şarttuu ıñgay; Alt.: mold'u keber; Hks.: molcastıg nakloneniye; Tuv.: taar nakloneniye; Şor.: *pölüglüg nakloneniye; Rus.: uslovnoye nakloneniye; условное наклонение

385. şekil bilgisi ~ morfoloji Az.: morfologiya; Tkm.: morfologiya; Gag.: morfologiya; Özb.: morfologiya; Uyg.: morfologyä; Tat.: morfologiya; Bşk.: morfologiya; Kmk: morfologiya; Krç.-Malk.: morfologiya; Nog.: morfologiya; Kzk.: morfologiya; Krg.: morfologiya; Alt.: morfologiya; Hks.: morfologiya; Tuv.: morfologiya; Şor.: morfologiya; Rus.: morfologiya; морфология

386. şekil birimi ~ morfem Az.: morfem; Tkm.: morfema; Gag.: morfema; Özb.: morfema; Uyg.: morfema; Tat.: morfema ~ süz kisäge; Bşk.: morfema; Kmk: sözdegi ma'nalı gesek ~ morfema; Krç.-Malk.: morfema; Nog.: morfema; Kzk.: morfema; Krg.: morfema; Alt.: morfema; Hks.: morfema; Tuv.: morfema; Şor.: morfema; Rus.: morfema; морфема

387. şimdiki zaman Az.: indiki zaman; Tkm.: hääzirki zamaan; Gag.: şindiki zaman; Özb.: hózirgi zamón; Uyg.: hazirqi zaman; Tat.: xäzerge zaman; Bşk.: xäẓerge zaman; Kmk: haligi zaman; Krç.-Malk.: busagat zaman; Nog.: älîgî zaman; Kzk.: osı şak; Krg.: uçur çak; Alt.: turguza öy; Hks.: polçathan tus (-ça formazı); Tuv.: amgı üye; Şor.: amdıgı tem; Rus.: nastoyaşçeye vremya; настоящее время

388. taban *bk.* **gövde**

389. tabiat taklidi kelime ~ onomatopik kelime Az.: täglidi sözlär; Tkm.: ses meñzetmesi; Gag.: onomatopeyik laflar ~ yansılamalar ~ onomatopeya; Özb.: taqlidiy soz; Uyg.: täqlidiy söz; Tat.: awaz iyärteme; Bşk.: okşatıw hüẓẓäre; Kmk: predmetleni awazların wa tawuşların añlatagan söz; Krç.-Malk.: eriklewçü söz ~ eniklewçü söz; Nog.: erkelew söz; Kzk.: eliktewiş söz; Krg.: tuurandı söz; Alt.: ötköniş sös; Hks.: köögîs sös; Tuv.: öttünüg sös; Şor.: *köögüş sös; Rus.: zvukopodrajatelnoye slovo; звукоподражательное слово

390. tamlanan Az.: täyin äväzliyi; Tkm.: ayıklanyaan; Gag.: belliedilän laf; Özb.: aniqlanmiş; Uyg.: eniqlanğuçi; Tat.: ayerılmış; Bşk.: anıqlanıwsı; Kmk: belgilengen söz; Krç.-Malk.: aygaklanñan ~ açıklanñan; Nog.:

ayırılgan; Kzk.: anıktalatın ~ anıktaluwsı; Krg.: anıktagıç; Alt.: t'artadar sös; Hks.: çarıdılçathanı (çarıdılçathan sös); Tuv.: t'odarattınıg; Şor.: *çarıdılçatkan sös; Rus.: opredelyayemoye; определяемое

391. tamlayan ~ belirten Az.: täyin; Tkm.: ayıklayaan; Gag.: belliedici laf ~ bellilik; Özb.: aniqlóvçi; Uyg.: eniqliğuçi; Tat.: ayerğıç; Bşk.: anıqlawsı; Kmk: belgilewüç; Krç.-Malk.: aygaklawçu ~ açıklawçu; Nog.: ayırgış; Kzk.: anıktawış; Krg.: anıktooç; Alt.: t'artaaçı; Hks.: çarıthı; Tuv.: t'odaradılga; Rus.: opredeleniye; определение

392. tarihî gramer Az.: tarixi grammatika; Tkm.: tarıhı grammatika; Gag.: istoriya gramatikası; Özb.: tarixiy grammatika; Uyg.: tarixiy grammatika; Tat.: tarix grammatikası ~ tarixi grammatika; Bşk.: tarixi grammatika; Kmk: tarixi grammatika; Krç.-Malk.: tarih grammatika; Nog.: tarih grammatika; Kzk.: tarihi grammatika; Krg.: tarıhiy grammatika; Alt.: tüüki grammatika; Hks.: tarhın grammatika; Tuv.: t'öögü grammatikazı; Rus.: istoriçeskaya grammatika; историческая грамматика

393. tarz zarfı *bk.* **hâl zarfı**

394. tasarlama kipleri Az.: fe'l formaları; Tkm.: iişlik formaları (zamanlardan beyleki); Gag.: *tasarlamak çalımları (hepsi oluşluk çalımından kaarä); Özb.: *xabar maylidan bóşqa mayllar; Uyg.: mäyl (eniq ~ bayan mäylidin başqa); Tat.: zatlanışsız fiğıl'lär; Bşk.: xäbär höykäleşenän başğa höykäleştär; Kmk: *xabar bagışdan özge bagışlar; Krç.-Malk.: tuwra turuşdan başha turuşla; Nog.: habar türkîmînen kalgan baskalar; Kzk.: ray türleri (kalaw raydan baska); Krg.: ıñgay (cay ıñgaydan başkası); Alt.: öylü keberdeñ başka bastıra keberler; Hks.: iskîrîglîg nakloneniyedeñ pasha pray nakloneniyeler; Tuv.: toora nakloneniyeler; Rus.: vse nakloneniya pomimo iz'yavitelnogo; все наклонения помимо изъявительного

395. teklik Az.: täk hal; Tkm.: birlik saan; Gag.: birlik sayı; Özb.: birlik; Uyg.: birlik san; Tat.: berlek san; Bşk.: berlek; Kmk: teklik sanaw; Krç.-Malk.: birlik san; Nog.: bîrlîk san; Kzk.: jekeşe; Krg.: cekelik san; Alt.: tañıs too ~ as too; Hks.: pîr san; Tuv.: çañgıstañ sanı; Rus.: yedinstvennoye çislo; единственное число

396. teklik birinci şahıs Az.: birinci şäxsin täki; Tkm.: birinci şahsıñ birligi; Gag.: birlik sayıda birinci üz; Özb.: birlikdagi birinçi şaxs; Uyg.: birinçi şäxs birlik san; Tat.: berençe zat berlek sanı; Bşk.: berlekteñ bereşe zatı; Kmk: birinçi betni teklik sanawu; Krç.-Malk.: birlik sannı birinçi beti; Nog.: bîrînşî özlîktîñ bîrlîk sanı; Kzk.: jekeşe birinşi jak ~ birinşi jak jeke; Krg.: cekelik sandın 1-cagı; Alt.: t'añıs (as) toonıñ baştapkı t'üzüni; Hks.: pîr sandagı

pastagı sıray; Tuv.: pirgi arınnıñ çañgıstıñ sanı; Rus.: pervoye litso yedinstvennogo çisla; первое лицо единственного числа

397. teklik ikinci şahıs Az.: ikinci şäxsin täki; Tkm.: ikinci şahsıñ birligi; Gag.: birlik sayıda ikinci üz; Özb.: birlikdagi ikkinçi şaxs; Uyg.: ikkinçi şäxs birlik san; Tat.: ikençe zat berlek sanı; Bşk.: berlekteñ ikense zatı; Kmk: ekinçi betni teklik sanawu; Krç.-Malk.: birlik sannı ekinçi beti; Nog.: ekînşî özlîktîñ bîrlîk sanı; Kzk.: jekeşe ekinşi jak ~ ekinşi jak jekeşe; Krg.: cekelik sandın 2-cagı; Alt.: as toonıñ ekinçi t'üzüni; Hks.: pîr sandagı îkîncî sıray; Tuv.: i'yigi arınnıñ çañgıstıñ sanı; Rus.: vtoroye litso yedinstvennogo çisla; второе лицо единственного числа

398. teklik üçüncü şahıs Az.: üçüncü şäxsin täki; Tkm.: üçünci şahsıñ birligi; Gag.: birilk sayıda üçüncü üz; Özb.: birlikdagi uçinçi şaxs; Uyg.: üçinçi şäxs birlik san; Tat.: öçençe zat berlek sanı; Bşk.: berlekteñ ösönsö zatı; Kmk: üçüngü betni teklik sanawu; Krç.-Malk.: birlik sannı üçüngü beti; Nog.: üşînşî özlîktîñ bîrlîk sanı; Kzk.: jekeşe üşünşü jak ~ üşinşi jak jekeşe; Krg.: cekelik sandın 3-cagı; Alt.: as toonıñ üçünçi t'üzüni; Hks.: pîr sandagı üzîncî sıray; Tuv.: üşkü arınnıñ çañgıstıñ sanı; Rus.: tretye litso yedinstvennogo çisla; третье лицо единственного числа

399. telaffuz Az.: tälaffüz; Tkm.: sözleyiş ~ gepleyiş; Gag.: sölenti ~ sölemäk ~ artikulätsiya; Özb.: talaffuz; Uyg.: täläppuz; Tat.: äyteleş; Bşk.: äyteleş; Kmk: aytılış ~ aytılgan küyü; Krç.-Malk.: aytıw ~ tüz aytıw; Nog.: aytıluw; Kzk.: aytıluw; Krg.: aytuu ~ aytılış; Alt.: aydıları; Hks.: çoohtanıs oñdayı ~ tapsaglar adapçathanı; Tuv.: ünnü adaarı; Rus.: proiznoşeniye; произношение

400. temel cümle *bk.* **ana cümle**

401. terim Az.: termin; Tkm.: termin; Gag.: termin; Özb.: termin ~ atama; Uyg.: termin ~ atalğu; Tat.: atama ~ termin; Bşk.: termin; Kmk: termin ~ kâsbuluk söz ~ istilah; Krç.-Malk.: termin; Nog.: termin; Kzk.: termin; Krg.: termin; Alt.: termin; Hks.: termin ~ önetîn alılgan sös; Tuv.: termin; Rus.: termin; термин

402. titrek ünsüz Az.: titräk samitlär; Tkm.: titreyci çekimsiz; Gag.: titirek konson; Özb.: titróq undóş; Uyg.: titrigüçi üzük tavuş; Tat.: qaltırawlı tartıq ~ qaltırawıq tartıq; Bşk.: qaltırawıqlı; Kmk: kartıllawuk tutuk awaz; Krç.-Malk.: kaltırawuk kısık; Nog.: dîrîldewîk tartık; Kzk.: diril dawıssız; Krg.: dirildeme ünsüz; Alt.: tırkıraak tuyuk tabış; Hks.: tîtîrestîg ün çoh tapsag; Tuv.: sirileeş a'jik eves ün; Rus.: drojaşçiy soglasnıy; дрожащий согласный

403. tonlu ünsüz *bk.* **sedalı ünsüz**

404. tonsuz ünsüz *bk.* **sedasız ünsüz**

405. tonsuzlaşma *bk.* **sedasızlaşma**

406. türetme Az.: söz yaradıcılığı; Tkm.: söz yasalış; Gag.: laf kuruluşu; Özb.: soz yasalişi; Uyg.: qoşumçiliq söz yasaş usuli; Tat.: süz yasalışı ~ süz yasalu ~ süz yasaw; Bşk.: hüźyahalış; Kmk: söz yaratıw ~ söznü yaratılıwu; Krç.-Malk.: söz kuraw; Nog.: söz yasaw ~ söz tüzüw; Kzk.: sözdiñ jasaluwı ~ sözjasam; Krg.: söz casoo; Alt.: sös büderi; Hks.: sös püdîrîzî; Tuv.: sös ço'gaadılgazı; Rus.: slovoobrazovaniye; словообразование

407. türev Az.: törämä söz; Tkm.: yasama söz; Gag.: düzülü laf; Özb.: yasama soz; Uyg.: yasalma söz; Tat.: yasalma süz; Bşk.: yahalma hüź; Kmk: etilgen söz; Krç.-Malk.: kuralgan söz; Nog.: yasalma söz; Kzk.: tuwındı söz; Krg.: tuundu söz; Alt.: bütken sös; Hks.: pütken sös; Tuv.: uktalgan sös; Rus.: proizvodnoye slovo; производное слово

408. ulama Az.: säslärin govuşması; Tkm.: sesleriñ biirikmegi; Gag.: kauşmak; Özb.: qoşiliş; Uyg.: kirişiş; Tat.: quşılu; Bşk.: tartılış; Kmk: tartılıw; Krç.-Malk.: tartılıw; Nog.: tartıluw; Kzk.: kirigüw ~ jılısuw; Krg.: kıskarıp birigüü; Alt.: tartılış ~ kıskartılış; Hks.: tartılıs; Tuv.: fonetiktig sös; Rus.: styajeniye; стяжение

409. uyum Az.: harmoniya ~ ahäng ~ uyuşma; Tkm.: saazlaşık; Gag.: uyum ~ garmoniya ~ singarmonizma; Özb.: uyğunlik ~ garmoniya; Uyg.: maslişiş ~ ahañdaşliq; Tat.: oxşaşlanu ~ oxşaşlıq ~ ahäñ ~ ahäñlelek ~ garmoniyä ~ yaraşu; Bşk.: garmoniya ~ oqşaşıw; Kmk: gelişiw; Krç.-Malk.: uşaw, singarmonizm; Nog.: uyımlasuw; Kzk.: ündesuw; Krg.: garmoniya ~ okşoşuu ~ assimiliyatsiya; Alt.: garmoniya ~ tüñeylejeri; Hks.: töóylezîg; Tuv.: ayannajılga ~ tömeylejiri ~ garmoniya; Rus.: garmoniya ~ upodobleniye ~ singarmonizm; гармония ~ уподобление ~ сингармонизм

410. üçüncü şahıs Az.: üçüncü şaxs; Tkm.: üçünci şahs; Gag.: üçüncü üz; Özb.: uçinçi şaxs; Uyg.: üçinçi şäxs; Tat.: öçençe zat; Bşk.: ösönsö zat; Kmk: üçünçü bet; Krç.-Malk.: üçünçü bet; Nog.: üşînşî özlîk; Kzk.: üşinşi jak; Krg.: 3-cak; Alt.: üçinçi t'üzün; Hks.: üzîncî sıray; Tuv.: üşkü arın; Rus.: tretye litso; третье лицо

411. üleştirme sayı sıfatları Az.: bölüşdürmä sayları; Tkm.: taakık saanlar ~ cemleyici-böölüci saanlar; Gag.: paylaştıran sayılıklar; Özb.: taqsim són; Uyg.: (B.Uyg.) mölçar san ~ (D.Uyg.) täqsim san; Tat.: bülem sannarı; Bşk.: bülem handarı; Kmk: ülüş sanawluk; Krç.-Malk.: ülüşçü sanawla; Nog.: bölîm san at; Kzk.: toptaw san esimderi; Krg.: acıratkıç top san; Alt.:

üleştirer toolomo; Hks.: pölîstîg sannar; Tuv.: añgılaar san adı; Rus.: razdelitelnıye çislitelnıye; разделительные числительные

412. ünlem Az.: nida; Tkm.: ümlük; Gag.: duygucular; Özb.: undóv; Uyg.: (B.Uyg.) imliq söz ~ (D.Uyg.) ündäş söz; Tat.: ımlık ~ ılımlık süz; Bşk.: ımlıq; Kmk: *hislik-çakırıw söz ~ ünlük; Krç.-Malk.: mejdometiye; Nog.: ün söz; Kzk.: odagay; Krg.: sırdık söz; Alt.: kıygılu; Hks.: hıygılas; Tuv.: algı sözü; Rus.: mejdometiye; междометие

413. ünlü ~ vokal Az.: sait; Tkm.: çekimli; Gag.: vokal; Özb.: unli; Uyg.: sozuq tavuş; Tat.: suzıq ~ suzıq awaz; Bşk.: huẓınqı; Kmk: sozuk; Krç.-Malk.: açık tawuş; Nog.: sozık ~ vokal; Kzk.: dawıstı; Krg.: ündüü; Alt.: ündü tabış; Hks.: ünnîg ~ ünnîg tapsag; Tuv.: a'jık ün; Rus.: glasnıy; гласный

414. ünlü değişimi Az.: säs däyişmäsi; Tkm.: çekimliniñ üytgemegi (başga çekimlää övrülmegi; Gag.: vokal dönmesi ~ vokal diişimi ~ vokal diişmesi; Özb.: unliniñ ozgarişi; Uyg.: sozuq tavuşniñ özgirişi; Tat.:suzıqlarnıñ üzgärüwe; Bşk.: huẓınqınıñ üẓgäreşe; Kmk: sozuk awaznı almaşınıwu; Krç.-Malk.: açık tawuşnu türleniwü; Nog.: sozıktıñ awısuwı ~ sozıktıñ özgelenüwî; Kzk.: dawıstınıñ özgerüwi; Krg.: ündüünün özgörüşü; Alt.: ündü tabıştıñ kubuları; Hks.: ünnîglernîñ alızii; Tuv.: a'jık ünner solçulgazı; Rus.: izmeneniye glasnogo; изменение гласного

415. ünlü düşmesi Az.: sait düşümü ~ säs düşümü; Tkm.: çekimliniñ düşmegi; Gag.: vokal düşmesi; Özb.: unliniñ tuşuşu; Uyg.: sozuq tavuşniñ çüşüp qelişi; Tat.: suzıq awaznıñ töşep qaluwı ~ suzıqlarnıñ qısqaruwı; Bşk.: huẓınqınıñ töşöp qalıwı; Kmk: sozuk awaznı tüşmegi; Krç.-Malk.: açık tawuşnu tüşüwü; Nog.: sozıktıñ tüsüwî; Kzk.: dawıstınıñ tüsüwi; Krg.: ündüünün tüşüp kalışı; Alt.: ündü tabıştıñ tüjeri; Hks.: ünnîglernîñ tüskenî; Tuv.: a'jık ünnüñ çi'de peeri; Rus.: vıpadeniye glasnogo; выпадение гласного

416. ünsüz ~ konsonant Az.: samit; Tkm.: çekimsiz; Gag.: konson ~ konsonant; Özb.: undóş; Uyg.: üzük tavuş; Tat.: tartıq ~ tartıq awaz; Bşk.: tartınqı; Kmk: tutuk; Krç.-Malk.: kısık tawuş; Nog.: tartık; Kzk.: dawıssız ~ dawıssız dıbıs; Krg.: ünsüz; Alt.: tuyuk tabış; Hks.: ün çoh ~ ün çoh tapsag; Tuv.: a'jık eves ün; Rus.: soglasnıy; согласный

417. ünsüz türemesi Az.: samit artımı; Tkm.: çekimsiziñ artdırılması; Gag.: konson(ant) eklemesi; Özb.: undóş örtişi; Uyg.: üzük tavuşniñ qoşulup qelişi; Tat.: tartıq östälü; Bşk.: tartınqı östäw; Kmk: tutuk awaz koşulmagı; Krç.-Malk.: kısık tawuşnu koşuluwu ~ tunakı tawuşnu koşuluwu; Nog.: tartıktıñ

kosıluwı; Kzk.: dawıssızdıñ kosıluwı; Krg.: ünsüzdün koşulması; Alt.: tuyuk tabıştıñ kojuları; Hks.: ün çohtıñ hozılçathanı; Tuv.: a'jık eves ünnüñ nemejiri ~ nemelde a'jık eves ün; Rus.: pribavleniye soglasnogo; прибавление согласного

418. üslup bilimi Az.: üslubiyyat; Tkm.: stilistika; Gag.: stilistika; Özb.: uslubşunóslik ~ stilistika; Uyg.: stilistika; Tat.: stilistika; Bşk.: stilistika; Kmk: stilistika; Krç.-Malk.: stilistika; Nog.: stilistika; Kzk.: stilistika; Krg.: stilistika; Alt.: stilistika; Hks.: stilistika; Tuv.: stilistika; Rus.: stilistika; стилистика

419. vasıta hâli ~ instrumental hâli Az.: birgälik-alät halı; Tkm.: instrumental düşüm; Gag.: *instrumental forması; Özb.: *vósita kelişigi; Uyg.: instrumental keliş ~ vasitä keliş; Tat.: instrumental kileşe ~ qoral kileşe; Bşk.: -; Kmk: **bulan* degen sözsoñusu kollanagan geliş forma; Krç.-Malk.: bla boluş; Nog.: instrumental kelîsî; Kzk.: kömöktes septik; Krg.: instrumental (kural) cöndömösü; Alt.: ömölööçi kubultkış; Hks.: püdîrgî padej ~ püdîrgî hubulthıs; Tuv.: çe'psek padeji; Rus.: instrumentalnıy padej; инструментальный падеж

420. vokal *bk.* **ünlü**

421. vurgu Az.: vurğu; Tkm.: basım; Gag.: urgu; Özb.: urğu; Uyg.: urğu; Tat.: basım; Bşk.: basım; Kmk: urgu; Krç.-Malk.: basım; Nog.: urgı; Kzk.: ekpin; Krg.: basım; Alt.: sogulta; Hks.: udareniye ~ pazım; Tuv.: udareniye; Rus.: udareniye; ударение

422. vurgusuz hece Az.: vurğusuz heca; Tkm.: basımsız bogun; Gag.: urgusuz kısım; Özb.: urğusiz boğin; Uyg.: urğusiz boğum; Tat.: basımsız icek; Bşk.: basımhız ijek; Kmk: urgusuz buwun; Krç.-Malk.: basım tüşmegen bölüm ~ basımsız bölüm; Nog.: urgısız buwın; Kzk.: ekpinsiz buwın; Krg.: basımsız muun; Alt.: sogulta t'ok üye; Hks.: udareniye çoh uya; Tuv.: udareniye çok slog; Rus.: bezudarnıy slog; безударный слог

423. yabancı kelime Az.: alınma söz; Tkm.: alınma söz; Gag.: yabancı laf ~ yabancı söz; Özb.: çet soz ~ xóriciy soz; Uyg.: çät'älçä söz; Tat.: çit süz ~ alınma süz; Bşk.: sit hüz ~ sit teldän ingän hüz; Kmk: yat söz; Krç.-Malk.: başha tilden kirgen söz ~ alınñan söz; Nog.: yat söz; Kzk.: kirme söz; Krg.: özdöştürülgön söz; Alt.: öskö tildiñ sözi; Hks.: pasha tîldeñ alılgan sös; Tuv.: ülegerleen sös; Rus.: inostrannoye slovo; иностранное слово

424. yalın hâl Az.: adlıg hal; Tkm.: baş düşüm; Gag.: temel hal; Özb.: bóş kelişik; Uyg.: baş keliş; Tat.: baş kileş ~ ilgesez kileş; Bşk.: töp kileş; Kmk: baş padej ~ baş geliş; Krç.-Malk.: baş boluş; Nog.: bas kelîs; Kzk.:

ataw septik; Krg.: atooç cöndömösü; Alt.: tözööçi kubultkış; Hks.: adalgı padej ~ adalgı hubulthıs; Tuv.: adaarınıñ padeji; Rus.: imenitelnıy padej ~ osnovnoy padej; именительный падеж ~ основной падеж

425. yalın isim Az.: ismin adlıg halı; Tkm.: baş düşümde gelen söz; Gag.: temel halda adlık; Özb.: bóş kelişikdagi ót; Uyg.: baş keliştiki tüp isim; Tat.: baş kileştäge isem; Bşk.: töp kileştäge isem; Kmk: atnı baş geliş forması; Krç.-Malk.: baş boluşda at; Nog.: bas kelîstegî at; Kzk.: ataw septigindegi esim; Krg.: atooç cöndömösündögü söz; Alt.: tözööçi kubultkışta adalgış; Hks.: adalgı padejte turçathan sös; Tuv.: adaarınıñ padejinde çüve adı; Rus.: imya v osnovnom padeje; имя в основном падеже

426. yan cümle Az.: budag cümlä; Tkm.: eyerceñ sözlem; Gag.: dal cümlä; Özb.: ergaş gap; Uyg.: beqindi cümlä; Tat.: iyärçen cömlä; Bşk.: eyärsän höyläm; Kmk: iyerçen cumla; Krç.-Malk.: boysunñan aytım; Nog.: iyerşen yıyma; Kzk.: bagınıñkı söylem; Krg.: bagınıñkı süylöm; Alt.: koş ermek; Hks.: hoza predlojeniye; Tuv.: t'ayılbır tomak; Rus.: pridatoçnoye predlojeniye; придаточное предложение

427. yapım eki Az.: sözdüzäldici şäkilçi; Tkm.: söz yasaycı affiks (goşulma); Gag.: laf kurucu afiks; Özb.: yasóvçi qoşimça; Uyg.: söz yasiğuçi qoşumçä; Tat.: süz yasağıç ~ yasağıç quşımça ~ süz yasawçı quşımça; Bşk.: hüz yahawsı affiks (yalgäw); Kmk: söz yaratıwçu koşumça ~ söz etegen koşumça ~ söz yaratagan koşumça; Krç.-Malk.: söz kurawçu affiks (calgaw); Nog.: söz yasawış kosımşa; Kzk.: söz turdıruwşı jurnak ~ sözjasamdık jurnak; Krg.: söz casoo afiksi (müçösü); Alt.: sös büdüreeçi kojulta; Hks.: sös püdîrceñ hozım; Tuv.: ço'gaadılga ko'jumaa; Rus.: slovoobrazuyuşçiy affiks; словообразующий аффикс

428. yardımcı fiil Az.: kömäkçi fe'l; Tkm.: kömekçi iişlik; Gag.: yardımcı işlik; Özb.: yórdamçi fe'l; Uyg.: yardämçi peil; Tat.: yärdämçe fiğıl'; Bşk.: yarzamsı qılım; Kmk: kömekçi glagol ~ kömekçi işlik; Krç.-Malk.: boluşlukçu etim; Nog.: yardamşı glagol; Kzk.: kömekşi etistik; Krg.: cardamçı etiş; Alt.: boluşçı glagol; Hks.: polızıg glagol; Tuv.: tu'zalal kılıg sözü; Rus.: vspomogatelnıy glagol; вспомогательный глагол

429. yardımcı ses Az.: kömäkçi säs; Tkm.: kömekçi ses; Gag.: *yardımcı ses; Özb.: yórdamçi tóvuş; Uyg.: yardämçi tavuş; Tat.: yardämçe awaz; Bşk.: yarzamsı ön; Kmk: kömekçi awaz; Krç.-Malk.: boluşlukçu tawuş; Nog.: yardamşı ses; Kzk.: kömekşi dıbıs; Krg.: cardamçı tıbış ~ cardamçı dobuş; Alt.: boluşçı tabış; Hks.: polızıg tapsag; Tuv.: nemelde ün; Rus.: vspomogatelnıy zvuk; вспомогательный звук

430. yazı dili Az.: adabi dil; Tkm.: edebi dil; Gag.: yazı dili ~ literatura dili; Özb.: adabiy til; Uyg.: yeziq tili; Tat.: ädäbi tel ~ yazma tel; Bşk.: äźäbi tel; Kmk: adabiyat til ~ yazıw til; Krç.-Malk.: cazıw til ~ literatura til; Nog.: adabiyat tîl; Kzk.: ädebi til; Krg.: adabiy til; Alt.: literaturnıy til; Hks.: literatura tîlî; Tuv.: pi'jimel tıl ~ literaturlug tıl; Rus.: literaturnıy yazık; литературный язык

431. yer zarfı Az.: yer zärfi; Tkm.: orun görkezyään haal; Gag.: erlik işhallıı; Özb.: orın ravişi; Uyg.: orun rävişi; Tat.: urın räweşe ~ urın xäle; Bşk.: urın räweşe; Kmk: yerni hallıgı; Krç.-Malk.: orunçu sözlew ~ orunnu sözlewleri; Nog.: orın nareçiye; Kzk.: meken üstewi; Krg.: orun taktooç; Alt.: t'erin körgüzer kubulbas; Hks.: orın nareçiyezî; Tuv.: turuştuñ nareçiyezi; Rus.: nareçiye mesta; наречие места

432. yönelme hâli ~ datif hâli Az.: yönlük hal; Tkm.: yööneliş düşüm; Gag.: doorudak hal; Özb.: yonaliş kelişigi; Uyg.: (B.Uyg.) beriş keliş ~ (D.Uyg.) yöniliş keliş; Tat.: yünäleş kileşe; Bşk.: töbäw kileş; Kmk: bagım padej ~ bagım geliş; Krç.-Malk.: beriwçü boluş; Nog.: yönelîs kelîs; Kzk.: barıs septik; Krg.: barış cöndömösü; Alt.: bereeçi pubultkış; Hks.: pirîlgî padej ~ pirîlgî hubulthıs; Tuv.: peeriniñ padeji; Rus.: datelno-napravitelnıy padej; дательно-направительный падеж

433. yuvarlak ünlü Az.: dodaglanan sait; Tkm.: doodak çekimli; Gag.: labial vokal ~ dudaklı vokal; Özb.: lablangan unli; Uyg.: lävläşkän sozuq tavuş; Tat.: irenläşkän suzıq; Bşk.: irenläşkän huźınqı; Kmk: erinli sozuk; Krç.-Malk.: erinli açık tawuş; Nog.: erîn sozıgı; Kzk.: erin dawıstısı; Krg.: erinçil ündüü; Alt.: erin ündü tabış; Hks.: irîn ünnîg; Tuv.: erin-pile adaar a'jık ün; Rus.: labializovannıy glasnıy ~ gubnoy glasnıy; лабиализованный гласный ~ губной гласный

434. yuvarlaklaşma Az.: dodaglanma; Tkm.: doodaklaşma; Gag.: dudaklaşmak ~ labializatsiya; Özb.: lablaşiş; Uyg.: lävlişiş; Tat.: irenläşü; Bşk.: irenläşew ~ labıyalıźatsiya; Kmk: erinleşiw; Krç.-Malk.: erinli boluw; Nog.: erînlesüw; Kzk.: labializatsiya; Krg.: erindeşüü; Alt.: erin çöyileri; Hks.: labializatsiya; Tuv.: labializatsiya; Rus.: ogubleniye ~ labializatsiya; огубление ~ лабиализация

435. yüklem Az.: xäbär; Tkm.: habar; Gag.: predikat; Özb.: kesim; Uyg.: xävär; Tat.: xäbär; Bşk.: xäbär; Kmk: skazuyemoye ~ xabarlık; Krç.-Malk.: haparçı; Nog.: *habarlawış; Kzk.: bayandawış; Krg.: bayandooç; Alt.: aydılaaçı; Hks.: habarlas ~ söyleeçî; Tuv.: söglekçi; Rus.: skazuyemoye; сказуемое

436. yüklem ismi Az.: ismi xäbär; Tkm.: isim habarı (kem iişlik formasındakı isimiñ habar bolup gelmegi); Gag.: adlardan predikat (adlıklı, nışannıklı, sayılıklı h.b.); Özb.: ót-kesim; Uyg.: isim-xävär; Tat.: isem xäbär; Bşk.: isem quşma xäbär; Kmk: at skazuyemoye ~ at xabarlık; Krç.-Malk.: atladan kuralgan haparçı; Nog.: at habarlawış; Kzk.: esim bayandawış; Krg.: atooçtuk bayandooç; Alt.: adılu aydılaaçı; Hks.: adalgıstıg söyleeçî; Tuv.: at söstüg söglekçi; Rus.: imennoye skazuyemoye; именное сказуемое

437. yükleme hâli ~ akuzatif hâli Az.: täsirlik hal; Tkm.: yeñiş düşüm; Gag.: gösterek hal; Özb.: tuşum kelişigi; Uyg.: çüşüm keliş; Tat.: töşem kileşe; Bşk.: töşöm kileş; Kmk: tüşüm padej ~ tüşüm geliş; Krç.-Malk.: tamamlawçu boluş; Nog.: tüsîm kelîs; Kzk.: tabıs septik; Krg.: tabış cöndömösü; Alt.: köstööçi kubultkış; Hks.: körîmgî padej ~ körîmgî hubulthıs; Tuv.: onaarınıñ padeji; Rus.: vinitelnıy padèj; винительный падеж

438. zaman Az.: zaman; Tkm.: zamaan; Gag.: zaman; Özb.: zamón; Uyg.: zaman; Tat.: zaman; Bşk.: zaman; Kmk: zaman; Krç.-Malk.: zaman; Nog.: zaman; Kzk.: şak; Krg.: çak; Alt.: öy; Hks.: tus; Tuv.: üye; Rus.: vremya; время

439. zaman eki Az.: zaman şäkilçisi; Tkm.: zamaan goşulması ~ zamaan affiksi; Gag.: zaman afiksi; Özb.: zamón qoşimçasi; Uyg.: zaman qoşumçisi; Tat.: zaman quşımçası; Bşk.: zaman yalğawı; Kmk: *zaman koşumçası; Krç.-Malk.: zaman affiks (calgawu); Nog.: zaman kosımşası; Kzk.: şak jurnagı; Krg.: çak müçösü; Alt.: öydiñ kojultazı; Hks.: tus hozımı; Tuv.: üye ko'jumaa; Rus.: affiks vremeni; аффикс времени

440. zaman zarfı Az.: zaman zärfi; Tkm.: haal (vagt bildiryään haallar); Gag.: zaman işhallı; Özb.: payt ravişi; Uyg.: vaqit rävişi; Tat.: waqıt räveşe ~ waqıt xäle; Bşk.: waqıt xäle (räweşe); Kmk: zamannı hallıgı; Krç.-Malk.: zamançı sözlew ~ zamannı sözlewleri; Nog.: zaman nareçiyesî; Kzk.: mezgil üstewi; Krg.: mezgil taktooç; Alt.: öyin körgüzer kubulbas; Hks.: tus nareçiyezî; Tuv.: üyeniñ nareçiyezi; Rus.: nareçiye vremeni; наречие времени

441. zamir Az.: äväzlik; Tkm.: çalışma; Gag.: aderlik; Özb.: ólmóş; Uyg.: almaş; Tat.: almaşlıq; Bşk.: almaş; Kmk: orunça; Krç.-Malk.: almaş; Nog.: awıs; Kzk.: esimdik; Krg.: at atooç; Alt.: soluma; Hks.: orındı; Tuv.: at ornu; Rus.: mestoimeniye; местоимение

442. zarf Az.: zärf; Tkm.: haal; Gag.: işhallık; Özb.: raviş; Uyg.: räviş; Tat.: räveş ~ hal; Bşk.: räweş; Kmk: hallık; Krç.-Malk.: sözlew; Nog.:

nareçiye; Kzk.: üstew; Krg.: taktooç; Alt.: kubulbas; Hks.: nareçiye; Tuv.: nareçiye; Rus.: nareçiye; наречие

443. zarf fiil ~ gerundium Az.: fe'li bağlama; Tkm.: haal iişlik; Gag.: haliştennik; Özb.: ravişdóş; Uyg.: (B.Uyg.) hal peil ~ (D.Uyg.) rävişdaş; Tat.: räveş fiğıl' ~ xäl fiğıl'; Bşk.: räweş qılım ~ xäl qılım; Kmk: halişlik; Krç.-Malk.: etimça ~ etim sözlew; Nog.: äl glagol; Kzk.: kösemşe; Krg.: çakçıl; Alt.: ılganaaçı; Hks.: deyepriçastiye; Tuv.: deyepriçastiye; Rus.: deyepriçastiye; деепричастие

444. zıt anlamlı *bk.* **karşıt anlamlı**

AZERBAYCAN TÜRKÇESİ GRAMER TERİMLERİ DİZİNİ

açıg heca 3
ad göstäricisi 136
adabi dil 430
ädäbi dil 148
ädat 146
ädat tärkibi 147
adlandırma 7
adlıg hal 424
afrikat 227
afrikat 275
aglütinativ dillär 152
ağız 8
ağız säsi 10
ahäng 409
älağä 216
älifba 18
alliterasiya 230
allofon 20
allomorf 21
alt çänä 22
alt dodag 23
alınma 323
alınma söz 423
ämr cümläsi 155
ämr forması 156
ana dili 26
anlam 27
anlaut 330
anlayış, mäfhum 274
antonim 273
apostrof 281
argo 32
artikulyasiya 88
artikulyasiya yeri 89
arxa sıra 264
arxaik 158
arzu şäkli 258
äsas 212
äsas mäna 38
äsas mäna 379
assimilyasiya 68
atalar sözü 44
äväzlik 441
baş cümlä 24
bälägät 378
bänzärlik şäkilçisi 67
bänzätmä 161
bänzätmä bildirän goşma
bänzätmä goşması 162
bağlayıcı 50
birgälik-alät (halının) şäkilcisi 322
birgälik-alät halı 419
birinci şähsin cäm şäkilçisi 114
birinci şäxs 76
birinci şäxsin mänsubiyyät şäkilçisi 77
birinci şäxsin täk halı 78
birinci şäxsin täki 396
boğaz 87
bölüşdürmä sayları 411
budag cümlä 426
burun boşluğu 202
burun säsi 204
burun säsinin ağız säsinä çevrilmäsi 11
cädväl 136
cäm şäkilçisi 115
canlı dil 94
cingiltiläşmä 350
cingiltili samit 349
cins 97
cümlä 99
cümlä başında gälän ädatlar 100
cümlä üzvläri 103
cümlädä sözlärin yer däyişmäsi 121
çänä 108
çıxışlıg hal 110
çox mänalı 113

damag 116
damag samiti 46
danışıg 290
danışıg dili 220, 291
dar sait 118
daralma 119
däyişmä 104
delabilizasiya 144
dialekt, lähcä, şivä 298
diş samiti 134
diş-damag samiti 131
diş-dodag samiti 132
dişarası samit 342
dil 123
dil ailäsi 124
dil atlası 125
dilarxası 36
dilarxası *n* säsi 33
dilarxası samit 37, 117
dilönü samit 131
dilönü-yuvag samiti 133
dissimilyasiya 47
dodag ahängi 140
dodag samiti 141
dodaglanan dodaglanmayan ahängi 145
dodaglanan sait 433
dodaglanma 434
dodaglanmayan sait 143
durğu işäräläri 311
düzältmä isim 252
ekvativ 163
elmi dil 73
etimologiya 164
fe'l 171
fe'l äsası 176
fe'l formaları 394
fe'l forması 287
fe'l kökü 177
fe'ldän fe'l düzäldän şäkilçi 179
fe'ldän isim düzäldän şäkilçi 180
fe'ldän töräyän fe'l 181
fe'ldän töräyän isim 182
fe'li bağlama 443
fe'li isim 251
fe'li sifät 365
fe'li xäbär 172
fe'lin başlanğıc forması
fe'lin şärt forması 129
fe'lin inkar növü 315
fe'lin kökü 177
fe'lin mälum növü 139
fe'lin növü 173
fe'lin täsriflänmäsi 175
flektiv dillär 91
fonem 357
fonetika 355
fonologiya 356
frazeologizm 122
gadın cinsi 135
gäläcäk zaman 191
gäläcäk zamanın şärtı 194
galın sait 265
galın sıra 264
galınlaşma 266
galınlıg incälik ahängi 267
gapalı *e* 268
gapalı heca 269
gapalı sait 118
gaplologiya 226
garşılıglı-müştäräk fe'l 262
gaynaşma 275
gayıdış äväzliyi 138
gayıdış fe'l 137
geminatlaşma 236
gen sait 196
genälmä 4
genälmä däräcäsi 5
geri uyuşma 206
gırtlag 208
gısa sait 283
goşa dodag samiti 111
gohum dillär 14
gohumlug bildirän adlar 15
gonşu säs 288
göstärici 136
grammatika 126, 213

ğäti gäläcäk zaman 192
ğeyri-müäyyän äväzlik 61
ğeyri-müäyyän şäxs 210
ğeyri-müäyyän migdar sayı 60
ğeyri-müäyyän vasitäsiz tamamlıg 59
ğeyri-ğäti gäläcäk zaman 193
ğüvvätländirimä bildirän goşmalar 341
ğüvvätländirmä 340
hal 217
hal şäkilçiläri 218
hal şäkilçisi 105
hallandırma 104
hämzä 229
härf 223
harmoniya 409
hava axını 16
heca 225
heca düşümü 226
hecalamag 228
icbar 166
icbar fe'lin şäkilçisi 168
icbar növ 167
ikinci növ täyini söz birläşmäsi 58
ikinci şäxs 233
ikinci şaxsin cäm halı 232
ikinci şaxsin täk halı 234
ikinci şäxsin täki 397
ilkin säs 42
ilkin uzanma 43
iltisağı dillär 152
imla 241
incä sait 243
incälik 244
indeks 136
indiki zaman 197, 387
indiki zamanın şärti 200
indiki zamanın hekayesi 198
indiki zamanın rävayäti 199
inkar 316
inkar cümläsi 314
inlaut 231
inversiya 121
iräli assimilyasiya 237
isim 247
isimdän töräyän fe'l 255
isimdän töräyän isim 256
ismi xäbär 436
ismi xäbärli cümlä 248
ismin adlıg halı 425
ismin hal şäkilçiläri 249
ismin hallanması 250
işarä äväzliyi 259, 260
ixtisar 284
kälmä 276
kar samit 351
karlaşma 209, 352
käsr sayları 280
keçmiş zaman 190
ki bağlayıcılı müräkkäb cümlä 286
ki bağlayıcısı 285
ki, *kim* bağlayıcısı 240
kiciltmä vä äzizlämä bildirän şäkilçi 297
kişi cinsi 157
konkret isim 369
kök 292
kök dil 25
kömäkçi fe'l 428
kömäkçi säs 429
küy 215
leksika 278
mä'lum növ 165
mächul 149
mächul fe'l 150
mähsuldar 261
mäna 27
mänsubiyyät şäkilçisi 12
mäsdär 300
mäsdär şäkilçisi 301
mäxräc 88
mäxräc yeri 89
metateza 304
migdar sayları 39, 40
migdar zärfi 49
morfem 386
morfologiya 385
mübaliğä 1

mübtäda 335
mübtäda ilä xäbärin uzlaşması 336
mücärräd isim 376
müräkkäb ad 84
müräkkäb cümlä 81
müräkkäb fe'l 83
müräkkäb şäkilçi 82
müräkkäb isim 84
müräkkäb mübtäda 320
müräkkäb söz 85
müräkkäb tamamlıg 319
müräkkäb xäbär 321
müräkkäb zaman 86
müğayisä 270
müğayisä bildirän goşmalar 271
müğayisäli grammatika 272
näfäs yolu 363
näğli cümlä 128, 257
nida 412
nitğ 377
nitğ mädäniyyäti 378
novlu samit 368
omonim 160
orfografiya 241
orta cins 98
ovurd 45
ölü dil 325
ön damag 327
ön damag samiti 328
ön şäkilçi 329
ön säs düşümü 331
ön sıra 242
peşä vä sänät bildirän adlar 303
prefiks 329
proteza 53, 54, 332, 333
räsmi dil 344
sabit söz birläşmäsi 122
sadä cümlä 51
sadä isim 253
sadä zaman 52
sait 413
sait düşümü 415
samit 416
samit artımı 417
särt damag samit 35
säs artımı 53, 54, 362
säs birläşmäsi 358
säs däyişmäsi 359, 414
säs düşümü 360, 415
säs telläri 361
säs vahidi 357
säslärin govuşması 408
say 346, 347, 348
semantika 29
semasiolog 28
sifät 364
sinkop 318
sinonim 30
sintaksis 101
siyahı 136
sonor samit 13
sonrakı uzanma 235
söz 276, 377
söz birläşmasi 214, 277
söz fondu 278
söz ortasında säs düşmäsi 318
söz sänäti 378
söz yaradıcılığı 406
sözdüzäldici şäkilçi 427
sual ädatı 372
sual äväzlikläri 374
sual äväzliyi 373
sual cümläsi 371
sual zärfi 375
sıra sayı 367
şäkil 287
şäkilçi 151, 370
şärt budag cümläsi 382
şärt şäkilçisi 383
şärt şäkli 384
şäxs 380
şäxs äväzliyi 381
şivä 9
şühudi keçmiş zaman 211, 324
täk hal 395
tälaffüz 399

tamamlıg 308
tarixi grammatika 392
tärzi-häräkät zärfi 219
täsdig ädatı 95
täsdig cümläsi 312
täsdig fe'li 313
täsirli 186
täsirli fe'l 187
täsirlik hal 437
täsirsiz 188
täsirsiz fe'l 189
täsrif 104
täsriflänän fe'l 106
täsriflänän fe'l şäkilçiläri 174
täsriflänmä şäkilçisi
täsriflänmäyän fe'l 107
täyin 254
täyin 391
täyin äväzliyi 390
täyini söz birläşmäsi 56, 366
täglidi sözlär 389
termin 401
titräk samitlär 402
törämä 212
törämä söz 407
transliterasiya 109
türk dili 195
uşag dili 112
uyuşma 409
üçüncü şaxs 410
üçüncü şäxsin täki 398
ümumi dilçilik 127
ümumi isim 96
ünsiyyät 216
ünsiyyät 238
üslubiyyat 418
vacib forma 205
vasitäçi dil 31
vasitäsiz tamamlıg 57
vurgusuz heca 422
vurğu 421
xäbär 435
xäbär şäkilçisi 71
xäbär forması 72
xalg dili 220
xüsusi isim 334
yarımçıg cümlä 279
yer zärfi 431
yerlik hal 90
yiyalik hal 239
yiyälik şäkilçiläri 263
yönlük hal 432
yumşak damag samit 326
zaman 438
zaman şäkilçisi 439
zaman zärfi 440
zärf 442

TÜRKMEN TÜRKÇESİ GRAMER TERİMLERİ DİZİNİ

aalınkı hatar 242
aalınkı hatara geçme 244
aalınkı kentlevük 327
aalınkı kentlevük çekimsizi 133, 328
aaralık dil 31
aat 247
aat çalışması 381
aat görkezgiç 136
aat sözlemi 248
aatlandırma 7
aatlarıñ üytgeyşi 250
abbreviatura 284
abstrakt aatlar 376
açık bogun 3
açık çekimsiz 349
açıklaşma 350
affiks 151, 370
aşakı doodak 23
aşakı eñek 22
agglyutinativ diller 152
agız 8
agız sesi 10
akustik 16
alınma (söz) 323
alınma söz 423
anlaut 330
antonim 273
apostrof 281
argo 32
arhaik 158
artikulyaasiyaa 88
artikulyaasiyaanıñ ornı 89
arzuv sözlemi 257
assimilyasiya 68
asıl maanı 379
asıl saanlar 40
asıl söz 253
atalar sözi 44
ayıklanyaan 390
ayıklayaan 391
ayırgıçlı söz düzümi (ılalaşma) 56
ayırgıçlı söz düzümi 254, 366
ayırgıçyı söz düzümi (ısnışma) 58
baaglayıcı 50
baarlık forma 313
baş düşüm 424
baş düşümde gelen söz 425
baş sözlem 24
basım 421
basımsız bogun 422
beyaan etme öten zamaanı 324
bir formanıñ variantları 21
bir sesiñ variantları 20
birinci şahs 76
birinci şahs degişilik goşulması 77
birinci şahs köplük goşulması 114
birinci şahsıñ birligi 78
birinci şahsıñ birligi 396
birinci uzınlık, gadımı türki uzınlık 43
birinci yöñkemääniñ birligi 78
birinci yöñkemääniñ qoşulması 77
birleşme 275
birlik saan 395
birlik-köplük saan 346
bogaz 87, 208
bogaz çekimsizi 117
bogazlaşma 209
bogna böölmek 228
bogun 225
bogun düşmesi 226
bogun gısgalması 227
burun boşlugı 202
burun sesi 204
buyruk sözlemi 155
caanlı dil 94
caanlı gepleşik dili 94
cemleyici-böölüci saanlar 411
cıns 97

cıns aatlar 96
cınssız 98
cogaap sözi 95
çaaga dili 112
çalışma 441
çekimli 413
çekimlileriñ iinçelik-yogınlık taaydan saazlaşıgı 267
çekimliniñ düşmegi 415
çekimliniñ üytgemegi (başga çekimlää övrülmegi 414
çekimsiz 416
çekimsiziñ artdırılması 417
çeper edebiyat dili 148
çıkış düşüm 110
çılşırımlı zamaan 86
daar çekimli 118
daar çekimlileriñ düşmesi 318
daaralma 119
damak 116, 208
damak çekimsizi 117
degişlilik affiksleri 263
degişlilik goşulmaları 263
degişlilik goşulması 12
deñeşdirme 270
deñeşdirme grammatika 272
deñeşdirme poslelogları 271
dialekt 298 9
diiş çekimsizi 134
diiş doodak çekimsizi 132
diiş uucı-diiş düybi çekimsizler 131
diişara çekimsizi 342
dil 123
dil atlası 125
dil bilimi 126
diller maşgalası 124
dissimilyasiya 47
dogrı dääl sözlem 121
doodak çekimli 433
doodak çekimlileriniñ saazlaşıgı 140
doodak çekimsizi 141 2
doodak ve doodaklanmadık çekimlileriñ sazlaşıgı 145
doodaklaşma 434
doodaklanmadık çekimli 143
doodaksızlaşma 144
dooldurgıç 308
doolı dääl sözlem 279
dovaamlı näämäälim öten zamaanı 198
drob saanlar 280
düşüm 217
düşüm goşulmaları 218
düşünce 274
durnuklı söz düzümleri 122
düyp 212
düyp söz 252
dımık çekimsiz 351
dımıklaşma 352
dıngı belgiler 311
edebi dil 430
ekvativ 161
ekvativ goşulması 162
elipbiy 18
ene dili 25, 26
eñek 108
erkeklik cınsı 157
esası maanısı 38
etimologiya 164
eye 335
eye bilen habarıñ ılalaşması 336
eyelik düşüm 239
eyerceñ sözlem 426
flektiv diller 91
fonema 357
fonetika 355
fonologiya 356
frazeologizm 122
galmagal 215
galmagallı sesler 215
galış 4
galış derecesi 5
gapdal ışgalañlı 35
gapdal ışgalañlı çekimsiz 46
gapdal ışgalañlı çekimsizler 326
gaplologiyaa 226
garındaş diller 14

garındaşlık bildiryään aatlar 15
gaydım çalışması 138
gaydım derece 137
gaydım derecedääki iişlik 150
geçirmeyään 188
geçirmeyään iişlik 189
geçiryään 186
geçiryään iişlik 187
gelcek zamaan 191
gelcek zamaanıñ määlim forması 192
gelcek zamaanıñ näämäälim forması 193
geminasiyaa 236
gepleşik 290
gepleşik dili 220, 291
gepleyiş 399
gısga çekimli 283
gısgaltma 284
gıtak dooldurgıç 59
giiñ çekimliler 196
giperbola 1
gizilin eye 210
goşa doodak çekimsizi 111
goşma aat 84
goşma affiks 82
goşma iişlik 83
goşma söz 85
goşma sözlem 81
goşulma 151
goñşı ses 288
göni dooldurgıç 57
görkezme çalışması 259, 260
grammatika 126, 213
güyçlendirici poslelog 341
güyçlendirme 340
haal (vagt bildiryään haallar) 440
haal 219, 442
haal dereceleri 49
haal iişlik 443
haas aat 334
hääzirki zamaan 387
habar 435
habarlaşma 216
habarlık goşulmaları 71
halk dili 220
harp 223
hemze 229
hökmaanlık (foma) 205
hova yoolı 363
ızkı hatara geçme 266
ızkı hatar 264
ızkı kentlevük 36
ızkı kentlevük çekimsizi 37
ızkı kentlevük *ñ* 33
ılmı dil 73
içki kaapiya 230
iiş aadınıñ goşulmaları 301
iiş aatları 251
iiş aatları 300
iişligiñ arzuv forması 258
iişligiñ baarlık gaalıpı 313
iişligiñ buyruk forması 156
iişligiñ düyp derecesi 139, 165
iişligiñ isleg-arzuv forması 129
iişligiñ şääriklik derecesi 262
iişligiñ şert forması 384
iişligiñ şert formasınıñ goşulması 383
iişligiñ şert-arzuv forması 129
iişligiñ yöñkeme goşulması 174
iişligiñ yookluk galıpı 315
iişligiñ yükletme derecesi 167
iişlik 171
iişlik dereceleri 137, 173
iişlik formaları (zamaanlardan beyleki) 394
iişlik formaları 72
iişlik forması 287
iişlik köki 177
iişlik sözlemi 172
iişlik yöñkemeleri 175
iişlikden iişlik yasaycı affiks 179
iişlikden iişlik yasaycı goşulma 179
iişlikden isim yasaycı affiks 180
iişlikden isim yasaycı goşulma 180
iişlikden yasalan iişlik 181
iişlikden yasalan isim 182
iinçe çekimli 243

iinçelme 244
ikinci şahs 233
ikinci şahsıñ birligi 397
ikinci uzınlık 235
ikinci yöñkemääniñ birligi 234
ikinci yöñkemääniñ köplügi 232
ikinci yöñkeme 233
ilkinci ses 42
ilkinci uzınlık 43
indeks 136
infinitiv 300
inkäär edici sözlem 314
inlaut 231
instrumental düşüm 419 0
isim 247
isim habarı kem iişlik formasındakı isimiñ habar bolup gelmegi) 436
isimden (aatdan) dörään (yasalan) iişlik 255
isimden (aatdan) dörään (yasalan) isim (aat) 256
jenskiy rod 135
kem iişlik 71
kemlik affiksi 297
kemlik goşulması 297
kesp-käär aatları 303
ki baaglaycısı 285
ki soyuzı 285
ki baaglayıcılı goşma sözlem 286
kommunikaasiya 238
kommunikativ 216
kök 292
kök söz 253
kömekçi iişlik 428
kömekçi ses 429
könelişen 158
konkret aatlar 369
köp maanılı 113
köplük goşulması 115
labial singarmonizm 140
leksika 278
maanı 27
maanıdaş 30
meñzeşme 61
meñzeşsizleşme 47
meñzetme affiksi 67
meñzetme goşulması 67
metateza 304
morfema 386
morfologiya 385
mukdar saanlar 39, 40
näämäälim çalışma 61
näämäälim gelcek zamaan 197
näämäälim gelcek zamaanıñ modal forması 199
näämäälim imperfekt 198
näämgäälim çalışma 60
nakıl 44
omonim 160
orfografiyaa 241
ortak iişlik 365
orun görkezyään haal 431
ovaazlaşma 11
ovurt 45
öli dil 325
önümli 261
öten zamaan 190
öten zamaan ortak iişligi 211
palatal singarmonizm 267
passiv 149
poslelog 146
posleloglı isimler 147
prefiks 329
progressiv assimilyaasiya 237
proteza 53, 54, 332, 333
punktuasiye belgileri
regressiv assimilyasiya 206
resmi dil 344 5
ritorika 378
saan 347, 348
saazlaşık 409
saada zamaan 52
semantika 29
semasiolog 28
ses artdırılması 362
ses birleşmesi 358

ses çalışması 359
ses düşmesi 360
ses meñzetmesi 389
ses perdeleri 361
sesleriñ biirikmegi 408
sıpat 364
sinonim 30
sintaksis 101
soñkı uzınlık 235
sonorlı çekimsizler 13
soorag çalışması 373, 374, 375
soorag goşulması 372
soorag sözlemi 371
soyuz (klassık edebiyaatda) 240
soyuz 50
söz 276
söz düzümi 214, 277
söz soñı kömekçi 146
söz soñı kömekçiler 100
söz sungatı 378
söz yasalış 406
söz yasaycı affiks (goşulma) 427
sözlem 99
sözlem agzaaları 103
sözleyiş 377, 399
sözlük fond 276
sözüñ başkı sesi 330
sözüñ başkı sesinin düşmegi 331
stilistika 418
suffiks 370
süykeş çekimsizler 368
şäähriklik (derecääniñ) goşulması 322
şahs 380
şert eyerceñ sözlemi 128
şert eyerceñli goşma sözlem 382
şiive 9
taakıık saanlar 411
tarıhı grammatika 392
tassıklaycı sözlem 312
termin 401
tertip saan 367
titreyci çekimsiz 402
transliteratsiya 109
türk dili 195
ulaltma 1
umumı dil bilimi 127
umumı dooldurgıç (goşma sözlemde) 319
umumı eye (goşma sözlemde) 320
umumı habar (goşma sözlemde) 321
üçünci şahs 410
üçünci şahsıñ birligi 398
ümlük 412
üytgedici goşulmalar 249
üytgedici goşulma 105
üytgemeyään iişlikler 107
üytgeyään iişlikler 106
vagt-orun düşüm 90
yanındaakı ses 288
yapık bogun 269
yapık *e* 268
yasama 212
yasama iişlik 176
yasama söz 252, 407
yeñiş düşüm 437
yerli dialekt 9
yogıın çekimli 265
yogıınlaşma 266
yookluk 316 7
yookluk forma 315
yöñkeme 104
yöñkeme bilen üytgeme 104
yöñkeme goşulması 12, 105
yööneliş düşüm 432
yöönekey sözlem 51
yöönekey zamaan 52
yükletme 166
yükletme derecääniñ goşulması 168
zamaan 438
zamaan affiksi 439
zamaan goşulması 439

GAGAUZ TÜRKÇESİ GRAMER TERİMLERİ DİZİNİ

aaz 8
aaz sesi 10
aazlı ses 10
abstrakt adlık 376
açık kısım 3
aderlik 441
adetçä adlık 96
adlamak 7
adlardan predikat (adlıklı, nışannıklı, sayılıklı h.b.) 436
adlardan predikatlı cümlä 248
adlık 247
adlık kökü 253
adlık temeli 252
adlıkların hallanması 250
adlıklı işlik 255
adlıktan adlık 256
adlıktan işlik 255
afareza 331
afiks 151
afiksli bellilikçi laf birleşmesi 56
afiksli dooru tamannık 57
afikssiz bellilikçi laf birleşmesi 58
afikssiz dooru tamannık 59
aglütinativ dillär 152
akraba dillär 14
akrabalık terminneri 15
aktarma yazı 109
akustika 16
alfabet 18
alfavit 18
alma 323
alofon 20
alomorf 21
alt çenä 22
alt dudak 23
ana dili 26
anlaut 330
antonim 273
apostrof 281
ara dili 31
aracı dil 31
aralı konson 368
ard damak 36
ard sıra 264
ard vokal 265
arddamaklı konson 37
arddamaklı *ñ* 33
arddilli konson 37
arddilli *ñ* 33
ardlaf 146
ardlaflı hal forması 147
ardsıralı vokal 265
ardsıralılara geçim 266
argo 32
arhaik 158
arhaizma 158
artikulätsiya 88, 399
artikulätsiya eri 89
asimilätsiya 68
aslı fonema 42
aslı ses* 42
aslı uzunnuk 43
aurt 45
baalaycı 50
baalaycılar 100
baş cümlä 24
belliedici laf 319
belliedilän laf 390
belliklikçi laf birleşmesi 254, 366
bellilik 391
bellilikçi laf birleşmesi
bellisiz aderlik 61
bellisiz şindiki-geçmiş zaman* 199
bellisiz geçmiş zaman 324
bellisiz gelecek zaman 197
bellisiz gelecek zamanın -mış afiksli modal forması 199
bellisiz söz (aderlik, sayılık h.b.) 60

bellsiz gelecek zamanın sankilik çalımı 200
benzeşmä afiksi 162
benzetmäk afiksi 67
bereketli 261
bilim dili 73
bilim stili 73
birilk sayıda üçüncü üz 398
birinci sözlük maanası 379
birinci üz 76
birinci üzün saabilik afiksleri 77
birleşik afiks* 82
birleşik işlik* 83
birleşik zaman* 86
birlik sayı 395
birlik sayıda birinci üz 396
birlik sayıda ikinci üz 234, 397
birlik sayının birinci üzü 78
birmaanalı laflar 30
birmaanalı sözlär 30
bitkisiz geçmiş zaman 198
bölmä sayılıklar 280
bölünmäz laf birleşmesi 122
buaz 87
bukva 223
burnu boşluu 202
burnulu ses* 204
burnusuzlaşmak 11
çalım 287
çekimnik 149
çekimnik işlii 137, 150
çenä 108
çevirim aderlii 138
çıkış hal 110
çiftdudaklı vokal 111
cins 97
çokluk afiksi 115
çokluk sayıda birinci üzün afiksi 114
çokluk sayıda ikinci üz 232
çokmaanalı 113
cümlä 99
cümlä payları 103
dal cümlä 426
damak 116
damaklı konson 117
dar vokal 118
daralmak 119
delabializatsiya 144
denazalizatsiya 11
dental konson 134
dèrecä 4
devlet dili 344
dialekt 9, 298
diş arası konson 342
diş-damaklı konson 131
diş-dudaklı konson 132
dişetli konson 133
dişilik cinsi 135
dişli konson 134
diişmäk 104
diişmäk afiksleri 105
dil 123
dil atlası 125
dil aylesi 124
dil bilgisi 126
dilbazlık* 378
diri dil 94
dissimilätsiya 47
dizin* 136
dönüşlü işlik* 137
doorudak hal 432
dooruyazılmak 241
dudak garmoniyası 140, 145
dudak uyumu 140
dudaklaşmak 434
dudaklanma-dudaksızlanma garmoniyası 145
dudaklı konson 141
dudaklı vokal 433
dudaksızlanma 144
durguçluk nışannarı 311
duygucular 412
düz vokal 143
düzülü adlık 252
düzülü laf 407
ekvativ 161

ekvativ afiksi 162
ekvativ forması 163
erkeklik cinsi 157
erlik hal 90
erlik işhallı 431
eski* 158
etimologiya 164
evelki 158
evelki dil 25
şamata 215
fleksiya 370
fleksiyalı dillär 91
fonema 357
fonema variantı 20
fonetika 355
fonologiya 356
frazeologizma 122
gaplologiya 226
garmoniya 409
geçär (işlik) 186
geçär işlik 187
geçmäz (işlik) 188
geçmäz işlik 189
geçmiş zaman 190
gelecek zaman 191
gelecek-geçmiş zaman 192
geminatsiya 236
genel dil bilimi 127
genel türkçä* 195
geniş vokal 196
geniz *ñ* 33
gırtlak 208
gırtlaklaşmak* 209
giperbola 1
gösterek hal 437
gösterici aderlik 259, 260
gramatika 213
gramatika subyekti 210
haberleşmäk 216, 238
hal 217
hal afiksleri 218, 249
haliştennik 443
halizlik cümlä 312
halizlik işlii 139
halizlik zalogu 165
halk dili 220
hallamak 104
hallamak afiksleri 105, 249
içindeki (pozitsiyada) ses 231
ikinci üz 233
ikincili uzunnuk 235
ilişiklik aderlii 240
incä vokal 243
incä vokala geçim 244
incelmäk 244
infinitiv 300
infinitiv afiksi 301
inkär cümlä 314
inkärlık 316
inlaut 231
instrumental forması* 419
intensiv 340
intensiv paycı 341
isteyişlik çalımı 258
isteyişlik çalımında predikatlı cümlä 257
isteyişlik dal cümlesi 128
istoriya gramatikası 392
işhallık 442
işlek* 261
işliin halizlik forması 313
işliin inkär forması 315
işliin sölük forması 300
işlik 171
işlik kökü 177
işlik temeli 176
işliklerin diişilmäk afiksleri 174
işliklerin diişmesi 175
işliklerin zalogları 173
işlikli predikatlı cümlä 172
işliktän adlık 182, 251, 300
işliktän adlık yapan afiksi 180
işliktän işlik 181
işliktän işlik yapan afiksi 179
iştennik 365
izin cümlä 155

sonor konson 13
soruş aderlii 373, 374
soruş cümlesi 371
soruş işhallı 375
soruş paycıı 372
sölemäk 399
sölenti 88, 399
söleyiş 44
söz 276, 377
söz maanası bilimi 29
spisok 136
stilistika 418
subyekt 335
sufiks 370
şindiki zaman 387
şindiki-geçmiş zaman* 198
şindiki-gelecek zaman* 197
taban* 212
tamannık 308
tasarlamak çalımları (hepsi oluşluk çalımından kaarä)* 394
temel 212
temel hal 424
temel halda adlık 425
termin 401
ters cümlä 121
titirek konson 402
transliteratsiya 109
türk dilleri 195
uşak dili 112
urgu 421
urgusuz kısım 422
uyum 409
üçüncü üz 410
üüseklik 4
üüseklik derecesi 5
üz 380
üz aderlii 381
üz aderlik 381
üzülsüz işlik 107
üzülü işlik 106
vokal 413
vokal diişimi 414
vokal diişmesi 414
vokal dönmesi 414
vokal düşmesi 415
vokal garmoniyası 267
vokal uyumu 267
yabancı laf 423
yabancı söz 423
yamanma afiksli dillär* 152
yandilli çetin konson 35
yandilli konson 46
yansılamalar 39
yaraştırma gramatikası 272
yaraştırmak 270
yaraştırmak ardlafları 271
yaraştırmak baalaycıları 271
yardımcı işlik 428
yardımcı ses* 429
yarı cümlä 279
yazı dili 430
yımışak yandilli konson 326
zaman 438
zaman afiksi 439
zaman işhallık 440
zanaatçılık adları 303
zıt maanalı laf 273
zorlamak (işlii) 166
zorlamak zalogu 167
zorlamak zalogun afiksi 168

ÖZBEK TÜRKÇESİ GRAMER TERİMLERİ DİZİNİ

adabiy til 430
affiks 151
agglutinativ tillar 152
akustika 16
alifbó 18
allofon 20
allomorf 21
alóqa 216, 238
aniq nisbatdagi fe'l 139
aniq otgan zamón 211
aniqlanmiş 390
aniqlóvçi 391
anlaut 330
antonim 273
anıq nisbat 165
apostrof 281
argo 32
artikulyatsiya 88
artikulyatsiya orni 89
arxaik 158
asliy tóvuş* 42
asliy uzunlik* 43
asósiy ma'nó 38
assimilatsiya 68
atama 401
atóqli ót 334
badiiy asar tili 148
badiiy til 148
balóğat 378
belgili qaratqiçli birikma 56
belgili vósitasiz toldiruvçi 57
belgisiz qaratqiçli birikma 58
belgisiz vósitasiz toldiruvçi 59
birgalik (nisbati) qoşimçasi 322
birgalik nisbatidagi fe'l 262
birinçi şaxs 76
birinçi şaxs birlik 78
birinçi şaxs egalik qoşimçalari 77
birlik 395
birlikdagi birinçi şaxs 396
birlikdagi ikkinçi şaxs 234, 397
birlikdagi uçinçi şaxs 398
boğin 225
boğin tuşişi 226
boğinlaş 228
boğinlar ixçamlaşuvi 227
boğiz 87, 208
boğiz tóvuşiga aylaniş* 209
bóğlóvçi 50
bólalar nutqi 112
bólalar tili 112
bolişli fe'l 313
bolişsiz fe'l 315
bolişsizlik, inkór 316
bóş gap 24
bóş kelişik 424
bóş kelişikdagi ót 425
bóş ma'nó 38
burun boşliği 202
burun tóvuşi 204
buyruq gap 155
buyruq mayli 156
carañli undóş 349
carañlilaşiş 350
carañsiz undóş 351
carañsizlaşiş 352
cağ 108
cins 97
cinssiz 98
cumla 99
çet soz 423
çiqiş kelişigi 110

çóğiştiriş komakçilari 271
çuqur til órqa 36
çuqur til órqa undóşi 37
dastlabki ma'nó 379
dissimilyatsiya 47
ega 335
ega-kesim mósligi 336
egalik qoşimçalari 263
ekvativ 161
ergaş gap 426
erkak cinsi 157
eskirgan 158
etimologiya 164
fe'l 171
fe'l daracasi 173
fe'l kesimli gap 172
fe'l negizi 176
fe'l nisbati 172
fe'l ozagi 177
fe'ldan fe'l yasóvçi qoşimça 179
fe'ldan ót yasóvçi qoşimça 180
fe'ldan yasalgan fe'l 181
fe'ldan yazalgan ót 182
fe'lniñ tuslanişi 175
fe'lniñ tuslóvçi qoşimçasi 174
flektiva tillar 91
fonema 357
fonetika 355
fonologiya 356
frazeologik birlik 122
gap 99
gap bolaklari 103
gap bóşidagi komakçilar* 100
gaplologiya 226
garindóş tillar 14
garindóşlik bildiruvçi ótlar 15
garmoniya 409
geminatsiya 236
grammatika 126, 213
halq tili 220
hamza 229
harakat nomi 251, 300
harakat nomi qoşimçasi 301
harf 223
havó yoli 363
hólat ravişi 219
hózirgi kelasi zamón eşitilganlik fe'li* 199
hózirgi zamón 387
hózirgi-kelasi zamón 197
hózirgi-kelasi zamón şart fe'li* 200
hózirgi-kelasi zamón lózim fe'l* 198
ibóra 112
icró mayli 72
içki qófiya 230
ikkilaniş 236
ikkinçi çoziqlik 235
ikkinçi şaxs 233
ilmiy til 73
imló 241
indeks 136
infinitiv 300
inkór gap 314
inlaut 231
inversiyali gap 121
istak ergaş gap* 128
istak gap* 257
istak mayli 258
ixçamlaşiş 275
kasb-hunar óti 303
kasr són 280
kauzativ 166
kelasi zamón 191
kelasi zamón eşitilganlik fe'li 193
kelasi zamón şart fe'li* 194
kelasi zamón lózim fe'li 192
kelişik 217
kelişik qoşimçalari 218
keñ unlu 196
keñlik 4

keñlik daracasi 5
keraklik (mayli)* 205
kesim 435
kesimlik qoşimçasi 71
ki bóğlóvçisi 285
ki bóğlóvçisili qoşma gap 286
ki, kim bóğlóvçisi 240
kiçraytiriş qoşimçasi 297
kişilik ólmóşi 381
komakçi 146
komakçili ót 147
kommunikatsiya 216, 238
konkret ót 369
kop ma'nóli 113
koplik qoşimçasi 115
koplikdagi birinçi şaxs qoşimçasi 114
koplikdagi ikkinçi şaxs 232
korsatiş ólmóşi 260
korsatiş sifati* 259
kotariliş (tiliñ) 4
kotariliş daracasi 5
kuçayiştiruvçi komakçi* 341
kuçaytirma 340
lab garmoniyasi 140, 145
lab undóşi 141
lab uyğunligi 140
lab-lab undóş 111
lab-tiş undóşi 132
lablaşiş 434
lablangan unli 433
lablanganlik-lablanmaganlikka kora uyğunlik 145
lablanmagan hólatga otiş 144
lablanmagan unli 143
lahca 298
leksika 278
lunc 45
luğat bóyligi 278
ma'nó 27
ma'nódóş 30
machul 149
machul nisbatdagi fe'l 150
mahsuldór 261
maqól 44
masdar 300
mavhum ót 376
mayl 287
mazmuniyet 29
metateza 304
miqdór-daraca ravişi 49
morfema 386
morfologiya 385
muannas 135
mubólağa 1
muqóyasa 270
murakkab qoşimça 82
murakkab zamón 86
nafas yoli 363
negiz 212
nomlaş 7
nóoxşaşlik 47
nótiqlik 378
nutq 377
óçiq boğin 3
óld qatór 242
óld qatór unlisi 243
óld qatórga otiş 244
óld qoşimça 329
olik til 325
ólinma 323
ólmóş 441
omonim 160
óna til 25
óna tili 26
orin-payt kelişigi 90
órqa qatór 264
órqa qatór unlisi 265
órqa qatórga otiş 266
órttirma 166
órttirma nisbat 167

órttirma nisbat qoşimçasi 168
orın ravişi 431
ót 247
ót kesimli gap 248
ót negiz 252
ót ozagi 253
ót-kesim 436
ótdan yasalgan fe'l 255
ótdan yasalgan ót 256
otgan zamón 190
otgan zamón eşitilganlik şakli 324
otimli 186
otimli fe'l 187
otimsiz 188
otimsiz fe'l 189
ótniñ turlanişi 250
ótniñ turlóvçi qoşimçalari 249
oxşaşlik 68, 161
oxşatiş kelişigi* 163
oxşatiş qoşimçasi 67, 162
ozak 292
ozlaşma 323
ozlik nisbatidagi fe'l 137
ozlik ólmóşi 138
óğiz 8
óğiz tóvuşi* 10
óğizlaşiş* 11
passiv 149
pastiki cağ 22
pastiki lab 23
payt ravişi 440
polisemantik 113
progressiv assimilyatsiya 237
prokopa 331
proteza 332
qaraşlilik qoşimçasi 12
qaratqiç kelişigi 239
qaratqiçli birikma 254
qattik unli 265
qattiq yón tóvuş 35
qattiqlaşiş 266
qattıq qatór 264
qisqa unli 283
qisqartma 284
qiyaslaş 270
qiyósiy grammatika 272
qiyóslaş komakçilari 271
qoşiliş 408
qoşimça 151
qoşma fe'l 83
qoşma gap 81
qoşma ót 84
qoşma qoşimça 82
qoşma soz 85
qoşni tóvuş* 288
rasmiy til 344
raviş 442
ravişdóş 443
regressiv assimilyatsiya 206
sanóq són* 39, 40
sayoz til órqa 327
sayoz til órqa undóşi 328
semantika 29
semasiolog 28
sifat 364
sifatdóş 365
sifatlóvçili birikma 366
sinkopa 318
sinonim 30
sintaksis 101
sirğaluvçi undóş 368
sódda gap 51
sódda zamón* 52
són (birlik...) 346
són (sifatlóvçi)* 348
són 347*
soñ qoşimça 370
sonor undóş 13
soróq gap 371
soróq ólmóşi (raviş vazifasida)* 375

soróq ólmóşi (sifatlóvçi)* 373
soróq ólmóşi 374
soróq qoşimçasi 372
soróq yuklamasi* 372
soz 276
soz bóşidagi tóvuşniñ tuşişi 331
soz birikmasi 214, 277
soz bóşida undóş órttiriş 54, 333
soz bóşidagi tóvuş 330
soz bóşida unli órttiriş 53, 332
soz bóyligi 278
soz xazinasi 278
soz yasalişi 406
soz san'ati 378
sozlaşuv 290
sozlaşuv tili 291
sözniñ birinçi va óxirgi tóvuşlaridan bóşqa tóvuşlar 231
stilistika 418
şakldóş 160
şart ergaş gapli qoşma gap 382
şart mayi qoşimçasi 383
şart mayli 384
şart-istak mayli 129
şaxs 380
şaxsli fe'l 106
şaxssiz fe'l 107
şeva 9
şóvqin 215
tahminiylek sifati* 60
tahminiylik ólmóşi* 61
talaffuz 399
tañlay 116
tañlay garmoniyasi 267
taqlidiy soz 389
taqsim són 411
tartib són* 367
tarixiy grammatika 392
tasdiq gap 312
tasdiq undóvi* 95
termin 401
tiş óraliği undóşi (zód) 342
tiş undóşi 134
tiş-milk undóşi 133
til 123
til atlasi 125
til bilimi 126
til óilasi 124
til óldi undóşi 131
til órqa *ñ* 33
til órqa undóşi 117
til-tiş undóşi 133
tiniş belgilari 311
tirik til 94
titróq undóş 402
toldiruvçi 308
toliqsiz gap 279
tór unli 118
tórayiş 119
tóvuş almaşinişi 304
tóvuş órtişi 362
tóvuş ozgarişi 359
tóvuş qoşilişi 358
tóvuş tuşişi 318, 360
transliteratsiya 109
tub ót 253
tuşum kelişigi 437
tuşunça 274
turdóş ót 96
turkiy til 195
turlaniş-tuslaniş 104
turlóvçi-tuslóvçi poşimça 105
tuslanişli fe'l 106
tuslanişsiz fe'l 107
tutuq belgisi 281
uçinçi şaxs 410
umumiy ega (qoşma gapda) 320
umumiy kesim (qoşma gapda) 321
umumiy tilşunóslik 127
umumiy toldiruvçi (qoşma gapda) 319

un payçalari 361
undóş 416
undóş órtişi 417
undóv 412
unli 413
unlilarniñ qattiq-yumşóqligiga kora uyğunlaşuvi 267
unliniñ ozgarişi 414
unliniñ tuşuşu 415
urğu 421
urğusiz boğin 422
uslubşunóslik 418
uyğunlik 409
vósita kelişigi* 419
vósitaçi til 31
xabar mayli 72
xabar maylidan bóşqa mayllar* 394
xóriciy soz 423
xótin cinsi 135
yaşirin ega 210
yasalma 212
yasama fe'l 176
yasama ót 252
yasama soz 407
yasóvçi qoşimça 427
yón tóvuş 46
yonaliş kelişigi 432
yópiq boğin 269
yópiq *e* 268
yórdamçi fe'l 428
yórdamçi tóvuş 429
yumşaş 244
yumşóq qatór 242
yumşóq unli 243
yumşóq yón undóşi 326
zamón 438
zamón qoşimçasi 439
zid ma'nóli 273

UYGUR TÜRKÇESİ GRAMER TERİMLERİ DİZİNİ

abbreviatsiyä 284
abstrakt isim 376
ädäbiy til 148
addiy cümlä 51
addiy däricä 139, 165
addiy zaman 52
addiylişiş 227
ahañdaşliq 409
äksi täsirat (B.Uyg.) 206
akustika 16
alaqä 238
aldi qoşumçä 329
aldinqi qatar 242
allofon 20
allomorf (B.Uyg.) 21
almaş 441
alveolär üzük tavuş (B.Uyg.) 133
ana til 25
ana tili 26
añlatma ötkän zaman* 324
apostrof 281
aqma-dimağ tavuşi (D.Uyg.) 13
argo 32
ärlär siyğisi 157
arqa qatar 264
artikulyatsiyä (B.Uyg.) 88
artikulyatsiyä orni (B.Uyg.) 89
arzu-tiläk mäyli (D.Uyg.) 258
arzu-tiläk mäylilik cümlä (D.Uyg.) 257
asas (B.Uyg.) 212
äsli mäna 38, 379
assimilyatsiyä 68
astinqi iñäk 22
astinqi läv 23
ataş 7
atalğu 401
ayallar siyğisi 135
baş cümlä 24
baş keliş 424
baş keliştiki tüp isim 425
bälgüsizlik almişi 61
balilar tili 112
bayan mäyli (D. Uyg.) 72
bağliğuçi 50
beqindi cümlä 426
beriş keliş (B.Uyg.) 432
birinçi şäxs 76
birinçi şäxs birlik san 78, 396
birinçi şäxs igilik qoşumçiliri 77
birinçi şäxs köplük qoşumçisi 114
birinçi şäxs tävälik qoşumçiliri (D.Uyg.) 77
birlik san 395
boğum 225
boğumniñ çüşüp qelişi 226
boğumğa bölüş 228
boğuz 87, 208
boluşluq bayan cümlä (D.Uyg.) 312
boluşluq peil 313
boluşluq xävär cümlä (B.Uyg.) 312
boluşsiz cümlä 314
boluşsiz peil 315
boluşsizliq 316
bovaq tili (B.Uyg.) 112
burun boşluqi 202
burun tavuşi 204
burun ünlük tavuşi *ñ* (B.Uyg.) 33
buyruq cümlä 155
buyruq-täläp mäyli 156
canliq til 220, 291
carañlişiş 350
carañliq üzük tavuş 349

carañsiz üzük tavuş 351
carañsizliniş 352
cavap imliqliri 95
cinis (B.Uyg.) 97
cinissiz (B.Uyg.) 98
cümlä 99
cümlä böläkliri (D.Uyg.) 103
cümlä müçiliri (B.Uyg.) 103
çät'älçä söz 423
çättin qobul qiliş 323
çiş ariliq üzük tavuş (B.Uyg.) 342
çiş üzük tavuşi 134
çiqiş keliş 110
çoñqur til käyni (B.Uyg.) 36
çoñqur til käyni üzük tavuş 37
çüşüm keliş 437
däricä rävişi (D.Uyg.) 49
däricä san (B.Uyg.) 367
däricä-miqdar rävişi (B.Uyg.) 49
däsläpki tavuş 42
däsläpki tavuş 330
däsläpki tavuşniñ cüşüp qelişi 331
däsläpki uzunluq 43
delabializatsiyä 144
dialekt 298
dimağ tavuşi *ñ* (D.Uyg.) 33
dimağ tavuşliriniñ eğiz tavuşliriğa aylanişi (ötüşi) (D.Uyg.) 11
dissimilyatsiyä 47
dölät tili 344
eçiliş 4
eçiliş däricisi 5
elipbä 18
eniq bivasitä toldurğuçi (D. Uyg.) 57
eniq mäyil 72
eniq ötkän zaman 211
eniq toğra toluqturğuçi 57
eniqlanğuçi 390
eniqliğuçi 391
eniqliğuçi-eniqlanğuçi munasivättiki söz birikmisi 366
eniqsizliq almişi 61
etimologiyä 164
eğiz 8
eğiz tavuşi 10
eğiz tili 291
eğizlişiş (B.Uyg.) 11
filektiv tillar (D.Uyg.) 91
flektiv tillar 91
fonema 357
fonetika 355
fonologiyä 356
gaplologiyä 226
geminatsiyä 236
gödäk tili (D.Uyg.) 112
grammatika 126, 213
hal peil (B.Uyg.) 443
hal rävişi (D.Uyg.) 219
halät rävişi (B.Uyg.) 219
hämzä 229
härikatnam 300
härikatnam qoşumçisi 301
härikätnam 251
härip 223
hava eqimi 363
hazirqi til 94
hazirqi zaman 387
höküm bağlamçi peil qoşumçisi 71
içki qapiyä 230
içki tavuş 231
idiom 122
igä 335
igä-xävärlik maslişişi 336
igilik keliş 239
igilik qoşumçiliri 263
ikkinçi şäxs 233
ikkinçi şäxs birlik san 234, 397
ikkinçi şäxs köplük san 232
ikkinçi izafät 58

ikkinçi uzunluq 235
ilim tili 73
imla 241
imliq söz (B.Uyg.) 412
iñäk 108
indeks 136
inlaut 231
instrumental keliş 419
isim 247
isim cümlä (D.Uyg.) 248
isim öziki (D.Uyg.) 252
isim tirkälmä qurulmisi* 147
isim türligüçi qoşumçilar 249
isim yiltizi 253
isim-xävär 436
isim-xävär cümlä (B.Uyg.) 248
isimdaş 251, 300
isimdaş qoşumçisi 301
isimdin yasalğan isim 256
isimdin yasalğan peil 255
isimniñ asasi (B.Uyg.) 252
isimniñ türlinişi 250
käñ sozuq tavuş 196
käñ zaman 197
käñ zamanniñ hekayisi 198
käñ zamanniñ rivayiti 199
käsip nami 303
käsir san 280
kelidiğan zaman 191
kelidiğan zamanniñ şärti 194
kelidiğan zamanniñ hekayisi 192
kelidiğan zamanniñ rivayiti 193
keliş 217
keliş qoşumçiliri 218
ki bağliğuçisi 285
ki'liq qoşma cümlä 286
ki, kim bağliğuçisi 240
kiçiklitiş-ärkilitiş qoşumçisi 297
kişilik almaş (B.Uyg.) 381
kirişiş 275, 408
koniriğan 158
konkret isim 369
konvergentsiyä 358
köp mänilik 113
köplük qoşumçisi 115
körsitiş almaşliri 260
körsitiş süpätliri 259
kücäytiş bağliğuçi vä yüklimilär 341
küçäytmä 340
läv ahañdaşliqi 140
läv üzük tavuşi 141
läv-çiş üzük tavuşi 132
lävläşkän sozuq tavuş 433
lävläşmäslik 144
lävläşmigän sozuk tavuş 143
lävlişiş 434
luğät tärkivi 278
mäcburiy 166
mäcburiy däricä 167
mäcburiy däricä qoşumçisi 168
mächul däricä (D.Uyg.) 150
mäna 27
mänidaş sözlär 30
mänini täkçürgüçi alim 28
maqal 44
maslişiş 409
mäyl 287
mäyl (eniq, bayan mäylidin başqa) 394
metatez 304
mölçar san (B.Uyg.) 411
morfema 386
morfemaniñ variyanti (D.Uyg.) 21
morfologyä 385
muamilä 216
mubaliğä 1
muräkkäp izafät 254
muräkkäp peil 83
muräkkäp qoşumçä 82
muräkkäp söz 85
muräkkäp zaman 86

naeniq bivasitä toldurğuçi (D.Uyg.) 59
naeniq igä 210
naeniq süpät 60
naeniq toğra toluqturğuçi (B.Uyg.) 59
näpäs yoli (D.Uyg.) 363
nutuq 377
oçuq boğum 3
oçuq sozuq tavuş 196
omumiy isim (D.Uyg.) 96
omumiy tilşunasliq (D.Uyg.) 127
oñ assimilyatsiyä 237
orta siyğa (D.Uyg.) 98
ortaq igä 320
ortaq toldurğuçi (D.Uyg.) 319
ortaq toluqturğuçi (B.Uyg.) 319
ortaq xävär 321
orun rävişi 431
orun-bälgä keliş qoşumcisi 12
orun-vaqit keliş 90
oxşatma qoşumçä (B.Uyg.) 67
oxşatma qoşumçisi (D.Uyg.) 67
oxşatma vä täñläştürmä keliş 163
oxşatma-täñläştürmä 161
ölgän til 325
ölük til 325
ömlük däricä 262
ömlük däricä qoşumçisi 322
ötkän zaman 190
ötümlük 186
ötümlük peil 187
ötümsiz 188
ötümsiz peil 189
özäk (D.Uyg.) 212
özgä däricä (B.Uyg.) 150
özläştürüş 323
özlük almaş 138
özlük däricä 137
passip 149
peil 171
peil däricisi 173
peil öziki (D.Uyg.) 176
peil tomuri (B.Uyg.) 177
peil yiltizi (D.Uyg.) 177
peil-xävär cümlä (B.Uyg.) 172
peildin bolğan isim 251
peildin bolğan yasalma isim 182
peildin bolğan yasalma peil 181
peildin isim yasiğuçi qoşumçä 180
peildin peil yasiğuçi qoşumçä 179
peilniñ asasi (B.Uyg.) 176
peilniñ tüsliniş qoşumçisi 174
peilniñ tüslinişi 175
proteza 53, 54, 332, 333
proto til 25
qarşi mänilik söz 273
qattik qovuz tavuşi (D.Uyg.) 35
qattiq yan ünlük (B.Uyg.) 35
qelin sozuq tavuş (B.Uyg.) 265
qelinlişiş 266
qerindaşliq atalğuliri (B.Uyg.) 15
qisqa sozuq tavuş 283
qisqartilma 284
qoş läv tavuşi 111
qoşma cümlä 81
qoşma isim 84
qoşna tavuş 288
qoşumçä 151, 370
qoşumçiliq söz yasaş usuli 406
qoşumçiliq tillar 152
qoşumçisi 297
qovuz 45
qovuz tavuşi (D. Uyg.) 46, 326
räsmiy til 344
räviş 442
rävişdaş (D.Uyg.) 443
san 346, 347
sanaq san 39, 40, 348
seliştirma grammatika 272
seliştirma tirkälmilär 271
seliştiruş 270

semantika 29
semasiolog 28
sinkopa 318
sintaksis 101
siyrilañğu sozuq tavuş 368
siyğa kategoriyisi (D.Uyg.) 97
soal almişi 373, 374
soal cümlä 371
soal räviş almişi 375
soal ulanmisi 372
soal yüklimisi 372
sozuq tavuş 413
sozuq tavuşlarniñ ahañdaşliq qanuniyiti (B.Uyg.) 267
sozuq tavuşlarniñ aldinqi qatarğa ötüşi 244
sozuq tavuşlarniñ til orni cähättin maslişişi (D.Uyg.) 267
sozuq tavuşniñ cüşüp qelişi 415
sozuq tavuşniñ özgirişi 414
söz 276
söz bayliği 278
söz beşida sozuq tavuşlarniñ qoşulup qelişi 332
söz beşida sozuq tavuşniñ päyda bolup qelişi (D.Uyg.) 53
söz beşida üzük tavuşlarniñ qoşulup qelişi 333
söz beşida üzük tavuşniñ päyda bolup qelişi (D. Uyg.) 54
söz birikmisi 214, 277
söz mänisi häqqidä ilim 29
söz sän'äti 378
söz tärkivi 278
söz yasiğuçi qoşumçä 427
sözlişiş 290
stilistika 418
süpät 364
süpät peil (B.Uyg.) 365
süpatdaş (D.Uyg.) 365
şäkildaş söz 160
şärt begindi cümlä 128
şärt beqinda cümlilik qoşma cümlä (B.Uyg.) 382
şärt beqindi cümlilik beqindiliq qoşma cümlä (D.Uyg.) 382
şärt mäyli 129, 200, 384
şärt mäyli qoşumçisi 383
şavqun 215
şäxs 380
şäxs almişi (D.Uyg.) 381
şäxslik peil (B.Uyg.) 106
şäxssiz peil (B.Uyg.) 107
şivä 9
täläppuz 88, 399
täläppuz orni (D.Uyg.) 89
tänläştürmä keliş qoşumçisi 162
tañlay 116
täqlidiy söz 389
täqsim san (D.Uyg.) 411
tar sozuq tavuş (B.Uyg.) 118
tärcimilik yeziq 109
tarixiy grammatika 392
tariyiş 119
tärtip san (D.Uyg.) 367
tästiqläş imliqliri 95
tätür assimilyatsiyä (D.Uyg.) 206
tätür cümlä 121
tävälik qoşumçisi 12
tavuş tügüçliri 361
tavuşlarniñ birikişi 358
tavuşlarniñ cüşüp qelişi 318
tavuşlarniñ orun almasturuşi 304
tavuşlarniñ qoşulup qelişi 275
tavuşniñ boğuzlişişi 209
tavuşniñ çüşüp qelişi 360
tavuşniñ özgirişi 359
tavuşniñ qoşulup qelişi 362
termin 401
til 123

til ailisi 124
til aldi sozuk tavuş 243
til aldi üzük tavuş (B.Uyg.) 131
til atlasi 125
til käyni 327
til käyni üzük tavuş (B.Uyg.) 117
til käyni üzük tavuş 328
til uçi tavuşi (D.Uyg.) 131
til uçi käyni (D.Uyg.) 36
til uçi käyni üzük tavuşi 37, 117
til uçi käyni üzük tavuş 328
til üsti aldi üzük tavuşi (D.Uyg.) 133
til-çiş tavuşi (D.Uyg.) 342
tiniş bälgiliri 311
tirkälmä 146
tirkälmilär 100
titrigüçi üzük tavuş 402
toldurğuçi (D.Uyg.) 308
toluqsuz cümlä 279
toluqturğuçi (B.Uyg.) 308
tomur 292
tövän sozuq tavuş (D.Uyg.) 196, 265
transliteratsiyä 109
tuğqan tillar 14
tuğqançiliq atalğuliri (D.Uyg.) 15
turaqliq söz ibarisi 122
tüp isim 253
türligüçi vä tüsliniş qoşumçiliri 105
türliniş 104
tüslänmäydiğan peil (D.Uyg.) 107
tüslinidiğan peil (D.Uyg.) 106
tüsliniş 104
umumiy isim (B.Uyg.) 96
umumiy tilşunasliq (B.Uyg.) 127
umumiy Türkçä 195
uqum 274
urğu 421
urğusiz boğum 422
üçinçi şäxs birlik san 398
üçünci izafät 56
üçünçi şäxs 410
ündäş söz (D.Uyg.) 412
ünlük tavuş (B.Uyg.) 13
ünümlük 261
üzük tavuş 416
üzük tavuşlarniñ cüplinişi 236
üzük tavuşlarniñ qismän ahañdaşliq qanuniyiti 145
üzük tavuşniñ qoşulup qelişi 417
vaqit rävişi 440
vasitä keliş 419
vasitä tili 31
vasitilik bayan mäylidiki ötkän zaman 324
xalaş mäyli (B.Uyg.) 258
xalaş mäylilik cümlä (B.Uyg.) 257
xälq tili (D.Uyg.) 220
xas isim 334
xävär 435
xävärlişiş 216, 238
xäviri peildin bolğan cümlä (D.Uyg.) 172
yan ünlük (B.Uyg.) 326
yan ünlük 46
yardämçi peil 428
yardämçi tavuş 429
yasalma söz 407
yepiq boğum 269
yepiq *e* 268
yeziq tili 430
yiltiz 292
yöniliş keliş (D.Uyg.) 432
yuqiri *e* (D.Uyg.) 268
yuqiri sozuq tavuş (D.Uyg.) 118
zaman 438
zaman qoşumçisi 439
zörüriyät mäyli 205

TATAR TÜRKÇESİ GRAMER TERİMLERİ DİZİNİ

abstrakt isem 376
açık suzıq 196
açıq icek 3
ädäbi tel 148, 430
agglütinativ tellär 152
ahäñ 409
ahäñlelek 409
akustika 16
alğı rät 242
alğı rät suzığı 243
alınma 323
alınma süz 423
allofon 20
allomorf 21
almaşlıq 441
alquşımça 329
ana tele 26
analıtik zaman 86
añqaw 45, 116
añqawlaşu garmoniyäse 267
antonim 273
apostrof 281
aradaşçı tel 31
aralaşu 216, 238
argo 32
artikulâtsiya 88
artqı rät 264
artqı rät suzığı 265
arttıru 340
arxaik 158
askı iren 23
askı teş kaznası 22
assimilâtsiya 68
asıl mäğnä 379
asıl san 39
atama 401
awaz 357
awaz iyärteme 389
awaz östälü 362
awaz qısqaru 360
awaz üzgärü 359
awazdaş süz 160
awazlar uqmaşuwı 358
awaznıñ barlıqqa kilü urını 89
awaznıñ töşep kaluwı 360
awaznıñ üzgäreşe 359
äwwälge awaz 42
awız 8
awız awazı 10
ayerğıç 391
ayerılmış 390
äyteleş 399
baba tel 25
babalar süze 44
baş cömlé 24
baş kileş 424
baş kileştäge isem 425
balalar söyläme 112
barlıq 313
basım 421
basımsız icek 422
bäylek 146
bäylek häm aldağı süze 147
berençe (bilgesez) kiläçäk zaman 197
berençe zat 76
berençe zat berlek sanı 78, 396
berençe zat küplek sanı quşumçası 114
berençe zat tartımuşımçaları 77
berençel awaz 42
berençel mäğnä 379
berençel ozınlıq 43
berlek san 395
bilabial' tartıq 111
bilgeläw almaşlığı 138
bilgele ütkän zaman 211
bilgesez ütkän zaman 324
bilgesez ütkän zaman quşımçalı
xäzerge-kiläçäk zaman* 199

bilgesezlek almaşlığı 61
borın awazı 204
borın awazınıñ awız awazına üzgärüwe 11
borın ñ'sı 33
borın quwışlığı 202
boyeru cömlä 155
boyeru nakloneniyese 156
boyerıq cömlä 155
boyerıq figıl' 156
bugaz 87
bülem sannarı 411
cenes 97
cirle söyläş 298
cömlä 99
cömlä kicäkläre 103
çağıştırmalı grammatika 272
çağıştıru 270
çağıştıru bäylekläre, terkägeçläre, kisäkçäläre 271
çağıştıru kileşe 163
çağıştıru quşımçası 162
çığış kileşe 110
çit süz 423
delabilizatsiya 144
dialekt 298
dissimilâtsiya 47
döres yazu 241
eçke rifma 230
ekvativ 161
ekvativ kileşe 163
élifba 18
etimologiya 164
faktitiv 166
fän tele 73
faringal' 208
faringal'läşü 209
figıl'neñ tamırı 177
fiğıl' 171
fiğıl' nigeze 176
fiğıl' tamırı 177
fiğıl' törkemçäse 287
fiğıl' törländergeç quşımça 174
fiğıl' törläneşe 175
fiğıl' xäbärle cömlä 172
fiğıl'dän fiğıl' yasawçı quşımça 179
fiğıl'dän isem yasawçı quşımça 180
fiğıl'dän yasalğan fiğıl' 181
fiğıl'dän yasalğan isem 182
fiğıl'neñ barlıq forması 313
fiğıl'neñ nigeze 176
fiğıl'neñ törläneşe 175
fiğıl'neñ yuklık forması 315
fiğıl'neñ yünäleşe 173
flektiv tellär 91
fonema 357
fonetika 355
fonologiya 356
frazeologizm 122
gadi cömlä 51
gadi zaman 52
gaplologiyä 226
garmoniyä 409
giperbola 1
grammatika 126, 213
ğomum törki tele 195
ğomumi tel beleme 127
ğıylmi tele 73
hal 442
hawa yulı 363
hönär häm professiyä belderüçe isem 303
ılımlık süz 412
ımlık 412
icek 225
icek qısqaru 226
icekläp uqu 228
ikän yärdämçe fiğıl'le ikençe kiläçak zaman* 193
ike süz arasındağı içeklär berläşüwe 227
ikeläşterelü 236
ikençe izafät 58
ikençe zat 233
ikençe zat berlek sanı 234
ikençe zat berlek sanı 397

ikençe zat küplek sanı 232
ikinçel ozınlıq 235
ilgesez kileş 424
indeks 136
infinitiv 300
infinitiv quşımçası 301
inkâr cömlä 314
inkâr itü 316
instrumental kileşe 419
intensiv forması 340
inversiyäle cömlä 121
ir cenese 157
iren oxşaşlanu 140
iren tartığı 141
iren yağımlılığı 140
iren-iren tartığı 111
iren-teş tartığı 132
irenläşkän suzıq 433
irenläşmägän suzıq 143
irenläşü 434
irenläşü garmoniyase 145
irensezläşü 144
isem 247
isem fiğıl' 251
isem tamır kisäge 253
isem tamırı 253
isem törländergeç quşımçalar 249
isem xäbär 436
isem xäbärle cömlä 248
isemläşü 7
isemlek 136
isemnän yasalğan fiğıl' 255
isemnän yasalğan isem 256
isemnäñ kileş belän törläneşe 250
isemnärneñ törläneşe 250
isemneñ nigeze 252
iske 158
iskergän 158
iyä 335
iyä belän xäbärneñ yaraşuwı 336
iyäk 108
iyälek kileşe 239
iyärçen cömlä 426
iyärçen teläk cömlä 128
iyärtüçe terkägeç 240
iyäse belderelmägän 210
jenskiy rod 135
kategorik ütkän zaman 211
kaznalık 108
keçe tel 36
keçe tel tartığı 37
keçeräytü quşımçası 297
ki terkägeçe 285
ki terkägeçle quşma cömä 286'
kiläçäk zaman 191
kiläçäk-ütkän zaman 192
kileş 217
kileş belän törläneş 104
kileş belän törlänü; törläneş 104
kileş quşımçaları 218
kim cömlä 279
kiñ suzıq 196
kiräklek 205
kire assimilâtsiya 206
kire tärtiple cömlä 121
kisäkçälär 100
kiskäçä 146
konkret isem 369
köçäytü forması 340
köçäytü kisäkçäse 341
küçemle 186
küçemle fiğıl' 187
küçemsez 188
küçemsez fiğıl' 189
küläm-çama räveşe 49
kümäklek isem 96
küp mäğnäle 113
küplek quşımçası 115
kürşe awaz 288
kürsätü almaşlıq 260
kürsätü almaşlığı belän belderelgän sıyfat 259
kürsätü sıyfat 259
kütäreleş 4
kütäreleş däräcäse 5
laringal' tartıq 229

leksika 278
mäqal' 44
metateza 304
méğné 27
mıqdar räweşe 60
miqdar sannarı 40
miqdar sanı 39
modal' süze 146
morfema 386
morfologiya 385
möännäs 135
mönäsäbätle süzlär 240
mönäsäbätleklär 100
mujskoy rod 157
ñ borın sonorı 33
nakloneniye 287
näticäle ütsän zaman 324
neçkä suzıq 243
neçkä yañı tartıq 326
neçkärü 244
nigez 212
nominatsiya 7
obrazlı tağbir 122
ofitsial tele 344
omonim 160
oratorlıq sänğäte 378
orfografiya 241
oxşaşlandıru 68
oxşaşlandıru quşımçası 162
oxşaşlanu 68, 409
oxşaşlıq 409
oxşaşlıq quşımçası 67
oxşaşsızlandıru 47
oxşaşsızlanu 47
oxşatu-çağıştıru räveşe 219
öleş sanı 280
öçençe izafät 56
öçençe zat 410
öçençe zat berlek sanı 398
örelmäle tartıq 368
passiv 149
prefiks 329
produktiv 261
progressiv assimilâtsiya 237
proteza 53, 54, 332, 333
qaltırawlı tartıq 402
qaltırawıq tartıq 402
qalın suzuq 265
qalınayu 266
qalınlıq-neçkälektä yaraşu 267
qardäş tellär 14
qatlaulı quşımça 82
qaytım yünäleşe 137
qoral kileşe 419
quş bulu 236
quşma cömlä 81
quşma fiğıl' 83
quşma isem 84
quşma quşımça 82
quşma süz 85
quşılu 275, 408
quşımça 151
qısqa suzıq 283
qısqartma 284
qıyıq tämamlıq 59
raslau ımlık 95
raslaw cömlä 312
räsmi tel 344
räveş 442
räveş fiğıl' 443
regressiv assimilâtsiya 206
ritorika 378
rod 97
san (berlek...) 346
san 347
san belän belderelgän sıyfat 348
sañğıraw tartıq 351
sañğırawlaşu 352
semantika 29
semasiolog 28
sıyfat 364
sıyfat fiğıl' 365
sıyfat süzetme 254
sıyfat süztezmä 366
sinkopa 318
sinonim 30

sintaksis 101
sintetik zaman 52
sonant 13
sonor awaz 46
sonor tartıq 13
soraw almaşlık (räveşniñ rolinde) 375
soraw almaşlıq (bilgeläy) 373
soraw almaşlığı 374
soraw almaşlığı belän belderelgän sıyfat 373
soraw cömlä 371
soraw häle 375
soraw kisäkçäse 372
soraw quşımçası 372
söyläş 9
söyläşü 216, 290
söyläm 290, 377
söyläm awazı 10
söyläm tele 220, 291
söylämneñ çınarlıqqa mönäsäbäten belderüçe modal' süz* 95
söyläü 377
söyläü tele 220
sredniy rod 98
stilistika 418
suzıklarnıñ östälüe 53
suzıq 413
suzıq awaz 413
suzıq awaznıñ töşep qaluwı 415
suzıq östälü 53
suzıqlar garmoniyäse 267
suzıqlarnıñ qısqaruwı 415
suzıqlarnıñ üzgärüwe 414
süz 276
süz alışu 290
süz başı suzığı 330
süz başı suzığı qısqaruwı 331
süz başına suzuq östälü 332
süz başına tartıq östälü 333
süz kisäge 386
süz säñgäte 378
süz tezmäse 214
süz tezmäse 277
süz törkemnäre 277
süz urtası suzığı 231
süz yasalu 406
süz yasalışı 406
süz yasaw 406
süz yasawçı quşımça 427
süz yasağıç 427
süzgä ostalıq 378
süzlek fondı 278
süzlek xäzinäse 278
süzneñ nigez kisäge 212
süztezmä 214
süztezmä 277
şart cömlä 382
şart fiğıl' 394
şart fiğıl'nıñ quşımçası 383
şart nakloneniyese 384
şart quşımçalı kiençe kiläçäk zaman 194
şart quşımçalı xäzerge-kiläçäk zaman* 200
şart quşımçası 383
şart törläneşe 384
şartqa bäyle teläk forması 198
şaw 215
tämamlıq 308
tamaq 87
tamır 292
tamır kisäk 292
täñgällek 161
tar suzıq 118
tarayu 119
tarix grammatikası 392
tarixi grammatika 392
tärtip sanı 367
tärtiple san 367
tartım quşımçaları 263
tartım quşımçası 12
tartıq 416
tartıq awaz 416
tartıq östälü 54
tartıq östälü 417
tartıqlarnıñ östälüe 54
tartıqlarnıñ östälüe 333

tawış 215
tawış yarıları 361
teş arası tartığı 342
teş kaznası 108
teş tartığı 134
tel 123
tel artı awazı 35
tel artı *ñ* 33
tel artı tartığı 117
tel atlası 125
tel beleme 126
tel oçı tartığı 131, 134, 326, 328
tel urtası 327
tel urtası tartığı 133
tel ğıyleme 126
teläk cömlä 257
teläk fiğıl' 129
teläk fiğıl' 258
teläk şart nakloneniyese (törläneşe) 129
teläk iyarçen 128
teläk nakloneniyese 258
teläk törläneşe 258
teller ğailäse 124
tere tel 94
terkägeç 50
terkägeçler 100
termin 401
tezmä 136
tezmä fiğıl' 83
töşem kileşe 437
töşem yünäleşe 150
töşençä 274
töp mäğnäsi 38
töp san 39
töp yünäleş 139, 165
törki tel 195
törländergeç quşımça 105
transliteratsiya 109
tübä kütäreşle suzıq 196
turı assimilâtsiya 237
turı tämamlıq 57
tuygan tel 26
tınış bilgeläre 311
urta cenes 98
urtadağı icek (suzıq) qısqaru 318
urtaq iyä 320
urtaq tämamlıq 319
urtaq xäbär 321
urtaqlıq isem 96
urtaqlıq quşımçası 322
urtaqlıq yünäleşe 262
urın räweşe 431
urın xäle 431
urın-waqıt kileşe 90
uvular tartıq 37
üle tel 325
ütkän zaman 190
waqıt räveşe 440
waqıt xäle 440
xäbär 435
xäbärlek quşımçası 71
xäl fiğıl' 443
xämzä 229
xäref 223
xatın-qız cenese 135
xäzerge zaman 387
xäzerpge-kiläçäk zaman 197
xikäya fiğıl' 72
xikäyaläu nakloneniyese 72
xikäyaläü törläneşe 72
yabıq *e* suzıq 268
yabıq icek 269
yabıq suzıq 118
yalgızlıq iseme 334
yañgı awaz 46
yañğıraw tartıq 349
yañğırawlaşu 350
yañğırawuq 349
yanındağı awaz 288
yaraşu 409
yardämçe awaz 429
yärdämçe fiğıl' 428
yärdämlek 146
yarıq tartığı 368
yasalma süz 407
yasağıç 370

yasağıç quşımça 370
yasağıç quşımça 427
yazma tel 430
yöklätü 166
yöklätü yünäleşe quşımçası 168
yökletü yünäleşe 167
yotqılıq 208
yuqlıq 315
yuqlıq (süze) 316
yuğarı kütäreleşle suzıq 118
yünäleş kileşe 432
zaman 438
zaman quşımçası 439
zat 380
zat almaşlığı 381
zatlanışlı fiğıl' 106
zatlanışsız fiğıl' 107
zatlanışsız fiğıl'lär 394

BAŞKURT TÜRKÇESİ GRAMER TERİMLERİ DİZİNİ

abbreviatura 284
abstrakt isem 376
affiks 151
agglutinativ teldär 152
akustika 16
alfavit 18
alğı rät 242
alğı rät huźınqıhı 243
alğı urt tartınqıhı 326
allofon 20
allomorf 21
almaş 441
alyalğaw 329
anıqlanıwsı 390
anıqlawsı 391
anlaut 330
añqaw 116
añqaw garmoniyahı 267
añqaw tartınqıhı 117
antonim 273
apostrof 281
aralaşıw 216, 238
aralıq tel 31
argo 32
artikulyatsiya 88
artikulyatsiya urını 89
artqı rät 264
artqı rät huźınqıhı 265
arxaik 158
äsä tele 26
asıq ijek 3
assimilyatsiya 68
aşqı iren 23
aşqı yañaq 22
atama 7
awıź 8
awıź önö 10
äyteleş 88, 399
äyteleş urını 89
äźäbi tel 430
balalar tele 112
barlıq höyläm 312
barlıq qılım 313
başım 421
başımhız ijek 422
baş höyläm 24
bäyläwes 100, 146
bäyläwesle isem 147
berense zat 76
berense zat küplek yalğawı 114
berensel oźonloq 43
berensel ön 42
bergälek affiksı 322
berlek 395
berlek hanınıñ berense zatı 78
berlekteñ bereşe zatı 396
berlekteñ ikense zatı 234, 397
berlekteñ ösönsö zatı 398
zaman 199
bildäheź isem hüźbäyläneşe 58
bildäheź kiläsäk zaman 193
bildäheź tura tultırıwsı 59
bildäheź xäźerge-kiläsäk bildäheźlek almaşı 61
bildäheźlek sifatı 60
bildäle isem hüźbäyläneşe 56
bildäle kiläsäk zaman 192
bildäle tura tultırıwsı 57
bildäle ütkän zaman 211
bildäle xäźergi kiläsäk zaman 198
boğaź 87
boyoroq höykäleşe 156
boyoroq höyläm 155
bülem handarı 411
dialekt 298
dissimilyatsıya 47
döyöm tel beleme 127
döyöm törki tele 195

ekvativ 161
ekvativ affiksi 162
ekvativ kileş 163
eske ön 231
eske rifma 230
etimologiya 164
eyä 335
eyälek kileş 239
eyälek yalğawı 12
eyälek yalğawzarı 263
eyälek yalğawınıñ berense zatı 77
eyärsän höyläm 426
faktitiv 166
fänni tel 73
flektiv teldär 91
fonema 357
fonetika 355
fonologiya 356
frazeologizm 122
gaplologiya 226
garmoniya 409
geminatsiya 236
giperbola 1
grammatika 213
ğilmi tel 73
hämzä 229
han 347
han (anıqlawsı) 348
han (berlek-küplek) 346
hañğıraw tartınqı 351
hañğırawlaşıw 352
hawa yulı 363
horaw almaşı 373, 374, 375
horaw höyläm 371
horaw kisäksähe 372
höykäleş 287
höyläm 99
höyläm kisäktäre 103
höyläş 9
höyläşew 290
höyläw telmäre 291
huzınqı 413
huzınqınıñ töşöp qalıwı 415
huzınqınıñ üzgäreşe 414
hüz 276
hüz başındağı ön 330
hüz başındağı öndöñ töşöp qalıwı 331
hüz üzläşterew 323
hüz yahawsı affiks (yalgäw) 427
hüzbäyläneş 214, 277
hüzlek fondı 278
hüzyahalış 406
ımlıq 412
ijek 225
ijekläw 228
ijektärzeñ tarqalıwı 227
ijekteñ töşöp qalıwı 226
ike iren önö 111
ikense zat 233
ikensel ozonloq 235
indeks 136
infinitiv 300
infinitiv yalğawı 301
inlaut 231
intensiv 340
inversiyalı höyläm 121
iren garmoniyahı 140, 145
iren tartınqıhı 141
irenläşew 434
irenlaşew-irenläşmäw buyınsa garmoniyazı 145
irenläşewzeñ bozolowo 144
irenläşkän huzınqı 433
irenläşmägän huzınqı 143
isem 247
isem hüzbäyläneş 254
isem nigeze 252
isem quşma xäbär 436
isem qılım 251
isem qılımlı höyläm 248
isem tamırı 253
isemdän yahalğan isem 256
isemdän yahalğan qılım 255
isemdärzeñ kileş menän üzgärewe 250
isemdärzeñ kileş yalğawzarı 249
iskergän 158

iyäneñ xäbär menän yaraşıwı 336
jenskiy rod 135
käm höyläm 279
käser han 280
katı urt önö 35
kauzativ 166
keseräytew affiksı 297
ki terkäwese 285
ki terkäwesle quşma höyläm 286
ki, kim terkäwese 240
kiläsäk zaman 191
kileş 217
kileş menän üzgärew 104
kileş yalğawzarı 218,105
kilimdarzıñ üzgärewe 104
kiñ huzınqı 196
kommunikatsiya 238
konkret isem 369
kösäyew 340
kösäytew bäyläwew 341
küläm-däräjä räweşe 49
küp mäğänäle 113
küplek yalğawı 115
küplekteñ ikense zatı 232
kürhätew almaşı 260
kürhätew siyfatı 259
küsemhez qılım 189
küsemle 186
küsemle qılım 187
kütäreleş 4
kütäreleş kimäle (däräjähe) 5
küzemhez 188
labıyalızatsiya 434
leksika 278
mäğänä 27
mäqäl 44
matur äzäbiyät tele 148
metateza 304
morfema 386
morfologiya 385
mujskoy rod 157
näzek huzınqı 243
näzekläşew 244
nigez 212
nigez tel 25
nominatsiya 7
okşatıw affiksı 67
okşatıw hüzzäre 389
omonim 160
oqşaşlıq 161
oqşaşlıq yalğawı 162
oqşaşıw 409
orfografiya 241
ön östäw 362
öndärzeñ konvergentsiyahı 358
öndöñ töşöp qalıwı 318, 360
öndöñ üzğärewe 359
ösönsö zat 410
passiv 149
prefiks 329
produktiv 261
professional' hüzzär 303
progressiv assimilyatsiya 237
prokop 331
proteza 53, 54, 332, 333
qaltırawıqlı 402
qalın huzınqı 265
qalınlaşıw 266
qärzäş teldär 14
qärzäşlek atamaları 15
qatı añqaw tartınqıhı 133
qılım 171
qılım nigeze 176
qılım tamırı 177
qılımdan isem yahalıw 182
qılımdan isem yahaw yalğawı 180
qılımdan qılım yahalıw 181
qılımdan qılım yahaw yalğawı 179
qılımdıñ yünäleşe 173
qılımdıñ zat menän üzgärewe 175
qışıq tartınqı 368
qışqa huzınqı 283
qışqartılğan quşma hüzzär 284
quşma affiks 82
quşma höyläm 81
quşma hüz 85

quşma isem 84
quşma qılım 83
quşma yalğaw 82
quşma zaman 86
räsmi tel 344
rät hanı 367
räweş 442
räweş qılım 443
regressiv assimilyatsiya 206
ritorika 378
rod 97
sağıştırma grammatika 272
sağıştırıw 270
sağıştırıw bäyläwestäre 271
semantika 29
semasiolog 28
sığanaq kileş 110
sifat 364
sifat hüźbäyläneşe 366
sifat qılım 365
sikheź qılım 107
sikle qılım 106
sinkopa 318
sinonim 30
sintaksis 101
sit hüź 423
sit teldän ingän hüź 423
sonor tartınqı 13
sredniy rod 98
stilistika 418
suffiks 370
şart höykäleş 384
şart höykäleş yalğawı 383
şart höyläm 382
şart-teläk höykäleşe 129
şartlı kiläsä zaman 194
şartlı xäźerge-kiläsäk zaman 200
şaw 215
tamaq 208
tamaq töbö 36
tamaq töbö tartınqıhı 37
tamaqlaşıw 209
tamır 292
tanaw önö 204
tanaw önönöñ awızlaşıwı 11
tanaw qıwışyığı 202
tar huźınqı 118
tarayıw 119
tarixi grammatika 392
tartılış 408
tartılıw 275
tartınqı 416
tartınqı östäw 417
teş arahı önö 342
teş tartınqıhı 134
tel 123
tel aldı tartınqıhı 131
tel artı *ñ* önö 33
tel atlası 125
tel beleme 126
tel yarıları 361
tel-teş tartınqıhı 132
teläk eyärsän höyläm 128
teläk höykäleşe 258
teläk höyläm 257
teldär ğailähe 124
telmär 377
terkäwes 50
termin 401
teyeşlek höykäleşe 205
tınış bildäläre 311
töbäw kileş 432
töp han 39
töp handar 40
töp kileş 424
töp kileştäge isem 425
töp mäğänä 38, 379
töp yümäleş 165
töp yünäleşendäge qılım 139
töşöm almaşı 138
töşöm kileş 437
töşöm qılım 137, 150
töşönsä 274
transliteratsiya 109
tultırıwsı 308
tuğan tel 26

urt 45
urt tartınqıhı 46
urta tel artı 327
urta tel artı tartınqıhı 328
urtaq eyä 320
urtaq tultırıwsı 319
urtaq xäbär 321
urtaqlıq isem 96
urtaqlıq yünäleşendäge qılım 262
urın räweşe 431
urın-waqıt kileşe 90
üle tel 325
ütkän zaman 190
ütkän zaman xäbär qılım 324
waqıt xäle (räweşe) 440
xäbär 435
xäbär höykäleşe 72
xäbär höykäleşenän başğa höykäleştär 394
xäbär qılımlı höyläm 172
xäbärlek affiksı 71
xäl qılım 443
xäl räwaşe 219
xalıq höyläw tele 220
xäref 223
xäẓerge zaman 387
xäẓerge-kiläsäk zaman 197
yabay höyläm 51
yabay zaman 52
yabıq *e* 268
yabıq ijek 269
yahalma hüẓ 407
yalğaw 151
yänäş ön 288
yañaq 108
yañğıraqlaşıw 350
yañğırawıqlı tartınqı 349
yañğıẓlıq isem 334
yänle tel 94
yarẓamsı ön 429
yarẓamsı qılım 428
yäşeren eyä 210
yawap ımlığı 95
yökmatew yünäleşe 167
yökmätew 166
yökmätew yünäleşeneñ yalğawı 168
yuqlıq 316
yuqlıq höyläm 314
yuqlıq qılım 315
zaman 438
zaman yalğawı 439
zat 380
zat almaşı 381
zat yalğawı 174
zat yalğawẓarı 105

KUMUK TÜRKÇESİ GRAMER TERİMLERİ DİZİNİ

abbreviatsiya 284
abstrakt(nıy) at 376
açık buwun 3
adabiyat asarnı tili 148
adabiyat til 148, 430
affiks 151
agglütinativ tiller 152
akustika 16
al sozuk 243
al tañlaw 327
alfavit 18
alıngan söz 323
alipba 18
allofon 20
allomorf 21
ana til 26
añlaw 274
antonim 273
apostrof 281
araçı til 31
argo 32
art sozuk 265
art til tutuk 37
artikulâtsiya 88
artikulâtsiyanı yeri 89
aslu ma'na 379
aslu ma'nası 38
aslu ses* 42
aslu uzunluk* 43
at işlik 251
at koymaklık 7
at skazuyemoye 436
at söz 247
at tübü 252
at xabarlık 436
ata sözü 44
atalar sözü 44
atdan etilgen at 256
atdan etilgen işlik 255
atlık 247
atlıknı padejlege göre türlendiregen koşumçalar 249
atlıknı türlenişi 250
atnı baş geliş forması 425
awaz koşuluw 362
awazlanı almaşınıwu 359
awazlanı birleşmegi 358
awazlanı tüşmegi 360
awazlanı yerlerin alışdırıw 304
awuz 8
awuz ses 10
(awuznu) açılagan daracası 5
awwalgı ma'na 379
aytılagan yeri 89
aytılgan küyü 399
aytılış 399
baş cumla 24
baş daraca 165
baş geliş 424
baş ma'nası 38
baş padej 423
barlık cumla 312
barlık formadagı işlik 313
baylawçu orunça 240
baylawuç 50
bagış 287
bagım geliş 432
bagım padej 432
belgilengen söz 390
belgilengen sıpatlık söz tagım 56
belgilengen tuwra tolumluk 57
belgilenmegen sıpatlık söz tagım 58
belgilenmegen tuwra tolumluk 59
belgilewçü sanaw söz* 348
belgilewçü soraw orunça 373
belgilewçünü kullugun kütgen kanawluk 348
belgilewüç 391

belgili getgen zaman 211
belgisiz getgen zaman 324
belgisiz harakatnı koşumçası 301
belgisiz işlik 300
belgisiz orunça 61
belgisiz sanaw sıpat söz 60
bet 380
bet orunça 381
betli işlik 106
betsiz işlik 107
bir ma'nalı söz 30
birçelikni (ortaklıkını) görsetegen koşumça 322
birikgen söz tagım 122
birinçi bet 76
birinçi betni köplük sanawunu koşumçası 114
birinçi betni mülk koşumçaları 77
birinçi betni teklik sanawü 78, 396
boysınıw 68
bölüm sanawluk 280
bulan degen sözsoñusu kollanagan geliş forma* 419
burun awaz 204
burun boşluk 202
burun ses 204
burun sesni awuz sesge aylanmagı* 11
burunnu kuwuşlugu 202
buwun 225
buwundagı sozuk awaznı tüşüwü 227
buwunlaga bölüp aytmak (oxumak) 228
buwunnu yutuluwu* 226
buyruk bagış 156
buyruk cumla 155
bırıngı ata-babalanı tili 25
cıns 97
cıns at 96
cınslıksız 98
cumla 99
cumlanı başındagı modalnıy sözler, gesekçeler, aylawuçlar* 100
cumlanı gesekleri 103
cumlanı ortakçıları 103
çene 108
çıgım geliş 110
çıgım padej 110
delabializatsiya 144
dialekt 298
dilbarlık 378
dissimilâtsiya 47
durus yazılış 241
eki erinli tutuk 111
ekinçi belgisiz imperfekt 192
ekinçi bet 233
ekinçi betni köplük sanawu 232
ekinçi betni teklik sanawu 234, 397
ekvativ 161
ekvativ padej 163
erin-tiş tutuk 132
erinleşiw 434
erinli sozuk 433
erinli tutuk 141
erinlilikde gelişiw 140
erinsiz sozuk 143
erkeklik cıns 157
esgi 158
esgilengen 158
etilgen söz 407
etilmegen at söz
etilmegen atlık 253
etimologiya 164
fleksiya tiller 91
fonema. 357
fonetika 355
fonologiya 356
frazeologiya söz tagımı 122
gaplologiya 226
gelecek mekensiz zaman 197
gelecek mekensiz zamannı şart forması 200
gelecek mekensiz zamannı gereklilik forması 198
gelecek mekensiz zamannı xabarlık forması 199
gelecek zaman 191
gelecek zamannı şart forması 194

gelecek zamannı xabarlık forması 193
geliş 217
geliş koşumçalar 218
gelişiw 409
geminatsiya 236
geñ sozuk 196
gereklilik bagış* 205
geri assimilâtsiya 206
gertileygen cawaplı ünlük* 95
getgen zaman 190
gezik sanawluk 367
giççilikni görsetegen koşumça 297
giperbola 1
glagol 171
glagoldan etilgen glagol 181
glagoldan glagol etegen koşumça 179
glagolnu kömekligi bulan etilgen skazuyemoyeli cumla 172
göçüm 186
göçüm işlik 187
görsetilmegen iyesi 210*
görsetiw orunça 260
göteriliş daracası 5
govor 9
grammatika 213
güçlendiriw 340
güçlendiriw gesekçe 341
halişlik 443
haligi zaman 387
halk til 291
hallık 442
hallıknı kullugun kütegen soraw orunça* 375
hamza 229
harp 223
hawa ötegen yol 363
hislik-çakırıw söz* 412
iç kapiya 230
ilmu til 73
inçe (al) sozuklanı sıdrası 242
inçe sozuk 243
inçeleniw 244
indeks 136
infinitiv 300
infinitiv koşumçası 301
inkârlık 316
inkârlik cumla 314
inlaut 231
inversiyalı cumla 121
istilah 401
işılawuç tutuk 368
işlik 171
işlikden atlık etegen koşumça 180
işlikden etilgen at 182
işlikni (glagolnu) tamuru 177
işlikni baş daracası 139
işlikni barlık forması 313
işlikni belgisiz kalibi 300
işlikni daracası 173
işlikni tübü 176
işlikni türleniw koşumçası 174
işlikni türleniwü 175
işlikni yokluk forması 315
ixtisar 284
iyerçen cumla 426
iyerçen şart cumla 382
iyesi 335
jenskiy rod 135
kalım 188
kalım işlik 137, 189
kalın (art) sozuklanı sıdrası 264
kalın sozuk 265
kalın yan tutuk awazı 35
kalınlaşıw 266
kardaş tiller 14
kardaşlık bildiregen sözler* 15
karşı ma'nalı (söz) 273
kartıllawuk tutuk awaz 402
kâsbu wa saniyatlanı atı 303
kâsbuluk söz 401
katnaşıw 216, 238
kauzativ 166
kawga 215
kaytım orunça 138
kısgartılgan sozuk awaz 283
kısgartılıw 284

ki degen baylawuç 285
ki degen baylawuçu bulangı koşma cumla 286'
ki, kim degen baylawuç söz 240
koşma affiks 82
koşma at 84
koşma cumla 81
koşma glagol 83
koşma işlik 83
koşma koşumça 82
koşma söz 85
koşma zaman* 86
koşumça 151, 370
kopduruw 1kalima 276
konkret(nıy) at 369
kömekçi awaz 429
kömekçi glagol 428
kömekçi işlik 428
kömekçi söz 146
köp ma'nalı 113
köp kollanagan 261
köp tawuşlu tutuk 13
köplük koşumçası 115
küy hallık 219
küynü hallığı 219
lakır 290
leksika 278
ma'na 27
metateza 304
morfema 386
morfologiya 385
mujskoy rod 157
mülk koşumça 12
mülk koşumçalar 263
ñ til artı tutuk awazı* 33
ofitsial'nıy til 344
omonim 160
oram til 291
orfografiya 241
ortak iyesi 320
ortak tolumluk 319
ortak xabarlık 321
ortaklık daracadagı işlik 262
orunça 441
oşatıw 68
oşatıw koşumça 67
ölçew hallık 49
ölgen til 325
özge tilden girgen söz 323
padej 217
padej koşumçaları 218
passiv 149
predmetleni awazların wa tawuşların añlatagan söz 389
prefiks 329
pristavka 329
prokopa 331
prostoy cumla 51
prostoy zaman 52
proteza 53, 54, 332, 333
rod 97
sanaw (teklik-köplük) 346
sanaw çislitelnoye* 39
sanaw çislitelnoyeler
sanaw sanawluklar 40
sanaw söz 347
sanawluk 347
sañırawuk 351
sañırawuk boluw 352
sañırawuklaşıw 352
satırnı içindegi rifma (kapiya) 230
saw til 94
sawñıraw tutuk 351
sayaw cumla* 51
sayaw zaman* 52
semantika 29
semasiolog 28
sinkopa 318
sinonim 30
sintaksis 101
siyah 136
skazuyemoye 435
skazuyemoye bolup gelgen atlı cumla* 248
soraw añlatagan cumla 371
soraw cumla 371

soraw gesekçe 372
soraw orunça 374
soraw oşumça 372
sozuk 413
(sozuk awazda) awwaldan berli bolgan uzunluk* 43
(sozuk awazda) soñ tuwulungan uzunluk* 235
sozuk awazlanı erinlilikde gelişiwü 145
sozuk awaznı almaşınıwu 414
sozuk awaznı tüşmegi 415
sozuklanı kalınlıkda-inçelikde gelişiwü 267
söylew 290, 377
söylew til 291
söz 276
söz baylıgı 278
söz etegen koşumça 427
söz tagım 214
söz tagımı 277
söz yaratagan koşumça 427
söz yaratıw 406
söz yaratıwçu koşumça 427
sözdegi ma'nalı gesek 386
sözge ustalık 378
sözlük sostawı 278
söznü başına sozuk awaznı gelmegi 53, 332
söznü başına tutuk awaznı gelmegi 54, 333
söznü başındagı awaz 330
söznü başındagı awaznı tüşmegi 331
söznü başındagı koşumça 329
söznü içindegi awaznı tüşmegi 318
söznü içindegi ses 231
söznü yaratılıwu 406
sözsoñusu bulan at gruppa* 147
söztagım 277
sıpat söz 364
sıpatişlik 365
sıpatlık 364
sıpatlık söz tagım 254, 366
sıpatlıknı yerinde kollanagan görsetiw orunça* 259
sıra cumla 51
spisok 136
sredniy rod 98
stilistika 418
şart bagış 384
şart bagışnı koşumçası 383
şartlı-tilekli cumla* 128
şokluk cumla 314
tamak 87, 208
tamak awaz 229
tamak tawuşga aylanmagı 209
tamur 292
tañlaw 116
tañlawnu artı 36
tar boluw 119
tar sozuk 118
tarixi grammatika 392
tartılıw 275, 408
tawuş bawlar 361
tawuş telleri 361
teklik sanaw 395
teñleşdiriw 161, 270
teñleşdiriw grammatika 272
teñleşdiriw padej* 163
teñleşdiriw sözsoñular, gesekçeler wa baylawuçlar* 271
teñleşdiriwçü koşumça* 162
termin 401
tiş ara tutuk 342
tişilik cıns 135
tişli tutuk 134
til 123
til aldı tutuk 133, 328
til aldı tutuk awazı 131
til artı tutugu 117
til ilmu 126
tilek bagış 129, 258
tilek bagışlı cumla 257
tilleni ahlüsü 124
tilleni atlası 125
tilni hakındagı ilmu 126

tilni kullukçu gesegi 146
(tilni) göterilişi 4
tolmagan cumla 279
tolumluk 308
toktaw belgiler 311
transliteratsiya 109
tutuşduruw 270
tutuk 416
tutuk awaz koşulmagı 417
(tutuk awazını) eki kabatlanıwu* 236
tuwra assimilâtsiya 237
tüp 212
tüp çene 22
tüp erin 23
türleniş 104
türleniş koşumçası 105
türleniw 104
türleniw koşumçası 105
tüşüm daraca 149
tüşüm daracadagı işlik 150
tüşüm geliş 437
tüşüm padej 437
tüz yazıw 241
umumi til ilmusu* 127
umumi türk til 195
urgu 421
urgusuz buwun 422
uwurt 45
üçünçü bet 410
üçünçü betni teklik sanawu 398
ülüş sanawluk 411
ünlük 412
xabar bagış 72
xabar bagışdan özge bagışlar* 394
xabarlık 435
xabarlık koşumça 71
xabarlıknı iyesi bulan gelişiwü 336
xalk til 220
xas at 334
xas til 344
xonşusundagı ses (awaz) 288
yabık buwun 269
yabık *e* awaz 268
yaşlanı tili 112
yan tutuk (awaz) 46
yan tutuk awaznı yımışak forması 326
yañıraw tutuk 349
yañırawuk 349
yañırawuk boluw 350
yapsarlı tutuk (awaz) 368
yat söz 423
yayak süyek 108
yazıw kaydaları 241
yazıw til 430
yer geliş 90
yer padej 90
yerni hallıgı 431
yeslik geliş 239
yeslik padej 239
yokluk 316
yokluk formadagı işlik 315
yükletiw daraca 167
yükletiw daracanı koşumçası 168
zaman 438
zaman koşumçası* 439
zamannı hallıgı 440

KARAÇAY-MALKAR TÜRKÇESİ GRAMER TERİMLERİ DİZİNİ

abbreviatsiya 284
abstrakt maganalı at 376
açık (kesgin) maganalı at 369
açık bölüm 3
açık tawuş 413
açık tawuşnu tüşüwü 415
açık tawuşnu türleniwü 414
açıklanñan 390
açıklanı katı tizgini 264
açıklawçu 391
açıklık 4
açıklık daracası 5
adabiyat til 148
adamnı ustalıgın körgüztgen at 303
affiks 151
agglütinatsiyalı tille 152
akustika 16
alfavit 18
allofon 20
allomorf 21
almaş 441
alınñan söz 423
ana til 26
antonim 273
añılam 274
apostrof 281
araçı til 31
araş ayırma formada etim 262
araş ayırmanı affiksi (calgawu) 322
argo 32
arhaizm 158
art til (tıñılawuk) kıskak tunakı tawuş 37
artikulâtsiya 88
assimilâtsiya 68
at 247
at ataw 7
at beriw 7
at tamal 252
ata-babalanı sözleri 44
atdan kuralgan at 256
atdan kuralgan etim 255
atladan kuralgan haparçı 436
atnı boluş affiksleri (calgawları) 249
atnı boluşlada calganıwu 250
atnı boluşlada türleniwü 250
atnı poşlelog bla kelgen boluş forması 147
atnı soñura bla kelgen boluş forması 147
awuz 8
awuz til 291
awuzda kuralgan tawuş 10
aytım 99
aytımda söz bla körgüztülmegen başçı 210
aytımnı çlenleri 103
aytıw 399
aygaklanñan 390
aygaklawçu (açıklawçu) söz tutuş 254, 366
aygaklawçu 391
baslawçu boluş 110
basım 421
basım tüşmegen bölüm 422
basımsız bölüm 422
baş aytım 24
baş boluş 424
baş boluşda at 425
baş magana 38
başçı 335
başçı bla haparçını kelişiwü 336
başha tilden kirgen söz 423
(başha tilden) alınñan söz 323
baylam 50
baylaw 50
begitiwçü almaş 138
belgili aygaklawçusu (açıklawçusu) bolgan söz tutuş 56
belgili ozgan zaman 211

belgisiz almaş 61
belgisiz kellik zaman 197
belgisiz kellik zamannı şart forması 200
belgisiz kellik zamannı haparlawçu forması 199
belgisiz kellik zamannı koş forması 198
belgisiz sıfat 60
beriwçü boluş 432
bet 380
betlewçü almaş 381
birça maganalı sözle 30
birinçi bet 76
birinçi betni birlik sanı 78
birinçi betni iyelik affiksleri 77
birlik san 395
birlik sannı birinçi beti 396
birlik sannı ekinçi beti 234, 397
birlik sannı üçüngü beti 398
bla boluş 419
bogurdak 87, 208
bogurdak tawuşha aylanıwu (bir tawuşnu) 209
boluş 217
boluş affiksle (calgawla) 218
boluş affikssiz eki atdan kuralgan söz tutuş 58
boluş, bet affiksi 105
boluşlada calganıw 104
boluşlada, betde sanda türleniw 104
boluşlukçu etim 428
boluşlukçu tawuş 429
boş aytım 51
boş zaman forma 52
boysunñan aytım 426
boysunñan şart aytımı bolgan koş aytım 382
bölüm 225
bölümle bla okuw (aytıw) 228
bölümleni kıshartılması 227
burun tawuş 204
burun tawuşlanı awuz tawuşlaga aylanıwu 11
burunnu içi 202
burunnu kuwuşu 202
buruñu (söz) 158
buruñu til 25
busagat zaman 387
busagatda söleşilgen til 94
buyrukçu aytım 155
buyrukçu turuş 156
cabılgan bölüm 269
cabılgan *e* 268
cabık bölüm 269
calgaw 151
calgawlu tille 152
cartı san körgüztgen sanawla 280
cayak süyek 108
cazıw til 430
cegiliw 104
cegiliwçü etim 106
cegilmewçü etim 107
cumuşak 242
cumuşak açık tawuş 243
cumuşaw 244
cuwaplawçu (howlawçu) mejdometiye 95
cuwuk maganalı sözle 30
cuwukluk magananı cürütgen atla 15
cuwuk til kawum 124
cuwuk tille 14
delabializatsiya 144
dialekt 298
dissimilâtsiya 47
eciklew 228
ekinçi bet 233
ençi at 334
eniklewçü söz 389
eriklewçü söz 389
erin garmoniya 140, 145
erinle bla tişleni boluşlugu bla kuralgan kısık tawuş 132
erinli açık tawuş 433
erinli boluw 434
erinli kısık 111, 141
erinli tunakı 111, 141
erinli-tişli tunakı tawuş 132

erinsiz açık tawuş 143
eskirgen 158
etim 171
etim haparçısı bolgan aytım 172
etim sözlew 443
etimça 443
etimden at kuragan affiks (calgaw) 180
etimden etim kuragan affiks (calgaw) 179
etimden kuralgan at 182, 251
etimden kuralgan etim 181
etimni ayırması 173
etimni betlede türleniwü 175
etimni betlew affiksi (calgawu) 174
etimni cegiliw affiksi (calgawu) 174
etimni cegiliwü 175
etimni kereklik körgüztgen forması (turuşu) 205
etimni razılık bilgirgen forması 313
etimni tamalı kuralgan etim 176
etimni tamırı 177
etimni ugaylawçu (ogaylawçu) forması 315
etimologiya 164
etimsıfat 365
fleksiyalı tille 91
fonema 357
fonetika 355
fonologiya 356
frozeologizm 122
gaplologiya 226
geminatsiya 236
giperbola 1
gitçelegen affiks 297
gitçeletgen affiks (calgaw) 297
govor 9
grammatika 126, 213
halçı sözlew 219
halnı sözlewleri 219
halk til 220, 291
hamza 229
haparçı 435
haparçı affiks 71
haparçılık affiks 71
haparçısı at bolgan aytım 248
haparçısı atladan kuralgan aytım 248
harf 223
harif 223
honşu tawuş 288
howlawçu aytım 312
ilmu til 73
indeks 136
infinitiv 300
infinitivni affiksi (calgawu) 301
inlaut 231
inversiyalı aytım 121
iyelik affiks 12
iyelik affikslė . 263
iyelik boluş 239
iyelik calgaw 12
iyelikçi boluş 239
jenskiy rod 135
kaltırawuk kısık 402
kalın (bazık) açık 265
kalın (bazık) açıklanı tizgini 264
karşçı maganalı sözle 273
katlanıwcu ayırma 167
katlanıwcu ayırmanı affiksi (calgawu) 168
katlanıwçu ayırma 166
katı açık 265
katındagı (canındagı) tawuş 288
kawzativ 166
kaytıwçu etim 137
kelir zaman 191
kellik zaman 191
kellik zamannı şart forması 194
kellik zamannı haparlawçu forması 193
kellik zamannı kereklik körgüztgen forması 192
kellik zamannı koş forması 192
keñ açık 196
kıral til 344
kısha açık 283
kısık tawuş 416
kısık tawuşnu koşuluwu *ki* baylamı 285
ki baylawlu koş aytım 286'

ki baylawu 285
ki *kim* baylam 240
ki, kim baylaw 240
kommunikatsiya 216, 238
konvergentsiya 358
koş affiks 82
koş at 84
koş aytım 81
koş aytımda eki aytımnı ortak başçısı 320
koş aytımda eki aytımnı ortak haparçısı 321
koş aytımda eki aytımnı ortak tolturuwçusu 319
koş etim 83
koş söz 85
koş zaman 86
konşu tawuş 288
köçmewçü 188
köçmewçü etim 189
köçüwçü 186
köçüwçü etim 187
köp maganalı (söz) 113
köplük sanda birinçi betni affiksi 114
köplük sannı affiksi 115
köplük sannı ekinçi beti 232
körgüztüwçü almaş 260
körgüztüwçü sıfat 259
kuralmagan at 253
kuralgan 212
kuralgan at 84, 252
kuralgan etim 83
kuralgan söz 407
kuraw etim 83
küçlendiriw 340
küçlendiriwçü kesekçikle 341
leksika 278
literatura til 148, 430
literatura til
magana 27
mardaçı sözlew 49
mardanı sözlewleri 49
mejdometiye 412
metateza 304
modal' söz 146
morfema 386
morfologiya 385
mujskoy rod 157
nart söz 44
nominatsiya 7
omonim 160
orfografiya 241
ortak til 31
orunçu sözlew 431
orunlawçu boluş 90
orunnu sözlewleri 431
oyum 274
ozgan zaman 190
ölgen til 325
poslelog 146
poslelogla 100
prefiks 329
pristavka 329
produktiv 261
progressiv assimilâtsiya 237
prokopa 331
proteza 53, 54, 332, 333
razıçı turuş 258
razılık bilgirgen aytım 312
razılıknı bildirgen mejdometiye 95
razılıknı bildirgen aytım 257
regressiv assimilâtsiya 206
ritorika 378
rod 97
sabiy til 112
san (birlik) 346
sanaw (aygaklawçu, açıklawçu) 348
sanaw 347
sançı sanaw 39, 40
sañıraw tunakı 351
saw til 94
semantika 29
semasiolog 28
sıfat 364
sıydam kısık tawuş 13
sızgırıwçu kısık (tawuş) 368

sızgırıwçu tunakı tawuş 368
singarmonizm 267
sinkopa 318
sinonim 30
sintaksis 101
sonornıy 13
soñura 146
soñurala 100
soruwçu almaş (belgilewçü almaş) 373
soruwçu almaş (sözlewnü kullugunda) 375
soruwçu almaş 374
soruwçu aytım 371
soruwçu kesekçik 372
söleşilinñen til 94
söleşiw 216, 238, 290
söleşiw til 220, 291
söz (söleşiw) 377
söz 276
söz başı tawuş 330
söz başı tawuşnu tüşüwü 331
söz haznası 278
söz kuraw 406
söz kurawçu affiks (calgaw) 427
söz tutuş 214, 277
sözge ustalık 378
sözleni kıshartıp cazıw 284
sözlew 442
söznü ahırı 370
söznü bek alga maganası 379
söznü birinçi maganası 379
sredniy rod 98
stilistika 418
suffiks 370
şart boysunñan aytımı bolgan koş aytım 382
şart turuş 384
şart turuşnu affiksi (calgawu) 383
şart-razıçı turuş 129
tamal 212
tamamlawçu boluş 437
tamamlawçu boluş affiksli tuwra (tüz) tolturuw(çu) 57
tamamlawçu boluş affikssiz tuwra tolturuw(çu) 59
tamak 87, 208
tamır 292
tar açık 118
tar boluw 119
tarih grammatika 392
tartılıw 275, 408
tawuş (hawa) çıkgan col 363
tawuş 215
tawuş siñirle 361
tawuşlanı birleşmesi 358
tawuşnu bek alga forması 42
tawuşnu bek alga uzunlugu 43
tawuşnu kalın (bazık) boluwu 266
tawuşnu koşuluwu 362
tawuşnu kuralgan ceri 89
tawuşnu tüşüwü 318, 360
tawuşnu türleniwü 359
(tawuşnu) ekinçi daracada uzunlugu 235
teñileşdiriw (uşatıw) magana bergen affiks 67
teñileşdiriw 161, 270
teñileşdiriw affiks 162
teñileşdiriw forma 163
teñileşdiriw grammatikası 272
teñileşdiriwçü poslelogla bla baylamla 271
teñileşdiriwçü soñurala 271
termin 401
tıñılawuk 116
tıñılawuknu al kesegi 327
tıñılawuknu art kesegi 36
tıygıç belgile 311
til 123
til atlası 125
til bilim ilmu 126, 127
tilek körgüztgen aytım 257
tilekçi (razıçı) boysunñan aytım 128
tilekçi turuş 258
tilni (tıñılawuknu) art kesegini boluşlugu bla kuralgan kısık tawuş 328

tilni al kesegi bla aytılgan kısık (tunakı) tawuş 131
tilni al keseginde kuralgan 242
tilni al keseginde kuralgan açık tawuş 243
tilni art kesegi 36
tilni art kesegi bla aytılgan *ñ* 33
tilni art kesegi bla aytılgan kısık tawuş 117
tilni art kesegi bla aytılgan tunakı tawuş 117
tilni art keseginde kuralgan kalın (bazık) açık tawuş 265
tilni söz baylıgı 278
tiş etleni boluşlugu bla kuralgan kısık (tunakı) tawuş 133
tiş ortaları bla aytılgan kısık 342
tişleni boluşlugu bla kuralgan kısık tawuş 134
tişleni boluşlugu bla kuralgan tunakı tawuş 134
tizgin içi rifma 230
tizginçi sanaw 367
tizme (söz) 136
tolmagan aytım 279
tolturuw(çu) 308
transliteratsiya 109
tukum at 96
tunakı boluw 352
tunakı kısık 351
tunakı tawuşnu koşuluwu 417
turuş 287
tuwra turuş 72
tuwra turuşdan başha turuşla 394
tüp bolgan milletni tili 325
tüp cayak süyek 22
tüp erin 23
türk til 195
türleniwçü etim 106
türlenmewçu etim 107
tüz aytıw 399
tüz ayırma 165
tüz ayırmada etim 139
tüz cazıw 241
ugaylaw (ogaylaw) 316
ugaylawçu (ogaylawçu) aytım 314
uşak 290
uşatıw affiks 162
uşaw 409
uwurt 45
uwurtlanı boluşlugu bla kuralgan cumuşak kısık (tunakı) 326
uwurtlanı boluşlugu bla kuralgan tunakı tawuş 46
uwurtlanı boluşlugu bla kuralgan kalın kısık (tunakı) tawuş 35
uwurtlanı boluşlugu bla kuralgan kısık tawuş 46
uzak ozgan zaman 324
üçünçü bet 410
üçünçü izafet 56
ülüşçü sanawla 411
zıñırdawuk boluw 350
zıñırdawuk kısık 349
zıñırdawuk tunakıla 349
zaman 438
zaman affiks (calgawu) 439
zamançı sözlew 440
zamannı sözlewleri 440
zorlawçu ayırma 149
zorlawçu ayırmada etim 150

NOGAY TÜRKÇESİ GRAMER TERİMLERİ DİZİNİ

abbreviatsiya 284
abstraktlı at 376
adabiyat tîl 430
adabiyat tîlî 148
affiks 151
agglütinativ tîller 152
akustika 16
äl glagol 443
aldı sıra 242
aldı sıra sozık 243
aldı sıraga köşüw 244
aldı uwırt tartıgı 326
älîgî zaman 387
älîgî-keleyek zamannıñ şartı 200
älîgî-keleyek zaman 197
älîgî-keleyek zamannıñ kereklîk kebî 198
allofon 20
allomorf 21
aluw 323
alıngan söz 323
ana tîlî 26
añlam 274
antonim 273
apostrof 281
ara tîl 31
äreketlî 261
argo 32
arhaizm 158
ärip 223
arka tamak *ñ* 33
art sıra 264
art sıradıñ sozıgı 265
art sıraga köşüw 266
artikulyatsiya 88
artikulyatsiya yerî (ornı) 89
arttırma 1
artıklık 340
assimilyatsiya 68
asıl ana tîlî 25
asıl at 252
asıl mäne 38
asıl mänesî 379
asıl zalog 165
aşık buwın 3
aşık sozık 143
at 247
at glagol 251
at habarlawış 436
at pan aytılgan habarlawışlı yıyma 248
ata söz 44
ataw 7
atlardıñ kelîs kosımşaları 249
atlardıñ türlenüw kosımşaları 249
atlardıñ türlenüwî 250
attan yasalgan at 256
attan yasalgan glagol 255
attıñ negîzî 252
attıñ tamırı 253
awıs 441
awız 8
awız sesî 10
ayırgış 391
ayırgışlı söz baylanısı 254, 366
ayırılgan 390
aytıluw 399
bala tîlî 112
barlık glagol 313
barlık yıyma 312
bas glagol 251, 300
bas glagoldıñ kosımşası 301
bas kelîs 424
bas kelîstegî at 425
bas yıyma 24
baslapkı mänesî 379
baslapkı ses 42, 330
baslapkı sestiñ tüsüwî 331
baslapkı uzunlık 43
baylawış 100, 146

baylawışlı at 147
bayır at 334
belgîlengen ayırgışlı söz baylanısı
belgîlengen tuwra toltırgış 57
belgîlenmegen ayırgışlı söz baylanısı 58
belgîlenmegen tuwra toltırgış 59
belgîlî keleyek zaman 193
belgîlî ozgan zaman 211
belgîsîz älîgî-keleyek zaman 199
belgîsîz awıs 61
belgîsîz sıpat 60
berkîtüw yıyma 312
bîldîrîlmegen iye 210
bîldîrîlmegen podlejaşçeye 210
bîr mänelî 30
bîrînşî özlîk 76
bîrînşî özlîktîñ bîrlîk sanı 78, 396
bîrînşî özlîktîñ tartım kosımşaları 77
bîrînşî ses 42
bîrlîk san 395
bölîm san at 411
bölîmlîk san at 280
burın kuwıslığı 202
burın sesî 204
burın seslerdîñ awız seslerîne dönüwî 11
burıngı 158
buwın 225
buwın bîrîgüwî 227
buwın tüsüwî 226
buwınlaw 228
buyrık türkîmî 156
buyrık yıyma 155
delabializatsiya 144
dialekt 298
dîreltlî san at 367
dîrîldewîk tartık 402
dissimilyatsiya 47
ekî erîn tartığı 111
ekînşi özlîktîñ bîrlîk sanı 234
ekînşî özlîk 233
ekînşî özlîktîñ bîrlîk sanı 397
ekînşî özlîktîñ köplîk sanı 232
ekînşî uzunlık 235
ekvativ 161
elîppe 18
erîn garmoniyası 140
erîn kelîslîgî 140
erîn kelîslîktîñ buzıluwı 144
erîn kelîslîgî 145
erîn kelîslîgî boyınşa garmoniya 145
erîn kelîspewlîk 145
erîn sozığı 433
erîn tartığı 141
erîn-tîş tartığı 132
erînlesüw 434
erkek türî 157
erkelew söz 389
eskî 158
eskîrgen 158
etimologiya 164
faktitiv 166
flektiv tîller 91
fonema 357
fonetika 355
fonologiya 356
frazeologizm 122
gaplologiya 226
geminatsiya 236
giperbola 1
glagol 171
glagol man aytılgan habarlawışlı yıyma 172
glagoldan at yasagan kosımşa 180
glagoldan glagol yasagan kosımşa 179
glagoldan yasalgan at 182
glagoldan yasalgan glagol 181
glagoldıñ asıl zalogı 139
glagoldıñ negîzî 176
glagoldıñ özlîk pen türlenüwî 175
glagoldıñ tamırı 177
glagoldıñ türlenüw koşımşası 174
glagoldıñ zalogı 173
grammatika 126, 213
gürîldew 215
habar nakloneniye 72
habar türkîmî 72

habar türkîmînen kalgan baskalar 394
habarlasuw 216
habarlawış kosımşası 71
habarlawış* 435
halk tîlî 220
hamza 229
îlmî tîlî 73
indeks 136
infinitif 300
inlaut 231
instrumental kelîsî 419
inversiyalı yıyma 121
îşkî riflama 230
îşkî ses 231
iye men habarlawıştıñ yarasuwı 336
iye* 335
iyerşen tîlek yıyma 128
iyerşen yıyma 426
jenskiy rod 135
kabatlı at 84
kabatlı glagol 83
kabatlı kosımşa 82
kabatlı söz 85
kabatlı yıyma 81
kabatlı zaman 86
kabatsız yıyma 51
kabatsız zaman 52
kalınlasuw 266
kararlaw em dereje nareçiyeler 49
kardaş tîller 14
kardaş-kawımlık terminleri 15
kardaşlık terminleri 15
katnasuw 238
katı sozık 265
katı sıra 264
katı uwırt tartığı 35
kauzativ 166
kaytım awıs 138
kaytım kelîs 239
kaytuw glagol 137
keleyek zaman 191
keleyek zamannıñ şartı 194
keleyek zamannıñ kereklîk kebî 192
kelîs pen türlenüw 104
kelîs 217
kelîs kosımşaları 105, 218
kemîtüw kosımşası 297
keñ sozık 196
kep nareçiyesî 219
kereklîk türkîmî 205
kespîlîk at 303
ki tîrkewîşî 285
ki tîrkewîşlî kabatlı yıyma 286
ki, kim tîrkewîşî 240
kıskartıluw 275
kıska sozık 283
kıskartuw 284
kommunikatsiya 216, 238
konkretlî at 369
koñısı ses 288
kosımşa 151, 370
kosımşalı tîller 152
köşpelî 186
köşpelî glagol 187
köşpesîz 188
köşpesîz glagol 189
köp mänelî 113
köplîk kosımşası 115
köplîk san bîrînşî özlîktîñ kosımşası 114
körsetüw awıs 260
körsetüw sıpat 259
köterîlîs 4
köterîlîs derejesî 5
kullanılgan tîl 94
kuwatlandıruw 340
kuwatlandıruw kesekşe 341
kuwıs tartık 368
küşeytüw 340
küşlendîrüw kesekşe 341
leksika 278
mäne 27
masdar 300
metateza 304
morfema 386
morfologiya 385
mujskoy rod 157

nareçiye 442
negîz 212
nominatsiya 7
omonim 160
orfografiya 241
orta tür 98
ortak at 96
ortak habarlawış (kabatlı yıymada)* 321
ortak iye (kabatlı yıymada)* 320
ortak toltırgış (kabatlı yıymada) 319
ortaklık kosımşası 322
ortaklık zalogtıñ glagolı 262
orın kelîs 90
orın nareçiye 431
ozgan habar zamanı 324
ozgan zaman 190
ökîmet tîlî 344
ölî tîl 325
özlîk pen türlengen glagol 106
özlîk 380
özlîk awıs 381
özlîk pen türlenüw 104
özlîk kosımşaları 105
passiv 149
podlejaşçeye 335
prefiks 329
progressiv assimilyatsiya 237
proteza 53, 54, 332, 333
proto tîl 25
regressiv assimilyatsiya 206
rod 97
sagır tartık 351
sagırga aylanuw 352
salıstıruw 270
san (birlik...) 346
san at (belgîlewşî) 348
san at 347
sanaw san 39
semantika 29
semasiolog 28
ses awısuwı 359
ses bîrîgüwî 358
ses kosıluwı 362
ses tüsüwî 360
ses yolı 363
sestîñ tüsîp kaluwı 360
sestîñ tüsüwî 318
sıpat 364
sıpat glagol 365
sıra san atı 367
sinkopa 318
sinonim 30
sintaksis 101
sonor tartıgı 13
soraw awısı 374
soraw awısı (belgîlewşï) 373
soraw awısı (nareçiye ornına kullanılgan) 375
soraw kesekşe 372
soraw yıyma 371
sozık 413
sozıktıñ awısuwı 414
sozıktıñ özgelenüwî 414
sozıktıñ tüsüwî 415
söylesüw 290
söylew 9, 377
söylew tîlî 291
söz 276
söz baylanıs 214
söz baylanısı 277
söz baylıgı 278
söz bîrîkpeler 122
söz kaznası 278
söz şeberlîk 378
söz tüzüw 406
söz yasaw 402
söz yasawış kosımşa 427
sredniy rod 98
stilistika 418
şart iyerşenlî kabatlı yıyma 382
şart kosımşası 383
şart türkîmî 384
şart-tîlek türkîmî 129
şaw-şuw 215
şeşenlîk 378
şıgıs kelîs 110

şuvıldaw 215
talap yıyma 155
tamak 87, 208
tamak sesîne aylanuw 209
tamır 292
tañlay 116
tañlay aldı 327
tañlay artı 36
tañlay garmoniyası 267
tañlay kelîslîk 267
tañlay tartıgı 117, 133
tapşıruw 166
tapşıruw zalog 167
tapşıruw zalogtıñ kosımşası 168
takpak 44
tar sozık 118
tarayuw 119
tarih grammatika 392
tartıluw 275, 408
tartım kosımşaları 263
tartım kosımşası 12
tartık 416
tartıktıñ kosıluwı 417
tawıs 215
tawıs tamırları 361
tegîs tartık 13
teñlestîrüw kosımşası 162
teñlestîrüw 161, 269
teñlestîrüw baylawışlar 271
teñlestîrüw grammatika 272
teñlestîrüw kelîs 163
termin 401
tîl aldı tartıgı 328
tîl artı *ñ* 33
tîl 123
tîl aldı tartıgı 131
tîl artı 36
tîl artı tartıgı 37, 117
tîl atlası 125
tîl äyelî 124
tîl bîlîmî 127
tîl îlmîsî 126
tîlek, niyet türkîmî 258
tîlek, niyet yiyma 257
tîrkewîş 50
tîs ara tartıgı 342
tîs tartıgı 134
tîzîm 136
tolmagan yıyma 279
toltırgış 308
toktaw belgîlerî 311
tömengî (astı) erîn 23
tömengî yak 22
transliteratsiya 109
tüp mäne 38
tüp san 39
tüp sanlar 40
tür* 97
türk tîlî 195
türkîm 287
türlenmegen glagol 107
türsîz* 98
tüsîm kelîs 437
tüsüw glagol 150
tüz yazuw 240
urgı 421
urgısız buwın 422
usastırma kosımşası 67
usatuw kosımşası 67
uwırt 45
uwırt tartıgı 46
uyımlasuw 409
ün söz 412
üşînşî izafet 56
üşînşî özlîktîñ bîrlîk sanı 398
üşînşî özlîk 410
vokal 413
yabık buwın 269
yabık *e* 268
yanlı tîl 94
yak 108
yakın (yuwık) tîller 14
yañırawık tartık 349
yañırawıkka aylanuw 350
yardamşı glagol 428
yardamşı ses 429

yasalma 212
yasalma at 252
yasalma glagol 176
yasalma söz 407
yat söz 423
yawap ün sözî 95
yerlî dialekt 9
yıyma 99
yıymadıñ müşelerî 103
yoklık 316
yoklık glagol 315
yoklık yıyma 314
yönelîs kelîs 432
yumsak sozık 243
yumsak sıra 242
yumsaklanuw 244
zaman 438
zaman nareçiyesî 440
zaman kosımşası 439
zatlık at 369

KAZAK TÜRKÇESİ GRAMER TERİMLERİ DİZİNİ

abstrakt atawlar 376
abstraktlı zat esim 376
ädebi til 148
ädebi til 430
affiks 151
agglyutinativti tilder 152
akustika 16
aldıñgı dıbıstıñ tüsüwi 331
alfavit 18
älipbiy 18
allofon 20
allomorf 21
alga jılјuw 244
ana tili 26
antonim 273
anıktalatın 390
anıktaluwsı 390
anıktawış 391
anıktawıştık söz tirkesi 254, 366
apostrof 280
aralık til 31
argo 32
ärîp 223
artikulyatsiya 88
artikulyatsiya ornı 89
artkı tañday 36
äsirelew 1
assimilyatsiya 68
astıñgı erin 23
astıñgı jak 22
aşık buwın 3
aşık dawıstı 196
aşık ray 72
aşıluw 4
aşıluw därejesi 5
at koyuw 7
ata til 25
ataluw 7
ataw 7
ataw septigindegi esim 425
ataw septik 424
awıspalı osı şak 197
awız 8
awız dıbısı 10
awız joldı dıbıs 10
aygaktı-aygaksız ötken şak türi 86
aykın ötken şak 211
ayşıktı söz oramı 122
aytıluw 399
bagınıñkı söylem 426
balalar tili 112
barıs septik 432
bastapkı dıbıs 42, 330
bastapkı dıbıstıñ tüsüwi 331
bastapkı magına 379
bastapkı uzındık 43
bastawış 335
bastawış pen bayandawıştıñ baylanısı 336
basıñkı söylem 24
bayandawış 435
belgisizdik esimdigi* 60
beyneli söz 122
birikken söz 85
birinşi jak 76
birinşi jak jeke 396
birinşi jak jekeşe 78
birinşi jak täweldik jalgawı 77
bitew buwın 269
bölşektik san esim 280
bolımdı etistik 313
bolımdı söylem 312
bolımsız etistik 315
bolımsız söylem 314
bolımsızdık 316
burıngı ötken şak (aygaktı jäne aygaksız) 324
buwın 225

buwın tüsüwi 226
buwındardıñ kirigüwi 227
buwınga bölüw 228
buyrık ray 156
buyrıktı söylem 155
büyir dıbıs 46
büyir juwan dıbıs 35
dawıs 215
dawıs şımıldığı 361
dawıssız 416
dawıssız dıbıs 416
dawıssızdıñ kosıluwı 417
dawıstı 413
dawıstılardıñ juwan jiñişke türde
ündesüwi 267
dawıstınıñ özgerüwi 414
dawıstınıñ tüsüwi 415
däyekşe 281
delabializatsiya 144
demewlik 100, 341
dıbıs jolı 363
dıbıs kosıluwı 362
dıbıs ündestigi 68
dıbıstardıñ konvergentsiyası 358
dıbıstardıñ orın awıstıruwı 304
dıbıstıñ özgerüwi 359
dıbıstıñ tüsüwi 360, 318
dialekt 298
diril dawıssız 402
dissimilyatsiya 47
ekinşi jak 233
ekinşi jak jekeşe 234, 397
ekinşi jak köpşe 232
ekinşi uzındık 235
ekpin 421
ekpinsiz buwın 422
ekvativ 161
ekvativ jurnak 162
ekvativ septik 163
eliktewiş söz 389
emle 241
erin dawıssızı 141
erin dawıstısı 433
erin tis dawıssızı 132
erin ündestigi 140, 145
eseptik san esim 39, 401
esim bayandawış 436
esim bayandawıştı söylem 248
esim negizdi esim 256
esim negizdi etistik 255
esimdik 441
esimşe 365
esimniñ tübiri 253
etimologiya 164
etis 173
etistik 171
etistik bayandawıştı söylem 172
etistik negizdi tuwındı esim 182
etistik negizdi tuwındı etistik 181
etistikten esim tuwdıratın jurnak 180
etistikten etistik tuwdıratın jurnak 179
etistiktiñ bolımdı türi 313
etistiktiñ bolımsız türi 315
etistiktiñ etis forması 173
etistiktiñ jiktelüwi 175
etistiktiñ negizi 176
etistiktiñ tübiri 177
ezüw dawıstısı 143
ezüwlik 143
faktitiv 166
flektivti tilder 91
fonema 357
fonema variantı 20
fonetika 355
fonologiya 356
frazeologizm 122
geminatsiya 236
gılım tili 73
gılımıy stil 73
gılımıy til 73
giperbola 1
govor 9
grammatika 126, 213
halık tili 220
hamza 229
ırıksız etis 150

ızıñ dawıssız 342, 368
ilgerindi ıkpal 237
ilik septik 239
indeks 136
inlaut 231
inversiyalı söylem 121
işki äwen 230
jak 108, 380
jak dıbısı 46
jak kuwısı 45
jalpı esim 96
jalpı osı şak 52
jalpı til bilimi 127
jalkı esim 334
jalgamalı tilder 152
jalgaw 50
jalgawlı tura tolıktawış 57
jalgawlık sılaw 50
jalgawsız tuwra tolıktawış 59
jasırın bastawış 210
jatıs septik 90
jay etis (tabıs septikti kerek etetin etis) 139
jay söylem 51
jekeşe 395
jekeşe birinşi jak 78, 396
jekeşe ekinşi jak 234, 397
jekeşe üşünşü jak 398
jensky rod 135
jergilikti til erekşeligi 298
jılısuw 408
jınıs 97
jiktew 104
jiktew esimdigi 381
jiktik jalgaw 71, 174
jiktik jalgawlı etistik 106
jinişke büyir dawıssızı 326
jinişke dawıstı 243
jinişkerüw 244
jurnak 151
juwan dawıstı 265
juwandaw 266
kabattasuw 236
kabısa baylanıskan anıktawıştık söz tirkesi 58
kajettilik 205
kalaw ray 258
karım-katınas 216, 238
käsibiy sözder 303
käsip-kolöner atı 303
katañ dawıssız 351
katañ dıbıska aylanuw 352
katañdanuw 352
katarlas dıbıs 288
katınas 216, 238
katıstık ötken şak 198, 199
kauzativ 166
kazirgi keleşektegi şarttı şak* 200
keler şak 191
keler şak şarttı ray 194
kelte dawıstı 283
keyindi ıkpal 206
kısañ dawıstı 118
kısañ *e* 268
kıska dawıstı 283
kıskartuw 284
kıskargan söz 284
kıymıl atawı 251
kıymıl esimi 251, 300
kıymıl esiminiñ jurnagı 301
kıyısuw 336
ki jalgawlıktı kurmalas söylem 286
ki jalgawlıgı 285
ki, kim jalgawlıgı 240
kişireytkiş kosımşa 297
kişireytuw jurnagı 297
kirige birigüw 275
kirigüw 275, 408
kirme 323
kirme söz 423
kos erin dawıssızı 111
kos erindik 111
kosımşa 151, 370
kömekşi dıbıs 429
kömekşi etistik 428
kömey 87, 208

kömey dıbısına aynaluw 209
kömöktes septik 419
köne 158
könergen 158
köñil-küy-işarat odagayları* 95
köp magınalı 113
köp magınalık 113
köpşe birinşi jak jalgawı 114
köpşe ekinşi jak 232
köptik jalgaw 115
körşi dıbıs 288
körkem ädebiyet tili 148
körkem şıgarma tili 146
körsetkiş 136
kösemşe 443
kurmalas söylem 81
küşeytuw 340
küşeytkiş septewlik sılaw* 341
köterilüw 4
kürdeli ataw 84
kürdeli esim 84
kürdeli etistik 83
kürdeli jurnak 82
kürdeli söz 85
labializatsiya 434
leksika 278
magına 27
makal 44
maksat bagınıñkılı sabaktas söylem 128
maksattı söylem 257
matasa baylanıskan anıktawıştık söz tirkesi 56
meken üstewi 431
metateza 304
mezgil üstewi 440
morfema 386
morfologiya 385
mölşer üstew 49
mölşer üstewi* 61
mujskoy rod 157
murın dıbısınıñ awız dıbısına aynaluwı 11
murın joldı dıbıs 204
murın kuwısı 202
naktı zattardıñ atawları 369
naktılı ötken şak 211
naktılı zat esim 369
negiz 212
negizgi esim 253
negizgi etis 165
negizgi magına 38
negaybıl ray 194
nominatsiya 7
odagay 412
omonim 160
orfografiya 241
orta til artı dawıssızı 328
ortak tolıktawış (kürdeli söylemde) 319
ortak bastawış (kürdeli söylemde) 320
ortak bayandawış (kürdeli söylemde) 321
ortak etiş 262
ortak etis jurnagı 322
osı şak 387
öleñ tarmagındagı rifma 230
ölşem jäne däreje üstew 49
öli til 325
önimdi 261
ötken şak 190
ötken şaktagı keler şak 192
ötken şaktagı maksattı keler şak 193
ötken şaktagı ötken şak 198, 199
özdik etis 137
özdük esimdik 138
özgelik etis 167
özgelik etis jurnagı 168
özgelik etis kosımşası 168
passiv 149
prefiks 329
progressivti assimilyatsiya 237
proteza 53, 54, 332, 333
ray 287
ray türleri (kalaw raydan baska) 394
regressivti assimilyatsiya 206
resmi til 344
rettik san esim 367
rod 97

sabaktı 186
sabaktı etistik 187
saldır 215
salt 188
salt etistik 189
salıstırma 270
salıstırmalı grammatika 272
salıstıruw 270
salıstıruw mändi septewlik şılawlar 271
san (birlik) 346
san esim (eseptik)* 348
san esim 347
semantika 29
semasiolog 28
semasiologiya 29
septew 104
septew 217
septewlik 100, 146
septewlik sılaw 100, 146
septewlik sılawlı esim söz 147
septik jalgawları 218
septik-jiktik jalgawları 105
sın esim 364
sın-beyne üstewi 219
sın-kıymıl üstewi 219
siltew esimdigi 260
siltew esimdigi* 259
sinkopa 318
sinonim 30
sintaksis 101
söylem 99
söylem müşeleri 103
söylesuw 290
söylew tili 291
söz 276
söz 377
söz aldı kosımşası 329
söz baylıgı 278
söz öneri 378
söz tirkesi 214, 277
söz tirkesimi 214
söz turdıruwşı jurnak 427
sözdük kor 278
sözdüñ jasaluwı 406
sözjasam 406
sözjasamdık jurnak 427
sredniy rod 98
stilistika 418
suraw esimdigi (üstewge koyılatın)* 375
surawlı söylem 371
suraw esimdigi (sın esimge, san esimge koyılatın)* 373
suraw esimdigi 374
suraw şılaw 372
şak 438
şak jurnagı 439
şart-kalaw rayı 129
şarttı bagınıñkılı sabaktas kurmalas söylem 382
şarttı ray 129, 384
şarttı ray jurnagı 383
şeşendik söz 378
şılaw 50
şıgıs septik 110
tabıs septik 437
tañday 116
tañday-tis dawıssızı 133
tarihi grammatika 392
tarıluw 119
täweldik jalgaw 12, 263
termin 401
tınıs belgileri 311
tiş arası dawıssızı 342
til 123
til aldı 242
til aldı dawıssızı 131
til aldı dawıstısı 243
til artı 36, 264, 327
til artı dawıssızı 37, 117
til artı dawıstısı 265
til artı *ñ* dawıssızı 33
til atlası 125
til bilimi 126
til ortası 327
til-tis dawıssızı 133
tildik atlas 125

tildik semya 124
tildik top 124
tiri til 94
tirkesi 122
tis dawıssızı 134
tolımsız söylem 279
tolıktawış 308
toptaw san esimderi 411
tömeñgi jak 22
transliteratsiya 109
tura tolıktawış 57
turaktı söz 122
tuwra tolıktawıştıñ jasırın türi 59
tuwındı esim 252
tuwındı etistik 176
tuwındı söz 212, 407
tuwıstas tilder 14
tuwıstık atawlar 15
tuwıstık baylanıstardı bildiretin atawlar 15
tuyuk buwın 269
tuyık etistik 107, 300
tübir 292
tübir esim 253
türki tilderi 195
türki tili 195
Türik tili 195
ugım 274
uksatuw kosımşası 67
uyañ dawıssız 349
uyañga aynaluw 350
ündesuw 409
ündü dawıssız 13
üstew 442
üşinşi jak 410
üşinşi jak jekeşe 398
zat esim 247
zat esimniñ septelüwi 250
zat esimniñ septik jalgawları 249

KIRGIZ TÜRKÇESİ GRAMER TERİMLERİ DİZİNİ

aba agımı 363
abstraktuu atooç 376
acıratkıç top san 411
açık muun 3
adabiy til 148, 430
agglyutinativdüü tilder 152
akustika 16
al-abal taktooç 219
aldıñkı katarga ötüü 244
aldıñkı katar 242
aldıñkı katardagı ündüü 243
alfavit 18
algaçkı dobuş 330
algaçkı maani 379
algaçkı sozulmalık 43
algaçkı tıbış 42
algaçkı tıbıştın tüşüp kalışı 331
allofon 20
allomorf 21
anıktagıç 390
anıktagıç san atooç 348
anıktagıç (surooluu) sın atooç 373
anıktagıç söz aykaşı 254, 366
anıktooç 391
anlaut 330
antonim 273
apırtuu 1
apostrof 281
araçı til 31
argo 32
arhaikalık 158
arip 223
arkıluu mamiledegi etiş 150
artikulyatsiya 88
artikulyatsiya ordu 89
artkı katar 264
artkı katarga ötüü 266
artkı tañday 36
artkı ündüü 265
assimilyatsiya 68, 409
astıñkı caak 22
astıñkı erin 23
at atooç 441
atoo 7
atooç cöndömösü 424
atooç cöndömösündögü söz 425
atooçton casalgan atooç 256
atooçtuk 365
atooçtuk bayandooç 436
atooçtuk bayandooçtuu süylöm 248
atooçtuk etiş 255
atooçtuk negiz 252, 253
atooçtuk uñgu 253
aykın ötkön çak 211
aytılış 399
aytuu 399
bagınıñkı süylöm 426
bala tili 112
barış cöndömösü 432
basım 421
basımsız muun 422
baş süylöm 24
bayandagıç (cönököy) keler çak 193
bayandagıç (cönököy) uçur-keler çak 199
bayandagıç ıñgay 72
bayandooç 435
bayandooçtuk müçö 71
baylamta 50
baylanış 216, 238
bayırkı til 25
belgisiz ötkön çak 324
birinçi cak (1-cak) 76
birinçi caktın taandık müçösü 77
bölçök san atooç 280
buyruk 166
buyruk mamile 167
buyruk mamile müçösü 168

buyruk süylöm 155
buyruk ıñgay 156
caak 108
caaktın art cagı 45
cabık *e* 268
cabık muun 269
cak 380
cak müçö 71
caksız etiş 107
caktama at atooç 381
caktuu etiş (caktala turgan) 106
calpı at 96
calpı bayandooç 321
calpı ee (taltaal süylömdö)
calpı eldik til 220
calpı ötkön çak 324
calpı til ilimi 127
calpı toluktooç (taltaal süylömdö) 319
calpı türk tili 195
candooç 100, 146
candooçtuk atooç 147
cardamçı dobuş 429
cardamçı etiş 428
cardamçı tıbış 429
catış cöndömösü 90
cay süylöm 51
cay, sırdık söz 95
cay ıñgay 72
cekelik san 395
cekelik sandın 1-cagı 396
cekelik sandın 2-cagı 397
cekelik sandın 3-cagı 398
cekelik sandın birinçi cagı 78
cekelik sandın ekinçi cagı 234
cılçıkçıl ünsüz 368
cölökçü sözdör 100
cöndölüş 104
cöndömö 217
cöndömö müçölörü 218
cöndömö müçösü 105
cönököy çak 52
cönököy süylöm 51
coon ündüü 196
coop sırdık söz 95
cumşak kaptalçıl ünsüz 326
cumşak ündüü 243
cumşaktık-kalıñdık boyunça ündüülördün garmoniyası 267
cumşartuu 244
cumşaruu 350
çak 438
çak müçösü 439
çakçıl 443
çamalama at atooç 61
çamalama sın atooç 60
çeçendik 378
çıgış cöndömösü 110
çölökçü sözdör 146
dialekt 298
dirildeme ünsüz 402
dissimilyatsiya 47
ecelep aytuu 228
ee 335
ee menen bayandooçtun eerçişüüsü 336
ekinçi cak 233
ekvativ afiksi 162
ençilüü at 334
ene tili 26
erin-tişçil ünsüz 132
erinçil okşoşuu 140, 145
erinçil ündüü 433
erinçil ünsüz 141
erindeşpegen ünsüz 143
erindeşuu sapatınan acıroo 144
erindeşüü 434
eseptik san atooç 39, 401
eski 158
etiş 171
etişten atooç casoo müçösü 180
etişten etiş casoo müçösü 179
etişten tuundu atooç 182
etişten tuundu etiş 181
etiştik atooç 251
etiştik bayandooçtuu süylöm 172
etiştin caktalış müçösü 174
etiştin caktalışı 175

etiştin mamilesi 173
etiştin negizi 176
etiştin oñ forması 313
etiştin ters forması 315
etiştin uñgusu 177
etimologiya 164
faktitiv 166
flektivdüü tilder 91
fonema 357
fonetika 355
fonologiya 356
fraza 122
garmoniya 409
giperbola 1
govor 9
grammatika 213
hamza 229
ıñgay (cay ıñgaydan başkası) 394
ıñgay 287
ırastagıç süylöm 312
içki uykaştık 230
idiyoma 122
ilik cöndömösü 239
ilimiy til 73
indeks 136
infinitiv 300
inlaut 231
instrumental (kural) cöndömösü 419
inversiyaluu süylöm 121
irettik san atooç 367
jenskiy rod 135
kaptalçıl katkalañ tıbış 35
kaptalçıl tıbış 46
karşılaştırmaluu grammatika* 272
katnaş 216, 238
katkalañ ünsüz 351
katkalañdaşuu 352
katıştık at atooç 240
katıştık sın atooç 60
kauzativ 166
kekirtek 87
keler çak 191
kemtik süylöm 279
kesiptin atı 303
kıska ündüü 283
kıskartuu 284
kıskarıp birigüü 408, 275
kıymıl atooç 251, 300
kıymıl atooç müçösü 301
ki baylamtaluu tataal süylöm 286'
ki baylamtası 285
kiçireytkiç müçö 297
kommunikatsiya 216, 238
konkrettüü at 369
koñşulaş dobuş 288
koş erinçil ünsüz 111
koş mamiledegi etiş 262
koş ünsüzlöşüü 236
koş-özdük mamile müçösü 322
koşumça sozulmalık 235
kömököy 208
kömököyçül tıbışka ötüü 209
kömüsködögü ee 210
köp maanilüü 113
köptük müçö 115
köptük sandagı 1-caktın müçösü 114
köptük sandın ekinçi cagı 232
körköm süylöm 122
kötörülüü 4
kötörülüü daracası 5
kuuş ündüü 118
küçötmö candooç 341
küçötüü 340
leksika 278
maani 27
makal 44
metateza 304
mezgil taktooç 440
mildet keler çak 192
mildet uçur-keler çak 198
mildet ıñgay 205
morfema 386
morfologiya 385
mujskoy rod 157
murun köñdöyü 202
murunçul tıbış 204

murunçul ünsüz 13
murunçuldun oozçul tıbışka ötüüsü 11
muun 225
muundardın şireşüüsü 227
muundun sıygılışıp tüşüp kalışı 226
muunga bölüp okuu 228
müçö 151, 370
müçölüü anıktooç aykaşı 56
müçölüü tike toluktooç 57
müçösüz anıktooç aykaşı 58
müçösüz tike toluktooç 59
negiz 212
negizgi maani 38
negizgi mamile 165
negizgi mamiledegi etiş 139
niyet ıñgay 258
niyet, kaaloo, tilek süylöm 257
nominatsiya 7
okşoşturuu müçösü 67
omonim 160
ooz 8
oozçul tıbış 10
okşoşturuu 68
okşoşuu 409
orfografiya 241
orto tüpçül 327
orto tüpçül ünsüz 328
ortok ee 320
ortok mamile müçösü* 322
ortok türk tili 195
orun almaştıruu 304
orun taktooç 431
orun tartibi almaşılgan süylöm 121
ölüü til 325
önümdüü 261
ötkön çak 190
ötmö 186
ötmö etiş 187
ötpös 188
ötpös etiş 189
özdöştürülgön söz 423
özdöştürüü 323
özdük at atooç 138
özdük etiş 137
passiv 149
prefiks 329
progressivdüü assimilyatsiya 237
proteza (ündüü) 53
proteza (ünsüz) 54
proteza 332, 333
prototil 25
rasmi til 344
reç 377
regressivdüü assimiliyatsiya 206
rod 97
salıştırma candooçtor 271
salıştırmaluu grammatika 272
salıştıruu 161, 270
salıştıruu cöndömösü 163
salıştıruu müçösü 162
san 346
san atooç 347
san ölçöm taktooç 49
saptın içindegi uykaştık 230
semantika 29
semasiolog 28
semasiologiya 29
sın atooç 364
sın-sıpat taktooç 219
sırdık söz 412
sinonim 30
sintaksis 101
söz 276
söz aykaşı 214, 277
söz baylıgı 278
söz casoo 406
söz casoo afiksi (müçösü) 427
söz çeberdigi 378
söz tizmegi 214
sözdük fond 278
sredniy rod 98
stilistika 418
surama at atooç 374
surama taktooç 375
surooluu bölükçö 372
surooluu süylöm 371

süylöşüü 290
süylöm 99
süylöm müçölörü 103
süylöö 377
süylöö tili 291
şarttuu bagınıñkı tataal süylöm 382
şarttuu keler çak 194
şarttuu tilek ıñgay 129
şarttuu uçur-keler çak 200
şarttuu ıñgay 384
şarttuu ıñgay müçösü 383
şilteme at atooç 260
şilteme atooç 259
şookum 215
taandık müçö 12
taandık müçölörü 263
tabış cöndömösü 437
tamga 223
tanuu 316
tañday 116
tañdayçıl ünsüz 131, 133
tañdayçıl ünsüz tıbış 117
tañgıç süylöm 314
taktooç 442
tar boluu 119
tarıhiy grammatika 392
tataal çak 86
tataal etiş 83
tataal müçö 82
tataal söz 85
tataal süylöm 81
tataal zat atooç 84
tekteş tilder 14
teñdeştirüü 161
tereñ tüpçül ünsüz 37
termin 401
ters 316
tıbış koşuluusu 362
tıbıştardın birigüüsü 358
tıbıştardın özgörüşü 359
tıbıştın tüşüp kalışı 318, 360
tınış belgileri 311
tiş aralık ünsüz 342
tişçil ünsüz 134
til 123
til ilimi 126
tildik atlas 125
tildik top 124
tilek bagınıñkı süylöm 128
tirüü til 94
tizme 136
toluktooç 308
transliteratsiya 109
tuugandıktı bildirgen terminder 15
tuundu 212
tuundu etiş 176
tuundu negiz 252
tuundı söz 407
tuura cazuu 241
tuurandı söz 389
tüşünük 274
tüpçül *ñ* 33
tüpkü tañday 36
uçur çak 387
uçur-keler çak 197
uñgu 292
uyañ cumşak ünsüz 349
üçünçü cak 410
ün tüyündörü 361
ündüü 413
ündüünün özgörüşü 414
ündüünün tüşüp kalışı 415
ünsüz 416
ünsüzdün koşulması 417
zat atooç 247
zat atooçtun cöndölüşü 250
zat atooçtun cöndömö müçölörü 249

ALTAY TÜRKÇESİ GRAMER TERİMLERİ DİZİNİ

aayın korgüzer koş ermektü kolbolu ermek 382
abbreviatura 284
abstrakt adalgış 376
açık üye 3
adalar tili 25
adalgış 247
adalgış tözögözi 252
adalgıştañ bütken adalgış 256
adalgıştañ bütken glagol 255
adalgıştıñ kubultkış kojultaları 249
adalgıştıñ kubultkışla kubuları 250
adılu aydılaaçı 436
adılu aydılaaçılu ermek 248
adılu söskolbu 254, 366
agglyutinativ tilder 152
akustika 16
alban zalog 167
alban zalogtıñ kojultazı 168
albatı ermek-kuuçını 220
aldıgı ryad 242
aldıgı ryadka köçöri 244
aldıgı ryadtıñ ündü tabıjı 243
aldıgı t'aak
aldındagı erin 23
aldırar zalog 149
alfavit 18
allofon 20
allomorf 21
altıgı erin 23
altıgı t'aak 22
altıgı t'aak 108
altındagı t'aak söögi 22
alıntı sös 323
antonim 273
apostrof 281
argo 32
arhaizm 158
artikulyatsiya 88
artikulyatsiya t'eri 89
as too 395
as tooniñ ekinçi t'üzüni 397
as tooniñ üçünçi t'üzüni 398
assimilyatsiya 68
aydılaaçı 435
aydılaaçınıñ kojultazı 71
aydıları 399
aydıları tüñey, t'e uçurı başka söstör 160
baldar tili 112
başka tildeñ kirgen sös 323
baştaaçı 335
baştaaçı la aydılaaçınıñ t'öpsineri 336
baştap tanıy tabılgan uzun ündü tabış 43
baştapkı tös uçurı 379
baştapkı t'üzün 76
baştapkı t'üzünnin menziner kojultaları 77
baştapkı tabış 42
bereeçi pubultkış 432
bildirbez baştaaçı 210
bilim til 73
biriktire tartıları 275
boluşçı glagol 428
boluşçı tabış 429
bölügeş, modal' söstör 146
bütken adalgış 252
bütken sös 407
buzulbas söskolbu 122
çeçen sös 378
çıgıttu kubultkış 110
çın biçiileriniñ ejizi 241
çokım at 369
çümdemel tili 148
dissimilyatsiya 47
edilge adalgış 251
edilge söstiñ kojultazı 301
edilgeniñ ödör aayın körgüzer kubulbas 219

eeçiy toozın körgüzer toolomo 40, 367
ekilengen tuyuk tabıştar 236
ekinçi bütken uzun tabış 235
ekinçi t'üzün 233
ekinçi uzunlık 235
ençileeçi kubultkış 239
ereñis 365
erin çöyilbes ündü 143
erin çöyiler-çöyilbes garmoniya 145
erin çöyileri 434
erin garmoniyazı 140, 145
erin tuyuk tabış 111
erin tuyuk tabıjı 141
erin ündü tabış 433
erin ündüniñ buzuları 144
erin-tıştıñ tuyuk tabıjı 132
ermek 99
ermekte söstördiñ turar aayı solınganı 121
ermektiñ çlenderi 103
eski sös 158
etimologiya 164
flektiv tilder 91
fonema 357
fonemanıñ varianttarı 20
fonetika 355
fonologia 356
frazeologizm 122
gaplologiya 226
garmoniya 409
geminatsiya 236
giperbola 1
glagol 171
glagol aydılaaçılu ermek 172
glagol tazılı 177
glagoldoñ adılu sös büdüreeçi kojulta 180
glagoldoñ bütken adalgıç 182
glagoldoñ bütken glagol 181
glagoldoñ glagol büdüreeçi kojulta 179
glagoldıñ aldırar zalogı 150
glagoldıñ t'aradu büdümi 313
glagoldıñ t'üzün kojultazı 174
glagoldıñ t'üzünderle kubuları 175
glagoldıñ toktodulu büdümi 315
glagoldıñ tös zalogı 139
glagoldıñ tözögözi 176
glagoldıñ zalogı 173
gojulta 151
gosudarstennıy til 344
grammatika 126, 213
hamza 229
ılganaaçı 443
iç rifma 230
indeks 136
infinitiv 300
intensiv 340
inversiyalu ermek 121
jenskiy rod 135
karındaş kolbunı körgüzer söstör 15
karındaş tilder 14
katu kelteylik tuyuk tabış 35
katu ündü 265
kauzativ 166
keber 287
keler öy 191
kelteylik t'ımjak tuyuk tabış 326
kelteylik tabış 46
kemin körgüzer kubulbas 49
keñ ündü tabış 196
kep sös 44
key t'olı 363
kıska ündü tabış 283
kıskartıları 275
kıskartılganı 284
kıskartılış 408
kıyalta t'ok boloton turguza-keler öy 198
kıyalta t'ok boloton uçurlu glagol keberi 205
kıyaltazı t'ok boloton keler öy 192
kıygılu 412
ki dep kolbooçı 285
ki dep kolbooçılu kolbolu ermek 286'
kiçinektederiniñ kojultazı 297
kiyin ryad 264
kiyin ryadka köçöri 266

kiyin ryadtıñ ündü tabıjı 265
kojulta 370
kojulta t'ok adılu söskolbu 58
kojulta t'ok çike toltıraaçı 59
kojulta t'ok glagol 107
kojultalu adılu söskolbu 56
kojultalu çike toltıraaçı 57
kojultalu glagol 106
kolbolu adalgış 84
kolbolu ermek 81
kolbolu glagol 83
kolbolu kojulta 82
kolbolu öy 86
kolbolu sös 85
kolbooçı 50
kolbooçı *ki, kim* 240
kommunikatsiya 238
konkret 369
koş ermek 426
koştoy tabış 288
köçör 186
köçör glagol 187
köçpös 188
köçpös glagol 189
ködüriliş 4
ködüriliş aayı 5
ködürim 4
köp toodo baştapkı t'üzünniñ kojultazı 114
köp toonıñ ekinçi t'üzüni 232
köp toonıñ kojultazı 115
köp uçurlu 113
körgüzer soluma 260
körgüzer sös 259
körünbes, t'e bildirlü baştaaçı 210
köstööçi kubultkış 437
kubulbas 442
kubultkış 217
kubultkış kojultaları 218
kubultkışla kubuları 104
kubultkışla-tüzünle kubularınıñ kojultazı 105
kuuçın-ermek 290, 377
kuuçındajarınıñ tili 291
küünzegen ermek 257
küünzegen keber 258
küünzegen koş ermek 128
leksika 278
literaturnıy til 430
menziner kojultalar 263
menziner kojulta 12
metateza 304
modal' söstör, kolbooçılar, bölügeşter (ermek bajında) 100
mold'u keber 384
mold'u keberdiñ kojultazı 383
mold'u keberdiñ turguza-keler öyi 200
mold'u künzeer keber 129
mold'u keler öy 194
morfema 386
morfologiya 385
mujskoy rod 157
nominatsiya 7
ofitsialnıy til 344
omonim 160
oñdomol 274
oos 8
oos içinde t'aak aldı boş t'er 45
oos tabış 10
orfografiya 241
orto til arkazı 327
orto til arkazı tuyuk tabış 328
ortok boluşçı til 31
ölü til 325
ömö zalog 262
ömö-t'ömöniñ kojultazı 322
ömölööçi kubultkış 419
ös adalgış 334
ös soluma 138
öskö tildiñ sözi 423
ötkön öy 190
ötköniş sös 389
öy 438
öydiñ kojultazı 439
öyin körgüzer kubulbas 440
öylü keber 72

öylü keberdeñ başka bastıra keberler 394
passiv 149
produktiv 261
professiyanı temdektegen sös 303
progressiv assimilyatsiya 237
proteza 53, 54, 332, 333
regressiv assimilyatsiya 206
ritorika 378
rod 97
semantika 29
semasiolog 28
sinonim 30
sintaksis 101
sogulta 421
sogulta t'ok üye 422
soluma 441
sös 276
sös bajında kojulta 329
sös bajındagı tabiştiñ tüjeri 331
sös bajındagı tabış 330
sös büderi 406
sös büdüreeçi kojulta 427
sös çeçeni 378
sös fondı 278
sös içinde tabış 231
söskolbu 214
söskolbu 277
spisok 136
sredniy rod 98
stilistika 418
suraktu bölügeş 372
suraktu ermek 371
suraktu soluma (kubulbas uçurlu) 375
suraktu soluma (t'artaaçı) 373
suraktu soluma 374
şuult 215
t'abık *e* 268
t'abık üye 269
tabılu keler öy 193
tabılu turguza-keler öy 199
tabıştardıñ birikkeni 358
tabıştıñ kubuları 359
tabıştıñ tüşkeni 318
tabıştıñ tüjeri 360
t'akaru ermek 155
t'akılta keber 156
tamak 87, 208
tamak tabışka köçöri 209
tamak töbözi tuyuk tabış 37
tañday 116
tañday töbözi 36
tañday tuyuk tabış 117
tañday tuyuk tabış 133
t'andırar glagol 137
tanık 223
tañıs too 395
t'añıs (as) toonıñ baştapkı t'üzüni 396
t'añıs toonıñ baştapkı t'üzüni 78
t'añıs toonıñ ekinçi t'üzüni 234
tañmalık 18
tapçı ündü tabış 118
tapçılanarı 119
t'aratkan ermek 312
t'aratkan kıygılu 95
t'aratpaganı 316
t'arçaal 298
t'artaaçı 391
t'artadar sös 390
t'artalgış 364
t'artı t'ok glagol 300
t'artı t'ok ötkön öy 198
t'artı t'ok soluma 60, 61
tartılış 408
tazıl 292
tazıl adalgış 253
tazıldañ turgan adalgış 253
tegin ermek 51
tegin öy 52
tejik tuyuk tabış 368
tekşi adalgış 96
tekşi aydılaaçı(kolbolu ermekte) 321
tekşi baştaaçı (kolbolu ermekte) 320
tekşi kommunikatsiya 216
tekşi til bilimi 127
tekşi toltıraaçı (kolbolu ermekte) 319
t'er boyınıñ kuuçın ermegi 9

t'erin körgüzer kubulbas 431
t'erleeçi kubultkış 90
termin 401
t'ımjaarı 244
t'ımjak ryad 242
t'ımjak ündü tabış 243
tıñıdaaçı bölügeş 341
tıñıdıları 340
tırkıraak tuyuk tabış 402
t'uukta ötkön öy 211
t'ürümdik 261
t'üzün 380
t'üzünle kubuları 104
t'üzünniñ solumazı 381
til 123
til arkazı *ñ* tabış 33
til atlazı 125
til bilezi 124
til bilimi 126
til le erinniñ tuyuk tabıjı 132
til le tiş birikkeniniñ tuyuk tabıjı 131
til uçuktarı 361
tirü til 94
tiş arazı tuyuk tabış 342
tiş tuyuk tabış 134
toktodulu ermek 314
toktoy tüjer temdekter 311
tolo emes ermek 279
toltıraaçı 308
too (t'añıs) 346
toolomo (t'artaaçı) 348
toolomo 347
töröl til 26
tös ermek 24
tös uçur 38, 379
tös zalog 165
tözögö 212
tözööçi kubultkış 424
tözööçi kubultkışta adalgış 425
transliteratsiya 109
tumçuk key t'olı 202
tumçuk tabış oos tabışka köçöri 11
tumçuk tabıjı 13, 270
tungak bolo bereri 352
tungak tuyuk 351
turgan toozın körgüzer toolomo
turgan toozın körgüzer toolomo 39
turguza öy 387
turguza-keler öy 197
tuyuk tabış 416
tuyuk tabıştıñ kojuları 417
tüñdeştirü 161, 270
tüñdeştirü grammakita 272
tüñdeştirü kojulta 67, 162
tüñdeştirü kubultkış 163
tüñdeştirü bölügeşter 271
tüñeylejeri 409
türk til 195
tüüki grammatika 392
uçurı 27, 29
uçurı tüñey söstör 30
udura uçurlu söstör 273
ulantı 146
ulantılar 100
ulantılu adalgış 147
uzakta ötkön öy 324
üçinçi t'üzün 410
üleştirer toolomo 411
ülü toozın körgüzer toolomo 280
ün kojulganı 362
ündü tabış 413
ündü tabıştıñ kubuları 414
ündü tabıştıñ tüjeri 415
ündülerdiñ katu-t'ımjak garmoniyası 267
üngür bolo bereri 350
üngür tuyuk 349
üye 225
üyede tüñey tabıştardıñ tüjeri 226
üyeniñ kıskartılganı 227
üylelep aydarı 228

HAKAS TÜRKÇESİ GRAMER TERİMLERİ DİZİNİ

aas 8
aas tapsaa 10
abbreviatsiya 284
abstraktnay adalgıs 376
açıh uya 3
ada tîlî 25
adalar sözi 44
adalgı hubulthıs 424
adalgı padej 424
adalgı padejte turçathan sös 425
adalgıştıñ öönî 252
adalgıs 247
adalgıs söyleeçîlîg predlojeniye 248
adalgıstañ pütken adalgıs 256
adalgıstañ pütken glagol 255
adalgıstıñ padej hozımnarı 249
adalgıstıñ padejterce hubulızı 250
adalgıstıg söyleeçî 436
agglyutinativnay tîller 152
ahsı 8
akustika 16
alfavit 18
allofon 20
allomorf 21
alnındagı hurgah 327
alnındagı iret 242
alnındagı iretke közîrîs 244
altındagı irîn 23
altındagı naah söögî 22
antonim 273
apostrof 281
ara tîl 31
argo 32
arhaiçnay 158
artikulyatsiya 88, 89
assimilyatsiya 68
aylanıs orındızı 138
aylanıstıg glagol 137
bukva 223
çabıh *e* 268
çabıh uya 269
çalbah ünnîg tapsag 196
çarıdılçathanı (çarıdılçathan sös) 390
çarıdıg sannar 348
çarıdıg sös pîrîgîzî 366
çarıthı 391
çagın tîller 14
çon tîlî 220
çooh 290, 377
çooh alıs 216, 238
çooh tîlî 291
çoohtanıs oñdayı 399
çook 9
çöpsînîs hıygılas 95
çöpsînîs predlojeniye 312
delabializatsiya 144
deyepriçastiye 443
dialekt 298
dissimilyatsiya 47
etimologiya 164
flektivnay tîller 91
fonema 357
fonetika 355
fonologiya 356
frazeologizm 122
gaplologiya 226
geminatsiya 236
giperbola 1
glagol 171
glagoldañ adalgıs (nime adı) püdîrçetken hozım 180
glagoldañ adalgıs 251
glagoldañ glagol püdîrçetken hozım 179
glagoldañ pütken adalgıs (nimeler adı) 182
glagoldañ pütken glagol 181
glagolnañ pîldîrîlgen söyleeçîlîg predlojeniye 172

glagolnı sırayca hubuldırçathan hozım 174
glagolniñ île nimes formazı 107, 300
glagolniñ itîrçetken körîmî 315
glagolniñ ittîrçetken körîmî 313
glagolniñ öönî 176
glagolniñ pîldîrîglîg formazı 106
glagolniñ sırayca hubulızı 175
glagolniñ töstîgî 177
glagolniñ zalogtarı 173
govor 9
grammatika 126, 213
habarlas 216, 238, 435
hadıl attar 84
hadıl glagol 83
hadıl hozım 82
hadıl predlojeniye 81
hadıl sös 85
hadıl tus 86
hamza 229
hazna tîlî 344
hınıstıg hoza predlojeniye 128
hınıstıg nakloneniye. 258
hınıstıg predlojeniye 257
hısha ünnîg tapsag 283
hıygılas 412
hızırılganı 284
honcıh tapsag 288
hoos literatura tîlî 148
hoza predlojeniye 426
hozılıg hozımı 322
hozım 151
hozım 370
hubulthıs 217
hubulthıs hozımnarı 218
hubulus (padejçe paza sırayca hubulus) 104
hubulus hozımı 105
hurgah 116
hurgahta pütçetken ün çoh tapsag 133
îce tîlî 25
idîg adı 300
idîg adınıñ hozımı 301
idîg oñdayınıñ nareçiyezî 219
îkîncî sıray 233
île nimes orındı 61
île nimes pîldîrtkî 60
iñ pastagı tapsag 42
indeks 136
infinitiv 300
inlaut 231
inversiyalıg predlojeniye 121
irgîlen pargan 158
irîn çoh (pütken) ünnîg tapsag 143
irîn garmoniyazı 140, 145
irîn tööylezî 140
irîn ünnîg 433
irîn ünnîglerînîñ saybalıgı 144
irînneñ tîstîñ ün çoh tapsaa 132
irînnîg ün çoh tapsag 141
irînnîg ün çoh 111
irtken tus 190
iskîrîg formazı 72
iskîrîglîg nakloneniye 72
iskîrîglîg nakloneniyedeñ pasha pray nakloneniyeler 394
ittîrbes predlojeniye 314
ittîrbinçetkenî 316
izere adaglaanı 136
izertîs sannar 367
jenskiy rod 135
ki palgantı 285
ki palgantılıg hadıl predlojeniye 286
"kibelîs" îstîndegî rifma 230
kîçîgles hozımı 297
kiinîñ çolı 363
kirektîs nakloneniye 205
konkretnay adalgıs 369
ködîrîm 4
ködîrîm sinî 5
könî zalog 165
köögîs sös 389
köp pîldîrîglîg 113
köp sannıñ hozımı 115
köp sannıñ îkîncî sırayı 232

köp sannıg pastagı sıraynıñ hozımı 114
körîmgî hubulthıs 437
körîmgî padej 437
körîndîre irtken tus 211
közîdîg orındı 260
közîdîlbeen çarıdıg sös pîrîgîzî 58
közîdîlbeen könî toldırıg 59
közîdîlgen çarıdıg sös pîrîgîzî 56
közîdîlgen könî toldırıg 57
közîdîg pîldîrtkî 259
közîrîlbinçetken 188
közîrîlbinçetken glagol 189
közîrîs çoh 188
közîrîs çoh glagol 189
közîrîstîg 186
közîrîstîg glagol 187
küsteg 166
küsteg predlojeniye 155
küsteg zalogtıñ hozımı 168
küsteg zalogı 167
küsteglîg nakloneniye 156
küsteglîg zalog glagolı 150
labializatsiya 434
literatura tîlî 430
metateza 304
mirgen çooh 122
molcas hınıstıg nakloneniye 129
molcas pridatoçnaylıg teesti palgalıstıg hadıl perdlojeniye 382
molcastıg nakloneniye 384
molcastıg nakloneniyenîñ hozımı 383
morfema 386
morfologiya 385
mujskoy rod 157
naah (söögî) 108
naah îstîndegî pos çir 45
nakloneniye 287
nareçiye 442
naritsatelnay at 96
nauka tîlî 73
nominatsiya 7
ofitsialnay tîl 344
olañay çooh 220
olañay predlojeniye 51
olañay tus 52
omonim 160
oñnag 274
oort 45
orfografiya 241
orın nareçiyezî 431
orındı 441
oringı hubulthıs 90
oringı padej 90
orta pazıs 241
ödös 208
ödöste pütçetken tapsaga aylan parçathanı 209
ölîg tîl 325
önetîn alılgan sös 401
öön pîldîrîg 38
öön pîldîrii 379
öön predlojeniye 24
öön san 39
öön sannar 40
öön zalog 165
öön zalog glagolı 139
ötîg ün çoh 349
padej 217
pala tîlî 112
palgandı 50
palgantı *ki, kim* 240
pasha tîldeñ alılgan sös 323, 423
passiv 149
pastaacınañ söyleeçînîñ çarazı 336
pastagı pîldîrii 379
pastagı sıray 76
pastagı sıraydagı tartılgı formanıñ hozımı 77
pastagı tapsag 42
pazım 421
pîldîrbes pastaaçı 210
pîldîrbin irtken tus (-tır hozımnıg forma) 324
pîldîrîg 27, 29, 274
pîldîrîglerî çagın söster 30

pîldîrîglerî tööy söster 30
pîldîrtkî 364
pîldîrtkîlîg sös pîrîgîzî 254
pîr san 346, 395
pîr sandagı îkîncî sıray 397
pîr sandagı pastagı sıray 396
pîr sandagı üzîncî sıray 398
pîr sannıñ îkîncî sırayı 234
pîr sannıñ pastagı sırayı 78
pîr tiksî pastaaçı 320
pîr tiksî söyleeçî 321
pîr tiksî toldırıg 319
pîrîktîre tartılganı 275
pirîlgî hubulthıs 432
pirîlgî padej 432
polar tus (-ar formazı) 197
polar tus 191
polar tustıñ hadıl formaları (-ar polgan formazı) 198
polar tustıñ hadıl formazı (-ar poltır) 199
polar tustıñ iskîri 193
polar tustıñ kirek formazı 192
polar tustıñ molcas formazı 200
polar tustıñ molcazı, molcastıg polar tus 194
polçathan tus (-ça formazı) 387
polızıg glagol 428
polızıg tapsag 429
polızıg zalogı 262
pos adı 334
pos tîlî 26
pölîstîg sannar 411
predlojeniye 99
predlojeniyenîñ çlennerî (kizekterî) 103
prefiks 329
priçastiye 365
professiya paza togıs attarı 303
progressiv assimilyatsiya 237
proteza 53, 54, 332, 333
purun îstî 202
purun tapsaa 204
purun tapsaanıñ aas tapsaana aylanızı 11
purun ün çohtarı 13
purunnıg tapsag 204
püdîrgî hubulthıs 419
püdîrgî padej 419
püdîzîneñ uzun tapsaglar 235
pütken glagol 176
pütken sös 407
pütken uzun tapsaglar 235
pütkenî 212
pütpeen adalgıs 253
regressiv assimilyatsiya 206
ritorika 378
rod 97
san 346, 347
sannar 347
semantika 29
semasiolog 28
sıray 380
sıray orındızı 381
sıgıngı hubulthıs 110
sıgıngı padej 110
sîlîg çoohtanıs 378
sin nareciyeleri 49
sinonim 30
sintaksis 101
sobstvennay at 334
soondagı hurgan 36
sös 276
sös îstîndegî tapsag 231
sös pîrîgîzî 277
sös püdîrceñ hozım 427
sös püdîrîzî 406
sös soo 100
sös soo 146
söspek 44
söstîk, söster çıındızı 278
söstîn alnındagı hozımı 329
söstîñ pastagı tapsaa 330
söstîñ pastagı tapsagınıñ tüsçetkenî 331
(söstîñ) öönî 212
söyleeçî 335, 435
söyleeçî hozımı 71

söz pîrîgîzî 214
sredniy rod 98
stilistika 418
stradatelnay zalog 149
suşçestvitelnay 247
surıglıg kizeges 372
surıglıg orındı (nareçiye) 375
surıglıg orındı 373, 374
surıglıg predlojeniye 371
suulas 215
tabıstıg ün çoh 349
tamah 87, 208
tanıg 223
tanıglar 311
tapsagnıñ pütçetken oñdayı 88
tapsag alızii 359
tapsag çolı 363
tapsaglar adapçathanı 399
tapsaglar pîrîkkenî 358
tapsagnıñ çir pirîlgen uzunı 43
tapsagnıñ hozılçathanı 362
tapsagnıñ öön uzunı 43
tapsagnıñ pütçetken orını 89
tapsagnıñ tabıstı ün çohha aylançathanı 350
tapsagnıñ tüskenî 318, 360
tar ünnîg tapsag 118
tarhın grammatika 392
tartılgı forma hozımı 12
tartılgı hozımnar 263
tartılgı hubulthıs 239
tartılgı padej 239
tartılıs 244, 275, 408
targılanganı 119
termin 401
tıdıs 340
tıdıs ulag sözî 341
tiksî adalgıs 96
tîl 123
tîl alnındagı ün çoh tapsag 131
tîl alnındagı ünnîg 243
tîl atlazı 125
tîl hırindagı hatıg tapsag 35
tîl hırindagı nımzah ün çoh tapsag 326
tîl hırindagı tapsag 46
tîl közî 124
tîl ortazındagı ün çoh tapsag 328
tîl semyazı 124
tîl soondagı iret 264
tîl soondagı iretke közîrîs 266
tîl soondagı *ñ* 33
tîl soondagı ün çoh tapsag 117
tîl soondagı ünnîg 265
tîl tözîndegî ün çoh tapsag 37
tîldeñer tiksî ügredîg 127
tîldeñer ügredîg 126
tiñnelgenî 161
tiñnestîrgenî tiñnestîrîg 270
tiñnestîrîg grammatika 272
tiñnestîrîg ulag sösterî 271
tîrîg tîl 94
tîs polızinañ pütçetken ün çok tapsag 342
tîs ün çoh tapsag 134
tîtîrestîg ün çoh tapsag 402
tizîktîg ün çoh tapsag 368
toldıra nimes predlojeniye 279
toldırıg 308
tööyles hozımı 67
tööylezîg 409
tööylezîs hozımı 162
tööylezîs hubulthızı 163
töreen tîl 26
töstîk 292
töylengenî 161
transliteratsiya 109
tugan tîller 14
tugan-çagın attarı 15
tunuh ün çoh tapsag 351
tunuhha aylançathanı 352
tus 438
tus hozımı 439
tus nareçiyezî 440
tuza 27
türk tîlî 195
tüzîmnîg 261

udareniye 421
udareniye çoh uya 422
ulag sös 146
ulag sös pîrîgîzî 147
ulag söster 100
unah sannar 280
uya 225
uyaca adalıs 228
uyalar tüsçetkenî 226
uyalarnıñ hısharalthanı 227
ün çoh 416
ün çoh tapsag 416
ün çohtıñ hozılçathanı 417
ün tamırları 361
ünnîg 413
ünnîg tapsag 413
ünnîglernîñ alızii 414
ünnîglernîñ hatıg paza nımzah garmoniyazı (tööylezî) 267
ünnîglernîñ tüskenî 415
üzîncî sıray 410

TUVA TÜRKÇESİ GRAMER TERİMLERİ DİZİNİ

aás 8
aas çugaa tılı 220
aas ünü 10
aastıñ a'jıtınarı 4
aay assimilyatsiya 237
abstraktılıg çüve adı 376
adaarınıñ padeji 424
adaarınıñ padejinde çüve adı 425
adakkı erin 23
agaar oruu 363
agglyutinativtig tıldar 152
a'jık eves ün 416
a'jık eves ünnüñ nemejiri 417
a'jık slog 3
a'jık ün 413
a'jık ünner solçulgazı 414
a'jık ünnüñ çi'de peeri 415
akustika 16
a'ldı çaak söögü 22
alfavit 18
algı sözü 412
allofon 20
allomorf 21
amgı üye 387
amgı-kelir üye 197
amgı-kelir üyeniñ pa'dıtkaar u'tkazı 198
amgı-kelir üyeniñ ılaptap pa'dıtkavas u'tkazı 199
añgılaar san adı 411
antonim 273
apostrof 281
"ar" priçastiyege "herek, u'jurlug" tep sösterniñ ka'ttışkanı 205
argo 32
artikulyatsiya 88
artıı o'durugnuñ a'jık eves ünü 265
artıı tıl 36
artıı tıldıñ a'jık eves ünü 37
artıkı o'durug 264
artıkı o'durugje şilçilge 266
arın 380
arınnıñ at ornu 381
assimilyatsiya 68
at 247
at ornu 441
at péeri 7
at söstüg (hamaarılgalıg sös ka'ttıjışkını) 254
at söstüg çugaa ke'zekteri 247
at söstüg söglekçi 436
at söstüg söglekçilig tomak 248
at sözünden uktalgan at sözü 256
at sözünden uktalgan kılıg sözü 255
at sözünüñ tazılı 253
at sözünüñ tözü 252
ayáar a'jık eves ün 13
ayannajılga 409
aytılganıñ at ornu 260
aytılganıñ at ornu-pile ilerettingen t'odaradılga 259
aytırıg a'rtınçızı 372
aytırıg at ornu 374, 375
aytırıg at ornu-pile ilerettingen t'odaradılga 373
aytırıg ko'jumaa 372
aytırıg tomaa 371
çañgıstañ sanı 395
çañgıstıñ sanınıñ i'yigi arnı 234
çe'çen ço'gaal tılı 148
çe'psek padeji 419
çımçak a'jık ün 243
ço'gaadılga ko'jumaa 427
çookta e'rtken üye
çöpşeerel nakloneniyezinge tüüşkek 258
çugaa 290, 377
çugaa tılı 291

çüve adı 247
çüve adınıñ öskerilgezi 250
çüve adınıñ öskertilge ko'jumaktarı 249
çüve adınıñ tözü
delabialatsiya 144
deyepriçastiye 443
-dır, -dir tep pa'dıtkaar a'rtınçı 71
dialekt 298
dissimilyatsiya 47
diş arazınıñ a'jık eves ünü 342
diyereza 227
ederinçi 146
ederinçiler; evilel, evililzig söster 100
ederinçilig sös ka'ttıjışkını 147
e'ge ün 330
egidiişkin hevirinde kılıg sözü 137
e'rgi, e'rgijireen 158
erin ayannajılgazı 140, 145
erin-pile adaar a'jık ün 433
erin-pile adavas a'jık ün 143
erin-tiştiñ a'jık eves ünü 132
erinniñ a'jık eves ünü 141
ertem 29
ertem tılı 73
e'rtken üye 190
e'rtken üyeniñ -dı heviri 211
e'rtken üyeniñ -mış heviri (Tıva tılda -gan hevirge tömey) 324
etimologiya 164
evilel 50
evilel *ki, kim* 240
flektivtig tıldar 91
fonema 357
fonetika 355
fonetiktig sös 408
fonologiya 356
frazeologizm 122
gaplologiya 226
garmoniya 409
-gı, -gi, -kı, -ki ço'gaadılga ko'jumaa 12
giperbola 1
grammatika 213
haaglıg *e* 268
haaglıg slog 269
hamaarıştırarınıñ padeji 239
hamaarılga ko'julmaktarı 263
harılzaa, harılzajılga 238
harılzaakçı tıl 31
harılzajışkın 216
hemçegniñ nareçiyezi 49
hevirlettingen hamárıştırarınıñ padeinde turar sös-pile ilerettingen t'odaradılgalıg ka'ttıjışkın 56
hevirlettingen t'ort nemelde 57
hevirlettinmeen t'ort nemelde 59
hevirlettinmeen hamárıştırarınıñ padejinde sös-pile ilerettingen t'odaradılgalıg ka'ttıjışkın 58
höy u'tkalıg 113
höynüñ sanınıñ i'yigi arnı 232
höynüñ sanınıñ ko'jumaa 115
höynüñ sanınıñ pirgi arınnıñ ko'jumaa 114
huraañgaylaaşkın 284
huu at 334
ıtkır a'jık eves ün 349
ıtkır a'jık eves ünçe şilçiiri 350
ıtkır a'paarı 350
infinitiv (-mak hevir) 300
infinitiv ko'jumaa 301
inlaut 231
inversiyalıg tomak 121
i'yi erinniñ a'jık eves ünü 111
i'yigi arın 233
i'yigi arınnıñ çañgıstıñ sanı 397
i'yigi çergeniñ uzun a'jık ünneri 235
jenskiy rod 135
ka'çıgdaaşkın zalogu 149
ka'çıgdaaşkın zalogunda kılıg sözü 150
kelir üye 191
kelir üyeniñ ılap pa'dıtkaar u'tkazı 192
kelir üyeniñ ılaptap pa'dıtkavas u'tkazı 193
kıldınıg argazınıñ nareçiyezi 219
kılıg sözünüñ öskertilgezi 175

kılıg sözünüñ tazılı 177
kılıg adı 251
kılıg söstüg sölekçilig tomak 172
kılıg sözü 171
kılıg sözünden at sözü ço'gaadır ko'jumak 180
kılıg sözünden kılıg sözü ço'gaadır ko'jumak 179
kılıg sözünden uktalgan at sözü 182
kılıg sözünden uktalgan kılıg sözü 181
kılıg sözünüñ öskertilge ko'jumaa 174
kılıg sözünüñ polbas heviri 315
kılıg sözünüñ polur heviri 313
kılıg sözünüñ tözü 176
kılıg sözünüñ zalogu 173
kı'ska a'jık ün 283
kıygırıg tomaa 155
kı'zaa a'jık eves ün 368
kı'zaa a'jık ün 118
kı'zaa a'jık ünnerniñ çı'deri 318
kı'zırlışkın 275
ki tep evilel 285
ki tep evileldig narın tomak 286'
ko'ja ün 288
ko'jumak 151, 370
kol sös 335
kol sös-pile söglekçiniñ t'aarjırı 336
kol tomak 24
konvergentsiya 358
kürüne tılı 344
küşteldirer a'rtınçı 341
küşteldireri 340
kü'zel ileredir tomak 257
labializatsiya 434
leksika 278
literaturlug tıl 430
metateza 304
morfema 386
morfologiya 385
mujskoy rod 157
murnuu o'durugnuñ a'jık ünü 243
murnuu o'durug 242
nakloneniye 287
nareçiye 442
narın at 84
narın çüve adı 84
narın kılıg sözü 83
narın ko'jumak 82
narın sös 85
narın tomak 81
narın üye 86
nemelde 308
nemelde a'jık eves ün 417
nemelde ün 429
niiti çüve adı 96
niiti kol sös 320
niiti nemelde 319
niiti söglekçi 321
niiti tıl ertemi 127
o'durug i'ştiniñ ritmazı 230
ofografiya 241
omonim 160
onaarınıñ padeji 437
o'rtaa-artıı tıldıñ 327
o'rtaa-artıı tıldıñ a'jık eves ünü 328
ök 208
ök ününçe şilçiiri 209
ölüg tıl 325
öskerilbes kılıg sözü 107
öskerlir kılıg sözü 106
öskertilge 104
öskertilge ko'jumaktarı 105
öttünüg sös 389
padej 217
padej ko'jumaktarı 218
pa'dıtkaar algı sözü (ayan sözü) 95
pa'dıtkaar tomak 312
pa'dıtkavas tomak 314
pa'ştay turgan ün 42
pa'ştay turgan uzun ün 43
pa'ştaygı 331
pa'ştaygı u'tkazı 379
pa'ştaygı ün 42, 330
peeriniñ padeji 432
piçeledip-çassıdar ko'jumak 297
pi'jik temdekteri 311

pi'jimel tıl
pilig 274
pirgi arın 76
pirgi arınnıñ çañgıstıñ sanı 78, 396
pirgi arınnıñ hamaarılga ko'jumaa 77
pirgi ünnüñ çi'deri 331
polçuuşkun zalogunda kılıg sözü 262
polduruuşkun 166
polduruuşkun zalogu 167
polduruuşkun zalogunuñ ko'jumaa 168
poluuşkun nakloneniyezi 72
poosaa 87
poostaa şandırları 361
"pot, podu" tep t'odargay at ornu 138
pödüün tomak 51
pödüün üye 52
prefiks 329
priçastiye 365
professiya adı 303
proteza 53, 54, 332, 333
pü'dürükçülüg 261
ritorika 378
san 346
san adı 347
san adı-pile ilerettingen t'odaradılga 39, 348
segel 22, 108
semantika 29
semasiolog 28
sinonim 30
sintaksis 101
sirileeş a'jik eves ün 402
slog 225
slogtap çugaalaarı 228
söglekçi 435
sös 276
sös ço'gaadılgazı 406
sös ka'ttıjıışkını 214, 277
sös kurlavırı 278
sösterniñ ka'ttıjıışkını 277
stilistika 418
şın pi'jilge
şilçilge çok 188
şilçilge çok kılıg sözü 189
şilçilgelig 186
şilçilgelig kılıg sözü 187
t'aalay 116
t'aalay ayannajılgazı 267
taar nakloneniye 129, 384
taar nakloneniyeniñ amgı-kelir üyezi 200
taar nakloneniyeniñ kelir üyezi 194
taar nakloneniyeniñ ko'jumaa 383
taar paydaldıñ t'ayılbır tomaa 382
taaş 215
ta'dagalzal 316
ta'kpırlaan a'jık eves ünner 236
tañzı 136
t'ayılbır tomak 426
tazıl 292
t'odaradılga 391
t'odaradılgalıg sös kattıjıışkını 366
t'odarattınıg 390
t'odargay çüve adı 369
t'odargay eves çüve adı 376
t'öögü grammatikazı 392
t'öreen tıl 26
t'uskay ilerettinmeen kol sös 210
te'dir assimilyatsiya 206
te'lgem a'jık ün 196
temdek adı 364
teñnelge 161, 270
teñnelge grammatikazı 272
teñnelge u'tkalıg ederinçiler 271
termin 401
tıl 123
tıl atlazı 125
tıl ertemi 126
tıl kıdınıñ a'jık eves ünü 35
tıl kıdınıñ ayaar a'jık eves ünü 326
tıl kıdınıñ ünü 46
tıl murnunuñ a'jık eves ünü 131
tıl soonuñ a'jık eves ünü 117
tıl soonuñ *ñ* 33
tıldarnıñ ög-pülezi 124
tıldıñ kö'dürlüüşkününüñ ça'dazı 5

tirig til 94
tiş şazınıñ a'jık eves ünü 133
tiştiñ a'jık eves ünü 134
to'dargay eves at ornu 61
to'rt u'tka 38
tolu eves tomak 279
tomak 99
tomak kejigünneri 103
toora nakloneniyeler 394
tömeyleer, teñneer a'rtınçı 67
tömeyleşpezi 47
tömeylejiri 68, 409
törel hamaarılgalar ileredir söster 15
törel tıldar 14
tös 212
transliteratsiya 109
tugaar san adı 367
tu'jaal nakloneniyezi 156
tumçuk i'şti 202
tumçuk ünü 204
tumçuk-pile adáar ünnerniñ aás-pile adár ünerje şilçiri 11
turarınıñ padeji 90
turuştuñ nareçiyezi 431
tu'zalal kılıg sözü 428
tüley a'jık eves ün 351
tüley a'paarı 352
tüñ san adı 40
türk tıl 195
udareniye 421
udareniye çok slog 422
uktalgan sös 407
uruglar çugaazı 112
u'tka 27
u'tka tu'gayında pilig 29
üjük 223
üleger tomak 44
ülegerleeşkin 323
ülegerleen sös 423
ün nemejiri 362
ün solçulgazı 359
ün svyazkaları 361
ündezin tıl 25
ündezin zalog 139, 165
üneriniñ padeji 110
ünnerniñ tı'ptır çeri 89
ünnü adaarı 399
ünnüñ çi'deri 360
üşkü arın 410
üşkü arınnıñ çañgıstıñ sanı 398
üürmek san adı 280
üye 438
üye ko'jumaa 439
üyeniñ nareçiyezi 440

ŞOR TÜRKÇESİ GRAMER TERİMLERİ DİZİNİ

abbrebiatura 284
abstrakt at sözi 376
affiks 151
affiks çok pilimçi söz tizimi 58
affiks çok tüjüm koşkanı 59
agglutinativ tiller 152
agglutinativnay tiller 152
ajılık kezek 3
aksı 8
aksı içinde naak sögüniñ poş çeri 45
aksı üni 10
akustika 16
aldındagı katka aylançatkanı 244
alfavit 18
alındagı kat 242
allofon 20
allomorf 21
altıngı erni 23
altıngı naak söögü 22
amdıgı tem 387
anlaut 330
antonim 273
apostrof 281
arazı til 31
argo 32
artikulyatsiya 88
artikulyatsiya çeri 89
assimilyatsiya 68
at aytkı söstüg erbek 248
at erbegi 248
at sözünden pütken at 256
at sözünden pütken glagol 255
at sözünden sıkkan at 256
at tözi 252
aydılım 335
aytkı söspe aydılımnıñ paglalışçatkanı 336
aytkı sözön affiksi 71
baştapkı eedaki tartım formanıñ affiksteri 77
bukva 223
çabık *e* 268
çagdabas erbek 314
çagdabas glagol 315
çagdabazı 316
çajılgı sös 44
-çañ polgan formazı 192
-çañ poltır formazı 193
çaratkan erbek 312
çaratkan glagol 313
çaratkan kıygı 95
çarıdılçatkan sös 390
çel çolı 363
çergi keliş 90
çergimçi sançı 367
çımçak glasnıy 243
çımçak kat 242
çımçatkanı 244
çon tili 220
çook 290, 377
çook tili 291
çooktaş 216, 238, 290
çüüngü sös 364
delabializatsiya 144
dialekt 298
dissimilyatsiya 47
edilgen 149
eeçi orungu 381
eezi 380
egressiv assimilyatsiya 206
ekvetiv 161
el tili 344
ene tili 25
erbek 99
erbektiñ çlenneri
erbektiñ kezekteri 103
erni çok (püdürçatkan) glasnıy 143

erni erni soglasnıy üni 111
erni garmoniyazı 140, 145
erni soglasnıy üni 141
erni tiş soglasnış ün 132
ertken tem 190
etimologiya 164
ettirgen 166
ettirgen zalog 167
ettirgen zalogtıñ affisi 168
finit ebes glagol 107
finit glagol 106
flektiv tiller 91
fonema 357
fonetika 355
fonologiya 356
frazeologizm 122
gaplologiya 226
geminatsiya 236
giperbola 1
glagol 171
glagol aytkı söstüg erbek 172
glagol erbegi 172
glagol tazılı 177
glagoldañ glagol şıgarçatkan affiks 179
glagoldañ nebelik söz şıgarçatkan affiks 180
glagoldañ püdürülgen glagol 181
glagoldañ püdürülgen üt sözi 182
glagoldıñ edilgen formazı 150
glagoldıñ eelerbe sabıçatkannarı 175
glagoldıñ eelerbe sabılçatkanıglagoldıñ eelerbe sabılçatkanı 175
glagoldıñ ettirgen formazı 167
glagoldıñ ınagçı formazı 258
glagoldıñ köñnülüg formazı 156
glagoldıñ pölgülüg formazı 200
glagoldıñ pölgülüg ınagçı formazı 129
glagoldıñ temi çok formazı 300
glagoldıñ tös zalogı 139
glagoldıñ zalogı 173
glagoldıñ kerektig formazı 205
glagoldıñ öönü 176
govor, çook 9
grammatika 126, 213
hamza 229
hudojestvennıy literatura tili 148
ınagçı koja perilgen erbek 128
ınagçı nakloneniye 258
ınlaut 231
inagçı erbek 257
indeks 136
infinitiv 300
infinitiv affiksi 301
inversiyalıg eerbek 121
iş adı 251, 300
işti ün 231
iştindegi rifma 230
iyginçi eezi 233
iyginçi uzunı 235
jenskiy rod 135
kadıg glasnıy 265
kadıg kat 264
kadıg katka aylançatkanı 266
kadıg nan üni 35
kadıl affiks 82
kadıl at 84
kadıl at sözi 84
kadıl erbek 81
kadıl glagol 83
kadıl sös 85
kadıl tem 86
karçı glagol 137
karçı orungu 138
karındaş paglamları körgüsçatkan söster 15
karındaş tiller 14
kejer 186
kejer glagol 187
keliş 217
kelişter affiksteri 218
kelişterbe sabılçatkanı (sabılçatkannarı), eelerbe 105
kelişţire pazılçatkannarı 241
keñ glasnıy 196
kerektig nakloneniye 205
keşpes 188

keşpes glagol 189
kezek 225
kezek kıskartılganı 227
kezek tüşçatkanı 226
kezektepaydılçatkanı 228
kıska glasnıy 283
kıskartılganı 284
ki paglaş 285
ki paglaştıg kadıl erbek 286
kiçirgen affiks 297
kojım 308
kojundalı 370
kojundalıg pilimçi sös tizimi 56
kojundalu tüjüm koşkanı 57
kommunikatsiya 238
konvergentsiya 358
koşta ün 288
ködürüm 4
ködürüm şeni 5
köñnülüg erbek 155
köögüş sös 389
köp sanda iyginçi eezi 232
köp sanda paştapkı eeziniñ affiksi 114
köp sannıñ affiksi 115
köp uñnamnıg 113
köptüg sançı 39
köptüg sançı 40
körgüsçi orungu 259
körgüsçi orungu 260
körünçatkan at sözi 369
körünmeençatkan at sözi 376
kurgak, til 116
kurgakta püdürçatkan soglasnıy ün 133
küşteg 166
leksika 278
metateza 304
morfema 386
morfologiya 385
mujskoy rod 157
naak söögü 108
nakloneniye 287
nauka tili 73
nebelik sös 247
nebelik sös kelişterbe sabılçatkanı 250
nebelik söztiñ sabıtkı affiksteri 249
nebelik söztiñ tazılı 253
nominatsiya, adalçatkanı 7
omonim 160
orfografiya 241
orta tabak 327
ortak aydılım 320
ortak aytkı sös 321
ortak kojım 319
oşkaşlık 161
oşkaşlık affiksi 162
öllig til 325
öme affiks 322
öme glagol 262
öön erbek 24
öön uñnam 38
öön zalog glagolı 139
öske tilineñ algan sös 323
ötkür soglasnıy 349
ötkürlegeni 350
paglaş 50
paglaş ki, kim 240
pala tili 112
passiv 149
paştalgan uñnam 379
paştalgan uzagı (uzunluk) 43
paştap turgan ün 42
paştapkı eezi 76
paytılgan ün 42
pildirbes aytdılım sös 210
pilimçi sös tizimi 254
piliş 274
piliş tili 73
pir sanda iyginçi eezi 234
pir sanıñ paştapkı eezi 78
polar polgan tem 198
polar poltır tem 199
polar tem 191, 197
polar temniñ pölgülüg formazı 194
polçañ polgan tem 192
polçañ poltır tem 193
polçañ tem 191

pos adı 334
pölgüler 311
pölgülüg kadıl erbek 382
pölüglüg affiks 383
pölüglüg nakloneniye 384
pölüglüg polar tem 194
pölük 225
pölüktig sançı 280
prefiks 329
priçastiye 365
produktiv 261
professiya adı 303
progressiv assimilyatsiya 237
prokopa 331
proteza 53, 54, 332, 333
purnu koolı 202
purnu üni 204
purnu üniniñ aksılançatkanı 11
purungı 158
püdürülgen glagol 176
-r polgan formazı 198
-r poltır formazı 199
ritorika 378
rod 97
sabılçatkannarısabıtkı affiksi 105
san (pir) 346
sançı 347
sançılar 347, 348
semantika 29
semasiolog 28
sinkopa 318
sinonim 30
sintaksis 101
som nareçiyezi 219
soon-sös 146
soon-söstüg at sözi 147
soon-sözter 100
soyuz 50
sös 276
sös fondı 278
sös paglalıjı 277
sös pajındagı ün 330
sös pajındagı üniniñ tüşkeni 331
sös tizimi 214, 277
sredniy rod 98
suragçı erbek 371
suragçı orungu 374, 375, (piliınçi fonksiyonunda) 373
suragçı pölügeş 372
şagamgı ertken tem 211
şen nareçiyezi 49
şıgım keliş 110
şuuk 215
şuuk çok soglasnıy 13
tabak 87, 208
tabak ünge aylançatkanı 209
tar glasnıy ün 118
targılanganı 119
tartılgı affiksteri 263
tartılış 275
tartım forma affiksı (kojundalı) 12
tartım keliş 239
tazıl 292
tegen erek 51
tegen tem 52
tejik soglasnıy 368
tekşi at sözi 96
tem nakloneniye 72
teñneştirg grammatika 272
teñneştirgeni 161, 269
teñneştirig grammatika 271
teñneştirig soon sözteri 270
tıdış 340
tıdış soon-sözi 341
til 123
til alındagı soglasnış ün 131
til atlazı 125
til kırıyındagı çımçak soglasnıy 326
til kırıyındagı ün 46
til nanıda çımçak soglasnıy 326
til orta-soondagı soglasnıy ün 328
til piliji 126
til semyazı 124
til soobazı *ñ* 33
til tereñ sobazınıñ soglasnıyı 37
til ünneri 355

tildiñ sooba aydılçatkan *ñ* 33
tildiñ sooba aydılçatkan soglasnıy 117
tildiñ tereñ sooba aydılçatkan 36
tildiñ tereñ sooba aydılçatkan 37
tirig til 94
tiş soglasnıy üni 134
tişarazındagı soglasnıy 342
toldura ebes erbek 279
töóyleş affiksi 67
tös 212
tös uñnam 379
tös zalog 165
transliteratsiya 109
tugan tili 26
tungak soglasnıy 351
tungakka aylançatkanı 352
türk tili 195
uñnam 27
ün alıjı 359
ün kılları 361
ün kojulganı 362
ün taramnarı
ün tüşkeni 318, 360
ünner pirikkeni 358
ünnerdiñ kadıg-çımçak garmoniyazı 267
ünniñ pudurçatkan çeri (ornı) 89
ürde ertken tem 324

RUSÇA GRAMER TERİMLERİ DİZİNİ

abbreviatsiya аббревиация 284
affiks аффикс 151
affiks imeni deystviya аффикс имени действия 301
affiks mnojestvennosti аффикс множественности 115
affiks pervogo litsa mnojestvennogo çisla аффикс первого лица множественного числа 114
affiks ponuditelnogo zaloga аффикс понудительного залога 168
affiks prinadlejnosti аффикс принадлежности 12
affiks skazuyemosti аффикс сказуемости 71
affiks skloneniya аффикс склонения 105
affiks sovmestnosti аффикс совместности 322
affiks spryajeniya glagola аффикс спряжения глагола 174
affiks upodobleniya аффикс уподобления 162
affiks uslovnogo nakloneniya аффикс условного наклонения 383
affiks vremeni аффикс времени 439
affiks, obrazuyuşçiy glagol ot glagola аффикс, образующий глагол от глагола 179
affiks, obrazuyuşçiy imya ot glagola аффикс, образующий имя от глагола 180
affiksı padejey аффиксы падежей 218
affiksı prinadlejnosti аффиксы принадлежности 263
affiksı prinadlejnosti pervogo litsa аффиксы принадлежности первого лица 77
affiksı skloneniya suşçestvitelnogo аффиксы склонения существительного 249
agglyutinativnıye yazıki агглютинативные языки 152
akustika акустика 16
alfavit алфавит 18
allofon аллофон 20
allomorf алломорф 21
alveolyarnıy soglasnıy альвеолярный согласный 133
anlaut анлаут 330
antonim антоним 273
apostrof апостроф 281
argo арго 32
arhaiçnıy архаичный 158
artikulyatsiya артикуляция 88
assimilyatsiya ассимиляция 68
bezudarnıy slog безударный слог 422
bilabialnıy soglasnıy билабиальный согласный 111
bokovoy zvuk боковой звук 46
buduşceye povestvovatelnoye vremya будущее повествовательное время 193
buduşçeye doljenstvovatelnoye vremya будущее долженствовательно время 192
buduşçeye namereniya будущее намерения 192

buduşçeye uslovnoye vremya будущее условное время 194
buduşçeye vremya будущее время 191
buduşçeye-proşedşeye vremya будущее-прошедшее время 192
bukva буква 223
çastitsa частица 146
çelyust челюсть 108
çislitelnoye (opredelitelnoye) числительное (определительное) 348
çislo (yedinstvennoye...) число (единственное...) 346
çlenı predlojeniya члены предложения 103
datelno-napravitelnıy padej дательно-направительный падеж 432
delabializatsiya делабиализация 144
dentalnıy soglasnıy дентальный согласный 134
detskaya reç' детская речь 112
deyepriçastiye деепричастие 443
deystvitelnıy zalog действительный залог 165
dialekt диалект 298
dissimilyatsiya диссимиляция 47
doljenstvovatelnoye nakloneniye долженствовательное наклонение 205
dopolneniye дополнение 308
drobnoye çislitelnoye дробное числительное 280
drojaşçiy soglasnıy дрожащий согласный 402
ekvativ экватив 161
ekvativnıy affiks эквативный аффикс 162
ekvativnıy padej эквативный падеж 163
etimologiçeskaya dolgota этимологическая долгота 43
etimologiya этимология 164
faktitiv фактитив 166
finitnıy glagol финитный глагол 106
fleksiya флексия 370
flektivnıye yazıki флективные языки 91
fonema фонема 357
fonetika фонетика 355
fonologiya фонология 356
forma modalnosti na -mış ot osnovı buduşçego neopredelyonnogo vremeni форма модальности на -мыш от основы будущего неопределённого времени 199
forma modalnosti na -mış ot osnovı buduşçego opredelyonnogo vremeni форма модальности на -мыш от основы будущего определённого времени 193
frazeologizm фразеологизм 122
gaplologiya гаплология 226
garmoniya гармония 409
garmoniya glasnıh po priznaku ryada гармония гласных по признаку ряда 267
garmoniya po labializatsii-nelabializatsii гармония по лабиализации-нелабиализации 145
geminatsiya геминация 236
giperbola гипербола 1
glagol deystvitelnogo zaloga глагол действительного залога 139
glagol глагол 171
glagol v stradatelnom zaloge глагол в страдательном залоге 150
glagol vzaimno-sovmestnogo zaloga глагол взаимно-совместного залога 262

glagolnaya osnova глагольная основа 176
glagolnıy koren глагольный корень 177
glasnıy гласный 413
glasnıy perednego ryada гласный переднего ряда 243
glasnıy zadnego ryada гласный заднего ряда 265
glavnoye predlojeniye главное предложение 24
glavnoye znaçeniye главное значение 38
gluboko zadneyazıçnıy soglasnıy глубоко заднеязычный согласный 37
gluhoy soglasnıy глухой согласный 351
golosovıye svyazki голосовые связки 361
gortan' гортань 87, 208
govor говор 9
grammatika грамматика 126, 213
gubnaya garmoniya губная гармони 145
gubno-gubnoy soglasnıy губно-губной согласный 111
gubno-zubnoy soglasnıy губно-зубной согласный 132
gubnoy glasnıy губной гласный 433
gubnoy soglasnıy губной согласный 141
gubnoye upodobleniye губное уподобление 140
hamza хамза 229
hudojestvennıy yazık художественный язык 148
imena, oboznaçayuşçiye rodstvennıye svyazi имена, обозначающие родственные связи 15
imenitelnıy padej именительный падеж
imennaya osnova именная основа 252
imennoye skazuyemoye именное сказуемое 436
imya çislitelnoye имя числительное 347
imya deystviya имя действия 251, 300
imya prilagatelnoye имя прилагательное 364
imya s poslelogom имя с послелогом 147
imya sobstvennoye имя собственное 334
imya suşçestvitelnoye имя существительное 247
imya v osnovnom padeje имя в основном падеже 425
indeks индекс 136
infinitiv инфинитив 300
infinitnıy glagol инфинитный глагол 107
inlaut инлаут 231
inostrannoye slovo иностранное слово 423
instrumentalnıy padej инструментальный падеж 419
intensiv интенсив 340
invertirovannoye predlojeniye инвертированное предложение 121
ishodnıy padej исходный падеж 110
iskusstvo slova искусство слова 378
istoriçeskaya grammatika историческая грамматика 392
iz'yavitelnoye nakloneniye изъявительное наклонение 72
izmeneniye glasnogo изменение гласного 414

izmeneniye zvuka изменение звука 359
jelatelnoe predlojeniye желательное предложение 257
jelatelnoye nakloneniye желательное наклонение 258
jelatelnoye pridatoçnoye predlojeniye желательное придаточное предложение 128
jenskiy rod женский род 135
jivoy yazık живой язык 94
kauzativ каузатив 166
kauzativnıy affiks каузативный аффикс 168
koliçestvennoye çislitelnoye количественное числительное 39
koliçestvennoye çislitelnoye количественное числительное 40
kommunikatsiya коммуникация 216, 238
komparativnaya grammatika компаративная грамматика 272
konkretnoye imya конкретное имя 369
konvergentsiya zvukov конвергенция звуков 358
koren корень 292
kornevoye suşçestvitelnoye корневое существительное 253
krasnoreçiye красноречие 378
kratkiy glasnıy краткий гласный 283
labializatsiya лабиализация 434
labializovannıy glasnıy лабиализованный гласный 433
labialnaya garmoniya лабиальная гармония 140
labiodentalnıy soglasnıy лабиодентальный согласный 132
leksika лексика 278
liçnoye mestoimeniye личное местоимение 381
literaturnıy yazık литературный язык 430
litso лицо 380
mejdometiye междометие 412
mejzubnıy soglasnıy межзубный согласный 342
mestnıy padej местный падеж 90
mesto artikulyatsii место артикуляции 89
mestoimeniye местоимение 441
metateza метатеза 304
mnogoznaçnıy многозначный 113
modalnoye slovo модальное слово 146
modalnıye slova, soyuzı ili çastitsı v naçale predlojeniya модальные слова, союзы или частицы в начале предложения 100
morfema морфема 386
morfologiya морфология 385
mujskoy rod мужской род 157
myagkiy bokovoy soglasnıy мягкий боковой согласный 326
myagkiy ryad мягкий ряд 242
myagkoye (zadneye) nyobo мягкое (заднее) нёбо 36
myortvıy yazık мёртвый язык 325
naçal'nıy zvuk начальный звук 330
naimenovaniya (nazvaniya) professii i remyosel наименования (названия) профессии и ремёсел 303
nakloneniye наклонение 287

nareçiye meri i stepeni наречие меры и степени 49
nareçiye mesta наречие места 431
nareçiye наречие 442
nareçiye obraza deystviya наречие образа действия 219
nareçiye vremeni наречие времени 440
naritsatelnoye imya нарицательное имя 96
narodnıy yazık народный язык 220
nastoyaşçe-buduşçeye vremya настояще-будущее время 197
nastoyaşçe-buduşçeye vremya uslovnogo nakloneniya настояще-будущее время условного наклонения 200
nastoyaşçeye buduşçeye doljenstvovatelnoye vremya настоящее будущее долженствовательное время 198
nastoyaşçeye buduşçeye povestvovatelnoye vremya настоящее будущее повествовательное время 199
nastoyaşçeye vremya настоящее время 387
nauçnıy yazık научный язык 73
negubnoy glasnıy негубной гласный 143
nelabializovannıy glasnıy нелабиализованный гласный 143
neoformlennoye opredelitelnoye soçetaniye неоформленное определительное сочетание 58
neoformlennoye pryamoye dopolneniye неоформленное прямое дополнение 59
neopredelyonnoye mestoimeniye неопределённое местоимение 61
neperehodnıy glagol непереходный глагол 189
neperehodnıy непереходный 188
nepolnoye predlojeniye неполное предложение 279
neproizvodnoye suşçestvitelnoye непроизводное существительное 253
nevozvratnıy glagol невозвратный глагол 139
nijnyaya çelyust' нижняя челюсть 22
nijnyaya guba нижняя губа 23
nominatsiya номинация 7
nosovaya polost носовая полость 202
nosovoy zvuk носовой звук 204
nyobno-zubnoy soglasnıy нёбно-зубной согласный 131
nyobo нёбо 116
obşçeniye общение 216
obşçeye dopolneniye (v slojnom predlojenii) общее дополнение (в сложном предложении) 319
obşçeye podlejaşçeye (v slojnom predlojenii) общее подлежащее (в сложном предложении) 320
obşçeye skazuyemoye (v slojnom predlojenii) общее сказуемое (в сложном предложении) 321
obşçeye yazıkoznaniye общее языкознание 127
obraznoye vırajeniye образное выражение 122

oçevidnoye proşedşeye vremya очевидное прошедшее время 211
ofitsialnıy yazık официальный язык 344
oformlennoye opredelitelnoye soçetaniye оформленное определительное сочетание 56
oformlennoye pryamoye dopolneniye оформленное прямое дополнение 57
ogluşeniye оглушение 352
ogubleniye огубление 434
omonim омоним 160
opredeleniye определение 391
opredelitelnoye mestoimeniye; neopredelyonno-koliçestvennoye slovo определительное местоимение; неопределённо-количественное слово 60
opredelitelnoye slovosoçetaniye определительное словосочетание 254
opredelitelnoye slovosoçetaniye определительное словосочетание 366
opredelyayemoye определяемое 390
oproşçeniye slogov опрощение слогов 227
orfografiya орфография 241
osnova основа 212
osnovnoy padej основной падеж 424
osnovnoye znaçeniye основное значение 38
otglagolnoye imya отглагольное имя 251
otkrıtıy slog открытый слог 3
otritsaniye отрицание 316
otritsatelnaya forma glagola отрицательная форма глагола 315
otritsatelnoye predlojeniye отрицательное предложение 314
otvleçyonnoye imya suşçestvitelnoye отвлечённое имя существительное 376
ozvonçeniye озвончение 350
padej падеж 217
padejnıye affiksı падежные аффиксы 249
padeniye zvuka падение звука 360
passiv пассив 149
perednenyobnıy передненёбный согласный 131
peredneyazıçnıy slogasnıy переднеязычный согласный 131
peredneyazıçnıy soglasnıy переднеязычный согласный 328
peredneye nyobo переднее нёбо 327
peredniy ryad передний ряд 242
perehod v peredniy ryad переход в передний ряд
perehod v zadniy ryad переход в задний ряд 266
perehodnıy glagol переходный глагол 187
perehodnıy переходный 186
perviçnaya dolgota первичальняя долгота 43
perviçnoye znaçeniye первичное значение 379
pervonaçalnıy zvuk первоначальный звук 42
pervoye litso первое лицо 76

pervoye litso yedinstvennogo çisla первое лицо единственного числа 78
pervoye litso yedinstvennogo çisla первое лицо единственного числа 396
pobuditelnoye predlojeniye побудительное предложение 155
pobuditelnıy zalog побудительный залог 167
pod'yom подъём 4
podlejaşçeye подлежащее 335
polisemantiçnıy полисемантичный 113
polojitelnaya forma glagola положительная форма глагола 313
ponuditelnıy понудительный 167
ponyatiye понятие 274
poryadkovoye çislitelnoye порядковое числительное 367
poslelog послелог 146
poslovitsa пословица 44
postfiks постфикс 370
povelitelnoye nakloneniye повелительное наклонение 156
pravopisaniye правописание 241
prayazık праязык 25
predlojeniye предложение 99
predlojeniye s glagolnım skazuyemım предложение с глагольным сказуемым 172
predlojeniye s imennım skazuyemım предложение с именным сказуемым 248
prefiks префикс
prevraşçeniye nosovogo v rotovoye превращение носового в ротовое 11
prevraşçeniye v gortannıy zvuk превращение в гортанный звук 209
pribavleniye soglasnogo прибавление согласного 417
pribavleniye zvuka прибавление звука 362
priçastiye причастие 365
pridatoçnoye predlojeniye придаточное предложение 426
pristavka приставка 329
prityajatelnıye affiksı притяжательные аффиксы 263
produktivnıy продуктивный 261
proşedşeye neoçevidnoye vremya прошедшее неочевидное время 324
proşedşeye vremya прошедшее время 190
progressivnaya assimilyatsiya прогрессивная ассимиляция 237
proiznoşeniye po slogam произношение по слогам 228
proiznoşeniye произношение 399
proizvodnoe imya производное имя 252
proizvodnoye ot glagola imya производное от глагола имя 182
proizvodnoye ot imeni imya производное от имени имя 256
proizvodnoye производное 212
proizvodnoye slovo производное слово 407
proizvodnıy glagol производный глагол 176

proizvodnıy ot glagola glagol производный от глагола глагол 181
proizvodnıy ot imeni glagol производный от имени глагол 255
prokopa прокопа 331
prostoye predlojeniye простое предложение 51
prostoye vremya простое время 52
proteza протеза 53, 54, 332, 333
put! vozduha путь воздуха 363
razdelitelnıye çislitelnıye разделительные числительные 411
razgovor разговор 290
razgovornaya reç разговорная речь 291
razgovornıy yazık разговорный язык 220
reç' речь 377
regressivnaya assimilyatsiya регрессивная ассимиляция 206
ritorika риторика 378
rod род 97
roditelnıy padej родительный падеж 239
rodnoy yazık родной язык 26
rodstvennıye yazıki родственные языки 14
rot рот 8
rotovoy zvuk ротовой звук 10
semantika семантика 29
semasiolog семасиолог 28
semasiologiya семасиология 29
singarmonizm сингармонизм 409
sinkopa синкопа 318
sinonim синоним 30
sintaksis синтаксис 101
skazuyemoye сказуемое 435
skloneniye suşçestvitelnogo склонение существительного 250
skloneniye; spryajeniye склонение; спряжение 104
skrıtoye podlejaşçeye скрытое подлежащее 210
slog слог 225
slojnopodçinyonnoye predlojeniye s pridatoçnım usloviya сложноподчинённое предложение с придаточным условия 382
slojnoye imya сложное имя 84
slojnoye predlojeniye s soyuzom *ki* сложное предложение с союзом *ки* 286'
slojnoye predlojeniye сложное предложение 81
slojnoye slovo сложное слово 85
slojnoye vremya сложное время 86
slojnıy affiks сложный аффикс 82
slojnıy glagol сложный глагол 83
slovarnıy fond словарный фонд 278
slovo слово 276
slovoobrazovaniye словообразование 406
slovoobrazuyuşçiy affiks словообразующий аффикс 427
slovosoçetaniye словосочетание 214
slovosoçetaniye словосочетание 277
smyagçeniye смягчение 244
soglasnıy согласный 416
soglasovaniye skazuyemogo s podlejaşçeim согласование сказуемого с подлежащеим 336
sokraşçeniye сокращение 284
sonornıy soglasnıy сонорный согласный 13

sopostavitelnaya grammatika сопоставительная грамматика 272
sopostavleniye сопоставление 270
sosedniy zvuk соседний звук 288
soyuz *ki* союз *ки* 285
soyuz *ki*, *kim* (otnositelniye slova) союз *ки, ким* (относительные слова) 240
soyuz союз 50, 146
spryajeniya спряжения 105
spryajeniye glagola спряжение глагола 175
sravneniye сравнение 270
sravnitelnaya grammatika сравнительная грамматика 272
sravnitelnıye poslelogi, soyuzı, çastitsı сравнительные послелоги, союзы, частицы 271
sredniy rod средний род 98
stepen' pod'yoma степень подъёма 5
stilistika стилистика 418
styajeniye стяжение 275, 408
suffiks суффикс 370
sujeniye сужение 119
sujivaniye суживание 119
şçelevoy soglasnıy щелевой согласный 368
şirokiy glasnıy широкий гласный 196
şum шум 215
termin термин 401
transliteratsiya транслитерация 109
tretye litso третье лицо 410
tretye litso yedinstvennogo çisla третье лицо единственного числа 398
tvyordıy bokovoy soglasnıy zvuk твёрдый боковой согласный звук 35
tyurkskiy yazık тюркский язык 195
udareniye ударение 421
ukazatelnoye mestoimeniye указательное местоимение 260
ukazatelnoye slovo указательное слово 259
umen'şitelnıy affiks уменьшительный аффикс 297
upodobitelnıy affiks уподобительный аффикс 67
upodobleniye уподобление 68
upodobleniye уподобление 409
usileniye усиление 340
usilitelnaya çastitsa усилительная частица 341
uslovno-jelatelnoye nakloneniye условно-желательное наклонение 129
uslovnoye nakloneniye условное наклонение 384
ustarevşiy устаревший 158
utverditelnoye mejdometiye утвердительное междометие 95
utverditelnoye predlojeniye утвердительное предложение 312
uzkiy glasnıy узкий гласный 118
vinitelnıy padej винительный падеж 437
vnutristroçnaya rifma внутристрочная рифма 230
voprositelnaya çastitsa вопросительная частица 372
voprositelnoe predlojeniye вопросительное предложение 371
voprositelnoye mestoimeniye (opredelitelnoye) вопросительное местоимение (определительное) 373

voprositelnoye mestoimeniye (v roli nareçiya) вопросительное местоимение (в роли наречия) 375
voprositelnoye mestoimeniye вопросительное местоимение 374
voprositelnıy affiks вопросительный аффикс 372
vozvratnoye mestoimeniye возвратное местоимение 138
vozvratnıy glagol возвратный глагол 137
vremya время 438
vse nakloneniya pomimo iz'yavitelnogo все наклонения помимо изъявительного 394
vspomogatelnıy glagol вспомогательный глагол 428
vspomogatelnıy zvuk вспомогательный звук 429
vtoriçnaya dolgota вторичная долгота 235
vtoroye litso mnojestvennogo çisla второе лицо множественного числа 232
vtoroye litso второе лицо 233
vtoroye litso yedinstvennogo çisla второе лицо единственного числа 234
vtoroye litso yedinstvennogo çisla второе лицо единственного числа 397
vıpadeniye glasnogo выпадение гласного 415
vıpadeniye naçalnogo zvuka выпадение начального звука 331
vıpadeniye zvuka выпадение звука 318
vıpadeniye zvuka выпадение звука 360
yazık detey язык детей 112
yazık hudojestvennogo proizvedeniya язык художественного произведения 148
yazık язык 123
yazık-mat' язык-мать 25
yazık-posrednik язык-посредник 31
yazıkovaya sem'ya языковая семья 124
yazıkovy atlas языковй атлас 125
yazıkoznaniye языкознание 126
yedinstvennoye çislo единственное число 395
zadnenyobnıy soglasnıy задненёбный согласный 117
zadneyazıçnıy *ñ* заднеязычный *ң* 33
zadneyazıçnıy soglasnıy заднеязычный согласный 117
zadniy ryad задний ряд 264
zaşçyoçnoye prostranstvo защёчное пространство 45
zaimstvovaniye заимствование 323
zakrıtıy *e* закрытый *э* 268
zakrıtıy slog закрытый слог 269
zalog glagola залог глагола 173
znaçeniye значение 27
znaki prepinaniya знаки препинания 311
zubnoy soglasnıy зубной согласный 134
zvonkiy soglasnıy звонкий согласный 349
zvukopodrajatelnoye slovo звукоподражательное слово 389

GRAMER TERİMLERİNE KAYNAKÇA

ALTAY TÜRKÇESİ

Kuçigaşeva, N., Çunjekova, E., *Slovar' osmovnıh obş'estvenno - politiçeskih i uçebno-pedagogiçeskih terminov altayskogo yazıka*, Gorno Altaysk 1964

Satlayeva V., Tıbıkova, A., *Programma emdigi altay dil*, Gorno Altaysk 1987

Surazakova, N., Bidinov, K., Kainçina, E., *Altay til, 6-7 klass*, Gorno Altaysk 1992

Tıbıkova, A., Tepukov, N., Satlayeva, N., *Altay til, sintaksis, 7-8 klass,* Gorno Altaysk 1988

Surazakova, N., *Altay til, 5 klass,* Gorno Altaysk 1990

AZERBAYCAN TÜRKÇESİ

Muhtasar Dilçilik Lugati, Bakü 1960

Faracov, A., *İzahlı Dilcilik Lugati*, Bakü 1972

Azarbaycan Dilinin İzahlı Lugati, I-IV c., Bakü 1964-1989

Adilov, M. İ., Verdiyeva, Z. N., Agayeva, F. M., *İzahlı Dilcilik Terminleri*, Bakü 1989

BAŞKURT TÜRKÇESİ

Başkort Tilinin Sözlügü, Moskova 1953

Rusça Başkortça Sözlük, Moskova 1964

Başkortça Anlatmalı Sözlük, Ufa 1986

GAGAUZ TÜRKÇESİ

Arabacı, N. P., Pokrovskaya, L. A., Tanasoglu D. N., *Gagauz Dili, 4-5. klasslar için*, Kişinev 1959, (2. baskı) 1962

Baboglu, N. J., *Gagauz Dili, Sintaksis, 7-8 klasslar için*, Kişinev 1962

Baboglu, N. J., Baboglu, İ. İ., Gaydarcı, G. A., (redaktör: Gaydarcı, G. A.), *Gagauz Dili, Sintaksis, 9-10 klasslar için*, Kişinev 1988

Gaydarcı, G. A., *Stanovlenyie gagauzskoy lingvistiçeskoy terminologiyi*, Türkologiya 1988, Frunze 1988

Gaydarcı, G. A., Koltsa, Y. K., Pokrovskaya, L. A., Tukan, B. P., *Gagauzsko-Russko-Moldavskiy Slovar*, Moskova 1973

Gaydarcı, G. A., Koltsa, Y. K., Pokrovskaya, L. A., Tukan, B. P., *Gagauz Türkçesinin Sözlüğü*, (aktaranlar: İsmail Kaynak, A. Macit Doğru, Kültür Bakanlığı Yayınları 1294, Ankara 1991

Gaydarcı, G. A., Koltsa, Y. K., *Gagauz dili, 7 klass için*, Kişinev 1986, (2. baskı) 1988

Gaydarcı, G. A., Koltsa, Y. K., *Gagauz dili, 8 klass için*, Kişinev 1988

HAKAS TÜRKÇESİ

Baskakov, N. A., İnkijekova-Grekul, A. İ., *Hakassko-Russkiy Slovar*, Moskova 1953

Russko-Hakasskiy Slovar, (neşreden: Çankova, D. İ.), Moskova 1961

Patçankova, D. F., Çankov, D. İ., *Hakas Tiliniñ Orfgrafiyazı*, Abakan 1988

Domojakov, N. G., Karpov, V. G., Çankov, D. İ., *Hakas Tili, 6-7 klasstarga uçebnik*, Abakan 1991

KARAÇAY-MALKAR TÜRKÇESİ

Karaçay-Malkar Tilinin Grammatikası, Nalçik 1976

Karaçay-Malkar-Orus Sözlyuk, Moskova 1989

Bayramkullanı, A. M., Orusbiylanı, İ, H., *Karaçay-Malkar Tilinin Grammatikası, Okuu Kitabı*, Çerkessk 1970

KAZAK TÜRKÇESİ

Kenesbayev, S., Januzakov T., *Russko-Kazahskiy Slovar Lingvistiçeskih Terminov (Til Bilimi Terminderiniñ Orıssa-Qazaqsa Sözdigi)*, Alma-Ata 1966 (208 sayfa)

Abetov, G., *Adebiyet Tanu Terminderiniñ Qısqaça Orıssa-Qazsa Sözdiği*, Alma-Ata 1962

KIRGIZ TÜRKÇESİ

Kırgız Tilinin Grammatikalik Terminderenin Sözdügü, Frunze 1956

Musayev, K. M., *Razvitiye Terminologii na Yazıkah soyuznıh republik*, Nauka, Moskova 1986

Oruzbayeva, B., Duşenaliyeva, T., *İz opita sozdaniya kirgizskih terminologiçeskih slovarey: Problemi sovremennoy tyürkologii*, Alma-ata 1980

Ahmanova, O., *Slovar lingvistiçeskih terminov*, Moskova 1985

Oruzbayeva, B., *Russko-kirgizskiy slovar lingvistiçeskih terminov*, Frunze 1972

Oruzbayeva, B., Zakirov, V., *Grammatikalık Terminderdin Kırgızça-Orusça Sözdügi*, Frunze 1972

Musayev, K. M., "Sovremennaya terminologiya literaturnıh tyürkskih yazıkov Sovetskogo Soyuza", *Sovetskaya tyürkologiy*a, 1981, v 6, Bakü

Zeynalov, F. R., "O neobhodimosti sozdaniya sravnitelnogo slovarya lingvistiçeskih terminov tyurkiskih yazıkov", *Sovetskaya tyürkologiya*, 1973, v 4, Bakü

KUMUK TÜRKÇESİ

Akayeva, A. S., *Qumuk Tilden V-XI klaslar uçun Programma*, Mahaçkale 1993

Kerimov, İ. A., Ahmedov, A. B., *Qumuq Til, Peduçilişçalar uçun Uçebnik*, Mahaçkale, Daguçpedgiz 1965 (238 sayfa)

Xangişiyev, C. M., Sayitov, A. M., *Qumuq Til, 6-7 klaslar uçun*, Mahaçkale 1992

Qumuqça-Rusça Sözlük, Moskova 1969

NOGAY TÜRKÇESİ

Russko-Nogayskiy slovar, (neşreden: Baskakov, N. A.), Moskova 1956

Nogaysko-russkiy slovar, Nogayşa-orıssa sözlîk, (neşreden: Baskakov, N. A., Moskova 1963

Kalmıkova, S., Kumratova, Ş., *Nogay tîl, I kesek: fonetika em morfologiya (5-6 klasslar üşîn)*, Çerkessk 1978

Kalmıkova, S., Dcanbidayeva, K., Bulgarova, M., *Nogay tîlînîñ grammatikası. Sintaksis, II kesek (8-9 klasslar üşîn)*, Çerkessk 1994

ÖZBEK TÜRKÇESİ

Hojiyev, A., Reşetova, L., *Üzbek Tili Grammatik Terminlariniñ Qisqaça İzohli Luğati*, Uqituvçi, Taşkent 1980 (56 sayfa)

Reşetov, V. V., *Kratkiy Spravoçnik po Lingvistiçeskoy Terminologii*, Taşkent 1951

RUSÇA

Rozental' D. E., Telenkova, M. A., *Slovar-spravoçnih Lingvistiçeskih Terminov*, Prosveşçeniye, Moskova (2. baskı) 1976

Axmanova, O. S., *Slovar Lingvistiçeskih Terminov*, Moskova 1966

Maruzo, J., *Slovar Lingvistiçeskih Terminov* (Fransızcadan çeviren: Andreyeva, N. D.), Moskova 1960

ŞOR TÜRKÇESİ

Amzorov, M. P., *Grammatika şorskogo yazıka*, Novokuznetsk 1992, (115 sayfa)

Kurpeşko-Tannagaşeva, N. N., Apon'kin F. Ya., *Şor-kazak nazok kazak-şor ürgedig söstük*, Kemerovskoye knijnoye izdatel'stvo, 1993, (147 sayfa)

TATAR TÜRKÇESİ

Tel Beleme Buyença Terminnar ham Aytalmalar Sözlege, Kazan 1953

TUVA TÜRKÇESİ

Tuvinskogo-russkiy slovar, neşreden E. R. Tenişev, Moskova 1968

TÜRKİYE TÜRKÇESİ

Ergin, Muharrem, *Türk Dil Bilgisi*, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul 1962, 384 s.

Korkmaz, Zeynep, *Gramer Terimleri Sözlüğü*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1992, XX + 212 s.

Topaloğlu, Ahmet, *Dilbilgisi Terimleri Sözlüğü*, Ötüken Neşriyat AŞ., İstanbul 1989, 228 s.

TÜRKMEN TÜRKÇESİ

Amansarıyev C., *Türkmen diliniñ Lingvistik Terminlerini düzgüne salmaq hakında*, Aşkabat 1951
Türkmençe-rusça sözlük, Moskova 1968
Türkmen diliniñ sözlügi, Aşkabat 1962
Mesgudov, V., *Türkmençe-rusça okuv sözlügi*, Moskova 1988

UYGUR TÜRKÇESİ

Rusçä-uyğurçä tilşunasliq terminliriniñ luğiti, (hazırlayanlar: Qaydarov, A., Baratov, Ş.), Almuta, "Mektep", 1987, (184 sayfa)
Qisqiçä tilşunasliq luğiti, (hazırlayanlar: Osmanov, M., Sayit, M.), Şincañ Xälk Näşriyati, 1991, (470 sayfa)
Lingvistiçeskiy entsiklopediçeskiy slovar, Sovyetskaya Entsiklopediya, Moskova 1990 (683 sayfa)